

ZBORNIK
ZA UMETNOSTNO ZGODOVINO

ARCHIVES D'HISTOIRE DE L'ART

NOVA VRSTA

XXVIII

1992

LJUBLJANA
1992

Zbornik
za umetnostno
zgodovino

ZBORNİK ZA UMETNOSTNO ZGODOVINO

ARCHIVES D'HISTOIRE DE L'ART

NOVA VESTA

XXVIII

1992

IZDAJA SE PUBLIES DEPUIS

1874-1888

LJUBLJANA

1992

00000000

ZBORNİK ZA UMETNOSTNO ZGODOVINO

ARCHIVES D'HISTOIRE DE L'ART

NOVA VRSTA

XXVIII

1992

IZHAJA OD / PUBLIÉES DEPUIS

1921: s.a.: I-XX

LJUBLJANA

1992

888300507

VSEBINA
TABLE DE MATIERES

Tomaž Brejc

- Sedemdeset let profesorice dr. Jelisave-Špelce Čopič 9
Les soixante-dix ans de Jelisava-Špelca Čopič
-

Eva Gspan

- Bibliografija prof. dr. Špelce Čopič
Bibliographie des écrits de Špelca Čopič 19
-

Janez Höfler

- Akademik prof. dr. Kruno Prijatelj – sedemdesetletnik
L'académicien Kruno Prijatelj – son soixante-dixième anniversaire 31
-

Razprave in članki
Etudes et articles

Samo Štefanac

- Kor mariborske stolnice
Le chœur de la cathédrale de Maribor 37
-

Lev Menaše

- Brezmadežna kot *Patrona Austriae* v bratovščinski knjigi ljubljanske kongregacije Marijinega brezmadežnega spočetja
La Vierge comme *Patrona Austriae* dans le livre de confrérie de la Congrégation de l'Immaculée Conception à Ljubljana 53
-

Blaženka First

Ikonografski viri za slike v stranskih oltarjih cerkve sv. Janeza ob Bohinjskem jezeru

La source iconographique des tableaux aux autels latéraux de l'église Saint-Jean sur le lac de Bohinj

59

Nataša Polajnar

O problemu avtorstva marmorne plastike na oltarjih Cusove kamnoseške delavnice

Sur le problème de l'attribution des sculptures

en marbre des autels créés par l'atelier de Mihael Cussa

77

Ksenija Rozman

Portreti temnopoltih modelov v slovenskem slikarstvu okrog 1890

Les portraits des modèles nègres dans la peinture slovène aux environs de 1890

85

Gradivo
Matériaux documentaires

Barbara Zupančič

Kip Ivana Groharja v Narodni galeriji

La statue de Ivan Grohar à la Galerie Nationale

93

Mirko Kambič

Primož Škof (1810-?), akademski slikar, dagerotipist in fotograf

Primož Škof (1810-?), peintre, daguerréotypiste et photographe

97

Ocene in poročila
Notes et comptes rendus

Nataša Golob

Miscellanea iz medievistične periodike za leto 1991

Miscellanea des périodiques médiévistes pour l'année 1991

103

Samo Štefanac

Günter Brucher: Gotische Baukunst in Österreich

106

Marjana Lipoglavšek	
Artemisia Gentilleschi v Firencah in Guercino v Bologni	109

Maja Lozar Štamcar	
Furniture History Society Journal, XXVII, 1991	112

Alenka Klemenc	
Narodna galerija v letu 1991	
La Galerie Nationale en 1991	116

Samo Štefanac	
Diplomska, magistrska in doktorska dela na Oddelku za umetnostno zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani v letih 1990–1992	
Travaux de diplôme, thèses de maîtrise et de doctorat au Département de l'histoire de l'art de la Faculté des Lettres de Ljubljana dans les années 1990–1992	118

Maja Lozar Štamcar	
Slovensko umetnostnozgodovinsko društvo (SUZD) v preteklih treh letih (1990–1992)	121

Bibliografija Bibliographie

Jana Intihar-Ferjan	
Umetnostnozgodovinska bibliografija za leto 1988	
Bibliographie d'histoire de l'art pour l'année 1988	125

In memoriam

Mirko Juteršek	
Ciril Velepčič (1908–1922)	195

Slikovne priloge Planches

SEDEMDESET LET PROFESORICE dr. JELISAVE-ŠPELCE ČOPIČ

Zdenko Kalin, Mala bronca
1970–71, mavec

V ustvarjalnem življenju prof. dr. Špelce Čopič se kot rdeča nit, ki povezuje najrazličnejše plasti njene osebnosti, znova in znova zarisuje njena čudovita, nikakor ne nekritična predanost umetnosti, še prav posebej moderni in zlasti kiparstvu. Pri nas ni nikogar, ki bi bolje dojel notranje zakonitosti evolucije modernistične plastike, ki bi s tako zavzeto akribijo, a pošteno vrednostno sodbo, podprto s trezno analitičnostjo, pregledal in opisal slovensko kiparstvo zadnjih sto let in pri tem segel daleč prek domačih okvirov. V avtoričin raziskovalni temperament je vgrajen posebno učinkovit varovalni mehanizem, ki najprej zahteva precizno, dosledno dokumentacijo, opredelitev dejanskega stanja umetnine in šele potem omogoča za-

nesljivo in neoporečno interpretacijo. Izkušnje in metode, ki so posebej za nas iz mlajše generacije temeljnega pomena.

Špelca Čopič je svoje znanje prav tako zavzeto posredovala tudi svojim študentom, kolegom, številnim obiskovalcem razstav – njenih vodstev je res brez števila – in kar je bila njena posebna usoda: umetnikom, bodisi študentom bodisi svojim akademskim kolegom. Več kot tri desetletja je bila vzor visokošolskega učitelja na Akademiji za likovno umetnost. Njeno pedagoško delo ni vtakano samo v znanje številnih generacij povojnih slušateljev ALU, tudi mnogi sedanji pedagogi in najbolj ugledna imena sodobne slovenske likovne umetnosti so bili njeni učenci. Njena predavanja so veljala za zgled pametne, strokovno zanesljive in znanstveno dosledne ekspozicije, označene s širokimi evropskimi razgledi in še posebej zanimivimi ekskurzi v zunajevropske umetnosti ter v same začetke likovnega oblikovanja.

Morda je nekaj pedagoškega poslanstva sprejela že v družini, saj je bila mati Elizabeta učiteljica in oče Venčeslav ugleden pedagoški svetnik. Študij umetnostne zgodovine je začela na ljubljanski univerzi, kjer je bila v letih 1942–44 deležna izredne profesorske zasedbe. France Stelè je predaval zapadnoevropsko umetnost in posebej kiparstvo, uvod in vodil vaje za začetnike; Vojeslav Molè o odnosu med bizantinsko in zapadnoevropsko umetnostjo, srednjeveško umetnost na Bližnjem vzhodu (o čemer je potekal tudi seminar) in rimsko med Antonini in Konstantinom. France Mesesnel je predaval bizantinsko slikarstvo na Balkanu (s seminarjem na to temo) in Rajko Ložar izbrana poglavja iz prazgodovine Slovencev. Začetnikom pri seminarških vajah je pomagal Emilijan Cevc. Tako zasnovani program je ponujal dovolj obsežno in trdno osnovo za nadaljnji študij, čeprav pa je bilo šele ob lastnem raziskovalnem delu mogoče spoznati kvaliteto in obsežnost dela profesorjev. Ker je študij pretrgala vojna, ga je lahko nadaljevala šele jeseni 1945 v Parizu, kamor je odšla s štipendijo francoske vlade. »Bila so sijajna leta,« se spominja, »posvečena študiju v okolju neizčrpnih možnosti.«

Da, Pariz je bil vsekakor odločilna estetska, znanstvena in osebna življenjska izkušnja. Iz te izkušnje izvira njena orientacija na modernizem pariške šole, na estetske in umetnostnozgodovinske metode, ki si jih je pridobila na L'Institut d'Art et d'Archéologie, pri muzeološkem šolanju na École du Louvre, usmerjenost na načela in metode, ki so bile drugačne, kot jih je gojila dunajska šola.

Pierre Lavedan, avtor velikih preglednih razprav o urbanizmu in arhitekturi, o umetnosti vseh časov, je, kot se spominja profesorica, bil boj z nemško šolo proti vsaki togi sistematiki, za priznanje žive, spremenljive in nepredvidljive umetnosti. Takrat ga je kar sovražila zaradi obsega arhitekture, s katero jih je obremenjeval, pozneje pa mu je bila za to znanje hvaležna. Poslušala je predavanja Louisa Réauja o ikonografiji krščanske umetnosti srednjega veka, arheologijo pri Charlesu Picardu, kjer se je bilo treba soočiti s profesorjevimi neizmernimi zahtevami. Morda nam to razloži neko lastnost njenih kasnejših predavanj, da je toliko pozornosti in časa posvetila umetnosti Sumercev in Egipta, grške in rimske antike.

Pa vendarle bi si upal soditi, da je bil esteta Étienne Souriau tisti, ki ji je dal največ misliti. Njegove simultane in sinhrono primerjave različnih umetniških disciplin ter izrazov so ji odpirale širša obzorja in ji obenem utirale kritiške poti k sodobni umetnosti. V tem duhu je sprejela tudi Malrauxov »imaginarni muzej«, in to ji je kasneje omogočilo zelo izčrpno razumevanje dovolj spekulativnih razmerij med umetnostjo in moderno družbo, kot jih je interpretiral Pierre Francastel.

Pariz druge polovice štiridesetih let je moral biti čudovito inspirativno okolje za mlado študentko. Vse ji je bilo neposredno dostopno: Louvre in Musée de l'Homme, velikanske razstave pariške šole, van Gogh in Picasso, zgodovina modernizma in Sartrov eksistencializem. Zapisala je: »Za moje formiranje sta bili vplivnejši kvaliteta in raznovrstnost originalnih umetnin, ki sem jih videla, ne toliko znanje, ki sem ga strpala v glavo.« S tem ozadjem

in merili jo je doma čakalo tujstvo. Njen spomin ohranja še drugo stran medalje: čas po vojni, ljudje in razmere, ki iščejo novo ravnotežje, katedrale med ruševinami brez vitražev, bogovi na tleh, politični najpozneje 1948. leta, ter razpad v mladosti nedograjene in neutrjene tradicije. Od tedaj je morala biti trdo zaslužena vsaka trohica spoštovanja, ki jo je poklonila komurkoli.

Vrnitev domov je bila temu primerno travmatična, vendar ji je pomagalo doživetje prislovičnega francoskega pragmatizma. Celo v šoli, predvsem pri muzeologiji, so jo seznanili s širino umetnostnih področij, s tem, kako si pridobiš sodelovanje gospoda podprefekta, in z delom na dnu, s kartotekami in inventarji, s postopki, ki so potrebni za skladno rast in nego umetnosti, tako da je lahko začela z resnim strokovnim delom. Kot kustosinja Narodne galerije je pripravila razstavo Gvidona Birolle in za Izidorja Cankarja zbrala gradivo za razstavo Klasicizem in romantika na Slovenskem. Predvsem pa jo je privlačila moderna umetnost, ki ji je ostala zapisana vse do danes.

Leta 1955 je postala predavateljica umetnostne zgodovine na Akademiji upodablajočih umetnosti, ki je tedaj delovala še na poljanski gimnaziji v nepojmljivo skromnih razmerah. Za dr. Čopičevo se je nadaljeval študij slovenske umetnosti in različnih specialnih znanj, potrebnih na likovni akademiji, ki jih umetnostni zgodovinarji na svojih šolah ne dobijo. Vse svoje sile je vložila v predavanja in izpopolnitev revnega knjižnega fonda ter pripravo dia pozitivov. Toda dejstvo, da je lahko živela v svetu umetnikov, ji je ogromno pomenilo, čeprav sožitje ni bilo vedno brez težav. Napetosti je blažilo spoštovanje ustvarjalnosti. Poznala je akademijske profesorje, pisala o njihovem ustvarjanju, vedela za številne skrite vzgibe njihovega umetniškega izraza, spremljala njihove vzpone in zastoje, zato jih je pogosto razumela bolje kot marsikateri slovenski kritik. Ob tem je ostala njena presoja skrbno premišljena, trezna; ni se spuščala v kritiko, ki skuša vplivati na umetnostne smeri ali osebne stile, temveč je analizirala dejansko stanje in pri tem ohranila očitno distanco do vzvišenih ali hvalisavih metafor. Predvsem pa je profesorica v svojih kritikah skušala opozoriti na formalne in zgodovinske osnove modernizma, na njegove ustvarjalne temelje in okoliščine nastanka, na posamične ustvarjalne dosežke, manj pa na spekulativne ali težko preverljive hipoteze.

Morda lahko njeno delo opredelimo s pomočjo naslednjih delovnih območij: prvo zajema študije in publikacije med realizmom in »impresionizmom«. Napisala je vrsto člankov o slovenskih realistih, se posvetila podrobni analizi Kobilčinega opusa in pisala o genezi modernizma vse do dvajsetih let.

Drugi sklop zaobsegajo študije o medvojnem modernizmu, kjer je zlasti v sintetičnih tekstih za razstave beograjskega muzeja sodobne umetnosti spisala pravo zgodovino slovenskega slikarstva in tudi kritike medvojne umetnosti. Ti teksti so pri nas premalo znani in bi bili, združeni v samostojno publikacijo, dragoceno dopolnilo nekoliko kasnejšim razpravam, denimo o kiparstvu ekspresionizma in nove stvarnosti (v katalogu razstave v Moderni galeriji leta 1986).

V besedilih o povojnem slikarstvu se je Čopičeva jasno opredelila za Stupico, Preglja, Miheliča, G. A. Kosa in Kregarja z njunima povojnima opu-

soma, pisala o Klavdiju Zorniku, Zoranu Didku, Vladimirju Lakoviču in drugih. Njeni pogledi so prišli še posebej do izraza v pregledu slovenskega slikarstva, v spremni študiji k eni najlepših povojnih umetnostnozgodovinskih publikacij – *Slovensko slikarstvo* iz leta 1966. Razvojna črta slovenskega modernizma, kot jo je opredelila dr. Čopičeva, ostaja temeljni dokaz o izrazni in formalni moči slovenskega slikarstva. V njej je poudarila predvsem formalne vidike razvoja, opredelila v kratkih, a pomembnih pasusih socialni kontekst ter dokazala likovno kvaliteto modernizma v razponu od Jakopiča do Bernika. Ko opozarja na vitalnost slovenskega sodobnega slikarstva, se zdi, da v njenih ugotovitvah odmeva Focillonovo »življenje oblik« kot tudi jasna usmeritev na pomen močnih individualnih osebnosti, ki spreminjajo – bolj kot teoretični koncepti – resnični tok moderne umetnosti pri nas.

Ožje področje profesorice Špelce Čopič pa je seveda slovensko kiparstvo med secesijo in visokim modernizmom. Njena disertacija je zgled podrobno dokumentirane pionirske raziskave, v kateri se razkrivajo javni spomeniki v svojem zgodovinskem kontekstu. Opozorila je na razmerja med državotvornostjo slovenskega narodnega ter političnega življenja in zgodovinsko ter realistično intoniranimi stilnimi načeli, ki določajo »razvoj« javnih spomenikov. Slovensko spomeniško kiparstvo se je slogovno gibalo od novobaročnega začetka, prek akademskega realizma, secesijske stilizacije, kratkotrajnih poskusov novega klasicizma vendarle v smeri različnih realističnih načinov. V celoti je mogoče pritrditi njeni ugotovitvi, da realizma v 20. stoletju ne gre ocenjevati samo kot mimetične izkušnje, utemeljene v stilni koncepciji 19. stoletja, temveč da ima ta realizem izredno pomembne idejne, pa tudi formalne predznake, vse do socrealizma povojnih let.

V pomembni razpravi o ekspresionizmu in novi stvarnosti (1986) je dr. Čopičeva podrobneje interpretirala tudi zasebnejši, eksperimentalni domet slovenskih kiparjev medvojnega časa. Seveda pa moramo opozoriti na številne monografske razprave o Bernekerju, Goršetu, Putrihu, Borisu Kalinu, Savinšku in Boljki. Napisala je temeljno razpravo o delu Zdenka Kalina in obsežno monografijo o kiparstvu Lojzeta Dolinarja.

Dr. Špelca Čopič je raziskala tudi zgodovino, nastanek in delo Akademije za likovno umetnost in objavila številna besedila o njenih profesorjih in študentih.

Dolga leta je spremljala delo slovenskih ilustratorjev, pisala o razvoju slovenske knjižne ilustracije po drugi svetovni vojni, pri tem pa našla čas za številne popularizatorske spise o sodobnih umetnostnih tokovih in velikih imenih. Obsežno je tudi njeno sodelovanje pri različnih enciklopedijah, leksikonih in priročnikih, kar izkazuje velik delež dr. Čopičeve pri družbeni uveljavitvi slovenske misli o moderni umetnosti in širino njenega prispevka k podobi naše likovne kritike in publicistike. Profesorica je tudi dolgoletna redna članica AICA (Association Internationale des Critiques d'Art).

Zadnjih dvajset let na Slovenskem ni bilo pomembnejše likovne prireditve, razstave, simpozija, ki se jih dr. Čopičeva ne bi aktivno udeležila. Bila je članica pripravljalnih odborov velikih razstav v Narodni in Moderni galeriji;

je članica Umetnostne komisije Narodne galerije, v Slovenskem umetnostnozgodovinskem društvu je bila dolga leta predsednica, je članica uredništva Sinteze, predsednica Izdajateljskega sveta Zbornika za umetnostno zgodovino, srečamo pa jo še v marsikaterem pomembnem gremiju.

Profesorica dr. Špelca Čopič je s svojim delom in osebnostjo zapisana v zgodovino slovenske humanistične misli 20. stoletja. Kot človeka jo občudujem zaradi njene strpnosti in razsodnosti, zaradi tiste intelektualne avtonomije, ki jo priznava tudi drugače mislečim, zaradi – gotovo privzgojene – zavesti enakopravnosti in s plaščem vljudne nedostopnosti zaščitene osebne svesta, ki je olajšalo sodelovanje z njo. Tako formirana osebnost ji je tudi pomagala, da je brez hudih poškodb preživela štirideset let svoje delovne dobe. Pravi, da so ji umetnost in mladina ter vrsta prijateljskih sodelavcev obnavljali veselje do življenja, v katerem je bilo zaradi njih veliko svetlobe. Ohranila je pokončno in neodvisno držo intelektualke, ki se razen strokovni in moralni resnici ne podreja nikakršni trenutni politični ali ideološki konjunkturi. Dragoceno pozornost je namenila vsakomur, ki se je nanjo obrnil z vprašanjem, problemom ali prošnjo. Nikogar ni zavrnila, nikoli se ni ozirala na akademske in druge naslove; z enako pripravljenostjo, kot je obravnavala študentske prošnje, je kritično ocenjevala in tudi zavrnila kakršnekoli pritiske trenutne estetske mode in njenih institucij. Od časa do časa pa smo imeli priložnost doživeti tudi njene osebne trenutke svetle, nepopustljivo natančne ironije, ko je šlo za to, da se relativizira napuh in lažni pomen lokalnih matorjev v umetnosti in družbi. Prav zato ne morem končati tega kratkega in gotovo pomankljivega orisa njenega ustvarjalnega dela s kakšno utečeno frazo. Če napišem: »Hvala vam, gospa profesor«, mislim to s spoštovanjem in z vsem srcem.

Tomaž Brejc

Umetnostni zgodovinarji v Istri, 1954; od leve: Svetozar Križaj, Milan Železnik, Špelca Čopič, Janez Mesesnel, Cene Avguštin, Marija Železnik, Mojca Vidmar, Andrej Pavlovec, Breda Vilhar, Jaka Štular, Vesna Dremelj, Alojzij Osterc, Ivan Hribar, France Stelè, Emil Smole, Melita Stelè, Emilijan Cevc, Vlado Srimšek, Ivan Stopar, Vida Lajovic, Marjan Vidmar, Olga Zupan

Sodelavci 2. mednarodne grafične razstave v Ljubljani leta 1957 na blejskem gradu; od leve: Melita Stelè, Špelca Čopič, Jean Bourret, Majda Jerman, Ljerka Menaše

Z Venom Pilonom in Karlom Dobido pred Narodno galerijo v Ljubljani, 1954

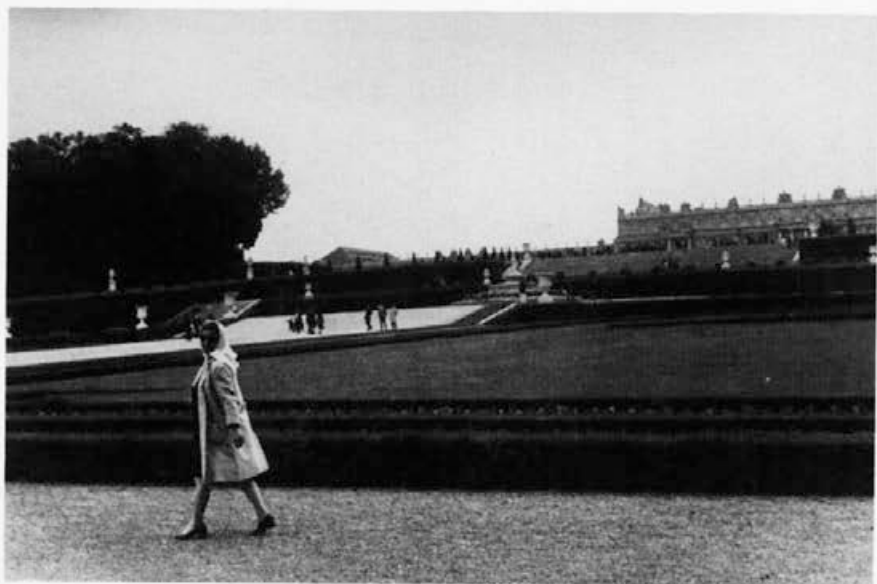
Z Maksimom Sedejem in Slavkom Pengovom med odmorom na Akademiji upodablajočih umetnosti, 1960

Ogled študentskih del na Akademiji za likovno umetnost, 1982; od leve: France Kokalj, Marijan Tršar, Drago Tršar, Janez Bernik, Gustav Gnamuš, Tomaž Brejc, Špelca Čopič, Metka Krašovec

Otvoritev razstave kiparja Franceta Bernekerja v Narodni galeriji, 1985; desno med obiskovalci Anica Cevc in Božidar Jakac

Versailles, 1974

Foto Tihomir Pinter, 1991

BIBLIOGRAFIJA PROF. DR. ŠPELCE ČOPIČ

I. SAMOSTOJNE PUBLIKACIJE

1
Stara egipčanska umetnost. Ljubljana: Prosvedni servis 1960. (21) str. (Umetnost in kultura, 1). Ciklostirano.

2
Vincent van Gogh. Ljubljana: Prosvedni servis 1960. 40 + (I) str. (Umetnost in kultura, 7). Ciklostirano.

3
Karel Putrih. Ljubljana: Državna založba Slovenije 1961. (127) str.: ilustr. (Slovenski likovni umetniki). Besedilo v slovenščini in francoščini. Podatki o kiparjevem življenju, delu, razstavah in bibliografija, Ciril Velepčič.

4
Umetnost Mezopotamije. Ljubljana: Svet za klube pri Svetu Zveze Svobod in prosvetnih društev Slovenije 1962. 34 str. (Umetnost in kultura, 29). Ciklostirano.

5
Slovensko slikarstvo. Ljubljana: Cankarjeva založba 1966. 294 + (III) str.: ilustr. Povzetki v angleščini, francoščini, nemščini, ruščini. Biografski in bibliografski podatki Melita Stele-Možina.

6
Kiparstvo na simpozijih Forma viva, v: *Forma viva 1961-1981*, Kostonjeva na Krki, Portorož, Ravne na Koroškem, Maribor. Ljubljana: Izvršilni odbor Skupščine delegatov *Forme vive* v Ljubljani 1983, 164 str.: ilustr.: str. 31-42. Besedilo v slovenščini in angleščini. Soavtor Stane Bernik.

7
Lojze Dolinar. Študija in dokumentacija. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Partizanska knjiga 1985. 202 str.: ilustr. Povzetka v angleščini in srbohrvaščini.

8
Ljubljansko kiparstvo na prostem. Ljubljana: Državna založba Slovenije 1991, 188 str.: ilustr. Soavtorja Damjan Prelovšek in Sonja Žitko. Angleška izdaja, Ljubljana: Državna založba Slovenije 1991.

II. RAZPRAVE, ŠTUDIJE IN PREDSTAVITVE V KNJIGAH IN RAZSTAVNIH KATALOGIH

9
Uvod, v: Gvidon Birolla, Ljubljana: Narodna galerija 1952, (8 str.).

10
Življenjepisi in seznam del, v: *Klasicizem in romantika na Slovenskem*, Ljubljana: Narodna galerija 1954, str. 30-57.

11
Predgovor, v: Nikolaj Omersa, Ljubljana: Jakopičev paviljon 1958, (3 str.).

12
Predgovor, v: Jakob Savinšek, Ljubljana: Jakopičev paviljon 1959, (3 str.).

13
Predgovor, v: *Razstava del slovenskih likovnih umetnic*, Slovenj Gradec: Umetnostni paviljon 1963, (2 str.).

14

Predgovor, v: Razstava ilustracij slovenskih likovnih umetnic, Slovenj Gradec: Umetnostni paviljon 1965, (2 str.).

15

Predgovor, v: Gojmir Anton Kos, Ljubljana: Mala galerija 1965, (2 str.). Besedilo v slovenščini in francoščini.

16

Predgovor, v: France Mihelič, Ljubljana: Mala galerija 1967, (2 str.). Besedilo v slovenščini in francoščini.

17

Umetniška kritika u Sloveniji, v: Jugoslovenska umetnost XX veka. Treća decenija, konstruktivno slikarstvo, Beograd: Muzej savremene umetnosti 1967, str. 52–56.

18

Predgovor, izbor razstav in seznam razstavljenih del, v: France Zupan, Ljubljana: Mestna galerija 1967, (11 str.).

19

Predgovor, v: Riko Debenjak, Zagreb: Galerija suvremene umjetnosti 1968, (2 str.).

20

Uvod, v: DSLU. Kiparstvo, Ljubljana: Mestna galerija 1968, (5 str.).

21

Razvoj slovenske knjižne ilustracije v knjigah za otroke in mladino po drugi svetovni vojni, v: Bettina Hürlimann, Svet v slikarici, Ljubljana: Mladinska knjiga 1968, str. 197–211.

22

Socijalna umetnost u Sloveniji, v: Jugoslovenska umetnost XX veka. 1929–1950: Nadrealizam, postnadrealizam, socijalna umetnost, umetnost NOR-a, socijalistički realizam, Beograd: Muzej savremene umetnosti 1969, str. 51–57.

23

Predgovor, v: France Mihelič, Sarajevo: Umjetnička galerija BiH, Mala galerija 1969, (2 str.). Besedilo v slovenščini, srbohrvaščini in francoščini.

20

24

Spremna beseda, v: Werner Berg, Slovenj Gradec: Umetnostni paviljon 1971, (12 str.). Besedilo v slovenščini in nemščini.

25

Koloristički realizam u slovenačkom slikarstvu četvrte decenije, v: Jugoslovenska umetnost XX veka. Četvrta decenija, ekspresionizam boje, kolorizam, poetski realizam, intimizam, koloristički realizam, Beograd: Muzej savremene umetnosti 1971, str. 52–62.

26

Počeci slovenačkog modernog slikarstva, v: Jugoslovenska umetnost XX veka. 1900–1920: Plenerizam, secesija, simbolizam, minhenški krug, impresionizam, ekspresionizam, Beograd: Muzej savremene umetnosti 1972/1973, str. 46–59 (in *Dokumentacija z literaturo za slovenske umetnike*).

27

Für Werner Berg, v: Werner Berg 70. Für Werner Berg, Dunaj/Wien 1974, (2 str.).

28

Pot do slovenske akademije za likovno umetnost in Kiparstvo (Razvoj študija na ALU), v: Akademija za likovno umetnost Ljubljana 1945–1975. Jubilejni almanah, Ljubljana: Akademija za likovno umetnost 1975, str. 37–56 in 91–94.

29

Pola veka slovenačkog vajarstva 1900–1950, v: Jugoslovenska umetnost XX veka. Jugoslovenska skulptura 1870–1950, Beograd: Muzej savremene umetnosti 1975, str. 43–59 (in *Dokumentacija z literaturo za slovenske umetnike*).

30

Socijalna umetnost u Sloveniji, v: Revolucionarno slikarstvo, Zagreb: Spektar 1977 (Umjetnost i revolucija), str. 26–31 (ponatis besedila iz razstavnega kataloga: Jugoslovenska umetnost XX veka. 1929–1950: Nadrealizam, postnadrealizam, socijalna umetnost, umetnost NOR-a, socijalistički realizam, Beograd: Muzej savremene umetnosti 1969).

31

Razvoj slovenske knjižne ilustracije za otroke in mladino po drugi svetovni vojni, v:

Slovenska slikanica in knjižna ilustracija za mladino 1945–1975, Ljubljana: Mladinska knjiga 1978, str. 27–64 (soavtor Marijan Tršar).

32

Escultura, v: Arte jugoslavo contemporaneo, Barcelona: Fundacio Joan Miro Centre d'estudis d'art contemporani 1978/1979, 2 str. (potujoča razstava, ki je v letih 1978, 1979, 1980 obiskala Španijo, Portugalsko, Anglijo, Irsko in Holandijo; več katalogov v različnih jezikih).

33

Spomeniško kiparstvo in knjižna ilustracija, v: Slovenska likovna umetnost 1945–1978, 1. knjiga, Ljubljana: Mladinska knjiga (Moderna galerija/Arhitekturni muzej) 1979, str. 61–67 in 81–88.

34

Ivana Kobilca na slikarskem razpotju, v: Ivana Kobilca 1861–1926, Ljubljana: Narodna galerija 1979, str. 31–46.

35

Uvod, v: Marij Pregelj, Celje: Zavod za kulturne prireditve, Likovni salon 1980, (2 str.).

36

Uslovi i mogućnosti slovenačkog slikarstva između 1953–1963, v: Jugoslovenska umetnost XX veka. Jugoslovensko slikarstvo šeste decenije, Beograd: Muzej savremene umetnosti 1980, str. 98–106.

37

Umetnik in družba, v: Boris Kobe. Risbe, slike in spomeniki NOB od 1930 do 1980, Kostanjevica na Krki: Lamutov likovni salon 1980, str. 9–13/.

38

Obdobje realizma v slovenskem slikarstvu 19. stoletja, v: Obdobje realizma v slovenskem jeziku, književnosti in kulturi, Ljubljana: Univerza, Filozofska fakulteta, Znanstveni inštitut 1982, str. 491–507 (Zbornik).

39

Zoran Didek kot človek in umetnik, v: Zoran Didek, Raziskovanje oblikotvornosti, Ljubljana: DDU Univerzum 1982, str. 263–273.

40

Predgovor, v: Bogdan Borčić, Trst/Trieste: Galerija TK 1983, (1 str.). Besedilo v slovenščini in italijanščini.

41

Kipar France Berneker, v: Franc Berneker 1874–1932, Slovenj Gradec: Umetnostni paviljon, Maribor: Umetnostna galerija, Ljubljana: Narodna galerija 1984/1985, str. 5–11. Besedilo v slovenščini in angleščini.

42

Kipar Zdenko Kalin (študija o umetniku) in življenjski podatki, v: Zdenko Kalin. Retrospektivna razstava 1935–1985, Ljubljana: Moderna galerija 1985, str. 12–30 in 144–148. Besedilo v slovenščini in angleščini. Soavtorica pri pregledu razstav in literature ter pri seznamu del.

43

Slovensko kiparstvo v času ekspresionizma in nove stvarnosti, v: Ekspresionizem in nova stvarnost na Slovenskem 1920–1930, Ljubljana: Moderna galerija 1986, str. 87–100.

44

Uvod, v: Razstava del študentov ALU v Ljubljani, Celje: Muzej revolucije 1986.

45

Socialni in socialistični realizem v slovenskem kiparstvu 1930–1952, v: Socialni realizem v slovenskem jeziku, književnosti in kulturi, Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete 1987, str. 617–626 (Zbornik mednarodnega simpozija v Ljubljani 1985).

46

Spomeniško kiparstvo, v: Janez Boljka, Ljubljana: Mladinska knjiga 1987 (Sodobne likovne monografije), str. 51–54.

47

Spreminjanje slovenskega kiparstva po letu 1952, v: Sodobni slovenski jezik, književnost in kultura / Obdobja 8 (Zbornik mednarodnega simpozija, Ljubljana 1986), Ljubljana: Filozofska fakulteta 1988, str. 461–471.

48

Jakčeva pastelna krajina, v: Jakčev dom v Novem mestu, umetnostna zbirka podar-

jenih Jakčevih del v Dolenjskem muzeju v Novem mestu, Novo mesto: Dolenjski muzej 1988 (Muzejska knjižna zbirka Monografije), str. 99–105. Besedilo v slovenščini in angleščini.

49

Razstava študentov Akademije upodabljajočih umetnosti v Ljubljani iz let 1945–1951, v: Študentska razstava grafik 1945–1951, Ljubljana: Moderna galerija 1988, str. 2–3.

50

Grafika študentov likovne akademije v prvem poveljnem desetletju, v: Študentska razstava grafik 1951–1956, Ljubljana: Moderna galerija 1989, str. /3/–7.

51

Božidar Jakac, Veno Pilon, Marij Pregelj, Zoran Mušič, Lojze Spacal, Riko Debenjak, Marijan Pogačnik, Janez Bernik, v: I. Bienale slovenske grafike Otočec, Otočec in Novo mesto 1989, str. 36–58.

52

France Kralj (1895–1960), v: France Kralj. Stalna zbirka od 1983, Kostanjevica na Krki: Galerija Božidar Jakac 1990, (1 str.).

53

Kiparske upodobitve Prešerna, v: Pesnikova podoba, Ljubljana: Državna založba Slovenije in Galerija Gema 1992, str. 19–29, ilustr. Soavtorica Sonja Žitko.

54

Marijan Tršar, v: 2. Bienale slovenske grafike Otočec 1992, Otočec in Novo mesto 1992, str. 63–66. Besedilo v slovenščini in angleščini.

54a

Med tonom in barvo, v: Gojmir Anton Kos, 1896–1970. Retrospektiva, Ljubljana: Moderna galerija 1992/1993, str. 26–34. Besedilo v slovenščini in angleščini.

III. LEKSIKALNI PRISPEVKI

55–59

Sternen (Strnen) Matej (str. 476–479). – *Šantel: Avgusta ml., Avgusta st., Henrika, Saša (soavtorica)* (str. 577–580). Slovenski biografski leksikon III, 11. zvezek, 1971.

22

60

Slikarska gesla. – Leksikon Cankarjeve založbe, Ljubljana 1973 (ponatisi 1976, 1982, 1984, 1988).

61–73

Ažbe, Anton (str. 52). – *Batič, Stojan* (str. 82). – *Berneker, Franc* (str. 116–117). – *Biolola, Gvidon* (str. 132). – *Bizovičar, Milan* (str. 138). – *Černe, Peter* (str. 267). – *Didek, Zoran* (str. 306). – *Dolinar, Lojze* (str. 326). – *Dremelj, Stane* (str. 337). – *Gangl, Alojzij* (str. 442). – *Gorše, France* (str. 468). – *Hudoklin, Radoje* (str. 610). – *Jurkovič, Ivan* (str. 716). – Likovna enciklopedija Jugoslavije 1, Zagreb 1984.

74–84

Kalin, Boris (str. 5). – *Kalin, Zdenko* (str. 5–6). – *Kogovšek, Alojzij* (str. 70). – *Kolbič, Gabrijel* (str. 74). – *Kos, Tine (Valentin)* (str. 96–97). – *Mis, Celestin* (str. 353). – *Napotnik, Ivan* (str. 422). – *Peruzzi, Svetoslav Mihael* (str. 556). – *Pirnat, Janez* (str. 586). – *Putrih, Boštjan* (str. 662). – *Putrih, Karel* (str. 662). – Likovna enciklopedija Jugoslavije 2, Zagreb 1987.

85–94

Ajlec, Jožef (str. 30). – *Akademija za likovno umetnost* (str. 32–33). – *Arhitekturna plastika* (str. 110–112, soavtorica). – *Bassin, Aleksander* (str. 203). – *Berg, Werner* (str. 246). – *Berneker, Franc* (str. 249–250). – *Bizovičar, Milan* (str. 280–281). – *Brejc, Tomaž* (str. 365). – *Bulovec-Mrak, Karla* (str. 407). – *Butina, Milan* (str. 408). – Enciklopedija Slovenije 1, Ljubljana 1987.

95–98

Cesar, Ciril (str. 48). – *Dolinar, Lojze* (str. 299–300). – *Dremelj, Stane* (str. 333). – *Društvo slovenskih likovnih umetnikov* (str. 359–360). – Enciklopedija Slovenije 2, Ljubljana 1988.

99–102

Fakin, Vida (str. 76–77). – *Forma viva* (str. 131–132). – *Gangl, Alojzij* (str. 180). – *Gorše, France* (str. 300). – Enciklopedija Slovenije 3, Ljubljana 1989.

103–107

Jakopičeva nagrada (str. 255). – *Jakopičev paviljon* (str. 255). – *Jarm, Stane* (str. 272). – *Kalin, Boris* (str. 372–373). – *Ka-*

lin, Zdenko (str. 373–374). – Enciklopedija Slovenije 4, Ljubljana 1990.

108–113

Keramika (str. 51–52, sestavljeno geslo). – *Keršič, Marjan* (str. 58). – *Kiparstvo* (str. 66–68 in 72–73, sestavljeno geslo). – *Knjižna ilustracija* (str. 149–152, sestavljeno geslo). – *Kogovšek, Alojzij* (str. 190). – *Kos, Tine* (str. 312). – Enciklopedija Slovenije 5, Ljubljana 1991.

IV. ČLANKI V ČASOPISJU

114

Barok v Avstriji. Razstava avstrijske baročne umetnosti. – Slovenski poročevalec XII, 16. 8. 1951, št. 191, str. /6/, ilustr.

115

Fortunat Bergant. – Radio Slovenija I, 1951, št. 19, ilustr.

116

Fortunat Bergant. – Beseda I, 1951/52, št. 4, str. 186–188.

117

Hrvatski slikarji v Moderni galeriji. – Beseda I, 1951/52, št. 9–10, str. 474–477.

118

Misli o manjših umetniških priložnostnih razstavah. – Varstvo spomenikov IV, 1951–52, str. 127–130.

119

Uporaba plastičnih mas v muzejih. – Varstvo spomenikov IV, 1951–52, str. 148–150 (povzetek predavanja Jeana Jacquesa Liberta).

120

Miha Maleš. – Slovenski poročevalec XIII, 10. 12. 1952, št. 291, str. 2, ilustr.

121

Slovensko moderno slikarstvo. – Jadranški koledar 1952, str. 83–85, ilustr.

122

Belgijska umetnost v Moderni galeriji. – Ljudska pravica XIV, 4. 4. 1953, št. 13, str. 7, ilustr.

123

Klasicizem in romantika na Slovenskem. – Ljubljanski dnevnik IV, 10. 7. 1954, št. 160, str. /4/, ilustr.

124

Iz Jakopičevega paviljona. – Naši razgledi III, 2. 10. 1954, št. 19, str. 20–21.

125

Srečanja s I. mednarodne grafične razstave. Razgovor z organizatorjem mednarodnih razstav v Cincinnatiju Gustavom V. Groschwitzom. – Ljubljanski dnevnik V, 29. 7. 1955, št. 176, str. /4/, ilustr.

126

Umetnostnozgodovinsko društvo po letu 1951. – Zbornik za umetnostno zgodovino n. v. III, 1955, str. 256.

127

Krsto Hegedušič. – Sodobna pota I, 1956, št. 2, str. 105–108, ilustr.

128

Barvne simfonije. Ob razstavi Gojmira Antona Kosa v Moderni galeriji. – Ljudska pravica XXII, 29. 5. 1956, št. 125, str. 5, ilustr.

129

XYLON. Nekaj misli o razstavi lesorezov v Moderni galeriji. – Naša sodobnost IV, 1956, št. 6, str. 565–568.

130

Veno Pilon. – Sodobna pota I, 1956, št. 9, str. 534–535, ilustr.

131

Veno Pilon. (Ob slikarjevi šestdesetletnici). – Naša sodobnost IV, 1956, št. 11, str. 1026–1034.

132

Trojica v Jakopičevem paviljonu. – Naši razgledi V, 8. 12. 1956, št. 23, str. 555, ilustr.

133

Johnny Friedlaender. – Naši razgledi VI, 27. 4. 1957, št. 8, str. 188.

134

Vladimir Becić. – Naša sodobnost V, 1957, št. 5, str. 440–443.

135

Slikar Moša Pijade. – Naša sodobnost V, 1957, št. 7, str. 632–636.

136

II. mednarodna grafična razstava v Ljubljani. – Naša sodobnost V, 1957, št. 10, str. 944–949.

137

Srečanje z Wernerjem Bergom. – Naši razgledi VI, 26. 10. 1957, št. 20, str. 491–492, ilustr.

138

Floris Oblak in Ivan Štrekelj. – Naši razgledi VI, 30. 11. 1957, št. 22, str. 548–549, ilustr.

139

Slikar Moša Pijade. – Naša žena 1958, št. 1, str. 13–14, ilustr.

140

Sodobna slovenska umetnost. – Naši razgledi VII, 26. 4. 1958, št. 8, str. 190, ilustr.

141

Kipar Lojze Dolinar. – Naša sodobnost VI, 1958, št. 8–9, str. 841–846.

142

Avtoportret na Slovenskem. – Naši razgledi VII, 18. 10. 1958, št. 20, str. 486–487, ilustr.

143

K slikam Ivana Groharja. (Ob njegovi razstavi v ljubljanski Moderni galeriji.). – Naša žena 1958, št. 11, str. 317–318, ilustr.

144

Ob Groharjevi razstavi. – Naša sodobnost VII, 1959, št. 1, str. 83–86.

145

Umrli je pesnik slovenske zemlje. – Naša žena 1959, št. 3, str. 79–80, ilustr.

146

Nadežda Petrovič. – Naša žena 1959, št. 4, str. 112–113, ilustr.

147

Razstava knjig in ilustracij Mladinske knjige. – Knjiga 1959, št. 4, str. 113–116, ilustr.

148

III. mednarodna grafična razstava v Ljubljani. – Naša sodobnost VII, 1959, št. 8–9, str. 848–852.

149

Misli o abstraktni umetnosti. – Naša sodobnost VIII, 1960, št. 1, str. 64–68.

150

Stane Kregar v Mali galeriji. – Naša sodobnost VIII, 1960, št. 5, str. 474–476.

151

Razstava indijske sodobne umetnosti. – Naši razgledi IX, 25. 6. 1960, št. 12, str. 292, ilustr.

152

Sodobno indijsko slikarstvo. – Mislinjska dolina III, 25. 8. 1960, št. 8, str. 22–23, ilustr.

153

Karel Putrih. – Naša sodobnost IX, 1961, št. 1, str. 57–62.

154

Razstava slikarskih del Vide Fakinove in grafik Tince Stegovčeve. – Naša žena XXI, 1961, št. 3, str. 77, ilustr.

155

O mladinski ilustraciji. – Otroci in družina XI, 1961, št. 5, str. 142–144, ilustr.

156

Poletno razmišljanje o mednarodni grafični razstavi. – Naša sodobnost IX, 1961, št. 10, str. 925–930.

157

Picasso slavi 80 let. – Naši razgledi X, 18. 11. 1961, št. 22, str. 526–527, ilustr.

158

Italijansko-jugoslovanska razstava v Ljubljani. – Naša sodobnost X, 1962, št. 1, str. 80–83.

159

Sodobno ameriško slikarstvo. – Naša sodobnost X, 1962, št. 2, str. 177–179.

160

Ivan Meštrovič. – Naši razgledi XI, 24. 3. 1962, št. 6, str. 111–112, ilustr.

161

Gojmir Anton Kos. – Naši razgledi XI, 23. 6. 1962, št. 12, str. 236.

162

XYLON zopet v Ljubljani. – Naša sodobnost X, 1962, št. 5, str. 461–462.

163

Josip Račić v Moderni galeriji. – Naša sodobnost X, 1962, št. 8–9, str. 852–853.

- 164
Janez Boljka. – Likovna revija I, 1962, št. 3, str. 74–77, ilustr.
- 165
Klavdij Zornik. – Likovna revija I, 1962, št. 4–5, str. 105–106.
- 166
Slovenske likovne umetnice. Razstava v Umetnostnem paviljonu v Slovenj Gradcu. – Naši razgledi XII, 23. 3. 1963, št. 6, str. 123, ilustr.
- 167
Razstava sodobnega francoskega slikarstva v Moderni galeriji. – Sodobnost XI, 1963, št. 6, str. 571–573.
- 168
Georges Braque. – Naši razgledi XII, 21. 9. 1963, št. 18, str. 358–359, ilustr.
- 169
L'illustration des livres pour la jeunesse. – Le livre slovene I, 1963–64, št. 3–4, str. 109–110, ilustr.
- 170
Misli ob razstavi Društva slovenskih likovnih umetnikov. – Sodobnost XII, 1964, št. 3, str. 281–284.
- 171
Pogovor z Marijem Pregljem. – Sinteza I, 1964, št. 1, str. 48–52, ilustr.
- 172
Suvremena slovenska likovna umetnost. – Republika (Zagreb) 1964, str. 266–270.
- 173
Forma viva mednarodni simpozij kiparjev. – Sinteza I, 1965, št. 2, str. 1–10, ilustr.
- 174
Janez Bernik. – Umetnost (Beograd) 1965, št. 3–4, str. 37–49, ilustr.
- 175
Boris Kalin. – Sinteza I, 1965, št. 3, str. 89–90, ilustr.
- 176
Sodobna francoska tapiserija. – Delo VIII, 21. 1. 1967, št. 18, str. 16, ilustr.
- 177
Marij Pregelj. – Delo IX/!VIII/, 25. 3. 1967, št. 81, str. 19, ilustr.
- 178
IX. mednarodni kongres AICE v Pragi in Bratislavi. – Sinteza II, 1967, št. 5–6, str. 87.
- 179
Marij Pregelj. – Sinteza II, 1967, št. 5–6, str. 96, ilustr.
- 180
Knjiga o Janezu Berniku. Obzorja, Mari-bor 1966. – Sinteza II, 1967, št. 5–6, str. 98–99.
- 181
Umetniški profil G. A. Kosa in B. Kalina. – Goriška srečanja II, 1967, št. 6, str. 21–28, ilustr.
- 182
Slikar France Zupan. – Obzornik 1967, št. 7, str. 541–544, ilustr.
- 183
Povojna spomeniška plastika. – Sinteza II, 1967, št. 7, str. 16–30, ilustr.
- 184
Razstava Jožefa Tominca. – Sinteza II, 1967, št. 7, str. 61, ilustr.
- 185
Mladinska knjižna ilustracija na tematiko narodnoosvobodilnega boja. – Festival Kurirček IV, 1967, str. 8–19.
- 186
Ilustracija mladinske književnosti o NOB. – Naši razgledi XVII, 24. 2. 1968, št. 4, str. 107–108.
- 187
Gabrijel Stupica v Moderni galeriji. – Sinteza 1968, št. 9, str. 1–6, ilustr.
- 188
Grafični list 68. O avtorjih druge serije. – Naši razgledi XVII, 25. 5. 1968, št. 10, str. 293 (ponatis teksta iz razstavnega kataloga: F. Mihelič, Ljubljana, Mala galerija 1967).
- 189
Polde Oblak. – Naši razgledi XVII, 5. 10. 1968, št. 19, str. 569–570, ilustr.
- 190
Slikar Vladimir Lakovič. – Sinteza 1968, št. 12, str. 15–20, ilustr.

191

Slovenska knjižna ilustracija za mladino. – Slovenski izseljenski koledar XVI, 1969, str. 150–152 (in besedilo v španščini na str. 153–156).

192

Ive Šubic. – Festival Kurirček VII, 1969, str. 77–84.

193

Socialna umetnost. Ob beograjski in slovenjgraški razstavi. – Sinteza 1970, št. 16, str. 12–16, ilustr.

194

Gojmir Anton Kos 1896–1970. – Sinteza 1970, št. 17, str. VIII, ilustr.

195

Problemi sodobne slovenske knjižne ilustracije in opreme za mladino. – Sinteza 1970, št. 17, str. 22–24, ilustr.

196

Knjige. Veno Pilon. »Orakelj slikarstva«; »Oči domovine«. – Sinteza 1970, št. 17, str. 53, 54.

197

Gojmir Anton Kos. – Sodobnost XVIII, 1970, št. 10, str. 963–969, ilustr.

198

IV. beograjski triennale 1970. – Sinteza 1970, št. 18–19, str. 11–17, ilustr.

199

Mednarodno srečanje »Naivni 70«. – Sinteza 1971, št. 20, str. 68–69, ilustr.

200

Mihael Stroj. – Sinteza 1971, št. 21–22, str. 77–79, ilustr.

201

Werner Berg. – Sinteza 1971, št. 21–22, str. 79–80, ilustr.

202

Grafik Karel Zelenko. – Sinteza 1972, št. 23, str. 8–12, ilustr.

203

Stilne značilnosti slovenskih ilustracij za najmlajše. – Otrok in družina XIV, 1973, št. 5, str. 155–156.

204

Ob deseti mednarodni grafični razstavi v Ljubljani. – Sinteza 1973, št. 28–29, str. 49–59, ilustr.

26

205

Mladinska knjižna ilustracija na tematiko narodnoosvobodilnega boja. – Otrok in knjiga 1975, št. 3, str. 71–78.

206

Slovensko kiparstvo v prvi polovici 20. stoletja. – Sodobnost XXIV, 1976, št. 3, str. 218–235.

207

Slovensko kiparstvo v prvi polovici 20. stoletja. – Sinteza 1977, št. 38–40, str. 9–24, ilustr.

208

Alenka Gerlovič in Tinca Stegovec gostinji društva Tabor na Opčinah. – Primorski dnevnik XXXIV, 19. 3. 1978, št. 66, str. 8.

209

Bolj naš, kot je bil kdaj v preteklosti. Franc Kavčič v Narodni galeriji. – Naši razgledi XXVII, 24. 3. 1978; št. 6, str. 172–173, ilustr.

210

Misli ob 12. mednarodni grafični razstavi v Ljubljani. – Sinteza 1978, št. 43–44, str. 25–33, ilustr.

211

Kipar Tine Kos. In memoriam. – Naši razgledi XXVIII, 20. 4. 1979, št. 8, str. 231.

212

Odras časa in umetniške moči. Trideset let likovnega ustvarjanja na spomeniškem področju v Sloveniji. – TV-15 XVII, 7. 6. 1979, št. 22, str. 6–7, ilustr. (Zapisala Bojana Žokalj-Jesih).

213

Ob razstavi v Narodni galeriji. Ivana Kobilca na slikarskem razpotju. Odlomek iz študije. – Naši razgledi XXVIII, 8. 6. 1979, št. 11, str. 333, ilustr.

214

Die slowenische Malerei von der Romantik bis zum Impressionismus. – Bildende Kunst (Berlin) 1980, št. 1, str. 34–37.

215

Umetnik in družba. Ob jubilejni razstavi Borisa Kobeta v Lamutovem salonu v Kostanjevici na Krki. – Naši razgledi XXIX, 24. 10. 1980, št. 20, str. 585, ilustr.

216
Slovensko slikarstvo šestega desetletja v Beogradu. – Sinteza 1981, št. 53–54, str. 21–30, ilustr.

217
Ob umetnikovi smrti. Werner Berg (1904–1981). Odlomki iz kataloga ob razstavi v Slovenjem Gradcu leta 1971. – Naši razgledi XXX, 25. 9. 1981, št. 18, str. 539, ilustr.

218
Nikolaj Omersa (1911–1981). – Naši razgledi XXXI, 12. 2. 1982, št. 3, str. 82, ilustr.

219
France Mihelič 75–letnik. – Delo XXIV, 26. 4. 1982, št. 97, str. 2, ilustr.

220
Plečnikovi dnevi so bili prikazani pristransko. – Delo XXV, 20. 8. 1983, št. 192, str. 19, ilustr. (soavtorica).

221
Kiparski spomeniki NOB. – Sinteza 1983, št. 61–64, str. 92–94.

222
In memoriam. Stane Mikuž 1913–1985. – Naši razgledi XXXIV, 30. 8. 1985, št. 16, str. 480.

223
France Gorše. – Delo XXVIII, 7. 8. 1986, št. 182, str. 4, ilustr.

224
Keramično kiparstvo. – Likovni odsevi 1986, št. 4–5, str. 39–43, ilustr.

225
Slovenski spomeniki padlim v prvi svetovni vojni. – Kronika XXXV, 1987, št. 3, str. 168–177, ilustr.

226
Riko Debenjak. – Delo XXIX, 30. 12. 1987, št. 303, str. 9, ilustr.

227
Kiparstvo Franceta Goršeta. – Sinteza 1988, št. 79–82, str. 59–65, ilustr.

228
Stoletnica Vodnikovega spomenika. Pomemben mejnik v našem kiparstvu. – Delo XXXI, 30. 6. 1989, št. 150, str. 6, ilustr.

229
Oris kiparstva. – Likovni odsevi 1990, št. 8–9, str. 8–48, ilustr.

230
Evropska tihožitja iz slovenskih zbirk. – Sinteza 1990, št. 83–86, str. 65–72, ilustr.

231
Povojno desetletje. – M'ARS III, 1991, št. 2, 3, str. 48–52, ilustr. (Portret, fotografija: Tihomir Pinter).

IV/1. PREVODI

232
Bodočnost oblik. – Naši razgledi IX, 25. 6. 1960, št. 12, str. 289–290 (prevod eseja Renéja Huygheja iz francoske revije Arts).

233
Francastel Pierre: Problem abstraktne umetnosti. – Perspektive I, 1960–61, št. 5, str. 570–587.

IV/2. DIDAKTIČNI IN POPULARIZACIJSKI TEKSTI

234
Obisk v Narodni galeriji v Ljubljani. – Socialistična misel II, 1954, št. 4, str. 231–235, ilustr.

235
Umetnost najstarejših obdobij. – Socialistična misel II, 1954, št. 7–8, str. 477–486, ilustr.

236
Grška in rimska umetnost. – Socialistična misel II, 1954, št. 9, str. 568–575, ilustr.

237
Umetnost srednjega veka. – Socialistična misel II, 1954, št. 10, str. 654–660, ilustr.

238
Umetnost renesanse in baroka. – Socialistična misel II, 1954, št. 12, str. 821–828, ilustr.

239
Od klasicizma do impresionizma. – Socialistična misel III, 1955, št. 1–2, str. 45–52, ilustr.

Impresionizem na Slovenskem. – Socialistična misel III, 1955, št. 4, str. 178–184, ilustr.

Umetnost dvajsetega stoletja. – Socialistična misel III, 1955, št. 5, str. 210–217, ilustr.

Odmevi delavskega gibanja v likovni umetnosti. – Sodobna pota I, 1956, št. 3, str. 176–180, ilustr.

Pozna renesansa slovenskega kiparstva. – Sodobna pota I, 1956, št. 5, str. 303–306, ilustr.

Rembrandt van Rijn. – Sodobna pota I, 1956, št. 6–7, str. 361–362, ilustr.

Tehnike v likovni umetnosti. – Sodobna pota II, 1957, št. 2, str. 100–105, ilustr.; št. 3, str. 161–167, ilustr.; št. 4, str. 224–230, ilustr.; št. 8, str. 495–501, ilustr.; št. 9, str. 531–536, ilustr.; št. 10, str. 571–577, ilustr.

Veliko stensko slikarstvo. – Sodobna pota II, 1957, št. 6, str. 366–371, ilustr.

Barve v slikarstvu. – Sodobna pota II, 1957, št. 7, str. 429–434, ilustr.

Nekaj misli o tem, kar ni umetnost. – Sodobna pota III, 1958, št. 1, str. 20–25, ilustr.

Lepota, naša lepa skrb. – Naša žena 1959, št. 11, str. 353–354; št. 12, str. 380–381; 1960, št. 1, str. 10–11; št. 2, str. 46–47; št. 3, str. 75–76; št. 4, str. 110–111; ilustr.

Pomen likovne umetnosti za našo vzgojo. – Sodobna pota V, 1960, št. 6–7, str. 265–271, ilustr.

Komentar k sliki: Picasso, Tihožitje z bronasto glavo, v: Anton Grad, Francoska vladnica. Druga stopnja. Ljubljana: Mladinska knjiga 1958.

Izbrala ilustracije starih mojstrov in napisala besedilo: Boccaccio in slikarstvo, v: Giovanni Boccaccio, Dekameron. Ljubljana: Mladinska knjiga 1960 (Kondor 36), besedilo str. 230–233.

Izbrala likovne priloge in napisala besedilo: Reprodukcijske, v: Svetovna književnost. Izbrana dela in odlomki. Prva knjiga. Ljubljana: Mladinska knjiga 1962 (ponatis 1966), besedilo str. 389–391.

Izbrala slike in napisala besedilo: Slike, v: Thornton Wilder, Most svetega kralja Ludovika. Ljubljana: Mladinska knjiga 1962, besedilo str. 121–123.

Izbrala likovne priloge in napisala besedilo: Reprodukcijske, v: Svetovna književnost. Izbrana dela in odlomki. Druga knjiga. Ljubljana: Mladinska knjiga 1964, besedilo str. 501–503.

Izbrala priloge, v: Niccolò Machiavelli, Vladar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1966 (Sivi kondor 14).

O umetnostni kritiki, v: Sinteza 1967, št. 7, str. 57–60 (priredila kongresno gradivo devetega kongresa Mednarodnega združenja umetnostnih kritikov AICA, ki je bil v Pragi in Bratislavi leta 1966).

Izbrala dokumentarno gradivo za ilustracije in opremo, v: Geoffrey Chaucer, Iz Canterburyjskih zgodb. Ljubljana, Mladinska knjiga 1974 (Kondor 145).

Biografije in bibliografije univerzitetnih učiteljev, znanstvenih delavcev in sodelav-

Po seznamu, ki ga je prijazno posredovala prof. dr. Špelca Čopičeva, po Slovenski bibliografiji, gradivu v Moderni galeriji v Ljubljani in bibliografiji založbe Mladinska knjižica dopolnila in priredila

**AKADEMIK PROF. DR. KRUNO
PRIJATELJ – SEDEMDESETLETNIK**

Več razlogov je, da se tudi pri nas spomnimo sedemdesetletnice našega dragega kolega akademika prod. dr. Kruna Prijatelja iz Splita, tako strokovnih kot tudi družabnih, ki so slavljence zaradi takšnih ali drugačnih vzrokov povezala s Slovenijo.

Kruno Prijatelj se je rodil 1. julija 1922 v Splitu v družini z zanimivim poreklom, po očetovi strani delček Slovenca (njegov ded, ki ga je kot avstrijskega finančnega uradnika zaneslo v Dalmacijo, je bil doma iz Velikih Poljan pri Ribnici in menda v sorodu s tistimi iz bližnjih Vinic, od katerih poteka znameniti slovenist in kulturni zgodovinar Ivan Prijatelj), po materini pa se mu v žilah pretaka tudi domača plemiška kri: ni naključje, da je luč sveta ugledal v eni najlepših splitskih baročnih zgradb, v palači Milesi, ki je bila takrat v posesti njegove babice iz rodu Tommaseo. Po končani klasični gimnaziji v Spli-

tu je študiral na Filozofski fakulteti v Zagrebu, kjer je leta 1946 diplomiral iz zgodovine umetnosti in kulture s klasično arheologijo, tam leta 1947 tudi doktoriral in se leta 1956 habilitiral. Sodi v prvo povojno generacijo hrvaških umetnostnih zgodovinarjev, ki so na zagrebški univerzi pridobljeno strokovno izobrazbo požlahtnili z velikim vplivom velikega praktika Ljuba Karamana. Tako je bila začrtana tudi njegova poklicna pot: med 1944 in 1950 je opravljal naloge kustosa Arheološkega muzeja v Splitu, med 1950 in 1979 je kot njen direktor vodil tamkajšnjo Galerijo umjetnina, od 1979 do upokojitve 1991 pa je deloval kot redni profesor splitskega oddelka zadarske filozofske fakultete oz. Univerze v Splitu. Obenem je kot honorarni redni profesor poučeval tudi na umetnostnozgodovinskem oddelku zagrebške univerze. Svoje redno delo je dopolnjeval in ga še dopolnjuje s sodelovanjem na postdiplomskem študiju v Zagrebu, Dubrovniku ter Splitu. Njegov naraščajoči mednarodni ugled, predvsem kot poznavalca starejšega slikarstva na jadranskih obalah, mu je pripomogel k predavanjem na univerzah v Parizu (Sorbona), Bologni, Trstu, Urbinu, Perugii, pa tudi v Beogradu, Sarajevu in v Ljubljani. Z odmevnimi referati je sodeloval na veliko domačih in mednarodnih kongresih in simpozijih v Italiji (Benetke, Videm, Milano, Bologna, Ancona, Pescara, Chieti, Lecce), pa tudi drugod (Dunaj, Budimpešta). Leta 1968 so ga izvolili za rednega člana (kot enega izmed nadvse redkih umetnostnih zgodovinarjev) nekdanje Jugoslovanske, zdaj Hrvaške akademije znanosti in umetnosti v Zagrebu, njegove zasluge za raziskovanje beneškega oziroma z Benetkami povezanega slikarstva pa so ga pripeljale do članstva uglednih beneških institucij (Accademia di belle arti, 1966, Istituto veneto di scienze, lettere e arti, 1986, Ateneo veneto, prav tako 1986), pred leti pa so ga sprejeli tudi v Accademia Marchigiana di scienze, lettere e arti v Anconi (1990). Za svoje znanstveno delo je bil nagrajen z Nagrado Matice hrvatske (1956), letno nagrado mesta Split (1964), nagrado »Božidar Adžija« (1967), za življenjsko delo pa je prejel nagrado mesta Split (1981), republiško nagrado (1984) ter nagrado »Don Frane Bulić« časopisa Slobodna Dalmacija (1991).

Pretežni del svojega znanstvenega dela je Prijatelj posvetil raziskovanju zgodovine hrvaške umetnosti, zlasti Dalmacije od antike do 20. stoletja. Med njegovimi znanstvenimi uspehi posebej izstopajo njegovi sintetični in monografski prispevki k t. i. dalmatinski slikarski šoli od 14. do 16. stoletja, v tem okviru posebej knjiga o Blažu Jurjevu Trogiraninu, zatem prve sintetične predstavitev in številne študije o manierizmu in zlasti o baroku v Dalmaciji, prispevki in študije o delih starih tujih, posebno beneških umetnikov od 14. do 19. stoletja v Dalmaciji in Istri, dalje monografske in problemske obdelave t. i. »schiavonov«, tj. renesančnih in baročnih umetnikov iz Dalmacije, ki so delovali zunaj domovine, ter dela o umetnosti, posebej o slikarjih Dalmacije 19. in 20. stoletja, ki jim je avtor pripravil tudi vrsto retrospektivnih in samostojnih razstav.

Med skoraj nepregledno množino Prijateljevih knjig, znanstvenih študij in strokovnih predstavitev naj opozorimo samo na naslednja dela: *Barok u Splitu* (1947), *Umjetnost 17. i 18. stoljeća u Dalmaciji* (1956), *Ivan Duknović*

(1957), Juraj Čulinović (1961), Slikar Blaž Jurjev (1965), Dubrovačko slikarstvo XV.–XVI. stoljeća (1968), Matej Ponžoni–Pončun (1970), Barok u Dalmaciji v knjigi A. Horvat – R. Matejčić – K. Prijatelj: *Barok u Hrvatskoj* (1982), *Dalmatinsko slikarstvo 15. i 16. stoljeća* (1983), Slikarstvo renesanse u Dalmaciji i Istri v knjigi R. Ivančević – K. Prijatelj – A. Horvat – N. Šumi *Renesansa u Hrvatskoj i Sloveniji* (1985), *Slikarstvo u Dalmaciji 1784–1884* (1989), *Splitski izlog – Od Emanuela Vidovića do Kuzme Kovačića* (1991), *Splitska katedrala* (s fotografijami Nenada Gattina in predgovorom Tonka Maroevića) (1991). Njegove posamezne študije, objavljene po razni periodiki, so izšle zbrane v petih zvezkih njegovih *Studije o umjetninama u Dalmaciji* (1963, 1968, 1975, 1983 in 1989). Omenimo naj tudi njegovo objavo zbranih del Ljuba Karamana z izčrpnim uvodom: *Ljubo Karaman, Odabrana djela – izbor i predgovor* (1986). Razen na Hrvaškem je objavljaj tudi v drugih delih nekdanje Jugoslavije in v tujini; njegove študije v znanstvenih časopisih velikega mednarodnega pomena, kot sta npr. *Arte veneta* ali budimpeštanska *Acta historiae artium*, so prispevale k popularizaciji starih dalmatinskih mojstrov v širših mednarodnih strokovnih krogih. Njegov smisel za razčlenjevanje umetnin in njihovo atribuiranje sta ga uvrstila med ugledne strokovnjake njegovega področja in mu pridobila vrsto vidnih strokovnih znancev in osebnih prijateljev; med njimi se slavljene posebej toplo in spoštljivo spominja pokojnega Rodolfa Pallucchinija, velikega poznavalca beneškega slikarstva, s katerim ga je povezovalo tesno in iskreno prijateljstvo že od njegovih prvih korakov v izizvalni svet baročnega slikarstva.

Prijateljstvo izvrstno poznavanje beneških baročnih slikarjev je bilo tudi povod za navezavo strokovnih stikov s Slovenijo. Bil je dobrodošel gost in svetovalec pri razreševanju ugank, ki nam jih zadaja naša slikarska zapuščina, posebej tista, ki se hrani na našem obalnem pasu. V zadnjem času so ga pritegnili k sodelovanju v raziskovalnem projektu o baročnih platnih v Istri, katerega del o slikarju Juriju Venturi bi po prizadevanju koprskih in ljubljanskih kolegov že moral biti pripravljen za razstavo. Podpisani pa mu dolguje zavzetost ter tople in iskrene spodbude, s katerimi je Prijatelj spremljal razvoj našega raziskovanja dalmatinske umetnostne preteklosti; prizadevanja in uspehe »ljubljskih dalmatinskih študij«, kot jih je ob priložnosti večkrat imenoval, je spodbujal brez trohice nacionalistične omejenosti in jim, če je bilo potrebno, na ustreznih mestih tako ali drugače pomagal utirati pot.

Visoka strokovnost in razgledanost, nesebična pripravljenost za pomoč in iskrena kolegialnost in prijateljstvo, ki presegata okvire gole formalnosti, to so le najbolj bistvene poteze akademika Kruna Prijatelja, ki mu ob njegovem življenjskem jubileju želimo vse najboljše in še veliko let uspešnega dela in osebnega zadovoljstva v krogu kolegov, prijateljev in družine.

Janez Höfler

ETUDES ET ARTICLES

KOR MARIBORSKE STOLNICE

Samo Štefanac, Ljubljana

S svojo zapleteno stavbno zgodovino je mariborska stolnica eden najpomembnejših spomenikov srednjeveške arhitekture na Slovenskem. Prvi val zanimanja zanjo se je med tedanjimi strokovnjaki zbudil kmalu po tistem, ko je leta 1859 Anton Martin Slomšek preselil sedež lavantinske škofije v Maribor, čemur je sledila temeljita restavracija in regotizacija močno barokizirane cerkve.¹ Ob ponovni restavraciji v poznih tridesetih letih sta nastali za razrešitev problema stavbne zgodovine pomembni študiji Marjana Mušiča in Franceta Steleta,² v novejšem času pa se je s tem problemom največ ukvarjal Jože Curk.³ Ob tem pa ne smemo prezreti prispevka Ivana Komelja v okviru pregleda razvoja gotske arhitekture pri nas ter Emilijana Cevca, ki se je podrobneje posvetil predvsem stavbni plastiki.⁴

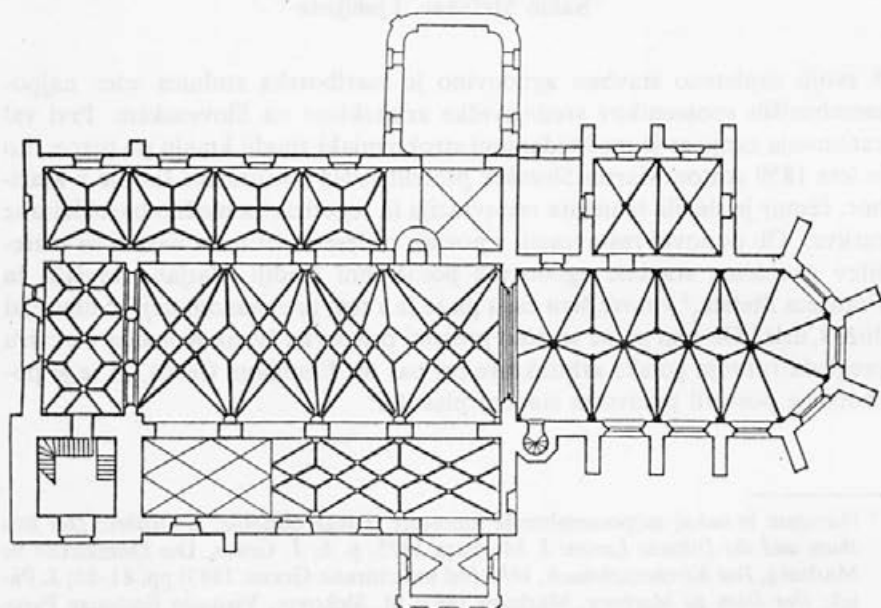
¹ Navajam le nekaj najpomembnejše literature iz tega obdobja: I. Orožen: *Das Bisthum und die Diözese Lavant I*, Marburg 1875, p. 6; J. Graus, *Die Domkirche zu Marburg, Der Kirchenschmuck*, 1883 (od tod citirano Graus: 1883) pp. 81–85; J. Pajek: *Der Dom zu Marburg*, Marburg 1897; M. Slekovec, *Visitatio Ecclesiae Parochialis s. Joannis Baptistae in Civitate Marpurgensi facta die XVII novembris anno MDCXXI, Voditelj v bogoslovnih vedah*, II/4, 1899, pp. 317–324 (žal omenjena vizitacija ne prinaša nobenega uporabnega podatka o sami stavbi, razen tega, da je bila po požaru obnovljena); A. Stegenšek, *Prenovljene cerkve, Ljubitelj krščanske umetnosti I*, 1914, (od tod citirano Stegenšek: 1914), pp. 198–204.

² M. Mušič, *Gradivo iz dobe romanike in gotike v mariborski stolnici*, ČZN, XXXIV, 1939, pp. 197–201; id.: ČZN, XXXV, 1940 (od tod citirano Mušič: 1940), pp. 61–66; F. Stelè, *Mariborska stolnica*, ZUZ, XIX, 1943 (od tod citirano Stelè: 1943), pp. 1–37.

³ J. Curk, *Mariborska stolnica, Zbornik ob 750-letnici lavantinske škofije*, Maribor 1978 (od tod citirano Curk: 1978), pp. 194–212; id.: *Mariborska stolnica*, Ljubljana 1978 (Kulturni in naravni spomeniki Slovenije, 86); id.: *Viri za gradbeno zgodovino Maribora*, Maribor 1985; id., *Oris 12 najpomembnejših gradbenih objektov v Mariboru I*, ČZN, 59 (n. v. 24)/1, 1988 (od tod citirano Curk: 1988), pp. 119–145.

⁴ I. Komelj: *Gotska arhitektura*, Ljubljana 1969 (*Ars Sloveniae*) (od tod citirano Komelj: 1969), passim; id.: *Gotska arhitektura na Slovenskem*, Ljubljana 1973 (od tod citirano Komelj: 1973), passim; E. Cevc: *Srednjeveška plastika na Slovenskem*, Ljubljana 1963 (od tod citirano Cevc: 1963), pp. 166 ss.

Današnje stavbno maso stolnice, ki ohranja bazilikalni značaj romanskega jedra cerkve, s svojo monumentalno zasnovo in dimenzijami odločilno soblikuje dolgi kor, ki je ena njenih najodličnejših sestavin. Kor mariborske stolnice je sploh eden najkvalitetnejših spomenikov gotske arhitekture na naših tleh, vendar se zdi, da prav ta vidik – kvaliteta ter pomembno mesto, ki ga zavzema v našem gradivu in tudi širše – v dosedanji literaturi doslej ni bil dovolj poudarjen. Vzrok za to je iskati v radikalni regotizaciji ob koncu prejšnjega stoletja ter v različnih datacijah dosedanjih piscev, a res je tudi, da celovite analize arhitekture in plastičnega okrasja kora doslej ni bilo.

Tloris mariborske stolnice

V gotski dobi so triladijskemu romanskemu jedru župnijske cerkve sv. Janeza Krstnika prizidali nov prezbitერიj. Gre za dolgi kor, kakršen se je pri nas uveljavil s prihodom beraških redov sredi 13. stoletja in so jih tako kot v drugih srednjeevropskih deželah kmalu prevzele tudi župnijske cerkve. Mariborski kor obsega v tlorisu tri prečno pravokotne obočne pole ter petosminski zaključek, na severni strani pa mu je dodana zakristija. Celotna zgradba, tudi zakristija, je obdana z oporniki, ob skrajnem jugozahodnem oporniku pa je prislonjen osmerokoten stopniščni stolpič. Zanimiva je obočna shema: medtem ko je zakristija obokana z dvema križnima obokoma, ima prezbitერიj kitast obok. Zunanjščino zaznamujejo predvsem visoki in štirikrat stopnjevani oporniki, ki segajo skoraj do strešnega venca in so v zgornji partiji diagonalno obrezani ter dekorirani s slepimi trilisti (sl. 1, 2). Tri visoka tridelna

okna s krogovičji so vgrajena v poligonalnem zaključku, tri pa v južni steni (brez okna je zahodna traveja, h kateri je prislonjen stopniščni stolpič). V 17. stoletju so bila zazidana in jim je prvotno obliko vrnila regotizacija.⁵ Že ob prvi restavraciji l. 1858 je dobila na vzhodni strani prizidek zakristija, prav tako pa so bila neogotsko prezidana tudi okna na njej.

V notranjosti loči prezbiterij od ladje obojestransko profiliran šilast slavo-lok. Notranjščina ne učinkuje nič manj monumentalno kot zunanjščina. Po-leg dimenzij in skladnih proporcev k temu odločilno prispeva sistem obočnih opor in členitev ostenja, ki jo te opore ustvarjajo skupaj z okni (sl. 3, 4). Prav sistem opor si zasluži posebno pozornost: rebra hruškastega profila izhajajo iz tridelnih, prav tako hruškasto profiliranih služnikov,⁶ ta sistem pa je približno na tretjini višine prekinjen z baldahini v obliki fial, pod katerimi so figuralne konzole v obliki poprsij prerokov z napisnimi trakovi (sl. 5, 6). Pod konzolami se sistem nadaljuje v obliki rahlo konkavnih kamnitih lizen do tal. Do razlike prihaja v vzhodnem zaključku, kjer imajo služniki pod konzolami enak profil kot rebra. Sam obok ima v duhu visoke gotike sicer še vedno močno šilast profil, vendar ga rombi temenske kite že opazno »mehčajo«, saj so cezure med travejami zaradi prekinjenih prečnih reber že krepko zabrisane. Stiščišča reber so opremljena s sklepniki: na večjih štirih na temenu so reliefne upodobitve evangelistov z glavami njihovih simbolov, med ostalimi pa sta dva heraldična in štirje z rozetami. Omeniti moramo še profilirana portala vhoda v zakristijo ter v stolpič, posebne pozornosti pa so vredne bogato dekorirane sedemdelne sedilje na južni strani vzhodnega zaključka (sl. 7). Tudi v zakristiji se je ohranil gotski obok: rebra, katerih profil je enak kot v prezbiteriju, nosi šest konzol. Na štirih so upodobljeni simboli evangelistov, na dveh pa angela (sl. 8). Od sklepnikov nosi eden reliefno podobo Kristusove glave, na drugem pa je upodobitev blagoslavljajoče božje roke.

Ob podatku, da je bila cerkev ob koncu prejšnjega stoletja temeljito regotizirana, si moramo najprej zastaviti vprašanje o avtentičnosti posameznih opisanih elementov. Tudi ob delih, ki so zanesljivo nastali ob restavraciji, se moramo vprašati, ali so bili posneti natančno po izvirniku ali pa so v celoti plod fantazije 19. stoletja, saj jih je potrebno v prvem primeru vsaj v kontekstu celote obravnavati kot izvirnike (v tem pogledu se tudi današnja načela restavriranja ne razlikujejo mnogo, saj se pogosto zatečemo k nadomeščanju izgubljenih delov z reprodukcijami ohranjenih). O posameznih posegih pri regotiziranju mariborske stolnice sicer nimamo nadrobnejših podatkov, kljub temu pa je večino tedanjih intervencij mogoče prepoznati še danes. Predvsem ne more biti dvoma, da so neogotska krogovičja. Po njihovih oblikah in ponavljanju istih oblik bi lahko tudi sodili, da niso nastala po zgledu morda še ohranjenih izvirnih. Nasprotno pa je oblika in velikost samih oken po vsej verjetnosti dokaj zvesta rekonstrukcija prvotnih oken (morda je sploh šlo le

⁵ Risbo in opis stanja pred regotizacijo prinaša Graus (Graus: 1883, p. 84).

⁶ Profil reber ustreza tistemu, ki ga objavlja Komelj (Komelj: 1973, p. 113, risba III/c).

za odpiranje v baroku zazidanih). Nekoliko bolj zapleten je problem služnikov in baldahinov. V literaturi ponavadi preberemo, da so nastali ob regotizaciji. Kljub temu pa že figuralne konzole, ki so prvotno nosile kipe dvanajstih apostolov, posredno potrjujejo obstoj baldahinov nad njimi že v gotski dobi. Hkrati pa na eni izmed ohranjenih risb dunajskega konservatorja Karla Hassa iz časa okrog 1860, torej še pred radikalnim posegom, najdemo narisani prav baldahin z vsemi podrobnostmi, ki se prav nič ne razlikuje od današnjih (sl. 9, 10, 11).⁷ To dokazuje, da je nekaj baldahinov celo še izvirnih, novi pa so njihove kopije. Kot piše Curk,⁸ sta se delno ohranila baldahina na skrajnem vzhodu, kar je razložljivo tudi z vidika stavbne zgodovine: ko so v 17. stoletju postavili v cerkev velikanski zlati oltar, ki je zasedel ves vzhodni del, sta se znašla dva baldahina za njim in ni bilo potrebe, da bi ju v skladu s spremenjenim okusom odstranili. Tako lahko izdelavo novih baldahinov razumemo predvsem kot rekonstrukcijo prvotne podobe prezbiterija, in ne kot regotizacijo v pravem pomenu besede. Tudi konzole se niso povsem izognile restavratorskim posegom. Danes so na njih za pozno 19. stoletje značilni kipi desetih apostolov in dveh angelov, na napisnih trakovih prerokov pa so vklesana njihova imena; prav ta so bila vklesana ob restavraciji. Že faktura črk kaže na okorno posnemanje gotske frakture, imena pa natančno korespondirajo z današnjo postavitvijo kipov. To potrjuje tudi primerjava z napismi na konzolah v zakristiji, ki so izvirni: ti so izklesani tako, da črke izstopajo s površine trakov. Dodajmo le še, da se je na eni od konzol z enakimi črkami podpisal eden od restavratorjev, mariborski kamnosek Rath (sl. 5).⁹ Malo je verjetno, da bi restavratorski posegi zajeli tudi same figure na konzolah,¹⁰ odprto pa ostaja vprašanje služnikov pod njimi: ni namreč izključeno, da bi prvotno segali do tal tudi ob vzdolžnih stenah, in ne samo v vzhodnem zaključku. Odklesati bi jih utegnili že v 18. stoletju ob postavitvi Holzingerjevih kornih klopi, vendar o tem žal nimamo nobenih neposrednih dokazov. Gledano v celoti, je regotizacija ob koncu prejšnjega stoletja temeljito posegla v tedanjo podobo mariborskega kora, vendar mu je v kar največji meri vrnila prvotno podobo.

Nekaj pomembnih odkritij, ki zadevajo stavbno zgodovino kora mariborske stolnice, je v najnovejšem času prispeval Jože Curk.¹¹ Po ostanku strešine na ojačani severni steni prezbiterija je prišel do spoznanja, da je bila zakristija prvotno nadstropna, prav tako pa tudi veža na njeni zahodni strani, ki jo povezuje s severno stransko ladjo in je prav tako še iz gotske dobe (čeprav

⁷ Posnetke risb hrani Republiški zavod za varstvo kulturne in naravne dediščine v Ljubljani.

⁸ Curk: 1978, p. 199.

⁹ Stegenšek (Stegenšek: 1914, p. 202) omenja ime Matevža Ratha, Stelè (Stelè: 1943, p. 22) M. Ratha, na konzoli pod sv. Matejem pa preberemo *Rath B.*

¹⁰ Cevc (Cevc: 1963) dodaja v prilogi s popravki, da so konzole v celoti nastale ob regotizaciji, česar pa njihova modelacija ne potrjuje.

¹¹ Curk: 1978; Curk: 1988.

verjetno nekoliko poznejša od same zakristije). S tem je stavbna zgodovina kora dodobra pojasnjena, odprto pa ostaja vprašanje časa njegovega nastanka. Tukaj strokovnjaki doslej niso bili enotnega mnenja. Medtem ko so starejši pisci postavljali njegov nastanek okvirno v prvo polovico ali sredino 15. stoletja,¹² ga je Stelè prvi postavil v čas okoli 1430 ali nekoliko prej.¹³ Pri tem se je oprl na profil reber, krogovičja sedilij ter baldahine, katerih oblike je primerjal s tistimi s konca 14. stoletja, medtem ko je figuralnemu okrasju našel paralele v pojavih na Nemškem v dvajsetih letih 15. stoletja. Kot dodatni, a ne mnogo poznejši prizidek je označil zakristijo. V dopolnilo Steletu je Cevc tudi v plastičnem okrasju poudaril prvine, ki izvirajo še iz poznega 14. stoletja in se bolj neposredno navezujejo na dejavnost Parlerjevega kroga v Pragi, hkrati pa namignil na zahodne, sluterjanske vplive ter se odločil za okvirno datacijo v prvo četrtino 15. stoletja.¹⁴ V še zgodnejši čas, pred leto 1400, je na podlagi analize arhitekturnih elementov datiral prezbiterij Ivan Komelj.¹⁵ Dataciji v pozno 14. stoletje (1380–90) se je pridružil Jože Curk,¹⁶ najnovejši čas pa je odkril za datacijo nadvse pomemben dokument: gre za listino iz leta 1400, v kateri Katarina, vdova po vetrinjskem upravniku Pavlu iz Trčove, daruje za zidavo cerkve 8 funtpfenigov.¹⁷ Ni dvoma, da se nanaša donacija na gradnjo prezbiterija, ki je moral biti prav tedaj v gradnji: skromna vsota darovanega denarja izključuje možnost, da bi bilo prav to lahko spodbuda za začetek gradnje, ampak jo moramo slejkoprej razumeti kot prispevek k že začetni gradnji. S tem je posredno potrjena Komeljeva in Curkova teza, saj se zdi še najbolj verjetno, da so začeli graditi v zadnjem desetletju 14. stoletja, v prvem ali drugem desetletju novega stoletja pa je kor najbrž že stal.

Ob tako zoženem razponu možnih datacij je mariborskemu koru tudi nekoliko lažje določiti mesto, ki ga zavzema v našem umetnostnem gradivu. Pri zidava dolgega kora župnijski cerkvi ni ob koncu 14. stoletja nikakršna novost, zato bi bil vsak ekskurz v arhitekturo beraških redov odveč, toliko bolj pa preseneča razkošna izvedba mariborskega kora. Opraviti imamo namreč z dosledno izvedenim ikonografskim programom: kipi apostolov, ki so stali pod baldahini na konzolah s preroki, se vsebinsko navezujejo na upodobitve apostolov na plečih prerokov – motiv, ki ga poznamo iz portalne plastike. Program dopolnjujejo simboli evangelistov na sklepnikih ter simbolične upodobitve treh levov in medveda na podnožju slavoloka, katerih izvor je treba iskati v *Physiologu*.¹⁸ Sam program v svojem času ni presenetljiv: preseneče-

¹² Cf. e. g. Graus: 1883, p. 83; Stegenšek: 1914, p. 199.

¹³ Stelè: 1943, p. 15.

¹⁴ Cevc: 1963, p. 169.

¹⁵ Komelj: 1969, p. XVII; Komelj: 1973, p. 154.

¹⁶ Curk: 1978, p. 198: postavlja čas nastanka v desetletje 1380–1390.

¹⁷ J. Mlinarič: *Gradivo za zgodovino Maribora V: Listine 1371–1415*, Maribor 1979, dok. 77 (17. 3. 1400). Pavel iz Trčove je omenjen v zadnjih letih 14. stoletja zelo pogosto, vselej v zvezi s kakšnimi transakcijami (ibid., dok. 65 ss.). Najdbo dokumenta je že upošteval Curk (Curk: 1988, p. 126) in v skladu s tem predatiral prezbiterij.

¹⁸ Za ikonografsko razlago tega motiva cf. Cevc: 1963, p. 168 ss.

nje je, da ga v tako razkošni kamnoseško-kiparski izvedbi najdemo prav v sorazmerno skromni župnijski cerkvi. Podroben pregled sorodnih spomenikov pri nas in v bližnjih srednjeevropskih deželah nas namreč prepriča, da je zasnova dolgega kora z baldahinskimi nišami in kipi na služnikih na ravni župnijskih cerkva prej izjema kot pravilo. Ne pri nas ne v Avstriji ne najdemo analognega primera mariborskemu. Podobno opremo srečujemo sicer dokaj pogosto, vendar praviloma pri pomembnih romarskih cerkvah (npr. Pöllau-berg), cerkvah in kapelah, ki so nastale kot donacija vplivnega plemstva (Štefanova cerkev in S. Maria am Gestade na Dunaju, celjska kapela ŽMB) ter seveda pri katedralah,¹⁹ med župnijskimi cerkvami pa najdemo v razpoložljivem gradivu še najbližjo paralelo v koru vsem znane župnijske cerkve sv. Martina v Landshutu na Bavarskem; celo tam pa so baldahini po svoji izvedbi skromnejši od mariborskih.²⁰ V sorazmerno nepomembnem mestu, kot je bilo Maribor, si lahko tak pojav razlagamo le kot donacijo neke izredno pomembne osebnosti. Arhivskih listin, ki bi lahko priskočile na pomoč, žal nimamo; morda sta ključ do rešitve oba heraldična sklepnika na oboku, a tu se žal zatakne pri identifikaciji. Enega literatura pogojno pripisuje malteškemu viteškemu redu, ki je imel komendo v bližnjem Melju, medtem ko ostaja drugi z upodobitvijo knežjega klobuka popolna uganka.²¹

Naslednja značilnost mariborskega kora je njegov obok. Kitasti obok bi lahko označili kot prehodno obliko med preprostim križnim in zvezdastim. Jedro oboka še vedno tvorita diagonalni rebri, le prečno je na sredi prekinjeno in z dodatnimi rebri povezano s presečišči glavnih reber. Tako nastane na temenu oboka kita, ki delno zabrisuje cezure med posameznimi travejami. Na prvi pogled se tako zdi, da je kitasti obok neposredni predhodnik tiste sheme, s katero je Peter Parler obokal prehod skozi stolp na Karlovem mostu v Pragi, vendar ohranjeno gradivo tega ne potrjuje. Nasploh je kitasti obok zelo redka oblika in ga v deželah, v katerih je delovala katera od vej Parlerjevih delavnic v drugi polovici 14. stoletja, sploh ne najdemo.²² S tem seveda ni rečeno, da Parlerjev krog te sheme ni poznal, saj je čisto mogoče, da primeri pač niso ohranjeni. Domnevo, da je bil kitasti obok znan v širšem srednjeevropskem prostoru, potrjuje tudi ena od risb v zbirki dunajske akademije.²³

¹⁹ Cf. e. g. N. Nußbaum: *Deutsche Kirchenbaukunst der Gotik*, Köln 1985, passim; R. Wagner-Rieger: *Mittelalterliche Architektur in Österreich*, St. Pölten-Wien 1988 (od tod citirano: Wagner-Rieger: 1988), passim; G. Brucher: *Gotische Baukunst in Österreich*, Salzburg-Wien 1990 (od tod citirano Brucher: 1990), passim.

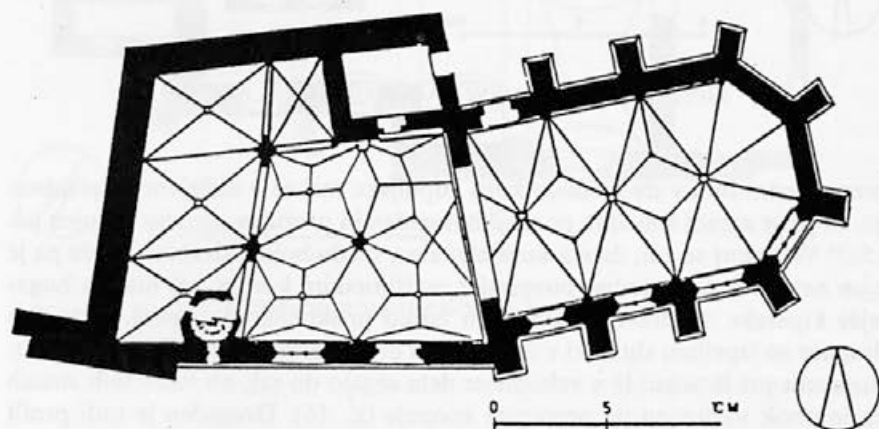
²⁰ *Die Parler und der Schöne Stil 1350–1400: Europäische Kunst unter den Luxemburgen* I, Köln, 1978, p. 389 [r. k.]: kor je bil zgrajen med leti 1389 in 1398.

²¹ Mušič: 1940, p. 65 ss.; Stelè: 1943, p. 25; Curk: 1978, p. 199.

²² V. Mencl: *Česká architektura doby lucemburské*, Praha 1948. Ta obok tudi ni obravnavan v klasičnih delih o poznogotskih obočnih shemah. Cf. K. H. Clasen: *Deutsche Gewölbe der Spätgotik*, Berlin 1958.

²³ H. Koepf: *Die gotischen Planrisse der Wiener Sammlungen*, Wien-Köln-Graz 1969, p. 7, fig. 33.

Spomenike, s katerimi lahko po tej plati primerjamo mariborski kor, pa najdemo mnogo bliže, na Zgornjem Štajerskem ter v Spodnji Avstriji. Kor špitalske cerkve v Oberwölzu na skrajnem severozahodu Štajerske je za travejo krajši od mariborskega, njegova obočna shema pa je mariborski enaka (sl. 13). Skupen jima je tudi profil reber, ne pa konstrukcija služnikov, ki so v Oberwölzu v vzhodnem zaključku preprosti, medtem ko so štirje ob vzdolžnih stenah opremljeni z nišami, ki pa so popolnoma drugačne od mariborskih. Poleg tega izhajajo rebra iz listnih kapitelov, celotno notranjost pa obteka horizontalni venec. Vse to seveda ne zadostuje, da bi lahko nastanek obeh korov tesneje povezali. Kor v Oberwölzu ni datiran: nenavadni ladijski del je, po vsem sodeč, nastal po letu 1430, kor pa je najbrž kako desetletje starejši; na to namiguje tudi nedavno odkrita freska na njegovi severni steni, ki jo lahko datiramo približno v čas med 1420 in 1430.²⁴

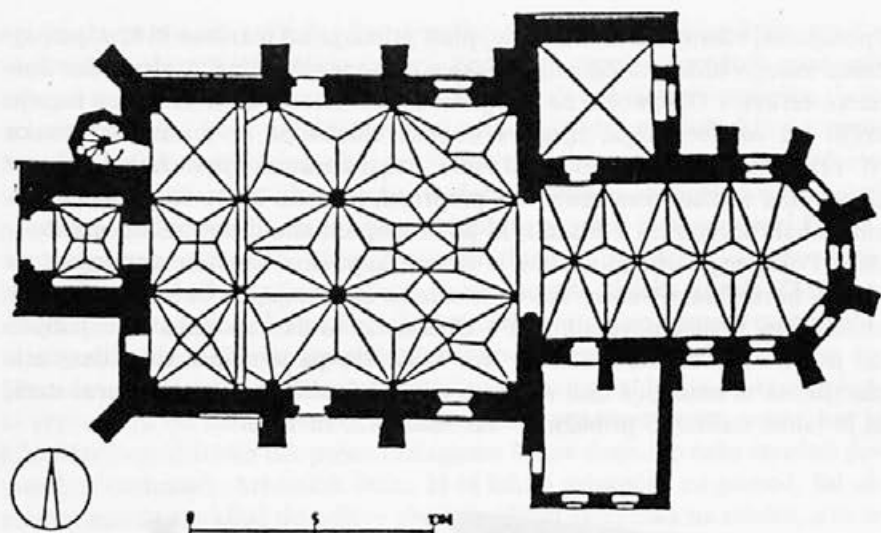

Tloris špitalske cerkve v Oberwölzu

V okolici Brucka ob Muri je skupina treh spomenikov s kitastimi oboki. Najmonumentalneje je zasnovan kor župnijske cerkve v Allerheiligen im Mürztal, ki je po tlorisni zasnovi praktično identičen mariborskemu, le da je manjših dimenzij.²⁵ Tudi tu se srečamo z istim profilom reber, a s preprostejšim sistemom služnikov, ki izhajajo tako kot v Oberwölzu iz vodoravnega zidca (sl. 14). Dva sklepnika sta gladka, na dveh pa sta rozeti. Iste prvine

²⁴ *Österreichische Kunsttopographie XXXIX: Die Kunstdenkmäler des Gerichtsbezirkes Oberwölz*, Wien 1973, pp. 122, 134: kor naj bi nastal za freisinškega škofa Nicodema della Scala (1421–43); Brucher: 1990, p. 257 ss. Po mnenju prof. dr. Höflerja gre za delo lokalne šole: upodobljena je Marija na prestolu in dva svetnika.

²⁵ J. Buchowiecki: *Die gotischen Kirchen Österreichs*, Wien 1952 (od tod citirano Buchowiecki: 1952), p. 377 ss.; Brucher: 1990, p. 264. Žal so se doslej vsi pisci ukvarjali le s problemom nastanka ladje te cerkve.

Floris župnijske cerkve, Allerheiligen im Mürztal

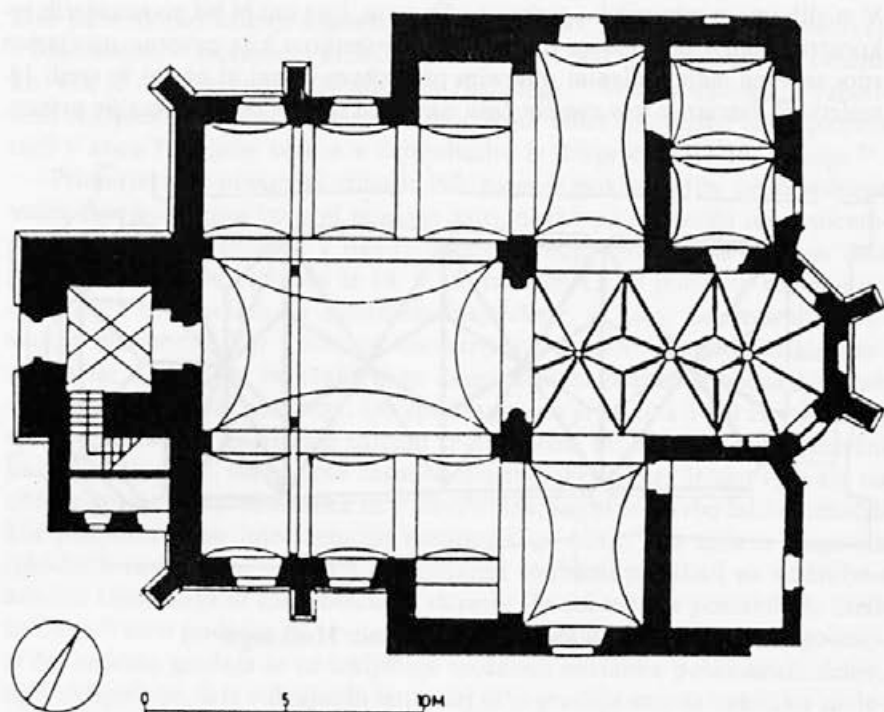
prepoznamo tudi v dvopolnem koru župnijske cerkve v bližnjem Kapfenbergu, ki pa je zaradi številnih poznejših dozidav in prezidav opazno okrnjen (sl. 15).²⁶ Vsekakor se zdi, da sta kora nastala v medsebojni odvisnosti, teže pa je njun nastanek neposredno povezati z mariborskim korom, saj nimata bogatejših kiparske dekoracije, ki bi nam lahko priskočila na pomoč. Nekoliko drugače so izpeljani služniki v dvopolnem prezbiteriju pokopališke cerkve St. Ruprecht pri Brucku: le v vzhodnem delu segajo do tal, ob vzdolžnih stenah pa je obok naslonjen na preproste konzole (sl. 16). Drugačen je tudi profil reber z obojestranskim žlebom in zaradi teh razlik spomenika ne moremo postaviti v neposredno zvezo s prejšnjima.²⁷ Kora v Allerheiligenu in Kapfenbergu nista datirana in doslej tudi nista opazneje pritegnila pozornosti strokovnjakov, zato je toliko pomembnejši napis v notranjosti kora St. Ruprechta, ki datira gradnjo v leto 1415–1416 in ob katerem je Buchowiecki celo zapisal, da gre za najstarejši zvezdasti obok na Štajerskem.²⁸ Ker se tu srečamo že s sodobnejšim profilom reber, bi nemara lahko sklepali, da sta kora v Allerheiligenu in v Kapfenbergu nekaj let starejša od omenjenega in sta mu bila s svojo obočno shemo lahko tudi vzor.

Kot rečeno, se s kitastimi oboki srečamo tudi v Spodnji Avstriji in ni povsem izključeno, da bi v tej deželi nastali tudi najstarejši spomeniki te vrste.

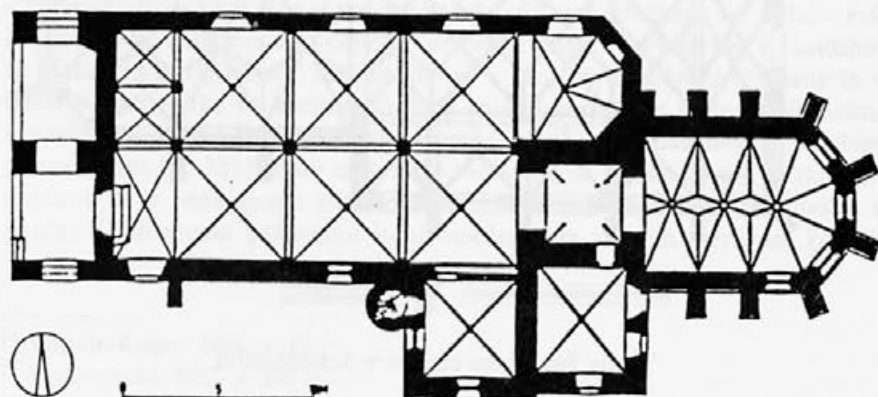
²⁶ *Dehio Handbuch: Die Kunstdenkmäler Österreichs: Steiermark*, Wien 1982 (od tod citirano *Dehio: Steiermark*), pp. 210–212.

²⁷ *Dehio: Steiermark*, p. 57.

²⁸ Buchowiecki: 1952, p. 373.

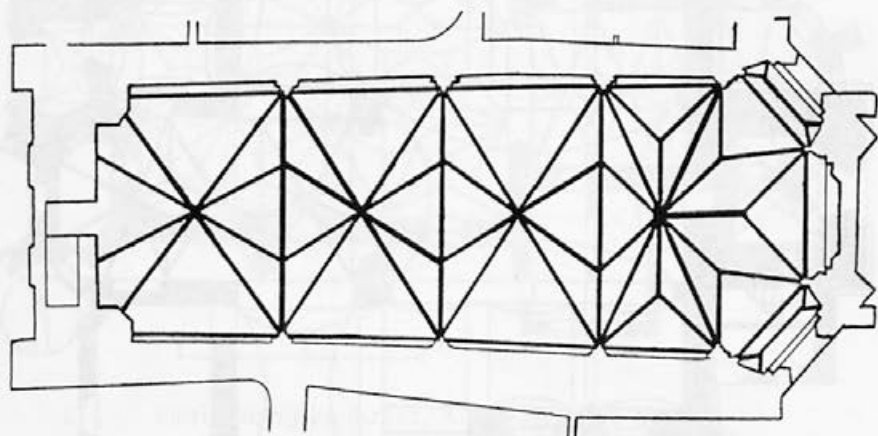

Tloris župnijske cerkve v Kapfenbergu

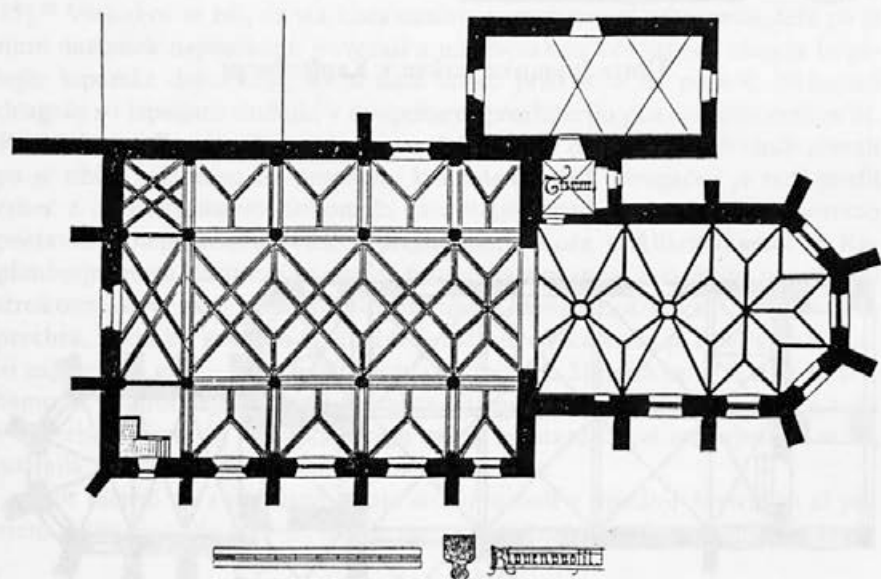

Tloris cerkve St. Ruprechta v Brucku

V mislih imam minoritsko cerkev na Dunaju, kjer naj bi bil po nekaterih rekonstrukcijah s temenskim romбом kot zametkom kite prvotno poudarjen spoj severne ladje z njenim oltarnim prostorom in naj bi nastal že sredi 14. stoletja.²⁹ Vendar je to v svojem času osamljen in ne v celoti dokazljiv primer,

Tloris kapele v dunajskem Hofburgu

Tloris župnijske cerkve v Schönbachu

²⁹ R. K. Donin: *Die Bettelordenskirchen in Österreich*, Baden bei Wien 1935, p. 238 ss. (tloris fig. 54).

zato pa se skoraj stoletje kasneje – torej prepozno, da bi ga lahko povezovali z Mariborom – srečamo s kitastim obokom pri tako pomembnem spomeniku, kot je dvorna kapela dunajskega Hofburga.³⁰ Vendar nastopa v vzhodnem zaključku namesto radialno razporejenih reber že zvezda; isto opazimo tudi v koru župnijske cerkve v Schönbachu iz druge četrtine 15. stoletja.³¹

Primerjava s spomeniki zunaj naših meja je pokazala, da neposrednega vzora mariborskemu koru ni mogoče najti, hkrati pa opozorila na pomembno mesto, ki mu pripada v okviru arhitekturnega ustvarjanja južnega dela Srednje Evrope na prehodu iz 14. v 15. stoletje. Če se ponovno ozremo po omenjenih spomenikih na Zgornjem Štajerskem, se hitro zavemo, da predstavlja mariborski kor s svojimi dimenzijami, proporci, monumentalno zasnovo ter z bogatim in kvalitetnim kamnoseškim okrasjem enega ključnih spomenikov na tem področju. Ob spoznanju, da je bil leta 1400 že v gradnji, torej je moral biti načrt zanj izdelan že ob koncu 14. stoletja, naj ne izzveni preveč drzno teza, da bi prav zasnova mariborskega kora lahko vplivala na obliko korov v okolici Brucka in v Oberwölzu, saj bi te stavbe lahko označili kot poenostavljeno interpretacijo mariborskega kora. Kar zadeva slogovna izhodišča zanj, pa bi veljalo z dokončnimi sodbami počakati na nadrobno analizo kiparskega in kamnoseškega okrasja. Tu sta temelje postavila že Stelè in Cevc,³² novi podatek pa bo morda zahteval delno revizijo, čeprav zgodnejši čas začetka gradnje še ne izključuje možnosti nastanka posameznih delov, npr. sklepnikov, šele v dvajsetih letih, saj se je gradnja morda nekoliko zavlekla. Zdi se tudi, da je kiparsko okrasje kora delo vsaj treh rok: prvemu mojstru bi lahko pripisali konzole v zakristiji in glede na enak kamnoseški znak sedilje, drugemu konzole v samem koru in tretjemu sklepnike. Vendar ostaja vse to za zdaj le domneva, ki tudi ob možnosti, da se je gradnja zavlekla, ne spremeni dejstva, da moramo projekt celote datirati še v pozno 14. stoletje. Navsezadnje potrjujejo to številni detajli: sam profil reber – hruška z dodatnim pravokotnim trakom na temenu – je ena najbolj razširjenih oblik druge polovice 14. in začetka 15. stoletja in jo srečamo pri mnogih pomembnih spomenikih tega časa, kot je kor aachenske stolnice, praškega sv. Vida, v križevi kapeli na Karlštejnu in končno tudi v koru Martinove cerkve v Landshutu Hansa iz Burghausna. Tudi sedilje so s svojimi krogovičji izvedene še v duhu visoke gotike 14. stoletja in le na enem mestu se že pojavi ribji mehur kot nov motiv poznega 14. stoletja, ki velja za enega najznačilnejših znanilcev pozne gotike (sl. 12).³³ Prav tako kaže vso strogost visoke gotike oblika baldahinov in le obžalujemo lahko, da se niso ohranila prvotna krogovičja v oknih. Kljub vsemu naštetemu in ob upoštevanju strožjih meril naš kor ob

³⁰ Wagner-Rieger: 1988, p. 191.

³¹ Buchowiecki: 1952, p. 296 ss.

³² Stelè: 1943, p. 14 ss. in 25 ss.; Cevc: 1963, p. 166 ss.

³³ H. G. Franz, Entwicklungsphasen der Architektur von 1370–1420, *Internationale Gotik in Mitteleuropa* (= *Kunsthistorisches Jahrbuch Graz*, XXIV), Graz 1990.

nastanku nikakor ni bil konservativna arhitektura, ampak dokaj značilen znanilec novega sloga.

Nastanek mariborskega kora pada v čas izredno živahne gradbene dejavnosti na naših tleh in z njo povezanega naglega uveljavljanja poznogotskih arhitekturnih principov, zato je toliko bolj zanimiva primerjava z drugimi pomembnimi spomeniki tega obdobja. Kar zadeva arhitekturni tip, je našemu koru najbližja kapela Žalostne Matere Božje ob celjski opatijski cerkvi, katere tloris ustreza tripolnemu dolgemu koru. Notranjščina se odlikuje po bogatem kamnoseškem okrasju s figuralnimi konzolami in baldahini, stenski nišami in sediljami. Našteto okrasje se opazno razlikuje od mariborskega in pripada slogovni usmeritvi, ki odločneje uvaja nekatere poznogotske prvine. Krogovičja sedilij in relikviarijske omare nasproti njih so izvedeni z dosledno uporabo ribjega mehurja, še posebej značilni pa so bogato razčlenjeni stenski baldahini. Če bi mariborske baldahine lahko primerjali s tistimi v romarski cerkvi v Pöllaubergu, kažejo celjski že tisto stopnjo razvoja, ki jo predstavlja dejavnost kroga Michaela Chnaba na Dunaju in v okolici, v čigar opusu najdemo precej primerjalnega gradiva (baldahini v cerkvi S. Maria am Gestade in v Štefanovi cerkvi, svetilnik *Spinnerin am Kreuz* v Wiener Neustadt).³⁴ Dodajmo še klinasti izžlebljen profil reber, ki je oblika, značilna predvsem za 15. stoletje, in zdi se, da je celjska kapela po času nastanka nekoliko mlajša od mariborskega kora. Smiselna se zdi datacija kmalu po letu 1400, pri tem pa preproste križnorebraste obočne sheme ne smemo označiti za konservativno: gre pač za temeljno obliko, ki je bila aktualna skozi vso gotško dobo.³⁵

Drugo pomembno skupino, ki jo moramo postaviti ob bok mariborskemu koru, tvorita stari kor župnijske cerkve v Hajdini in romarska cerkev na Ptujski gori. Spomenika se tako po arhitekturni zasnovi kot po stavbni plastiki dokaj tesno navezujeta na dejavnost Parlerjev in pomenita v našem gradivu pomemben mejnik. Njuni obočni shemi kažeta dve najbolj razširjeni obliki parlerjanskih obokov: v Hajdini imamo t. i. »zvezdasti obok«,³⁶ na Ptujski gori pa dvojno paralelnega, prav tako pa je parlerjanski tudi profil njunih reber: močno zašiljen klin z bočnima palicama polkrožnega prereza. Izrazito parlerjanske so tudi konzole s spakami, kakršnih ne najdemo ne v Mariboru ne v Celju, prav tako pa so na Ptujski gori drugače izvedena krogovičja sedilij v koru ter četvero baldahinov nad njimi. Po naštetem lahko to-

³⁴ Wagner-Rieger: 1988, pp. 152–164; Brucher: 1990, p. 124 ss.

³⁵ Datacije celjske kapele so zelo različne: Cevc (Cevc: 1963, p. 102) jo je postavil že v sedemdeseta leta 14. stoletja, Komelj (Komelj: 1973, p. 159) in Stopar (*Opatijska cerkev v Celju*, Celje 1971, p. 67) pa sta jo povezovala s konsakracijsko listino iz l. 1413. V novem vodniku (*Mesto Celje in njegovi spomeniki*, Maribor 1991, p. 28) je Stopar dopustil možnost nastanka kapele »na začetku 15. stoletja, morda kak decenij prej«.

³⁶ Ime ni najbolj posrečeno, ker ne gre za pravo zvezdo. F. Dambeck (*Spätgotische Kirchenbauten in Ostbayern*, Passau 1940, p. 22) uvaja termin *vierteiliger Rautenstern*.

rej sklepamo, da so samo na Južnem Štajerskem sočasno ali z malenkostnim časovnim zamikom delovale kar tri kvalitetne stavbarske delavnice sorodne, a vendarle različne slogovne usmeritve, o njihovih izhodiščih pa za zdaj ni mogoče izreči dokončne sodbe. Hajdina in Ptujška gora žal nista datirani: nastanek prve strokovnjaki ponavadi datirajo v čas okoli 1390, začetek gradnje druge pa prav tako na konec 14. stoletja,³⁷ torej takorekoč v isti čas kot mariborski kor in celjsko kapelo.

Ob tem se seveda odpira vprašanje o možnih povezavah med delavnicami. Tu nam prispevajo nekaj pomembnih spoznanj kamnoseški znaki, ki nas prepričajo, da vse tri delavnice vendarle niso delovale povsem izolirano druga od druge. Tako najdemo enak znak kot na rebrih celjske kapele tudi na Ptujški gori, in to najbrž ne povsem po naključju prav na t. i. »Celjskem oltarju«.³⁸ Če lahko ta pojav povežemo s celjskimi grofi kot naročniki, je večje presenečenje kamnoseški znak na rebrih mariborskega kora, ki ga najdemo tako na Ptujški gori kot tudi v Hajdini, enemu od znakov na Ptujški gori pa je zelo podoben znak v stopniščnem stolpiču ob mariborskem koru.³⁹ To seveda ne dokazuje neposredne zveze med delavnicama ali celo avtorstva istega stavbenika, pač pa dokazuje, da sta dva kamnoseka delala tako v Mariboru kot na Ptujški gori, eden od njiju pa tudi v Hajdini. Delovanje istega klesarja v dveh stavbarnicah ni nobeno presenečenje, saj so bile njihove migracije v času gotike dokaj pogoste.⁴⁰ Sicer pa nam to spoznanje delno pomaga pri vzpostavitvi kronologije nastanka naših spomenikov. Posebno zanimiv je v tem pogledu znak, ki se pojavlja na služniku v Hajdini, na rebrih oboka v Mariboru in na več mestih na Ptujški gori. Prav ta namreč postavlja dela na vseh treh spomenikih v sorazmerno kratek časovni interval. Če izhajamo iz datacije hajdinskega kora okrog l. 1390, nam lahko ta znak potrди tezo, da je l. 1400 gradnja mariborskega kora res že tekla. Za sodbo o tem, kdaj je omenjeni kamnosek delal na Ptujški gori, pa bi bil nujno potreben podatek o lokaciji znaka: pri tako veliki stavbi pač ni vseeno, ali je znak nekje v spodnjem delu ostenja, na oknih ali pa na oboku.

Primerjava je pokazala, da moramo mariborskemu koru v našem spomeniškem gradivu dodeliti enakovredno mesto celjski kapeli in Ptujški gori in ga tako uvrstiti v sam vrh gotske ustvarjalnosti na naših tleh, pa tudi v širšem srednjeevropskem prostoru. To hkrati priča o pomembni vlogi, ki jo je odigrala Južna Štajerska v tem obdobju, ko so se nove forme širile v naše kraje brez opaznejšega zaostanka za drugimi deželami. Ptujška gora in celjska ka-

³⁷ Cevc: 1963, p. 111; Komelj: 1969, passim; Komelj: 1973, p. 176 ss.; M. Zadnikar: *Ptujška gora, visoka pesem slovenske gotike*, Ljubljana 1987, p. 12.

³⁸ Kamnoseški znaki s Ptujške gore so objavljeni v: Komelj: 1969, sl. 9, 10.

³⁹ Mušič: 1940, p. 65, risba 6, znaka 1 in 3.

⁴⁰ Redki ohranjeni podatki o fluktuaciji kamnosekov kažejo, da je lahko kamnosek v nekaj mesecih večkrat zamenjal stavbarnico, v kateri je delal. Obširneje o tem B. Schock-Werner, *Bauhütten und Baubetrieb, Die Parler und der Schöne Stil: Europäische Kunst unter den Luxemburgen* III, Köln 1978, pp. 55–58 [r. k.].

pela torej nista osamljena pojava, kar potrjuje tudi številno nasledstvo teh arhitektur, ki postavlja Štajersko na mesto posrednika novih form na Kranjsko (Šentrupert, Pleterje itd.). Žal smo ob pomanjkanju izčrpane dokumentacije še daleč od celostnega védenja o tem nasledstvu. Zato bi se na tem mestu omejil na kratko omembo tistih spomenikov, ki imajo v koru kitaste oboke. Na prvem mestu velja omeniti kor župnijske cerkve v Ljutomeru, ki je nastal še v prvi polovici 15. stoletja.⁴¹ Z mariborskim ga druží enak profil reber ter dokaj bogata izvedba s figuralnimi konzolami, zato se zdi vabljiva misel, da bi šlo celo za njegovo neposredno nasledstvo (sl. 18). Notranjščina ljutomerskega kora je bila pred kratkim obnovljena in danes je vidnih tudi nekaj kamnoseških znakov, med katerimi je posebej zanimiv tisti, ki se pojavlja na portalu zakristije, na sediljah ter na opornikih. Gre za nekakšno trikrako vetrnico, kakršno najdemo tudi na Ptujski gori.⁴² Žal je precej znakov zaradi poškodovane površine kamna težko razberljivih: znak na slavlolu delno spominja na tistega na mariborskih sediljah, medtem ko se na opornikih večkrat pojavlja (žal vselej močno poškodovan) kamnoseški znak, podoben onemu v stopniščnem stolpiču v Mariboru. Iz omenjenega lahko torej sklepamo, da je tudi ljutomerski kor po vsej verjetnosti nastal v neposredni povezavi z gradnjo ptujskogorske cerkve in najbrž tudi mariborskega kora, to pa postavlja tudi njegovo datacijo še v prvo četrtino 15. stoletja. Omenimo še, da je obočna shema že nekoliko naprednejša od mariborske: v petosminskem zaključku tvorijo rebra že zvezdo.⁴³

Podobno shemo ima tudi enopolni kor župnijske cerkve v Bistrici ob Sotli, ki je po Komeljevem mnenju nastal v drugi polovici 15. stoletja, vendar postavlja letnica 1452 na freskah v notranjosti njegov nastanek vsaj v sredino stoletja.⁴⁴ Nekaj kitastih obokov se je ohranilo tudi na Dolenjskem. Podružnična cerkev sv. Križa v Stehanji vasi je z letnico na zunanjščini datirana v leto 1449,⁴⁵ sicer pa se odlikuje po dokaj kvalitetni stavbni plastiki, ki bi jo nemara lahko povezali s tisto pri sv. Ahacu nad Turjakom. Tudi cerkev sv. Barbare na Okrogu pri Šentrupertu je verjetno še iz prve polovice stoletja: tu zbuja pozornost predvsem monumentalna zasnova dvopolnega prezbiterija s stopnjevanimi oporniki ter gradnja iz pravih kamnitih blokov (sl. 17).⁴⁶

⁴¹ Komelj: 1969, p. LXI; Komelj: 1973, pp. 199–201; datira nastanek v čas okrog 1440.

⁴² Cf. Komelj: 1969, tabla 10. Na portalu zakristije je opaziti zanimiv pojav: s kamnoseškim znakom so označeni vsi kamni razen dveh, ki tvorita figuralni konzoli. Ni sicer izključeno, da sta znaka na zadnji strani kamnov, torej v steni, zelo verjetno pa se zdi, da omenjeni kamnosek ni bil kvalificiran za izdelavo figuralnega okrasja.

⁴³ Cevc (Cevc: 1963, p. 169) ugotavlja kvaliteto stavbne plastike ljutomerskega kora in dodaja, da ji v našem gradivu ne najdemo prave paralele. Njegova datacija na začetek stoletja se sklada z ugotovitvami ob kamnoseških znakih.

⁴⁴ Komelj: 1973, p. 287; Ivan Stopar: *Bistrica ob Sotli z okolico*, Ljubljana 1978, p. 6 ss.

⁴⁵ Komelj: 1973, pp. 86, 286. Avtor zmotno navaja letnico 1443.

⁴⁶ Ibid., p. 285.

Zadnji v tej vrsti je stari prezbiterij župnijske cerkve v Mirni peči, ki je verjetno nastal šele proti koncu stoletja. Njegova posebnost je v tem, da prečna rebra v temenskih rombih niso prekinjena. To dokazuje, da stavbenik ni v celoti doumel konstrukcijske in estetske logike te obojne sheme.⁴⁷ Našteti spomenikov seveda ni mogoče kakorkoli povezati z mariborskim korom, pričajo pa vendarle o tem, da je bil tudi kitasti obok ena tistih zgodnjih oblik poznogotskih obokov, ki je kot izročilo v stavbarniških delavnicah preživela več generacij.

DER CHOR DER MARIBORER DOMKIRCHE

Ähnlich wie bei zahlreichen anderen Kirchen in Mitteleuropa wurde auch bei der romanischen Pfarrkirche des Hl. Johannes des Täufers in Maribor in der Gotik ein neues Presbyterium in Form des sog. Langchors angebaut. Dieser umfaßt im Grundriß drei rechteckige Joche sowie einen Fünfstelabschluß und besticht außer durch harmonische Proportionen noch durch reiche Verzierung durch Steinmetzarbeiten mit figuralen Konsolen und Baldachinen auf Diensten, mit Schlußsteinen und Sitznischen. Eine Besonderheit stellt das Kreuzgewölbe mit einer Reihe von Rhomben im Scheitel dar, kunstgeschichtlich eine Übergangsform zwischen dem traditionellen Kreuzgewölbe und den spätgotischen Sterngewölbeformen. Ende des 19. Jahrhunderts erfuhr das Gewölbe zwar eine radikale Regotisierung, bewahrte jedoch in seinen wesentlichen Bestandteilen den ursprünglichen Charakter: nur bei Maßwerk läßt sich nicht feststellen, ob es nach dem Original restauriert oder neu konzipiert wurde. Die Chordatierungen in der Fachliteratur schwankten bisher erheblich, nämlich zwischen 1380 und 1430, und erst eine kürzlich entdeckte Verlassenschaftsurkunde aus dem Jahre 1400 ermöglichte eine genauere Datierung seiner Entstehung: da es sich um eine bescheidene Geldsumme handelt, liegt die Vermutung nahe, daß der Bau im Jahre 1400 bereits im Gange war, er wurde also wahrscheinlich im letzten Jahrzehnt des 14. Jahrhunderts begonnen.

Mit seiner monumental Anlage ist der Mariborer Chor eines der bedeutendsten Architekturdenkmäler aus der Zeit um 1400 in Slowenien, nimmt aber einen bedeutenden Platz auch im Rahmen der Baukunst einiger österreichischen Länder, vor allem Steiermark, ein. Am deutlichsten zeigt das ein Vergleich mit einigen Baudenkmalern aus derselben Zeit. Am interessantesten vom Gesichtspunkt des Gewölbeschemas sind die Architekturdenkmäler in der Umgebung von Bruck an der Mur (Allerheiligen im Mürztal, Kapfenberg, St. Ruprecht bei Bruck) sowie die Spitalkirche in Oberwölz. Leider ist keines von den erwähnten Baudenkmalern datiert außer der Kirche St. Ruprecht (1415), ihre bescheidenere Anlage deutet an, daß sie alle später als der Mariborer Chor oder sogar nach seinem Vorbild entstanden sind. In der Südsteiermark gab es um 1400 eine rege Bautätigkeit: im letzten Jahrzehnt des 14. Jahrhunderts entstand der alte Chor der Pfarrkirche in Hajdina, allem Anschein nach wurde auch mit dem Bau der Wallfahrtskirche auf der Ptujška gora (Maria Neustift) begonnen, um 1400 entstand aber auch die Marienkapelle an der Stadtpfarrkirche St. Daniel in Celje. Es handelt sich um Denkmäler, die sich sowohl ihrer architektonischen Konzeption wie auch der Steinmetzkunst nach untereinander stark unterschieden und auf den ersten

⁴⁷ Ibid., pp. 85, 285. Podoben primer iz druge polovice 15. stoletja imamo v Rantnu blizu Oberwölza, kjer je v koru župnijske cerkve prav tako kitast obok z neprekinjenimi prečnimi rebri. Cf. *Dehio: Steiermark*, p. 388 ss.

Blick scheint es, daß sie ganz unabhängig voneinander entstanden sind. Einige Steinmetzzeichen kommen jedoch sowohl in Hajdina wie auch auf der Ptujška gora und Maribor vor, was beweist, daß wenigstens einige Steinmetze bei allen diesen Bauprojekten mitwirkten, und bezeugt die Gleichzeitigkeit des Entstehens. In dieselbe Gruppe läßt sich auch der Chor der Pfarrkirche in Ljutomer einordnen, der auch noch im ersten Viertel des 15. Jahrhunderts entstanden sein muß. Der Ljutomerer Chor steht dem Mariborer auch durch das Gewölbeschema nahe (Kreuzgewölbe mit Rhomben und Sternabschluß), und es ist nicht ausgeschlossen, dass er unmittelbar unter seinem Einfluß entstand. Das Kreuzgewölbe mit Rhomben ist zwar eine verhältnismäßig seltene Form, wurde dennoch im 15. Jahrhundert in Slowenien noch einige Male wiederholt: in Bistrica an der Sotla (vor 1452) sowie in drei Fällen in Dolenjska (Unterkrain): in Stehanja vas (1449), Okrog bei Šentrupert und in Mirna peč.

BREZMADEŽNA KOT *PATRONA AUSTRIAE* V BRATOVŠČINSKI KNJIGI LJUBLJANSKE KONGREGACIJE MARIJINEGA BREZMADEŽNEGA SPOČETJA

Lev Menaše, Ljubljana

V bratovščinski knjigi t. i. »nemške« kongregacije, ki so jo ljubljanski jezuiti ustanovili leta 1624 in jo posvetili Marijinemu brezmadežnemu spočetju,¹ sta vlepljeni dve zanimivi upodobitvi, na pergament naslikana akvarela,² ki na simboličen način zrcalita zgodovinske dogodke sredine 17. stoletja: najprej posvetitev Avstrije Brezmadežni, ki jo je 18. maja 1647 na Dunaju razglasil Ferdinand III.,³ potem pa še zaplete, s katerimi se je ob svoji izvolitvi za cesarja leta 1657 moral spopasti Ferdinandov prestolonaslednik Leopold I.

V zgornjem delu prve podobe vidimo pod trakom z napisom *Et macula non est in te* (»In madeža ni na tebi«, po Vp 4, 7) s sijem obdano Marijo s krono na glavi, z rokami, prekrizanimi na prsih, in z na trebuh naslikanim soncem; Marija stoji na polmesecu in na kači, sij pa obkrožajo oblaki. Pod njo je upodobljena mavrica nad krajino z vesoljnim potopom (po vodi plava jo utopljeni) ter (že nasledlo) Noetovo barko, ob tem prizoru pa stojita še dve personifikaciji, leva s križem ter ogledalom in desna z mečem ter ogledalom. V sredini spodnjega dela kompozicije je upodobljen dvoglavi orel s cesarsko krono nad glavama; na prsih nosi avstrijski, z redom zlatega runa obdani grb, na belem polju grba pa je pod letnico 1650 zapisano ime cesarja Ferdinanda III.⁴ Levo in desno od orla sta na piedestalih pod (sicer na oblakih stoječima) personifikacijama upodobljena še ogrski in češki grb, na dnu kompozicije pa štirje putti držijo dva ovalna ščitka, od katerih je na levem mogoče

¹ Knjigo hrani Arhiv Slovenije v Ljubljani (zbirka rokopisov, II/52 r). – Za kongregacijo cf. npr. Lojze Kovačič: *Jezuiti in Slovenci*, Ljubljana 1991, p. 32.

² Cf. Ksenija Rozman, Iluminirani rokopisi, grbi in diplome, *Umetnost XVII. stoletja na Slovenskem I.*, Narodna galerija, Ljubljana 1968 [r.k.], p. 149/110.

³ Cf. Franz Loidl: *Immakulata-Verehrung in Österreich*, Dunaj 1954, pp. 4 ss.

⁴ »16+50 / Ferdinandus«. F. Rihar (cf. *Marija v zarji slave: Pregled zgodovine Marijinega češčenja*, Celovec 1909, p. 233; od tod citirano Rihar: *Marija*) ga je označil kot »lastnoročni podpis cesarja Ferdinanda III.«, vendar svoje trditve ni z ničemer podprl. Podpis se bistveno razlikuje od nedvomno lastnoročnega, ki sem ga videl na enem od dokumentov, ki jih hrani Arhiv Slovenije.

razbrati napis *Pietate* in na desnem *Iustitia*].⁵ Ščitka torej predstavlja Ferdinandovo geslo, »Pobožno in pravično«,⁶ skrajni levi putto pa poleg tega drži še (verjetno lovorov) venec in skrajni desni palmino vejo. – Oba dela kompozicije združujeta žarka, ki z Marijinega sija padata na ogledali v rokah personifikacij, na teh pa se vsak razdeli na manjši in večji žarek; oba manjša padata na glavi cesarskega orla, večja pa na avstrijski grb na njegovih prsih.

Druga kompozicija je očitno posneta po prvi. Marija na vrhu je upodobljena enako kot prej in tudi personifikaciji sta ostali nespremenjeni, ni pa prizora s potopom – ozadje je nevtrarno. Žarka z Marijinega sija se prek ogledal znova odbijata na dvoglavega orla s cesarsko krono in z avstrijskim grbom, obdanim z redom Zlatega runa; grb tokrat na belem polju nosi napis *Aquila Prouocans / Pullas Suos* (»Orel poziva svoje mladiče«). S tega napisa poteka en sam žarek na enoglavega orla s kraljevsko krono nad glavo in z avstrijskim grbom na prsih; grb je spet obdan z redom Zlatega runa in zaznamovan z imenom Ferdinand,⁷ orel pa drži v kljunu trak z napisom *Prodeo et populo*.⁸ V nadaljevanju se žarek razdeli na tri krake. Srednji se izteka na kranjskem orlu z vojvodsko krono,⁹ levi in desni pa na orlih, ki prav tako nosita vojvodski kroni, na prsih pa avstrijska grba, ki tokrat nista obdana z Zlatim runom; na belem polju grba na levem orlu preberemo Leopoldovo ime,¹⁰ napisni trak v orlovem kljunu pa je označen tudi z Leopoldovim geslom, z napisom *Consilio & Industria*, »Premišljeno in marljivo«;¹¹ desni orel na traku in na grbu nima dodatnih oznak.

Na obeh variantah je torej Marija nedvomno zaznamovana kot Brezmadežna in na prvi še posebej obširno kot zaščitnica Avstrije, *Patrona Austriae*, pri čemer pa prva različica to njeno vlogo predstavlja na še posebej zanimiv in izjemen način, saj dogodke Noetove zgodbe – njegovo rešitev, njegovo daritev, s katero si je pridobil božjo milost, in končno zavezo, ki jo je Bog sklenil z njim, z njegovimi sinovi in s potomci ter ji v znamenje postavil mavrico v oblakih (1 Mz 9, 13) – v bistvu primerja s Ferdinandovo zgodbo, z njegovo rešitvijo pred švedskimi krivoverci, ki bi bili skoraj preplavili njegovo deželo,

⁵ Konec druge besede je zakrit z mečem v krempljih cesarskega orla.

⁶ Cf. *Allgemeine Deutsche Biographie*, 6, Leipzig 1877, p. 668.

⁷ Imenu je tokrat dodana abreviatura za *manu propria*, torej naj bi bil lastnoročen, kljub temu pa nedvomno lastnoročnemu ni nič bolj podoben kot prejšnji; letnice tokrat ni.

⁸ Torej »Pokažem se tudi ljudstvu«; če gre za geslo, to na vsak način ne zaznamuje niti Ferdinanda III. niti Leopolda I. (za njegovo geslo cf. *infra*).

⁹ Za razliko od ostalih črnih je ta moder, na prsih pa nosi šahast zlatordeč polmesec; napisnega traku nima.

¹⁰ Spet označeno kot *manu propria*, vendar se podpis z nedvomno originalnim podpisom Leopolda I. ne ujema.

¹¹ Geslo med drugimi omenja tudi Valvasor: »Ihrer Majestät Wahl-Spruch Consilio & Industria« (*Die Ehre*, X, p. 369).

in z njegovo daritvijo Avstrije, ki jo je posvetil Bogu in Brezmadežni¹² ter si tako pridobil njuno milost (na sliki sicer predvsem njeno, pri čemer pa ne smemo prezreti, da je Marija s soncem na trebuhu zaznamovana kot »Boga noseča«¹³), ki jo simbolizirata žarka, ki se prek zrcal odbijata na glavi in na grb cesarskega orla.¹⁴ Tako se spet srečamo z mavrico, simbolom, ki povezuje obe plasti podobe, saj ne samo plava nad umikajočimi se vodami in Noetovo barko, ampak se tudi boči med obema ogledaloma, ki ju držita personifikaciji. Ogledalo v smislu *Speculum sine macula*, »Brezmadežnega ogledala« iz Knjige modrosti 7, 26, seveda simbolizira Marijino brezmadežnost, torej ogledali v rokah personifikacij (ki tudi glede na atributa predstavljata cesarjevi vrlini) zaznamujeta Ferdinandovo vero vanjo, skupaj s skupino na dnu kompozicije pa tudi opozarjata, da se cesar po zgledu na vrhu upodobljene Marije – zmagovalke nad kačo za to vero tudi sam zmagovito (venec in palmina veja v rokah puttov) bojuje proti njenim krivovernim nasprotnikom. Mavrica skratka ne zaznamuje samo svetopisemske, ampak tudi Ferdinando zavezo, ta drzni poudarek pa kaže, da je delo nastalo v okolju, ki si je izjemno prizadevalo, da bi dalo cesarjevi zaobljubi čim bolj usoden značaj, dejansko že kar značaj predestiniranega dogodka.

Slika torej izraža najožje vladarjeve interese, zato ni dvoma, da je nastala na dvoru ali – glede na svojo ne ravno vrhunsko kvaliteto – vsaj na Dunaju po naročilu, ki je prišlo z dvora.¹⁵ Takšno domnevo podpira tudi dejstvo, da ima poleg osnovnega potrditvenega tudi propagandni namen: z njo cesar tudi druge dežele spodbuja, naj sledijo avstrijskemu koraku. Zato se zdi logično, da so enačice ljubljanske upodobitve z Dunaja poslali na več naslovov (kar bi znova pojasnjevalo sicer solidno, a kljub temu obrtniško kvaliteto ljubljanskega primerka), in gotovo bi bilo zanimivo ugotoviti, ali so ohranjene tudi drugod po nekdanjih cesarskih deželah; v literaturi nisem zaenkrat našel nobeno.

Druga ljubljanska kompozicija seveda predstavlja »kranjski« odgovor na prvo, ker pa je nastala v bistveno spremenjenih zgodovinskih okoliščinah, so (poleg manjše likovne kvalitete, ki že sama po sebi kaže, da gre za provincialno delo) na njej spremenjeni tudi nekateri ikonografski poudarki, zaradi česar je kljub temu, da je njen osnovni pomen jasen – Kranjska se odziva orlovemu pozivu in je zato, kot avstrijske dežele, deležna milosti Brezmadežne

¹² Cf. Rihar: *Marija*, p. 142, za besedilo na spomeniku, ki so ga 18. maja 1647 posvetili na dunajskem trgu Am Hoff, in za besedilo obljube, ki jo je pred tem Ferdinand slovesno prebral v avguštinski cerkvi.

¹³ Gre torej za kombinacijo s tipom *Maria gravida*, ki je bil v slovenski marijanski umetnosti običajen v osemnajstem, ne pa tudi v 17. stoletju – primerka v bratovščinski knjigi sta med slovenskimi najstarejša.

¹⁴ V tej zvezi postane tudi razumljivo, zakaj je grb na prsih cesarskega orla samo avstrijski: Brezmadežni je bila darovana samo Avstrija, ne pa tudi Ogrska in Češka, zato je bilo njuna grba treba vzeti iz cesarskega grba.

¹⁵ Še en dokaz za to, da je prva upodobitev nastala na Dunaju, predstavlja način, kako je na njej zaznamovana Marijina nosečnost, predvsem pri nas docela izjemno

– vsebinsko še bolj zapletena od prve. Orlov poziv namreč v tem primeru ni razumljiv samo v smislu verske propagande, ampak ima tudi močan političen zven, pri čemer pa razreševanje njegovega pomena in pomena celotne kompozicije otežuje dejstvo, da se ključni heraldični simboli v najboljšem primeru zelo slabo ujemajo z imeni, ki so na njih zapisana. Tudi zato se mi zdi še najbolj verjetno, da so bila imena in gesla kompoziciji dodana pozneje (možni izjemi predstavljata samo gesli obeh zgornjih orlov) in da je delo prvotno nastopalo brez njih, če pa to drži, se je treba osredotočiti predvsem na zaporedje in pomen heraldičnih simbolov, prek katerih in h katerim priteka milost Brezmadežne. Prvi orel je nedvomno cesarski; drugi tako glede na tok milosti kot glede na napis na grbu cesarskega predstavlja njegovega prvega in za pretok milosti ključnega naslednika, ki pa (glede na krono in »enoglavost«) ni »cesar«, ampak »kralj«. Kralja sta bila oba starejša sinova Ferdinanda III., najprej nesrečni Ferdinand IV. (ki je leta 1653 postal rimski kralj, že naslednje leto pa je umrl za kozami) in potem Leopold I. (ki je po bratovi smrti postal prestolonaslednik, na začetku leta 1655 pa tudi regent Avstrije),¹⁶ torej orel in krona lahko zaznamujeta tako prvega kot drugega, pri čemer pa avstrijski grb na orlovih prsih kaže predvsem na Leopolda.

Sledi spodnja vrsta, v kateri pa orli prvotno očitno niso zaznamovali oseb, ampak dežele, orla z avstrijskima grboma Spodnjo in Zgornjo Avstrijo, srednji seveda Kranjsko. Tu pa je treba znova opozoriti, da upodobitev poudarja, da obstaja samo ena pot, po kateri lahko dežele na dnu kompozicije pridejo do milosti Brezmadežne na njenem vrhu, pot, ki vodi prek cesarskega in potem zlasti prek kraljevskega orla. Ta nenavadno ostri poudarek kaže, da je upodobitev nastala v trenutku, ki je bil za »kralja« kritičen. V primeru Ferdinanda IV. takšnih okoliščin ne poznam, pač pa se z njimi srečamo v Leopoldovem primeru: po smrti Ferdinanda III. (2. aprila 1657) je namreč Leopold odšel v Frankfurt, kjer naj bi ga izvolili in okronali za cesarja, tu pa se je moral spoprijeti s Francozi, ki so pod Mazarinovim vodstvom skušali preprečiti njegovo izvolitev; premagati se mu jih je posrečilo šele po mnogih zapletih, tako da je bil kronan šele 18. julija 1658. Časa, da so se domislili kompozicije, s katero so jasno pokazali, koga imajo za legitimnega naslednika Ferdinanda III., so torej v Ljubljani imeli dovolj, podobno kot v prejšnjem pa bi bilo tudi v tem primeru zanimivo ugotoviti, ali je – zdaj verjetno na Dunaju – še vedno ohranjena enačica druge ljubljanske kompozicije, saj se zdi logična domneva, da so jo člani kongregacije urno poslali Leopoldu (upajmo, da še ne) Prvemu.

Ob vsem tem zanesljivega odgovora na vprašanje, kdaj je bila druga upodobitev dopolnjena z imeni in gesli (pa tudi, koga naj bi tistim, ki so jo do-

enačenje Kristusa s Soncem, torej z Apolonom itd. Takšni »poganski« poudarki so bili slovenskemu okolju vedno tuji, še zlasti pa so se jim naročniki in umetniki izogibali v obdobju, ki je sledilo reformaciji, saj so protestanti, tudi slovenski, takšno enačenje neusmiljeno napadali.

¹⁶ Istega leta pa še kralj Ogrske in leta 1656 kralj Češke, kar pa je v tej zvezi seveda spet manj pomembno.

polnjevali, pravzaprav predstavljal »kraljevski« orel), ni mogoče dati, kljub temu pa se je mogoče vsaj poigrati z nekaj bolj ali manj verjetnimi domnevami. Kar se orla tiče, vsaj glede na geslo, kot rečeno, ne zaznamuje niti Ferdinanda III. niti Leopolda I., med njima pa preostaja samo še Ferdinand IV. Po tej logiki bi torej »cesarski« orel zaznamoval njegovega očeta, spodnji levi pa je, kot rečeno, tako ali tako označen z imenom in geslom njegovega mlajšega brata: tako se je simbolično zaporedje spremenilo v genealoško, v katerem pa z desnim avstrijskim orlom dopolnjevalci seveda niso imeli kaj početi, zato je ostal brez oznak. – Glede datuma, ko je do teh sprememb prišlo, pa se mi v 17. stoletju¹⁷ zdita možni predvsem dve varianti. Prvo predstavlja leto 1660, ko je Leopold I. obiskal Ljubljano:¹⁸ v tem primeru bi bil njegov podpis lahko kljub vsemu celo pristen, vendar pa se mi ne zdi posebno verjetno, da bi ga na nižje mesto prestavili prav ob tej priložnosti. Drugo, morda bolj verjetno možnost predstavlja leto 1664, ko se je Kranjska tudi uradno posvetila Brezmadežni¹⁹ in ko ga je – kljub zmagi pri Sv. Gothardu – Leopold polomil pri mirovni pogodbi, ki jo je s Turki sklenil 10. avgusta:²⁰ ni si nemogoče predstavljati, da so ga ob tej priložnosti Kranjci z mračnim nasmehom na ustnicah prestavili na ponižnejše in predvsem svojemu orlu kvečjemu enakovredno mesto.

Preostaja še vprašanje nadaljnje usode obeh upodobitev. Glede na njun pomen javnega poziva in javne izjave je najbolj logično domnevati, da sta bili nekdanj postavljeni na javno mesto ali vsaj na mesto, kjer so ju lahko vedno imeli pred očmi člani kongregacije: še najbolj verjetno se mi zdi, da sta bili razstavljeni v dvorani, ki jo je kongregacija imela v ljubljanskem jezuitskem samostanu.²¹ – Proti temu, da bi bili že od začetka vlepljeni v bratovščinsko knjigo, pa govorita še dve dejstvi. Obe sta obrezani (pri čemer so rezi slabo prilagojeni robovom kompozicij, očitno pa je tudi, da so obe obrezali hkrati, saj so jima spodaj odrezali enaka, približno centimeter široka trakova, ki so ju potem v knjigi znova prilepili podnju), poleg tega pa sta vlepljeni na neloogično mesto: glede na njuno vsebino bi ju pričakovali kvečjemu na začetku knjige, takoj po naslovni strani, vendar ju najdemo na straneh, namenjenih

¹⁷ Glede na nadaljnjo usodo obeh upodobitev (cf. *infra*) se mi je najprej tudi zdelo mogoče, da bi drugo z napisi dopolnili proti koncu 18. stoletja, vendar so me zgodovinarji, ki so videli reprodukcije ali obe originalni upodobitvi, vsi po vrsti opozorili, da gre za »humanistični« tip pisave, ki je bil pri nas v rabi samo še v sedemnajstem in ne v 18. stoletju. – Sorodnost pisave tudi kaže, da niso dopolnili samo »kranjske«, ampak (z že omenjenim »podpisom« Ferdinanda III.) tudi »dunajsko« različico, ki pa ji »podpis« vsebine seveda ne spreminja.

¹⁸ Pravzaprav jo je obiskal celo dvakrat, ker je šel v Gorico in v Trst, potem pa se je prek nje spet vrnil; o vsem tem obširno piše J. Gruden (cf. *Zgodovina slovenskega naroda*, Celje 1911, pp. 896 ss).

¹⁹ Cf. *ibid.*, p. 908.

²⁰ Cf. *ibid.*, pp. 907 ss.

²¹ Cf. Viktor Steska, *Brezmadežna v slovenski umetnosti, Voditelj Marijinih družb*, Ljubljana 1929, p. 69.

grbom imenitnejših članov kongregacije, skoraj skriti nekaj listov pred zadnjim. Vse to kaže, da sta bili v naglici spravljeni na varno, to pa se je še najbolj verjetno zgodilo ob koncu leta 1783, ko je bila kongregacija razpuščena²² in ko so njeni člani iz vrtinca jožefinskih reform reševali, kar se je še rešiti dalo.

DIE IMMACULATA ALS *PATRONA AUSTRIAE* IM MATRIKEL-BUCH DER LJUBLJANAER KONGREGATION DER UNBEFLECKTEN EMPFÄNGNIS

Im Matrikel-Buch des sog. »deutschen Kongregation«, die 1624 von den Ljubljanaer Jesuiten gegründet und der Unbefleckten Empfängnis geweiht wurde, sind zwei Aquarelle auf Pergament aufgeklebt, von denen das erste auf symbolhafte Weise die Darbringung Österreichs der Unbefleckten zeigt, wie sie am 18. Mai 1647 in Wien von Ferdinand III. verkündet wurde, das zweite aber die Verwicklungen, mit denen sich Leopold I., der Thronfolger Ferdinands, nach seiner Ernennung zum Kaiser auseinandersetzen mußte. Auf beiden findet man die Darstellung der Maria als Unbefleckter, auf dem ersten noch besonders ausführlich als Patronin Österreichs, *Patrona Austriae*, wobei noch besonders interessant ist, daß die Ereignisse der Geschichte Noahs im wesentlichen mit der Geschichte Ferdinands III. und mit seinem Opfer Österreichs, das er Gott und der Unbefleckten weihte, und sich damit – so wie Noah durch seine Opfergabe – die Gnade Gottes erwarb. Das Werk spiegelt die innigsten Interessen des Herrschers wider und darum bestehen keine Zweifel darüber, daß es in Wien im Auftrag des Hofes entstand. Neben dem Hauptzweck verfolgt es noch propagandistische Zwecke, der Kaiser regt damit nämlich auch andere Länder dazu an, dem österreichischen Weg zu folgen. Darum liegt es nahe, daß Gegenstücke des Ljubljanaer Bildes von Wien aus an mehrere Adressen verschickt wurden, obwohl dem Autor vorerst nur das Ljubljanaer Exemplar bekannt ist. Die zweite Komposition stellt die »krainische« Antwort auf die erste dar und hebt hervor, daß Krain dem kaiserlichen Aufruf Folge leistet und sich deswegen, so wie die österreichischen Länder, der Gnade der Unbefleckten erfreuen kann, zugleich versinnbildlichte sie aber, wenigstens im ursprünglichen Zustand, mit ähnlich komplizierter heraldischer Symbolik wie die erste, auch die krainische Unterstützung Leopolds I. zu einem Zeitpunkt, wo er sich 1657–1658 in Frankfurt mit den Franzosen auseinandersetzen mußte, die seine Ernennung zu verhindern suchten. Die beiden Werke waren einst wahrscheinlich in jenem Saal ausgestellt, welchen die Kongregation im Ljubljanaer Jesuitenkloster innehatte. Nachdem Ende 1783 die Kongregation aufgelöst worden war, wurden sie an ihren heutigen Ort gebracht.

²² Zadnji vpisi so bili v bratovščinsko knjigo narejeni decembra leta 1783.

IKONOGRAFSKI VIRI ZA SLIKE V STRANSKIH OLTARJIH CERKVE SV. JANEZA V BOHINJU

Blaženka First, Ljubljana

Staro vase zamaknjeno cerkveno telo z visokim resnim zvonikom in odsev te sive gmote na gladini jezera – cerkev sv. Janeza v Bohinju¹ s svojo častitljivo starostjo in visokimi estetskimi kvalitetami že stoletja plemeniti veduto pokrajine ob Bohinjskem jezeru. Pokrajina se kot geološko, geografsko in kulturno bogat predel Slovenije vključuje v cerkveno zgodovino briksenške škofije in nato v zgodovino vladarskih rodbin Ortenburžanov, Celjanov in Habsburžanov.

Cerkev je usmerjena od zahoda proti vzhodu in od profanega sveta razmejena s pokopališkim obzidjem z dvema vhodoma. Skodlasta streha krije tako osrednje cerkveno telo kot tudi zvonik in na zahodu prizidano lopo. Tako zunanjščina kot notranjost cerkve pričata o stoletni kontinuiteti stenske poslikave, ki v ohranjenih fragmentih razkriva plasti različnih kompozicij ustreznih stilnih obdobij. Prav slikarski okras je ena tistih likovnih komponent objekta, ki opravičuje pojem celovite umetnine tudi v primeru cerkve sv. Janeza v Bohinju.

Prvi fazi fresk, nastalih okoli l. 1300, sledijo naslednje v časovnih presledkih vse do renesančnih motivov na slavoločni steni. S tem se obdobje stenskih slikarij zaključi, sledijo pa mu slike, vkomponirane v severni in južni stranski oltar cerkvene ladje. Prav ta dela so med vsemi slikarskimi stvaritvami v cerkvi doživela najmanj pozornosti umetnostne zgodovine in skoraj nikakršne strokovne obravnave.²

¹ Josip Gruden – Josip Dostal, Cerkev sv. Janeza ob Bohinjskem jezeru, *IMK*, XIX, 1909, pp. 129–142; Ksenija Rozman: *Janezova cerkev ob Bohinjskem jezeru*, Ljubljana 1964 (od tod citirano Rozman: *Janezova cerkev*); Ksenija Rozman: *Cerkev Sv. Janeza v Bohinju*, Ljubljana 1984 (Zbirka vodnikov Kulturni in naravni spomeniki Slovenije, 129) (od tod citirano Rozman: *Cerkev Sv. Janeza*).

² Slovenska strokovna literatura oltarni sliki zgolj omenja. Cf. Katalog razstavljenih del v *Umetnost XVII. stoletja na Slovenskem I.*, Ljubljana 1968, p. 144 [r. k.]; Emilijan Cevc, Slikarstvo 17. stoletja, *Umetnost XVII. stoletja na Slovenskem I.*, Ljubljana 1968, p. 53 [r. k.]; *Illyrisches Blatt*, 4. 5. 1821, p. 70; Rozman: *Janezova cerkev*, pp. 35–36; Emilijan Cevc: *Slovenska umetnost*, Ljubljana 1966, p. 106.

L. 1631 so v cerkvi podrli stranska oltarja in ju nadomestili z novima, posvečenima sv. Janezu Krstniku in sv. Elizabeti.³ Gre za renesančna izdelka manjših dimenzij, bogata z arhitekturnimi členi in ornamentiko, značilno za čas nastanka.⁴

Osrednja tabla južnega stranskega oltarja predstavlja ikonografski motiv *obglavljenja sv. Janeza Krstnika* (sl. 21).⁵ V ustreznih odlomkih Svetega pisma nove zaveze⁶ beremo zgodbo o četrtnem oblastniku Herodu, ki je dal prijeti Janeza Krstnika in ga vklenjenega vreči v ječo zaradi Herodiade, žene njegovega brata Filipa, ker mu je Janez očital poroko z njo. Med gostijo, ki jo je Herod za svoj rojstni dan priredil velikašem, častnikom in galilejskim prvakom, je zaplesala Saloma, Herodiadina hči. Ples je moža tako očaral, da je dekletu obljubil vse, kar si bo zaželela. Na prigovarjanje svoje matere je Saloma zahtevala glavo Janeza Krstnika na pladnju. Kralj se je močno užalostil, saj je verjel, da je Janez pravičen in svet mož, a je obljubo kljub temu izpolnil.

Prizor kaže Salomo v trenutku, ko ji rabelj izroča odsekano svetnikovo glavo. Strašni dogodek se odvija v ječi, upodobljeni v ospredju dvodelnega prostora. Figure glavnih akterjev v prvem planu – Salome, rablja in Janeza Krstnika – v velikih razsežnostih obvladujejo skoraj ves razpoložljivi prostor in s svojimi iskanimi pozami in gestami ustvarjajo pravo dramo s teatraličnim učinkom. Saloma, mlada ženska krepkih udov, pridržuje pladenj in se z otroško nežnim obrazom brez sledu kakršnegakoli negativnega čustva obrača h krvniku na svoji levi. Ta v levici nosi okrvavljeni meč, s teatralično gesto desnice pa nad dekletovim pladnjem pridržuje odsekano spačeno svetnikovo glavo, ki v krču smrtnega boja zvezanih rok leži na tleh v levem ospredju slike. Njegovo telo, upodobljeno v drznem poskusu perspektivne skrajšave, v primerjavi z obema stoječima figurama učinkuje kot premajhno, iz vratne rane mu curkoma lije kri in se zliva v lužo v levem vogalu slike. Ob levi steni ječe sedi v verige vklenjeni jetnik, v ozadju pa je skozi vrata ječe vidno slavje pri Herodu z oblastniškim parom za mizo in tremi glasbeniki na balkonu. Po principu kontinuirane pripovedi se v tem okolju ponovno pojavi Saloma s strašnim plenom. Skozi okno ječe na desni je vidna arhitektura z dvema figurama, ki ne vedoč za tragični dogodek, slonita ob oknu.

Prizor je podan v manierističnem akordu blede rumene, tople zelene in oranžnordeče barve. Mehki toni se dopolnjujejo s kovinsko modrino krvni-

³ Tip zlatih oltarjev z atiškim nastavkom: Milan Železnik, Osnovni vidiki za študij »zlatih oltarjev« v Sloveniji, *ZUZ*, n. v. IV, 1957, p. 148.

⁴ Oltar je datiran z letnico ob napisu nad predelo: S. JOANNES ORA PRO NOBIS 1635. Severni je brez datacije, dr. Ksenija Rozman ga datira proti letu 1640 (Rozman: *Cerkev Sv. Janeza*, p. 28).

⁵ Slika je izvedena v tehniki tempere na les v dimenzijah 90 x 64 cm. Na predeli je prizor Kristus pade pod križem, v atiki pa Janez Krstnik z Jagnjetom božjim. Po vsej verjetnosti je bil južni stranski oltar prvotno posvečen sv. Janezu Evangelistu (Rozman: *Cerkev Sv. Janeza*, p. 28).

⁶ Mt. 14, 1–2; Mr. 6, 14–29; Lk. 9, 7–9.

kove opasice in Janezovega plašča, razprostrtega po tleh ter hladno sivega zidu arhitekture v ozadju. Barva inkarnatov se spreminja v stopnjah od mrliško bledega Janezovega trupla prek rožnato podane dekletove polti do temno zagorele krvnikove kože.

V slogovnem pogledu gre za popolno soglasje z estetskimi koncepcijami evropskega poznega manierizma, katerega likovne formule napajajo naš kulturni prostor še vse 17. stoletje, torej za slog ob izteku renesanse, ki ga umetnostna zgodovina označuje kot protiklasičen, spiritualističen, spekulativen in celo ekspresionističen. Tu se neločljivo prepletajo elementi italijanske elegancije in dvorske izumetničenosti s severnjaškim čutom za resnično, četudi je resničnost fantazijsko preoblikovana in stopnjevana, včasih prenapeta ali celo do grotesknosti deformirana. Umetnost je razumljena kot dosledna vizualizacija notranje ideje, kot uresničevanje zgolj v duhu videnega, četudi ta abstraktna vizija nesporno temelji na čutni skušnji, pridobljeni z dolgoletno prakso slikanja po modelih. Čutna substanca se izteka v razkroj vsega logičnega, trdnega in razumljivega v prid potencirani spekulativni izraznosti, ki vključuje nenavadne izkrivljenosti vidnega sveta, nepregledne in deformirane prostore z neustrezno perspektivo, spremenjene proporce v smislu podaljšanih figur, serpentinasto zavita telesa v nenaravnih pozah, izumetničeno eleganco in vznemirjeno gibanje. V vsebinskem pogledu pri tem visoko estetiziranem stilu ni mogoče prezreti moralizirajočih tendenc na eni in erotičnih poudarkov na drugi strani, vselej pa nekakšne depresije in duševnega nemira, stopnjevanega do stanja iracionalnega strahu. Umetnost se nagiba k intelektualnim temam, ki interpretirajo tedanje filozofske in teološke postavke, pri čemer je gotovo odigral pomembno vlogo devocionalni program protireformacijske ikonografije s svojim izraznim repertoarjem na likovnem področju, spodbujajočim dramatičnost in tragiko upodobljenih svetopisemskih dogodkov.⁷

Mnogim omenjenim potezam je moč slediti tudi na tabli *Obglavljenja sv. Janeza Krstnika* v Bohinju. Ob tem pa se seveda takoj zastavlja vprašanje izvorov tega formalno in kompozicijsko kvalitetnega, a nekoliko nespretno izvedenega in v našem kulturnem prostoru tujega dela. Tabla ni signirana, s svojo likovno artikulacijo pa je odraz iz severnih in južnih elementov ustvarjenega kompromisnega stila, ki se kot sinteza nizozemskih in italijanskih slogovnih prvin iz tujine vključuje v niz importirane ali tuje vplivane manieriistične slikarske produkcije na naših tleh. Odgovor na uganko o izvoru naše tabelne slike ponuja grafični list Jana Sadelerja, vrezan po zamisli flamskega slikarja Martena de Vosa.⁸ Slika je skoraj do najmanjšega detajla identična kopija Sadelerjevega bakroreza, odtisnjenega okrog leta 1580 (sl. 22).⁹

⁷ Za manierizem Linda Murray: *The High Renaissance and Mannerism*, London 1986; John Sherman, *Mannerism*, London 1967.

⁸ F. W. H. Hollstein: *Dutch and Flemish Etchings, Engravings and Woodcuts cca. 1450–1700*, Amsterdam 1949 ff, Vol. XXI, p. 111 (194) in Vol. XXII, p. 121 (194).

⁹ Isti motiv obglavljenja sv. Janeza Krstnika po Martenu de Vosu podaja tudi list Cornelisa van Visscherja (250 x 330 mm).

S tem zadevamo ob problem prevodne ali reproduktivne grafike, ne v smislu originalnosti oz. neoriginalnosti, temveč glede na odnos do avtorja-inventorja. Tiskana grafika je po sredi 16. stoletja dobivala v umetnosti vse bolj utilitarno – interpretativno in informativno – vlogo. Zmeraj bolj je nastopala kot posredovalka likovnih motivov, ki je predajala umetnostno izročilo in zavestno popularizirala slikarska dela. Izoblikovala se je kot zakladnica form, s katerimi so mojstri največkrat sami skrbeli za razširjanje svojih slikarskih zamisli. Grafika se je tako vselej razvijala v tesni zvezi s slikarstvom, vzorčni program grafičnih predlog pa je imel prav med slikarji svoje najbolj vnete pospeševalce in podpornike, saj so bili prav ti pobudniki nalog, ki jih je pred grafike postavila njihova umetnost. Mlajše generacije so se oblikovale ob študiju teh listov, neinventivni slikarji so ostajali vse življenje v odvisnosti od njih.

Marten de Vos,¹⁰ avtor-inventor prizora *Obglavljenje sv. Janeza Krstnika*, je eden najvidnejših predstavnikov flamskega romanistično ubranega manierističnega slikarstva, po čigar delih je bilo vrezanih okrog šeststo grafičnih listov. Gre za enega vodilnih predstavnikov antwerpenske šole, delujoče v zadnjih desetletjih 16. stoletja.¹¹ Šolal se je v delavnici antwerpenskega romanista Fransa Florisa, tedaj modnega slikarja z močno izraženimi prvinami rimskega šolanja. Mladi slikar je tu kmalu začutil potrebo po osebnem srečanju z umetnostjo Juga, zato se je dvajsetleten odpravil na pot v Italijo. To je bila pot, ki so jo mladi nizozemski umetniki šteli za nepogrešljivo obveznost v procesu svojega šolanja in izpopolnjevanja. Italija je bila tista dežela, ki je s svojo umetnostno dominanco vitalno posegla v likovno izražanje tedanje Evrope. De Vos se je zadržal v Firencah, Rimu in zlasti v Benetkah, kjer je nekaj časa preživel v delavnici Jacopa Tintoretta in se očaran oprijel njegove manire. Njegov osebni stil je tako zgrajen na principih tintorettovske organizacije slikarskega platna, na njegovi figuraliki in na michelangelovski monumentalnosti. Oba mojstra sta mu bila vzor zlasti v njuni manieristični razsežnosti. De Vos je njun stil manieristično stopnjeval do vseh bistvenih karakteristik, značilnih za zrelo 16. stoletje, izražajočim se s finim in elegantnim podajanjem figur, njihovim izumetničenim gracioznim gibanjem, afektiranim čustvovanjem in zlasti teatraličnimi mizanscenami. Kljub bizarnemu pretiravanju s čutno in čustveno pretanjenostjo ter fantastično nadgradnjo likovnih motivov pa v skladu s severnjaško tradicijo ohranja smisel za realistični detajl, za anekdotičnost in množico čutnih podatkov, s katerimi prestavlja svoje scene iz abstraktnega v konkretni prostor, jih aktualizira in jim daje status

¹⁰ Ulrich Thieme – Felix Becker: *Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler* (od tod citirano Thieme-Becker: *Allgemeines Lexikon*), Vol. XXXIV, Leipzig 1940; G. K. Nagler: *Neues allgemeines Künstler-Lexikon* (od tod citirano Nagler: *Künstler-Lexikon*), Vol. 23, Linz 1913; Armin Zweite: *Marten de Vos als Maler. Ein Beitrag zur Geschichte der antwerpener Malerei in der zweiten Hälfte des 16. Jahrhundert*, Berlin 1980.

¹¹ Slikar se je rodil v Antwerpnu leta 1532 in umrl leta 1603 prav tam. Kot rojstne letnice navajajo različni viri tudi 1520, 1524, 1531 in 1534.

življenjskosti. Iz idealne brezčasne sfere prenaša dogajanje v konkretne situacije, ki svojo vizualno predstavitev iščejo v dejanskem človekovem okolju.

Po vrnitvi v Antwerpen je postal De Vos favorizirani slikar katoliške Cerkve in glasnik religiozne umetnosti protireformacije, saj je izjemno plodno ustvarjal po številnih naročilih za oltarne slike. Podajal jih je v manierističnem stilu, ki ga je osvojil v Italiji in ga vgradil v lastno maniro mehke modelacije in izbranega urejanja figuralnih skupin.

Po de Vosovih kompozicijah je rezala skupina flamskih grafikov in s tem zadovoljevala potrebe katoliške restavracije po podajanju devocionalnih motivov, ki naj nastopajo kot faktor religiozne vzgoje s potenciranim didaktičnim momentom. Tako so nastale cele serije sakralnih in alegoričnih pa tudi mitoloških motivov, za katere je slikar sam oskrbel risbe.¹² Cikli prizorov iz stare in nove zaveze so doživeli morda najbolj eksaktno in polnovredno ponovitev v bakrorezih prvovrstnega flamskega tehnika Jana Sadelerja I., ene osrednjih figur manieristične prevodne grafike na Severu. Gre za bakrorezca, ki je mojstrsko reševal temeljni problem reproduktivne grafike – prevajanje kolorističnih vrednosti slikarstva v polje grafičnih možnosti.

Jan Sadeler I. (1550–1600)¹³ je najstarejši član flamske družine bakrorezcev, ki so skupaj z dejavnostjo še nekaterih sodobnih mojstrov dvignili tako avtorsko kot prevodno grafiko ob koncu 16. in začetku 17. stoletja do mednarodno priznanega vrhunca. Jan je do leta 1587 živel v Amsterdamu, nato pa v Nemčiji, kjer ga je bavarski vojvoda Wilhelm V. v Münchnu sprejel v službo dvornega bakrorezca. Prav umetnost bavarskega dvora je igrala v okviru nemškega protireformacijskega gibanja pomembno vlogo s svojim ikonografskim programom in s postavitvijo grafike v funkcijo religioznega propagandnega sredstva. Tu je Jan umetnostno zorel v stikih s praškim dvorom Rudolfa II. in visoko kulturo njegove manieristične umetnosti. L. 1595 je odpotoval na Jug, njegova manira pa je odtlej usodno zaznamovana z italijansko umetnostno skušnjo. Sadeler je preoblikovane elemente kultiviranega italijanskega manierizma vgradil v svoj osebni stil, zasnovan na nizozemski tradiciji in maniri sodobnika Cornelisa Corta. Kot vsem antwerpenskim romanistom je torej tudi njemu lastna izrazita italianizirajoča komponenta s tendenco k figuraliki, kot eklektik pa je bil sprejemljiv tudi za pobude mnogih drugih avtorjev, katerih zamisli je kopiral v kovinski plošči in ki so tudi sami v svojem delu združevali različne tuje vplive.¹⁴

Sadelerjeva briljantna grafična tehnika kaže virtuoznega mojstra s čisto in zanesljivo risbo ter suvereno kontrolo vodenja linij. Grafično strukturiranje njegovih linearnih sistemov podaja učinkovito sugestijo barvnega niansiranja

¹² Največkrat so to perorisbe s tušem ali sepijo, belo dvignjene, včasih tudi *grisaille*.

¹³ Thieme–Becker: *Allgemeines Lexikon*, Vol. XIX, Leipzig 1935; Nagler: *Künstler-Lexikon*, Vol. 15, Linz 1910; Renata Gotthardt – Škiljan: *Grafika Jana i Egidiusa Sadelerja i kopista iz Bogiščićeve zbirke u Cavtatu*, Cavtat 1986, p. 3–6.

¹⁴ Jan Sadeler je rezal po tedaj modnih nizozemskih slikarjih: Cornelisu Cortu, Martenu de Vosu, Janu van Straetu, Ottu Vaeniu, Fransu Florisu in drugih.

in svetlo–temnih kontrastov, ki že napovedujejo baročni chiaroscuro. Njegovi listi so svetli, kot prevlečeni z rahlim srebrnkastim tonom. S pravilno in jasno gradnjo šrafiranja in opuščanjem konturnih linij dosega poenotenje grafičnega tkiva: oko ne sledi posameznim linijam, temveč zaobjame formo kot celoto.

Sadelerjev list *Obglavljenje sv. Janeza Krstnika* je nastal okoli leta 1580 in je prvi list iz serije apostolskih mučeništev.¹⁵ Primerjava grafike in table iz južnega stranskega oltarja cerkve sv. Janeza v Bohinju prinaša nekaj temeljnih ugotovitev. Najpomembnejše je gotovo samo dejstvo, da v primeru anonimne slike iz Bohinja ne gre za delo, ki bi se zgolj oziralo po tujih zgledih,¹⁶ še manj za samostojno avtorsko invencijo. Motiv je popolnoma identična ponovitev grafične predloge flamske provenience v bolj rudimentarnem jeziku. Priča smo dobresednemu prevzemu motiva po grafičnem listu, izdelku kvalitativno drugovrstnega slikarja, ki v absolutni odvisnosti od vzora pripiše potezo za potezo, formo za formo. Kopistova natančnost le izjemoma dovoljuje odmak od kopirane kompozicije, in sicer v ozadju levo, kjer se v Herodovi dvorani pojavljajo arhitekturni elementi oz. oprema interiera, ki jih na predlogi ni, npr. bifora pod balkonom in miza s tordirano nogo.¹⁷ Sicer pa slikar raje opušča kot dodaja ali spreminja. Tako pogrešamo arhitekturno dekoracijo vratne preklade in zidu nad njo, medaljone balkona, sandale in dekorativne elemente Salominega modnega oblačila ipd. Kljub temu, da je naša tabla dosledni citat de Vosove kompozicije, pa kvaliteta kopistovega dela vendar bistveno zaostaja za močno superiorno predlogo.

Najmanj odstopanj od vzora ugotavljamo v kompoziciji motiva. Kompozicijska zasnova glavnih akterjev v ospredju sledi v obeh primerih italijanskemu vzoru trikotniške forme,¹⁸ le da je v primeru grafike postavljena bolj trodimenzionalno, kot piramida v prostoru, tabla pa podaja to osnovno kompozicijsko formo nekoliko sploščeno. Sicer pa kopist sledi grafiki v iden-

¹⁵ Serija šteje šest listov. Obglavljenje sv. Janeza Krstnika meri 226 x 200 mm.

¹⁶ Domneve o tujih vzorih, usmerjenih proti močnejšim evropskim umetniškim osebnostim in grafičnem posredništvu se zbuja že na prvi pogled, saj delo učinkuje tuje, v umetniškem poprečju 17. stoletja na Slovenskem sorazmerno kvalitetno in nekako »grafično«.

¹⁷ Pri obliki mizne noge, ki je v primeru bohinjske table videti tordirana, se sicer pojavlja dvom, ali gre dejansko za omenjeno formo, ki jo v svet umetnosti vpelje šele barok (Bernini), ali pa smo priča balustrskemu oblikovanju, v likovni umetnosti prisotnem že od romanike. Tordirana oblika bi utegnila biti posledica več kot petdesetletne časovne distance med nastankom grafične predloge in bohinjsko slikarsko izvedbo oz. posledica spremembe okusa v smeri baročnih form. Če je tabla delo domačega mojstra, je ta teza težko verjetna prav zaradi konservativne naravnosti našega 17. stoletja.

¹⁸ Nizozemska kompozicija daje prednost pravokotniku, čigar stranice gradi z arhitekturnimi elementi ali naravnimi kulisami, pri figuralnih skupinah pa z vertikalami skrajno stoječih figur oziroma s prečnimi linijami, ki tečejo čez glave. O gradnji kompozicije cf. W. R. Valentiner: *Aus der holländischen Kunst* (poglavje Linienkomposition in der holländischen Kunst), Berlin 1914.

tični kompozicijski členitvi z linijami vertikale, horizontale in diagonale,¹⁹ ki kot mreža, razpeta prek motiva, ustvarja trdno in uravnoteženo strukturo kvadrantov. Dominanto vertikale predstavlja v osi postavljeni vzravnani lik Salome in masivnega slopa za njo. Osrednja horizontala teče po dvignjenem robu tal, ki ločuje ječo od preostalega dela hiše, se nadaljuje po krvnikovi iztegnjeni desnici in izteče v spodnji liniji zamrežene okenske odprtine. Celotna linija se ponovi simetrično, a manj poudarjeno v zgornjem in spodnjem delu upodobitve. Ta osnovni kompozicijski križ preseka še izrazita linija diagonale, ki se od Janezovega, odločno v prostor postavljenega trupla nadaljuje prek Salomine levice in krvnikove glave do zgornjega desnega kota slike. Tudi diagonalno smer spremljata nad in pod njo tekoči paralelni liniji Salomine desnice in rabljevega meča.

V to trdno in zgoščeno kompozicijsko shemo je ujeta scenografija, ki pa ji kopist ni bil povsem kos niti glede pojmovanja prostora in vanj postavljenih figur niti v tehniki modeliranja form in podajanju detajlov. Prostorske dimenzije predstavlja Sadelerjeva grafika v soglasju z manierističnim kanonom kot umetno zgrajeno scenerijo, ki s svojo arhitekturno kuliso prostor aktualizira in konkretizira. Prostor je strašljiv in poln svetlobnih refleksov. Centralni pogled je manieristično zaprt – oko zadene ob oviro slopa, ki razmejuje prvi plan od ozadja, odpira pa se v globino na levi in desni strani prizora. De Vos in po njem Sadeler podajata dinamično napet prostor zrelega manierizma z izrazitim kontrastom med ospredjem in ozadjem. Ospredje je močno podčrtano z velikostnimi razmerji upodobljenih figur, z načinom osvetlitve in koncentracijo dogajanja. S sredstvi perspektivnih skrajšav vodita slikar oz. grafik pogled v globino prostora, kjer se odvija epilog dogodka, upodobljenega v ospredju. V bohinjski inačici je prostor zajet manj suvereno, manj jasno in pregledno, v predelu preddverja Herodove hiše celo nekoliko nelogično. Izgubila se je tudi senzibilnost v predstavitvi distance med ospredjem in ozadjem. Figure v ozadju so se zmanjšale, medtem ko so sprednje pomaknjene še bolj proti gledalcu. Med obema skupinama je izostala prefinjenost proporcionalnega prostorskega odmika.

Figure, ki dominirajo v prvem planu, se ravna po diktatu italijanskih oblikovnih principov, izražajočih v potencirani velikosti, plastičnosti in kontrastni osvetljavi. Telesnost, na Nizozemskem običajno bolj neoprijemljiva optična kvaliteta, živi v romanistični usmeritvi v mnogo bolj oprijemljivih formah, jasno omejenih volumnih in skulpturalnih površinah. Nasploh pa se je zanimanje za človeško telo iz Italije preneslo v središče pozornosti manieristične umetnosti tudi na Sever. To velja tako za podajanje posameznih likov kot za njihovo formiranje v trdno povezane skupine. De Vosove figure v Sadelerjevi izvedbi živijo v spominu na michelangelovski heroizem monumentalne muskuloznosti, združene z elegantno milino in erotičnim akcentom. Vsi

¹⁹ V tem se odraža tendenca nizozemske kompozicijske gradnje h geometrični organizaciji pravilno sekajočih se linij, kot npr. pri figurah, ki vzravnano stojijo pred arhitekturnim ozadjem.

trije osrednji liki s prizora Obglavljenja so bogati z dramatičnimi pozami in kretnjami, manierističnimi zasuki in zagonom v gibanju. Posebna pozornost velja postaviti svetnikovega trupla, ki nastopa v vlogi dinamičnega prostorskega odnosa v nakazovanju globinskih razsežnosti prostora, hkrati pa stopnjuje bizarni vtis celote.

Plastična trodimenzionalnost gradnje človeških likov je podana z gibkostjo dleta, ki spretno sledi reliefu telesnih površin. V primeru *Obglavljenja* iz Bohinja je morda prav na področju figuralike opazno največje kvalitetno odstopanje od predloge. Figure so izgubile intenziteto notranje napetosti in energije. Postave so ležerne in ohlapne, pojavlja se dvom o njihovi anatomske korektnosti.²⁰ Telesa so slabo modelirana in živijo v nekakšnem nestrukturiranem in minimalno členjenem volumnu. Draperije zanikajo telesne oblike, bolj kot pri bakrorezu zakrivajo njihovo strukturo. Tudi dinamična svetlobna situacija, ki v primeru bakroreza z alternacijo luči in teme podčrta plastičnost figur, na naši sliki izgubi svojo moč. To posebno vodenje svetlobe z nemirno gradacijo svetlobnih in senčnih površin je kot predstopnja baročnega *chiaroscuro* posledica italijanskih vplivov na nizozemsko umetnost. Že od Jana van Scorela, prvega Nizozemca, ki je v soočenju z italijansko umetnostjo njene prvine vgradil v svoj stil, se način scenske osvetlitve s kontrastnimi svetlobnimi vrednostmi uporablja tudi na Severu prav z namenom večje plastičnosti figur.

Bolj kot s svetlobo in barvo slikar modelira s potezo čopiča. Reliefa površin ne gradi s senčenjem, temveč ga skuša vzpostaviti s smerjo same poteze,²¹ medtem ko barve slabotno modelirajo površino, ki jo pokrivajo. Zato je prizor kvalitetnejši v kompoziciji in risbi, za modeliranje z barvo pa grafična predloga mojstru ni dala opore.

Čeprav ostaja vprašanje avtorstva tabelne slike *Obglavljenja* še vedno odprto, lahko strnemo razmišljanje v nekaj trdnih ugotovitev. Visoko kultivirani grafični list je nesporno povod za identično izvedbo likovnega motiva ne glede na to, ali ga je domač (ali tuj) mojster kopiral po tuji predlogi ali pa je že naslikana kopija kot import zašla k nam. Stilna enotnost z oltarjem in proporcionalna zlitost z njegovimi dimenzijami govori bolj za prvo možnost. Delo vnaša v naš kulturni prostor heterogeni manieristični stil s Severa, obogaten z elementi italijanske likovne kulture, hkrati pa dokazuje konservativno naravnost mojstra, ki je v tridesetih letih 17. stoletja svoje delo oprl na več kot pol stoletja stare vzore. Tak primer v našem okolju ni osamljen pojav;

²⁰ Z anatomskega stališča je nesrečno upodobljeno zlasti Janezovo obglavljeno truplo z gumijasto učinkujočimi udi in kakor izpahnenimi ramenskimi sklepi. Boleče nespreten je slikar pri oblikovanju rok in nog, zlasti prstov, in nejasen v oblikovanju jetnikov hrbtne oziroma ramenske partije. Tudi perspektivne rešitve so mojstru trd oreh, o čemer priča postavitve svetnikovega trupla in oblikovanje Herodove mize oziroma prta na njej. Ni namreč jasno, ali je proti gledalcu obrnjena sprednja stran z visečim prtom ali pa gre za zgornjo ploskev mize, na katero se Herod naslanja z rokami.

²¹ Npr. modeliranje figure jetnika.

vrsta sočasnih del dokazuje aktualnost manierističnih principov še skozi celotno 17. stoletje. Kljub temu, da tabla presega povprečje naše slikarske produkcije tega časa, pa s svojo kvaliteto vendarle ne dosega niti akademske elegance niti tehnične dognanosti kopiranega vzora. Grafično predlogo citira v precej bolj okornem in nespretnem dialektu.

*Severni stranski oltar*²² v cerkvi sv. Janeza pripada slogovno istemu tipu zlatih oltarjev, strokovna literatura pa njegov nastanek datira nekaj let za južnim.²³ Posvečen je Marijinemu obiskovanju, osrednji prizor pa predstavlja *Marijino oznanjenje* (sl. 23).²⁴ V 16. stoletju je bil Marijin kult močno napadan s strani protestantov in določenih reformističnih elementov katoliške cerkve, 17. stoletje pa nastopa kot protiutež temu gibanju. Svetopisemsko skrivnost oznanjenja opisuje Lukov evangelij²⁵ kot napoved Kristusovega rojstva. Tekst govori o spočetju Božjega sina po svetem Duhu, slika pa prikazuje trenutek angelskega pozdrava.²⁶ Kot običajno se naslikani dogodek odvija v notranjščini, navzoča pa sta dva akterja. Nadangel Gabrijel se je s cvetom lilije v roki spustil iz nebes in se v labilni pozi priklanja Mariji. Ta se je ozrla za glasom, ki ji je iz ozadja sporočil v pozdrav: »Veseli se, milosti polna, Gospod je s teboj!« Odvrnila se je od branja in mu odgovorila: »Glej, dekla sem Gospodova, zgodi se mi po tvoji besedi!«

Obe figuri sta ogrnjeni v bogato nagubano draperijo, ki se pri angelu kot v silnem vetru ovija okrog telesa in peruti. Prostor se v ozadju zaključuje s hladno arhitekturno kuliserijo, ki jo v zgornji polovici slike zakrivajo gosti oblaki. V sami osi je postavljeno Božje oko, pod njim golob Svetega Duha s svetniškim sijem, čigar žarki padajo proti Mariji. V prazni prostor med spodnjim in zgornjim delom prizora je slikar postavil sliko z motivom obiskovanja, ki brez opore lebdi v zraku in s svojo ikonografijo opravičuje patrocinijski oltarja.²⁷

Kolorit je topel, še vedno rahlo manierističen. Temni, kovinsko sivi arhitekturni členi ozadja kontrastirajo z žarečimi oblaki in sijem Svetega Duha ter z rožnatimi in oranžnimi odtenki draperij obeh nastopajočih. Zanimivo je vzporedno polaganje barv na angelovih krilih in na draperiji, ki se ovija okrog kril in ustvarja tanke pisane barvne pasove. Nasploh pa so barve homogene brez prepričljivega svetlobnega toniranja.

²² Milan Železnik, Osnovni vidiki za študij »zlatih oltarjev« v Sloveniji, *ZUZ*, n. v. IV, 1957, p. 148.

²³ »... okras na stebrih s korintskima kapiteloma, z rimskim akantom in grozdi, volute in piramide v atiki ga datirajo proti letu 1640.« Cf. Rozman: *Cerkev Sv. Janeza*, p. 28.

²⁴ Na predeli je na les upodobljeno Kristusovo rojstvo, v atiki pa sv. Janez Evangelist z atributom orlom.

²⁵ Lk. 1, 26–38.

²⁶ Olje na platno, 90 x 63 cm. Slika je zgoraj polkrožno zaključena in verjetno obrezana.

²⁷ Oltar ni posvečen Marijinemu oznanjenju, temveč sv. Elizabeti.

Olje ni nastalo sočasno z arhitekturo oltarja niti s tablo na južnem pendantu.²⁸ Četudi gre za pol stoletja mlajše delo,²⁹ še vedno zajema iz manierističnih vrelcev, ki s Severa napajajo naš kulturni prostor 17. stoletja. Predstavitelji motiva priča o priljubljenosti in trdoživosti manierističnih formul še v času, ko so v sosednjih deželah že vladali principi visokega baroka. Retrogradno usmerjeno 17. stoletje na Slovenskem se v oklepanju manieristične tradicije odpira vplivom s Severa, jih asimilira in transformirane vgrajuje v dela, ki zaradi svoje časovne zapoznelosti v primerjavi z likovno produkcijo v umetnostnih centrih že dolgo niso več aktualna. Tudi pri kompozicijah, nastalih v neposredni odvisnosti od tujih predlog, je vselej navzoč izrazito konservativen moment, saj mojstri praviloma kopirajo tudi celo stoletje stare predloge. Celotno te so v novi izvedbi videti neprimerno bolj arhaične oz. starejše od že tako neaktualnih virov.

In prav s takšnim primerom se srečujemo ob oljni sliki *Oznanjenje* v Bohinju. Kot slika v severnem oltarju je tudi ta motiv posredovan s pomočjo grafične predloge. Gre za prizor oznanjenja – zamisel flamskega slikarja Gerarda Seghersa, ki so ga v tehniki bakroreza in jedkanice kopirali različni nizozemski in francoski grafiki (sl. 24–27).³⁰

Gerard Seghers (1589–1651)³¹ je flamski baročni slikar,³² ki se je ob študiju del slavnih italijanskih mojstrov oddaljil od tradicije nizozemskega likovnega izražanja in postal sam izrazito italijanski in idealističen. Vendar pa je

²⁸ Format olja verjetno ne ustreza prvotnemu, vsaj na spodnjem robu je platno bržkone odrezano, kar je moč sklepati na osnovi odrezanih nog obeh upodobljenih figur. Celotno platno je verjetno prikrojeno dimenzijam oltarja in sekundarno vkomponirano v njegov okvir.

²⁹ Datirano okrog leta 1680. Katalog razstavljenih del, *Umetnost XVII. stoletja na Slovenskem I*, Ljubljana 1968, p. 144 [r. k.].

³⁰ Schelte à Bolswert (1586–1659) po Gerardu Seghersu

Oznanjenje

bakrorez, 386 x 276 mm

Gerardus Seghers inventor / S. à Bolswert sculpsit

Amsterdam, Rijksmuseum.

Anonimni bakrorezec po Gerardu Seghersu

Oznanjenje

bakrorez, 329 x 267 mm (dimenzije prizora)

Dunaj, Albertina.

Johann Georg Waldreich (?) po Gerardu Seghersu

Oznanjenje

bakrorez, 1661

Zagreb, HAZU – Kabinet grafike.

Jean Antoine Pierron (1755–?) po Gerardu Seghersu

Oznanjenje

bakrorez, 247 x 188 mm

Dunaj, Albertina.

³¹ Omenja se tudi rojstna letnica 1591.

³² Thieme–Becker: *Allgemeines Lexikon*, Vol. XXX, Leipzig 1936; Nagler: *Künstler-Lexikon*, Vol. 18, Linz 1911.

bil njegov temni caravaggiovski kolorit – v nasprotju s sodobnim flamskim briljantno svetlim slikarstvom Rubensa in van Dycka – negativno ovrednoten. Zato je Seghers sredi dvajsetih let 17. stoletja svojo maniro popolnoma pomeril po Rubensu, ki je s svojo umetnostjo in življenjsko filozofijo dominiral kulturnemu življenju tedanje južne Nizozemske. Tako tudi Seghers odtlej svojega videnja sveta in z njim slikarstva ne problematizira, forme podaja z drzno neposrednostjo in v rubensovskem svetlem koloritu. Slikarski učinek gradi na čaru barv in oblik ter na zunanji manifestaciji človeških občutij brez izrazitejšega poglobljanja v vsebinske probleme.

Seghersovo olje *Marijino oznanjenje* je doživelo svoj prvi grafični prevod v 17. stoletju v bakrorezu Nizozemca Schelte à Bolswerta,³³ enega najboljših grafikov svojega časa.³⁴ Bolswert se je šolal in zgledoval pri Abrahamu Bloemaertu in posnemal njegov široki skicozni manieristični stil. Njegova kasnejša in zlasti pozna manira pa se navezuje na umetniško osebnost Petra Paula Rubensa, saj nastopa grafik v vlogi enega njegovih najboljših interpretov. Z gotovostjo vodenja dleta in popolnim obvladovanjem tehničnega postopka dosega lahkotnost izvedbe, iluzijo prostorske globine in visoko sugestijo barv.³⁵

Bakrorez *Oznanjenje* (sl. 24) podaja motiv z virtuožno tehniko bogatih tonskih prehodov in sistematično enakomernem linearnem tkivu. Mreža finega črtnega sistema je koncentrirana tako gosto, da se posamične linije izgubljajo in se grafika razbira bolj kot serija tonov, manj pa kot mreža linij. Le manjši deli plošče so ostali neobdelani in izstopajo kot briljantni svetlobni refleksi. Tovrstno tonalno modeliranje, rangirano od visokih osvetljav do žametnih senc, oblikuje celotni prizor v smislu chiaroscurnega vodenja luči in postavlja pomen same skulpturalne forme v drugi plan. Do skoraj popolne negacije plastičnosti telesnih oblik in njihovega transponiranja v linearni vzorec, kar je v nasprotju z grafično predlogo, pa privede bohinjsko olje. Seghers-Bolswertovi figuri iz *Oznanjenja* sta podani že v soglasju z baročnimi oblikovnimi principi prve polovice 17. stoletja, čeprav je v figuri angela še zlahka prepoznati odmeve manierističnih slogovnih zakonitosti. Omeniti velja labilno pozo in zlasti vzvalovano draperijo božjega sla, ki se ne podreja zakonom težnosti, temveč polna lastnega življenja v drobnih gubicah stilizira površino in teži k zanikanju telesnih form pod sabo.

Oznanjenje v Bohinju s svojim linearnim risarskim izhodiščem še v neprimerno večji meri abstrahira materialne vrednosti upodobljenih likov in

³³ 1586 Bolsward – ? Antwerpen; Thieme-Becker: *Allgemeines Lexikon*, Vol. IV, Leipzig 1910; Nagler: *Künstler-Lexikon*, Vol. 2, Linz 1904.

³⁴ Zakladnica evropske manieristične in baročne grafike je bogata z grafičnimi variantami tega motiva, od katerih so nekatere glede na original zrcalne, kar velja tudi za naše olje. Vse so razen v dimenzijah med seboj identične, zato ostajam pri opisui Bolswertovega lista, ki je bil s svojo tehniko in kvaliteto morda vzor tudi drugim grafikom.

³⁵ Paul Kristeller: *Kupferstich und Holzschnitt in vier Jahrhunderten*, Berlin 1911, pp. 351–354.

njihovo površino spreminja v ornament. Ornament nadomešča formalne kvalitete angelove in Marijine fizične pojavnosti in s tem negira njen trodimenzionalni značaj. Prosto je položen čez njuno površino, ne upošteva dejanske oblike obeh nosilcev. Slika tako nima prave prostorske dimenzije; zlasti figuri učinkujeta ploskovito, brez pravega prostorskega volumna. Abstraktni vzorec, ustvarjen iz zavojev, zavihkov in volutic draperij živi sam zase brez ustreznega ekvivalenta v formi, ki jo pokriva. Strukturiran je zgolj kot ploskovito površinsko tkivo s svojo lastno logiko in neodvisnim dekorativnim smislom v samem sebi. V primerjavi z ornamentom, ki ekvivalentno interpretira formo nosilca, je ta pristno manierističen.

Poleg slogovne konservativnosti oz. koraka nazaj v smeri manierizma je mojstru bohinjskega *Oznanjenja* moč očitati celo vrsto poenostavljanj in nepravilnosti v podajanju draperij in telesnih delov:³⁶ mojster določenih likovnih rešitev predloge očitno ni prav razumel. Tako tudi ni izrabil predložene možnosti plastičnega modeliranja figur s kontrastno osvetlitvijo. Osvetljene in senčne partije je postavil ostro drugo poleg druge, upoštevajoč prelome gub upodobljenih draperij, in z mehкими poltoni sledil oblikam teles pod njimi. Avtor olja je z ustvarjanjem linearnega vzorca negiral strukturo teles pod manieristično nagubanimi oblačili.

Precejšnjim odstopanjem od predloge lahko sledimo tudi v oblikovanju prostora in medsebojnem razmerju obeh nastopajočih figur. Seghersovo in po njem Bolswertovo delo prepričljivo podajata prostorske razsežnosti; figuri živita organsko zraščeni s svojim okoljem. Olje anonimnega mojstra skuša prostor obvladati s strogo simetrično organizacijo motiva, vendar je prostor zato preveč razmaknjen. V svoji manieristični izpraznjenosti učinkuje kot prestavljen v nekakšno splošno idealno sfero. Dinamiki predloge stoji nasproti zaledenel motiv, ki nima moči, da bi izolirano sterilno okolje oživil v dejanski prostor. Nematerialni ornamentalni postavi v tem prostoru ne živita, ampak sta videti kot prilepljeni na ozadje. Prav tako pogrešamo povezavo med akterjema samima. Bakrorez prikazuje božjega poslanca, ki se obrača natančno v smer proti Mariji, čeprav se mu pogled poveša k tlom; tudi Marija se ozira vanj. V Bohinju se Marija zazira v prazno, prav tako pa angelova postavitev v čistem profilu nakazuje smer, v kateri se njuna pogleda ne bosta nikoli srečala. Poleg tega je tudi prostorska distanca tu precej večja kot na predlogi.

Edino večje odstopanje od bakroreza v ikonografskem smislu je motiv Marijinega obiskovanja, ki ga je slikar olja vključil v kompozicijo kot sliko v sliki (sl. 28). Pravokotna sličica poudarja osrednjo os kompozicije in zapolnjuje nerazčlenjeni prostor za figurama v ospredju. Prizorček učinkuje kot

³⁶ Neopredeljiv bel kos tkanine, ki teče prek Marijinih prsi, je na grafični predlogi oglavnica, ki se spušča z Marijine glave in se ji ovija okrog prsi. Na oljni sliki je zveza med oglavnico in trakom svetle tkanine na Marijinih prsih pretrgana. Marijine roke so oblikovane kot lesena rezbarija, angelove peruti pa zgolj pritaknjene k ramenom. Zelo nevešče je podana linija nastavka angelovih las.

miniatura na nevtralnem ozadju, podana v močno rudimentarni, zgolj risarsko skicozni tehniki. Motiv opozarja na naslovno ikonografijo severnega stranskega oltarja, posvečenega dogodku Marijinega obiska pri teti Elizabeti.³⁷ Po pričevanju evangelista Luka se je Marija odpravila h Krstnikovi materi v Judejske gore in na pragu njene hiše sta se ženski, obe v pričakovanju rojstva, veselo pozdravili. V naslikanem okviru sta upodobljeni obe figuri v trenutku pristrčnega srečanja. Upodobitev je tako rudimentarna, da je težko ugotoviti starostno razliko obeh žena in s tem njuno identiteto. Za Marijo govori le njen popotni klobuk, privezan na hrbtu. Ženski sta si radostno segli v desnici in se z levicama objeli.

Oltarna slika s severne ladijske stene v Bohinju je torej iz dveh različnih evangelskih epizod sestavljena kompozicija brez tendence po enotnosti dogajanja. Vendar pa mojster naslikanega olja niti v tem drobnem dodanem motivu ni pokazal najmanjše mere lastne kreativnosti. Kot vse drugo je tudi ta prizor povzet po grafični predlogi. Gre za vrsto grafičnih variant, vrezanih po olju Federica Baroccija,³⁸ naslikanem za cerkev Santa Maria in Vallicella

³⁷ Lk. 1, 39–55.

³⁸ Gysbert van Veen po Federicu Barocciju

Obiskovanje

1588

bakrorez, 424 x 290 mm

Fe: Ba: Vr: in: / Gys Veen sc: 1588/ Stati Belga for. Romae

Dunaj, Albertina.

Johann Anton Paulis po Federicu Barocciju

Obiskovanje

1588

bakrorez, 420 x 288 mm

Fe: Bar: Vr: in: Io' Antony de Paulis. for

Dunaj, Albertina.

Battista da Parma po Federicu Barocciju

Obiskovanje

1589

jedkanica, 417 x 286 mm

Fe: Bar: Vr: in: / Baptiste parmensis. D. D. Romae 1589

Dunaj, Albertina.

Jean Mariette (1660–1742) po Federicu Barocciju

Obiskovanje

bakrorez, 412 x 288 mm

Fe: Bar: Vr: in: / Mariette excū

Dunaj, Albertina.

Philipps Galle po Federicu Barocciju

Obiskovanje

1589

bakrorez, 234 x 176 mm

Fed. Barotius Vrb. invent / Phls Galle excudit

Dunaj, Albertina.

(Cappella Pozzomiglio) v Rimu.³⁹

Federico Barocci,⁴⁰ urbinski slikar in grafik (1526–1612), je ustvarjal v burnem času prepletanja različnih stilnih tokov, v času še vedno živih renesančnih idealov, izmenjujočih se z bizarnostjo akademskega manierizma in nastopom prvih zgodnjebaročnih interpretacij. Učil in zgledoval se je pri različnih renesančnih in manieristično orientiranih mojstrih, zlasti Correggio je opazno zaznamoval njegov stil. Kontrasti svetlobe in teme, mehak *sfumato*, diagonalne kompozicije, izjemna milina ženskih in otroških likov, mehkoba

Anton Joseph Prenner po Martinu Altomonteju oz. po Federicu Barocciju
Obiskovanje
1728–1733

jedkanica, 227 x 163 mm

Dunaj, Albertina.

Jan Sadeler (1550–1600) po Federicu Barocciju

Obiskovanje

bakrorez, 149 x 116 mm

Ioān: Sadeler scalpsit et excudit

Dunaj, Albertina

Heinrich Hondius (1588–po 1648) po Federicu Barocciju

Obiskovanje

bakrorez, 142 x 112 mm

scalp. et excu.

Dunaj, Albertina.

Carl de Mallery (1576–po 1630) po Janu Sadelerju oz. Federicu Barocciju

Obiskovanje

bakrorez, 108 x 73 mm

C. de Mallery sc.

Amsterdam, Rijksmuseum.

Christoffel van Sichem III. (1618–1659) po Petru Candidu

Obiskovanje

serija Kristusovo otroštvo in Binkošti

lesorez, 195 x 151 mm

C v Sichem Fecit.

Amsterdam, Rijksmuseum.

Rafael Sadeler (1555–1628) po Federicu Barocciju

Obiskovanje

bakrorez, 77 x 59 mm

Raf. Sad. exc.

Amsterdam, Rijksmuseum.

³⁹ V okviru serije Kristusovo otroštvo in Binkošti se pojavlja identični grafični list *Obiskovanje* avtorja Christoffela van Sichema. Strokovna literatura (*oeuvre* katalogi) navaja podatek, da gre za motiv, vrezan po predlogi Petra Candida (F. W. Holstein: *Dutch and Flemish Etchings, Engravings and Woodcuts cca. 1450 – 1700*, Amsterdam 1949, Vol. XXVII, p. 41 [17–22] 18.). List predstavlja inačico prizora *obiskovanja*, ki so ga po Federicu Barocciju vrezali različni grafiki. (Glej katalog navedenih grafičnih listov!).

⁴⁰ Thieme–Becker: *Allgemeines Lexikon*, Vol. II, Leipzig 1908; Nagler: *Künstler-Lexikon*, Vol. I, Linz 1904.

oblik in lirizem kolorita – vse to so elementi, s katerimi je utiral pot zgodnje-baročnemu likovnemu izrazoslovju. Njegov opus je naravnani izrazito sakralno. Po mnogih lastnih oljih je mojster sam izdelal jedkanice.

Obiskovanje v cerkvi Santa Maria in Vallicella v Rimu je suvereno delo, izvedeno v prepletu manierističnih in zgodnjebaročnih komponent.⁴¹ Prizor se odvija na stopnicah pred domovanjem sv. Elizabete in sv. Zaharije. Popotna skupina, Marija, sv. Jožef, osliček in spremljevalka, je pravkar prispela na cilj, Marija in sv. Elizabeta sta si segli v pozdrav. Sv. Jožef si daje opravlka s popotnico, sv. Zaharija v ozadju pa je stopil skozi hišna vrata in opazuje snidenje. Dekle stoji na nižjih stopnicah za Marijo, njen pogled pa je prav tako uprt k svetima ženama. Prostor se iz nekakšnega preddverja skozi vratno odprtino manieristično odpira v daljavo, kjer se razprostira pokrajina z naseljem in delno vidno cerkveno arhitekturo. Kompozicija je urejena po principu križajočih se diagonal, ki ju oblikuje razporeditev figuralne skupine.

Olje je bilo reproducirano v številnih grafičnih variantah, ki bodisi natančno ponavljajo Baroccijevo zamisel ali pa citirajo zgolj centralni motiv pozdrava Marije in sv. Elizabete, kot je to storil tudi mojster bohinske oltarne slike (sl. 29–38). Grafični listi so izvedeni v tehniki bakroreza, jedkanice in lesoreza ter podajajo motiv v celoti ali v reducirani varianti, v isti smeri kot original ali ga zrcalno obračajo. Naš motiv je pravilno orientiran, izveden v reducirani inačici dveh glavnih figur v skrajno poenostavljeni, zgolj linearni dikciji. Postavitev obeh likov je povsem identična predlogi, le Marijina stoja je premaknjena z obema nogama v isti nivo, popotni klobuk pa se je iz spremljevalkega preselil na Marijin hrbet.⁴²

Problem oltarnih slik iz cerkve sv. Janeza v Bohinju je problem ikonografskih motivov, posredovanih prek grafičnih listov različnih evropskih mojstrov. Dela izpričujejo motivne zveze s tistimi stvaritvami nizozemskega in italijanskega slikarstva, katerih poznavanje je bilo v provincialnem okolju posredovano le prek grafičnih prevodov. Grafika je bila tedaj edini primerni medij za razširjanje likovnih idej po vsej Evropi. V našem primeru gre tako za prenos idej iz nekega drugega okolja, iz drugačnih religioznih, socialnih, političnih, geografskih in kulturnih razmer. Naš kulturni prostor se je v 17. stoletju najraje oziral na Sever, čeprav je manierizem na Slovenskem mogoče razumeti le kot sintezo severnih in južnih vplivov. Vendar pa so italijanski elementi vselej severnjaško preoblikovani in praviloma prihajajo na naše ozemlje prek severnega ovinka.

Oltarne slike iz Bohinja so priča poskusu natančnega kopiranja predlog, prevodi pa se vselej izražajo v poenostavljenem, včasih naravnost okornem jeziku. Kljub nespremenjenim kompozicijam ne vsebujejo moči predlog. Dela, ki jih jemljejo za vzor, so kvalitetne manieristične in zgodnjebaročne stvaritve. Zlasti slednje podajajo bohinske slike na način, ki je v odnosu do vzo-

⁴¹ Ohranjena je vrsta pripravljanih risb za kompozicijo *obiskovanja*. Cf. Andrea Emilian: *La Mostra di Federico Barocci*, Bologna 1975.

⁴² To velja tudi za vse reducirane inačice, ki podajajo obe figuri le do pasu.

rov konservativen, usmerjen nazaj k manierističnim vzorcem, ki so tedaj v Evropi že preživeli umetnostni inventar. Gre za problem zamudništva v umetnosti na naših tleh, ki se očitno odraža tudi v 17. stoletju, saj umetniki kompozicije, naznanjajoče barok, prevajajo nazaj v manieristični slovar. Tako je npr. motiv oznanjenja v bohinjski izvedbi videti stilno povsem enotno manieristično delo brez opozoril na dejstvo, da gre izvirno za preplet dveh različnih evropskih stilov.

Poleg kopiranja tujih del, italianizirajočih akcentov in nerazumevanja novih stilnih tokov 17. stoletja v Evropi, je eklekticism četrti značilnost tega slikarstva. Olje s severnega stranskega oltarja v Bohinju ni zgolj stilni preplet severnih in južnih elementov, temveč neposredna kombinacija dveh neodvisnih del evropske zgodnjebaročne umetnosti, ki izhajata iz dveh tako oddaljenih in likovno različnih dežel, kot sta Nizozemska in Italija. In končno se pri naših slikah pojavlja še vprašanje kvalitete, ki nedvomno zaostaja od kopiranih vzorov.

THE ICONOGRAPHICAL ORIGIN OF THE PANELS OF THE SIDE ALTARS AT ST. JOHN THE BAPTIST AT LAKE BOHINJ

The two altarpieces of the North and South altars, respectively, of St. John the Baptist at Lake Bohinj confirm the thesis that iconographically, Slovenian painting of the period was influenced by other parts of Europe. Our Mannerist painting was closely related to the painting abroad. At the time the only means of such influence were the prints that were circling all over Europe. The prints in question were copied in oil or in tempera, whereby the copies were either identical with the originals, or modified versions, combining various motifs; images in reverse were also possible. In Europe this kind of practice was customary from the late Middle Ages onwards. The 16th century, in particular, saw engraving gaining a more utilitarian role, i. e. informative and explanatory. One could see it as a mediator of artistic motifs, to intentionally increase the popularity of works of art. Abundant in forms, this treasury enabled artists to spread the ideas which had already been realized in painting.

The two panels of the North and South side altars of St. John the Baptist at Lake Bohinj obviously borrowed the ideas from the prints program, too. The panel of the South side altar dates back to 1635, and represents the *Decapitation of St. John the Baptist*. The anonymous work is an identical copy of the engraving by Jan Sadeler I., who, in turn, modelled his motif after the oil painting by the Flamish master Marten de Vos. The altarpiece observes the print in its composition, comprehension of space, interpretation of figures, details, and stylistic features, typical of the Mannerist period.

The North side altar is dedicated to *Mary's Visitation*. The central oil painting represents *Mary's Annunciation*. The motif of Mary's Visitation can not be taken as a part of the former theme; it is a painting within a painting, suspended in the air, in the background of the panel. Although created half a century later than the panel of the South altar, it followed the same European Mannerist principles. The oil is a copy of an engraving by Schelte à Bolswert, whose work of art was modelled after a painting by the Flamish master Gerard Seghers. The oil translates the early Baroque style of the engraving into the Mannerist expression in the sense of negating the plasticity of figures which were transposed to form a linear pattern. The Bohinj Mannerist interpretation deprives the Baroque original of its three-dimensional character.

The miniature motif of *Mary's Visitation* in the background of the painting was influenced by a print which transfers the composition by Federico Barocci onto a copper plate. The scene is a somewhat reduced variant done in a simplified, sketch-like linear manner.

The altarpieces of St. John the Baptist at Lake Bohinj unveil the manifold problem of the 17th century painting in Slovenia, and the adoption of the artistic motifs of the prints coming from the Northern Europe, in particular. Consequently the Slovenian painting acquired the heterogeneous Mannerist style of the Netherlands combined with the elements of Italian origin. Influenced by the Romanist art, the Northern art offered but a style of compromise; when reaching the South it was a synthesis of the Dutch and Italian stylistic features. Our panel may indeed have been modelled after an Italian work, yet the latter experienced a Northern transformation on its way to the South.

Another feature that distinguishes the Bohinj altarpieces from the original prints is a simplified, rudimentary and at times a bit awkward language. Besides, as to their style, they proved the conservatism of Slovenian painters, for although in the middle of the 17th century, there was still the inclination to make use of the Mannerist tradition going back fifty or even a hundred years, while Europe was already governed by the new Baroque principles.

O PROBLEMU AVTORSTVA MARMORNE PLASTIKE NA OLTARJIH CUSSOVE KAMNOSEŠKE DELAVNICE*

Nataša Polajnar, Ljubljana

Delo Mihaela Cussa (Kuše), kot kamnoseškega podjetnika, je v strokovni umetnostnozgodovinski literaturi relativno dobro predstavljeno, v članku pa bo tekla beseda predvsem o marmorni plastiki, ki je zastopana na *glavnem oltarju sv. Martina v Hrenovicah pri Postojni* (nekdanji oltar sv. Križa iz stare frančiškanske cerkve v Ljubljani), na *stranskem oltarju sv. Antona Padovanskega v Mekinjah*, *glavnem oltarju sv. Janeza Nepomuka v Rakuliku pri Postojni* (nekdanji oltar škapulirske Matere božje iz stare frančiškanske cerkve v Ljubljani) in na *priznici v zagrebški katedrali*.¹

* Pričujoči članek je predelano poglavje iz diplomske naloge z naslovom Mihael Cussa – 'Universae carnioliae lapicida et architectus', ki sem jo obranila maja leta 1991 na Oddelku za umetnostno zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani. Za mentorstvo se zahvaljujem prof. dr. Milčku Komelju. Na tem mestu se zahvaljujem tudi Marku Frelihu in mag. Stanku Kokoletu (The Johns Hopkins University, Baltimore) za mnoge sugestije in pripombe, prav tako pa tudi gospodu župniku Tonetu Gosarju iz Mekinj in gospodu župniku Svetku Gregoriču iz Hrenovic za njuno prijaznost.

¹ O delu Mihaela Cussa in njegove delavnice so pisali: Viktor Steska, Ljubljanski baročni kiparji (od tod citirano Steska, Ljubljanski baročni kiparji), ZUZ, V, 1925, pp. 1–24, 81–98; idem, s. v.: Cussa, SBL I, 1. zv., Ljubljana 1925; France Mesesnel, Umetnost Julijske krajine, *Julijska krajina*, Ljubljana 1930, p. 71; Ranieri Mario Cossar: *Storia dell'arte e dell'artigianato in Gorizia*, Pordenone 1948, pp. 104–106, 130–135; Emilijan Cevc, Kje je bil rojen kipar Mihael Cussa?, ZUZ, n. v. I, 1951 (od tod citirano Cevc, Cussa), pp. 222–224; Melita Stelè, Ljubljansko baročno kiparstvo v kamnu, ZUZ, n. v. IV, 1957 (od tod citirano M. Stelè), pp. 31–68; France Stelè: *Umetnost v Primorju*, Ljubljana 1960 (od tod citirano Stelè: *Umetnost*), pp. 22, 123–128, 185–187; Antun Ivandija, Propovijedaonica zagrebačke katedrale, *Bogoslovna smotra*, XXXV, št. 2, Zagreb 1965 (od tod citirano Ivandija, Propovijedaonica), pp. 317–337; Emilijan Cevc: *Slovenska umetnost*, Ljubljana 1966 (od tod citirano Cevc: *Slovenska umetnost*), pp. 99, 102–106, 124–127; France Stelè, s. v.: Cussa, ELU, Zagreb 1966, p. 267; Sergej Vrišer: *Ars Sloveniae I*, Ljubljana 1967, p. 8; France Stelè, Barok, *Umetnostni zakladi Jugoslavije*, Ljubljana 1970 (od tod citirano Stelè, Barok), p. 353; Luc Menaše: *Evropski umetnostnozgodovinski leksikon*, Ljubljana 1971, p. 415; Sergej Vrišer: *Baročno kiparstvo v osrednji Sloveniji*, Ljubljana 1976 (od tod citirano Vrišer: *Baročno kiparstvo v osrednji Sloveniji*), pp. 48–50, 202–222; Anđela Horvat, Radmila Matejčić, Kruno Prijatelj: *Barok u Hrvatskoj*,

HRENOVICE PRI POSTOJNI

župnijska cerkev sv. Martina – glavni oltar sv. Martina (nekoč oltar sv. Križa v nekdanji frančiškanski cerkvi v Ljubljani)

26. decembra leta 1694 se je Mihael Cussa pogodil z bogatim trgovcem Jakobom Schellom pl. Schellenburgom, da bo izdelal oltar iz črnega kamna s tabernakljem, figurami in okraski iz finega genoveškega marmorja za kapelo sv. Križa v frančiškanski cerkvi v Ljubljani.² Oltar so leta 1787 prodali v Hrenovice, kjer je bila njegova zasnova najmanj dvakrat spremenjena.³

Izmed številnega kiparskega okrasja so se do danes ohranile naslednje plastike: dva stoječa angela, Žalostna Mati božja, sv. Janez Evangelist, sv. Jakob, sv. Katarina, dva putta in relief Boga Očeta (sl. 39–43, 45, 47).⁴

Angela stojita ob tabernaklju, kipa Žalostne Matere božje in sv. Janeza Evangelista vidimo na desni steni prezbitorija, pod njima pa sta tudi grba ustanovnikov Jakoba in Katarine pl. Schellenburg.

Figuri sv. Jakoba in sv. Katarine sta postavljeni na levo in desno okensko polico v prezbitoriju. Izmed številnega angelskega okrasja sta danes ohranjena še dva klečeča putta, ki sta postavljena visoko na zidu, in ena angelska glavica, ki jo vidimo na zunanji steni cerkve levo od vhoda. Relief Boga Očeta je vzidan v slavalno steno z ladijske strani.

Glede na kiparski okras sodi oltar sv. Martina iz Hrenovic nedvomno med najbogatejše izdelke iz Cussove delavnice.

MEKINJE

župnijska cerkev – oltar sv. Antona Padovanskega

Sedem mesecev po podpisu pogodbe z Jakobom Schellom pl. Schellenburgom se je 1. julija 1695 Mihael Cussa pogodbeno zavezal tudi z grofom

Zagreb 1982, pp. 212–213; Sergej Vrišer: *Baročno kiparstvo na Primorskem*, Ljubljana 1983 (od tod citirano Vrišer: *Baročno kiparstvo na Primorskem*), pp. 55–58, 107–171, 202; Emilijan Cevc, s. v.: Kuša, *Likovna enciklopedija Jugoslavije*, II, Zagreb 1987, p. 162; Ana Deanović, Željaka Čorak, Nenad Gattin: *Zagrebačka katedrala*, Zagreb 1988, pp. 79–80.

² Jacob Schell von und zu Schellenburg und seine Stiftungen, Laibach 1843, p. 7. Cf. tudi A. Müllner, Der Hochaltar in Hrenovic, *Argo* I, 1892, pp. 20–21; Ivan Vrhovec, Iz domače zgodovine, *Ljubljanski zvon*, VIII, 1888, p. 91; Steska, Ljubljanski baročni kiparji, p. 3; M. Stelè, p. 34.

³ Ko so ga v Hrenovicah namestili za glavni oltar, so mu zaradi višine prezbitorija znižali vrh, drugo predelavo pa je doživel leta 1936, ko so odstranili še preostali del atike in ga zožali tudi ob straneh. Ob tem so večje kipe premestili z oltarja po stenah prezbitorija, manjše pa odstranili. Vse o predelavi oltarja in njegove podobe do leta 1936 cf. Franc Rupnik: *Zgodovina hrenoviške župnije*, Novaki pri Cerknem 1935 [tipkopis]. Cf. tudi Steska, Ljubljanski baročni kiparji, pp. 3–6; Emilijan Cevc: *Slovenska umetnost*, Ljubljana 1966 (od tod citirano Cevc: *Slovenska umetnost*), p. 102.

⁴ Višina angelov je s podstavkom 120 cm, ostale figure pa merijo od 152 do 155 cm. Višina podstavkov variira od kipa do kipa med 5 in 10 cm. Vsi kipi so izdelani iz bele genoveškega marmorja med leti 1695 in 1699.

Gallenbergom, da bo za cerkev v Mekinjah izdelal *oltar sv. Antona Padovanskega* za 550 fl.⁵

Na oltarju, ki je ohranjen v prvotnem stanju, stojita kipa sv. Petra Alcantara in sv. Janeza Kapistrana (sl. 49, 51).⁶

V zvezi z obema plastikama je ohranjen obračun, o katerem pa bo govora nekoliko kasneje.

RAKULIK PRI POSTOJNI

župnijska cerkev – *glavni oltar sv. Janeza Nepomuka* (nekoč *oltar škapulirske Matere božje* v nekdanji frančiškanski cerkvi v Ljubljani)

Oltar je plačala škapulirska bratovščina, glede na oltarno kompozicijo, material in dekoracijo pa ga lahko pripišemo delavnici Mihaela Cussa.⁷

Na oltar sta postavljena kipa sv. Bernardina Sienskega in sv. Paskala Bajlonskega.⁸ Oltarna celota je hipotetično datirana v zadnje leto Cussovega življenja, v leto 1699, povezava s plastikama z *oltarja sv. Antona Padovanskega* v Mekinjah pa bi dopuščala datacijo okoli leta 1696 (sl. 50, 52).

⁵ Arhiv Republike Slovenije, GR. A. I., Dolski arhiv, fasc. 148, Gallenberg – Mekinje, Zduše. Tekst je prvi objavil Josip Mal (Umetnostno-zgodovinski zapiski, ZUZ, IV, 1924 [od tod citirano Mal, Zapiski], pp. 201–202). Cf. Steska, Ljubljanski baročni kiparji, p. 7 in M. Stelè, pp. 34, 37.

⁶ Višina obeh figur je 115 cm brez podstavka oz. 120 cm s podstavkom. Izdelani sta iz belega genoveškega marmorja okoli leta 1696. Prapor sv. Janeza Kapistrana je novejšo delo iz aluminija. Cf. Inventurni popis župnijske cerkve v Mekinjah iz leta 1964, Arhiv župnijske cerkve v Mekinjah. – Sv. Peter Alcantar je bil redovni obnovitelj reda v 16. stoletju. Kanoniziran je bil leta 1669. Cf. Engelbert Kirschbaum: *Lexikon der christlichen Ikonographie* (od tod citirano Kirschbaum: *Lexikon*), VIII, Wien 1976, pp. 174–176. – Sv. Janez Kapistran je bil redovni reformator in pridigar frančiškanskega reda v 15. stoletju. Bil je učenec in pomočnik sv. Bernardina Sienskega, od katerega je prevzel tudi simbol IHS. Za svetnika je bil proglašen leta 1690. Cf. Kirschbaum: *Lexikon*, VII, Wien 1974, pp. 90–93.

⁷ Oltar je na dražbi leta 1787 kupil hrenoviški župnik Andrej Semen. V Ljubljani je bil oltar najprej posvečen sv. Janezu Krstniku, od 18. aprila 1716 pa škapulirski Materi božji. Posvetil ga je škof Karol Kaunitz. Cf. Frančiškanska kronika *Bosnia seraphica*, p. 303. Podatke je objavil Viktor Steska (Steska, Ljubljanski baročni kiparji, pp. 6–7); cf. tudi M. Stelè, p. 34.

⁸ Sv. Bernardin Sienski je bil frančiškanski pridigar in razglaševalec Kristusove pobožnosti v 15. stoletju. Kanoniziran je bil leta 1450, njegov atribut je prapor z znakom IHS. Cf. Kirschbaum: *Lexikon*, V, Wien 1973, pp. 390–392. – Frančiškan sv. Paskal Bajlonski je bil častitelj Evharistije, za svetnika je bil proglašen leta 1690. Cf. Kirschbaum: *Lexikon*, VIII, Wien 1976, p. 122. Že 17. 11. 1692 je bila pri nekdanjih frančiškanih v Ljubljani slovesna kanonizacija sv. Janeza Kapistrana in sv. Paskala Bajlonskega. Cf. Viktor Steska, Dolničarjeva ljubljanska kronika od 1660 do 1718, *Izvestja muzejskega društva*, XI, 1901, p. 77. – Oba kipa sta visoka 115 cm brez podstavka oz. 120 cm s podstavkom. Izdelana sta iz belega genoveškega marmorja.

28. aprila 1695 je Mihael Cussa sklenil pogodbo z zagrebškim škofom Stjepanom Selišćevićem in kapiteljskim zastopnikom Ivanom Josipom Babićem o gradnji *prižnice v zagrebški katedrali*.⁹ Prižnica je bila postavljena na svoje mesto 23. junija istega leta, popolnoma dokončana pa verjetno jeseni 1698. leta, ko je angelu atlantu postavil za ozadje črne kamnite plošče.¹⁰

Balkon na prižnici navidezno podpira z rokami in telesom angel, ki ima tako funkcijo atlanta (sl. 48, 53, 54).

Na čelni strani balkona je pet marmornih reliefov, ki prikazujejo štiri evangeliste in Dvanajstletnega Jezusa v templju.¹¹

Za predstavljene plastike s Cussovih oltarjev in prižnice prevladuje mnenje, da so delo različnih mojstrov.¹² Ponovna primerjava in stilna analiza pa pokaže določene medsebojne sorodnosti. Dovolj zgovorna je primerjava med kipoma sv. Petra Alkantara in sv. Janeza Kapistrana iz Mekinj in kipoma sv. Paskala Bajlonskega in sv. Bernardina Sienskega z oltarja v Rakuliku. Na povezavo vseh štirih kipov je opozoril Sergej Vrišer.¹³ Družijo jih oblikovanje draperije, obrazni tip in modelacija ter značilni detajli. Desna roka mekinjskega sv. Petra Alkantara se ujema z desno roko rakuliškega sv. Bernardina Sienskega (sl. 49, 50). Koder na čelu sv. Janeza Kapistrana iz Mekinj je identičen kodru sv. Paskala Bajlonskega (sl. 51, 52). Drža rakuliškega sv. Bernardina Sienskega sicer bolj poudarja linijo S, je pa zrcalna drži sv. Janeza Kapistrana (sl. 50, 51). Tudi njegova rahlo skrčena desna noga ustreza levi nogi sv. Petra Alkantara iz Mekinj (sl. 50, 49). Leva roka sv. Bernardina Sienskega je pendant levi roki sv. Janeza Kapistrana (sl. 50, 51).

Določena povezava, ki sicer ni tako očitna kot pri kipih svetnikov iz Mekinj in Rakulika, je opazna med angeloma iz Hrenovic in angelom atlantom s prižnice v zagrebški katedrali. Močna trebušna prepona je povsod poudarjena, podobno so oblikovani obrazi s slepimi očmi, lasje in krila (sl. 39, 43, 53, 45, 47, 48). Marmornato plastiko s predstavljenih treh oltarjev in prižnice verjetno lahko obravnavamo kot celoto, ne moremo pa je pripisati Mihaelu Cussi, ki je bil predvsem kamnoseški podjetnik. V njegovi delavnici so izdelovali večinoma oltarne kompozicije in le manjša kiparska dela, kot so angel-

⁹ Kaptolski arhiv Zagreb, ACTA CAPITULI ANTIQUA, fasc. 101, Nr. 61. Dokument je odkril že Kukuljević in ga objavil v delu *Prvostolna crkva zagrebačka*, Zagreb 1856, p. 43. Cf. Ivandija, *Propovijedaonica*, p. 323; Steska, *Ljubljanski baročni kiparji*, p. 8; M. Stelè, p. 34.

¹⁰ Ivandija, *Propovijedaonica*, p. 324. Cf. *ibid.*

¹¹ Angel atlant je izdelan iz belega genoveškega marmorja, ki je razen na laseh in krilih poliran. Visok je 145 cm. Marmorni reliefi merijo 56 x 26 cm.

¹² Cevc, Cussa, pp. 222–223. Cf. Cevc: *Slovenska umetnost*, p. 103; M. Stelè, p. 37; Vrišer: *Baročno kiparstvo v osrednji Sloveniji*, p. 48; Vrišer: *Baročno kiparstvo na Primorskem*, p. 171.

¹³ Vrišer: *Baročno kiparstvo na Primorskem*, p. 171.

ske glavice ali okras na oltarnih krilih. Glavnina oltarjev je brez večjega kiparskega okrasa, kadar pa je šlo za bolj prestižna naročila (Jakoba Schella pl. Schellenburga, grofa Gallenberga in zagrebškega škofa Stjepana Selišćevića), je plastiko naročal drugje.

V prid tej domnevi govori ohranjeni obračun za oltar sv. Antona Padovanskega v Mekinjah z dne 24. marca 1696.¹⁴ V njem Mihael Cussa pravi, da mora dati grof Gallenberg: »vmb zben Figurn, alß S. Petro della Cantora et S. Giuani Capistranno, marboro di Genua d'accordo m(one)ta Venetiana L. 620, per Küsten et in schiff trogen lassen L. 13, per schiff biß Triest bezolt L. 9, summa Venediger Wehrung Libic L. 642. Item von Triest biß Ober Laybach bezolt Landtswehrung f. 24, per scheff von Ober Laybach biß hiehero sambt Zigeren f. 3, summa Landtswehrung f. 27.«¹⁵

Iz obračuna izvemo, da je Mihael Cussa dal prepeljati kipe za mekinjski oltar iz Benetk.¹⁶ Ta podatek pa nikakor ni pomemben le za kipa sv. Petra Alkantara in sv. Janeza Kapistrana, ampak tudi za preostale.

Kot je opozoril že Emilijan Cevc, moramo torej v raziskavo pritegniti kipe, ki so v Benetkah delovali v tretji četrtini 17. stoletja.¹⁷ Enega izmed njih mimogrede omenja Sergej Vrišer: »in če porečem, da vidim v hrenoviških figurah nekaj tiste lahkotnosti, ki preveva angele beneškega kiparja Tommasa Ruerja (roj. 1696), sem primerjal seveda samo zelo približno.«¹⁸ Avtorjeva zadržanost je dejansko upravičena, kajti če primerjamo hrenoviška angela z Ruerjevima angeloma z glavnega oltarja v cerkvi L'Ospedaletto v Benetkah, opazimo očitne razlike (sl. 43, 44).

Vse štiri figure sicer pripadajo tipu stoječih angelov molilcev, ki so nastali v tradiciji kiparja Giusta le Courta (1627–1679), različni pa so si po propor-

¹⁴ Glej opombo 5.

¹⁵ Glej opombo 5. Prevod besedila se glasi: »... za figure sv. Petra Alkantarskega in sv. Janeza Kapistrana, genoveški marmor 620 lir, za zaboj in prenos z ladje 13 lir, za prevoz z ladjo do Trsta 9 lir, skupaj 642 lir, za prevoz iz Trsta do Vrhnik 24 gold., za prevoz na ladji z Vrhnik do Ljubljane 3 gold., skupaj 27 gold.« Cf.: Steska, Ljubljanski baročni kiparji, p. 7. V opombi, ki jo je podpisal Cussa, je »laška veljava« preračunana v nemško s 176 fl. 17 kr., ki so mu jo izplačali v gotovini 28. marca 1696. Na hrbtni strani lista je tudi zapis: »Dieser Außzug ist per die zwei, zu dem Münkhendorfferischen Altar gewüdmten Marmelsteinen Seullen zu Venedig sambt der Lüffterung völlig bezahlt.« Cf. Mal, Zapiski, p. 202.

¹⁶ Cevc, Cussa, p. 222. Cf. M. Stelè, p. 3; Stelè, Barok, p. 353. Na tem mestu naj opozorim na popolnoma drugačno interpretacijo mekinjskega obračuna, ki jo je podal Antun Ivandija. Po njegovem mnenju naj bi Cussa iz Benetk pripeljal le kamen, v Ljubljani pa naj bi sam ali pa celo njegovi učenci izklesali oba kipa. Cf. Ivandija, Propovijedaonica, p. 335.

¹⁷ Cevc, Cussa, p. 223.

¹⁸ Vrišer: Baročno kiparstvo na Primorskem, p. 171. Tommaso Ruer se ni rodil leta 1696, ampak je takrat umrl. Cf. Giulio Lorenzetti: *Venice and its lagoon: Historical-Artistic Guide*, Trieste 1980, p. 932. O Tommasu Ruerju: Thieme-Becker: *Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler*, XXIX, Leipzig 1935, p. 171; Camillo Semenzato: *La scultura veneta del seicento e settecento*, Venezia 1966 (od tod citirano Semenzato: *La scultura*); Paolo Goi, Il seicento et il settecento, *La scultura nel*

cih teles, oblikovanju draperije, modelaciji obrazov in tehniki oblikovanja kril in las.¹⁹

Če se omejimo le na zadnja dva detajla, vidimo, da so kodri hrenoviških angelov bolj kompaktni, krila pa so oblikovana iz številnih peresc, ki se lepo prilagajajo drugo drugemu brez ostrih kontur (sl. 39, 43, 45, 47).

Pri kodrih Ruerjevih angelov pa opazimo številne majhne vdolbinice, ki kažejo na večjo uporabo svedra. Prav tako je tudi sama frizura bolj razgibana. Krila oblikuje manjše število peresc, ki so obrobljena z vdolbinicami (sl. 44, 46). Ker se tudi preostali kiparski izdelki Tommasa Ruerja razlikujejo od plastik s Cussovih oltarjev in prižnice, kaže poiskati primerjave med deli drugih beneških kiparjev.

Na tem mestu želim opozoriti na dela kiparja flamskega rodu Heinricha Meyringa oz. Enrica Merenga (okoli 1645–1725), ki je v Benetkah deloval v drugi polovici 17. stoletja.²⁰

Za iskanje analogij plastikam iz našega prostora so v opusu Enrica Merenga zanimivi predvsem *glavni oltar v cerkvi St. Maria del Giglio (Zobenigo) v Benetkah*, *oltar Pietà v Capelli del Monte di Pietà v Vidmu*, ki je nastal leta 1695 in je na njem zapisano tudi avtorjevo ime, ter *oltar v cerkvi sv. Štefana v Nimisu* z isto datacijo. Večina kipov s teh oltarjev je po oblikovanju in izdelavi detajlov zelo blizu plastikam s hrenoviškega oltarja in angelu s prižnice v zagrebški katedrali.

S stilno analizo želim nakazati možnost, da prav v tem mojstru ali pa vsaj v njegovem najbližjem krogu lahko domnevamo avtorja plastik s Cussovih oltarjev. Glede na oblikovanje obraza in las sta si zelo blizu angel atlant s *prižnice v zagrebški katedrali* in angel Gabriel z *glavnega oltarja v cerkvi St. Maria del Giglio (Zobenigo) v Benetkah*. Oba imata okrogel in resen obraz, sorodnost pa je predvsem vidna pri oblikovanju nosu, majhnih zaprtih ust in predela okoli brade (sl. 48, 54, 55). Kodri obeh angelov so kompaktni in nepolirani. *Angel atlant* je po oblikovanju draperije blizu tudi angeloma z *oltarja Pietà v Capelli del Monte di Pietà v Vidmu*. Čeprav angela atlanta pokriva bogateje nagubano oblačilo, pa spiralno zavita draperija pod njegovim pa-

Friuli-Venezia Giulia, II. Dal quattrocento al novecento (ed. Giuseppe Bergamini, Paolo Goi, Giuseppe Pavanetto, Gabriella Brussich), Pordenone 1988 (od tod citirano Bergamini et al.: *La scultura*), pp. 143–145, 148, 243.

¹⁹ O Giustu le Courtu cf. tudi: Nicola Ivanoff, Monsi Giusto ed altri collaboratori del Longhena, *Arte Veneta*, II, 1948, pp. 115–126; Rudolf Wittkower: *Art and Architecture in Italy 1600 to 1750*, Harmondsworth 1990, pp. 450–451.

²⁰ Osnovna literatura o delih Enrica Merenga: Thieme-Becker: *Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler*, XXIV, Leipzig 1930, p. 411; Vittorio Moschini, *Sculture ignote di Enrico Meyring e di Giacomo Piazzetta*, *Arte Veneta*, XVIII, 1964, pp. 182–183; idem, Di un progetto del Meyring e d'altro ancora, *Arte Veneta*, XIX, 1965, pp. 171–173; Semenzato: *La scultura*; Aldo Rizzi: *Atlante di storia dell'arte nel Friuli Venezia Giulia*, Udine 1979; Bergamini et al.: *La scultura*, pp. 135–137, 139, 143–148, 200, 204–208, 210, 236–240; Paola Rossi, La Scuola grande di san Rocco, comitenti di artisti (...), *Arte Veneta*, XXXIX, 1985, pp. 194–203; eadem, La scultura veneziana del seicento e del settecento, *Venezia Arti*, IV, 1990, pp. 200–201.

som spominja na zavihek draperije desnega angela iz Vidma (sl. 53, 56). Ne- katere teh lastnosti vidimo tudi pri obeh hrenoviških angelih (sl. 39, 43, 45, 47, 55, 56). Ob iskanju analogij hrenoviškim figuram je treba opozoriti tudi na druge kipe z *oltarja Pietà v Vidmu*, predvsem na Marijo in dva putta (sl. 42, 56).

Hipotezo, da je kipe s Cussovih oltarjev izdelal Enrico Merengo ali pa vsaj kipar iz njegove bližine, morda dodatno potrjuje dejstvo, da Merengo vsaj v začetku 18. stoletja v Ljubljani ni bil neznan. Ohranjen je namreč do- kument iz leta 1710, v katerem je zapisano, da bo »*Signor Enrico Merengo scultor famoso, abitante in Venezia*» izdelal na svoj način dve stranski figuri za oltar iz carrarskega marmorja, ponj pa bodo prišli v Trst z vozovi iz Ljublja- ne.²¹ Kot kažejo izsledki Ane Lavrič in Blaža Resmana, se ta oltar do danes ni ohranil, dokument pa nam priča, da je Merengo delal tudi za naš prostor.²²

Če se bo hipoteza o Merengovem avtorstvu plastik s Cussovih oltarjev iz- kazala za pravilno, s tem ne bi ugotovili le njihovega avtorja, ampak bi se občutno povečal tudi opus beneškega kiparja, ki je v strokovni literaturi še vedno premalo upoštevan. Ti izsledki bi bili tako pomembni tudi za preučevanje baročnega kiparstva samih Benetk. V vsakem primeru so plastike s Cussovih oltarjev kvalitetno delo in stojijo na samem začetku razvoja baroč- nega kiparstva v kamnu v osrednji Sloveniji.

IL PROBLEMA DELL'ATTRIBUZIONE DELLE SCULTURE IN MARMO DEGLI ALTARI DELLA BOTTEGA DI MICHELE CUSSA

Nell'epoca barocca, lo sviluppo dell'arte di tagliare la pietra e della scultura conessa a Lubiana ebbe inizio nella bottega di Michele Cussa (Kuša) (nato intorno al 1657, morto nel 1699), continuò con le opere di Luka Mislej (nato nella seconda metà del 17. secolo, morto nel 1727), conobbe l'apoteosi nelle opere del Veneziano Francesco Robba (1698–1757) e decadde con le opere di Franc Rottman (nato nel 1710, morto nel 1788).

Michele Cussa dirigeva la bottega di tagliapietra a Lubiana nell'ultimo quarto del 17. secolo. Fu lui ad introdurre nell'area della Slovenia centrale, allora il ducato di Carniola, il tipo dell'altare barocco in pietra di caratteristica forma architettonica: si tratta di semplici ancone con colonne laterali, poco sporgenti dalla superficie dell'an-

²¹ NŠALJ, arhiv škofa K. Herbersteina, fasc. 5 b. Z 18. januarjem 1710 datiran do- kument je v fascikel uvrščen brez zveze z drugim gradivom. Na dokument je prvi opozoril Damjan Prelovšek, Ksaverjeva kapela pri ljubljanskih jezuitih, *František Ksaver, Ignacijev prijatelj* (ed. Jože Kokalj), Ljubljana 1990, p. 192. Kot kažejo naj- novejšje temeljne raziskave Ane Lavrič in Blaža Resmana, je Prelovškova povezava dokumenta z oltarjem sv. Frančiška Ksaverja pri sv. Jakobu v Ljubljani sporna. Cf.: Ana Lavrič in Blaž Resman, Oltar sv. Frančiška Ksaverja pri ljubljanskih je- zuitih – nova dognanja, *Redovništvo na Slovenskem, Jezuiti*, 3, Ljubljana 1992 (od tod citirano Lavrič & Resman, Oltar), pp. 119–135.

²² Lavrič & Resman, Oltar, p. 122.

cona, eseguite in marmo nero e solo parzialmente decorate con le incrostazioni dei marmi colorati. Nella sua bottega furono fatti nello stile ispirato dal barocco italiano anche dei pulpiti, i lavabo, dei portali e altre opere minori.

L'attività di Michele Cussa come imprenditore della bottega è relativamente bene presentata nella letteratura storico-artistica mentre questo articolo parla soprattutto della scultura marmorea che si presenta nell'altare principale di *S. Martino a Hrenovice presso Postojna* (Postumia, 1694-99), già nella vecchia chiesa dei Francescani a Lubiana, nell'altare di *S. Antonio di Padova a Mekinje* (1695-96), nell'altare principale di *S. Giovanni Nepomuceno a Rakulik presso Postojna* (1696), pure proveniente dalla distrutta chiesa francescana di Lubiana, e infine sul *pulpito della cattedrale di Zagabria* (figg. 1-5, 7, 9-16).

E' decisivo per l'identificazione dell'autore delle sculture sopra menzionate il conto presentato per i lavori eseguiti sull'altare di *S. Antonio di Padova a Mekinje* nel 1696 che dichiara che Cussa abbia fatto trasportare due statue dei santi da Venezia.

Un'analisi della scultura veneziana del tardo Seicento rivela da punto di vista stilistico molti punti in comune delle sculture dagli altari del Cussa e le opere dello scultore veneziano di origine fiamminga Enrico Merengo (Henrik Meyring, ca. 1645-1725) oppure della sua cerchia più stretta. Sono evidenti le analogie tra l'angelo atlante del *pulpito della cattedrale di Zagabria* (1695), l'angelo dell'altare principale della chiesa di *S. Maria del Giglio (Zobenigo) di Venezia* e l'angelo dell'altare della Pietà nella *Cappella del Monte di Pietà a Udine* (1695) (figg. 4, 18).

L'ipotesi che le sculture dagli altari di Cussa fossero scolpite da Enrico Merengo oppure da qualcuno della sua cerchia può essere inoltre sostenuta da un documento, recentemente scoperto, che testimonia dei contatti dello scultore con i committenti di Lubiana solo pochi anni dopo la morte del Cussa. Nel 1710 infatti egli eseguì due statue per un altare che per quanto sembra non si è conservato fino ai nostri giorni. In questo importante documento, poichè parla del suo lavoro per Lubiana, si può leggere: »Per far tutta la scoltura, et figure ingoni parte della med.ma opera, pur di marmo fino di Carara statuaria a giusta proportion almeno di 5 piedi le due statue grandi laterali, fate per mano del Sig.^r Enrico Merengo scultor famoso abitante in Venetia, lustrate, e perfetionate a sua p(er) fetta...«

Se l'ipotesi che Merengo fosse l'autore di queste opere si dimostrasse come giusta, non solo sarebbe scoperto l'autore della maggior parte della decorazione scultorea degli altari del Cussa, ma aumenterebbe considerevolmente l'opera dello scultore veneziano; questo sarebbe anche un notevole contributo allo studio della scultura barocca di Venezia stessa. D'altra parte le future ricerche su questo campo potranno riconfermare e chiarire certi legami tra Lubiana e Venezia nell'epoca barocca.

PORTRETI TEMNOPOLTIH MODELOV V SLOVENSKEM SLIKARSTVU OKOLI 1890

Ksenija Rozman, Ljubljana

Štirje portreti temnopoltih modelov, dela slovenskih slikarjev iz okoli l. 1890, so bili do zdaj povezani z Ažbetovc šolo:¹

Rihard Jakopič: *Mulat*, o. pl., 60 x 48 cm, sign. in dat. d. zg.: *R. Jakopič 1890*, Narodna galerija, Ljubljana, inv. št. 1398 (sl. 58)

Rihard Jakopič: *Temnopolti mož v profilu*, o. lepenka, 50 x 38,8 cm, brez sign., Narodna galerija, Ljubljana, inv. št. 629 (sl. 59)

Matej Sternen: *Arabka*, o. pl., 67,2 x 42,5 cm, sign. l. sp.: *Math. Sternen*, zasebna last (sl. 61)

Alojzij Šubic: *Mulatka*, o. pl., 58,7 x 46,3 cm, sign. in dat. l. zg.: *Al. Šubic 91*, Narodna galerija, Ljubljana, inv. št. 552 (sl. 62).

Peti portret, najbolj slaven iz te vrste, je Ažbetova *Zamorka*, ki jo datirajo v leto 1895.² Visela je na glavni steni v ateljeju Ažbetove šole v Münchnu na Georgenstrasse 16 in mojster jo je ponosno kazal obiskovalcem ali novim učencem z opombo: »To je moje delo.«³ Ažbetov učenec, Čeh Emil Pacovský, se je spominjal:⁴ »Posebno rad je slikal zamorce in kakor hitro se mu je ponudila prilika, je tudi v šolo privedel zamorca za model, da je lahko pokazal novim učencem, kako težavno je naslikati tako temen obraz, njegov topli vijoletni lesk, žametasto kožo in vse te nenavadne ter zato težavne stvari.« Slika *Zamorke* je bila 1896 razstavljena v Münchnu v Glaspalastu, leta 1900 na prvi slovenski umetniški razstavi v Ljubljani, pred 5. novembrom 1904 jo je

¹ *Anton Ažbe in njegova šola*, Narodna galerija, Ljubljana 1962, p. 129, kat. št. 4, 11 in 12, p. 130, kat. št. 26 in 32, sl. 1, 14, 17, 22 [r.k.]; B. Ilich-Klančnik, Slikar Matej Sternen: Oljno slikarstvo, ZUZ, n. v. XIII, 1977 (od tod citirano Ilich-Klančnik, Slikar Matej Sternen), p. 24, sl. 1.

² *Pota k Moderni in Ažbetova šola v Münchnu*, Museum Wiesbaden 1988, Narodna galerija, Ljubljana 1989 (od tod citirano *Pota k Moderni*), pp. 175–176, 187–188 [r.k., besedilo K. Ambrozič in A. Cevc]. – Slika olje na lesu meri 55,2 x 39,4 cm, signirana d. sp.: *Ažbe / München*. Pozlačen okvir s črnim vložkom.

³ Igor Grabar: *Moja žizn*, Moskva–Leningrad 1937, p. 121.

⁴ Emil Pacovský, Anton Ažbe, slikar in učitelj, ZUZ, IV, 1924, p. 8 (iz češkega rokopisa, napisanega za ZUZ, prevedel Fr. Mesesnel).

Ažbe podaril grofu J. Zichyju, grof Zichy pa jo je po Ažbetovi smrti 1905 daroval Narodnemu muzeju v Ljubljani.⁵ Ne vemo, zakaj je ravnatelj Narodnega muzeja, Josip Mantuani, v seznamu muzejskih slik ob popisu *Zamorke* zapisal: »Ažbe, Anton (1862–1905). Gospa Darius, zamorka iz St. Pierre de Martinique, bogata žena, ki je bila l. 1902 slučajno v Monakovem, ko je izbruhnil v njeni domovini Mont Pelée [požar, op. avtorice članka] in uničil vse njeno imetje. Portrêt, en face, doprsna podoba, oljna slika na deski, s podobenstvo v temperi, 552 x 395 mm. Signirana spodaj na desni: 'Ažbe. München' (poslednja beseda v slepem utisku). – Okvir sodoben, pozlačen, s črnim vložkom; slika pod steklom.«⁶ – Mantuani je očitno vedel za podatke o »zamorki«, vprašanje pa je, ali se ti podatki ne nanašajo na neki drug, danes neznan portret temnopolte gospe Darius, ki naj bi jo Ažbe upodobil leta 1902.

Sliko *Zamorke* sta v zadnjem času kritično ocenila Tomaž Brejc in Marijan Tršar. Brejc je zapisal, da je Ažbe »zelo rad slikal temnopolte osebe; to je bilo tedaj modno, vendar motiva ni izrabljal v eksotičnem vsebinskem smislu, temveč kot izziv lastni likovni koncepciji trdne plastične forme in ustrezne barvne obravnave. Takšna je *Zamorka* (1895), ki velja za njegovo najboljše ohranjeno delo.«⁷ Marijan Tršar je portret še bolj razčlenil: »*Zamorka* (1895) je pravzaprav kompromis, lahko bi rekli korak nazaj od doseženega. Kakor da bi ga zavezanost identičnosti črnopoltega obraza prestrašila: ni si ga drznil zmehčati v slikovitih niansiranjih in s takimi kromatskimi vmesnimi stopnicami zmanjšati tonsko nasprotje med svetlobo in temo. Le v dlakastem oprsnem oblačilu in zmehčanem robu črnih las je izkoristil že doseženo zračno trepetanje, ki se nadaljuje tudi na nedoločnem ozadju. Da je ta črnkin obraz res še vedno tradicionalno dualističen v svetlobi in senci, se lahko prepričamo, če si ga predstavljamo kot kontrastno razpolovljen obraz belke: samo temna kavna barva ga sedaj rešuje pred skrajno tonsko trdo 'črno-belostjo'«. ⁸

Jakopičev *Mulat* je datiran 1890, torej je nastal, če je datiranje Ažbetove *Zamorke* pravilno, pet let pred tem Ažbetovim portretom in leto dni, preden je Ažbe 1891 odprl v Münchnu zasebno korektorsko šolo (v Türkengasse). Ozadje na sliki Jakopičevega *Mulata* je svetlo, razdrobljeno s široko potezo čopiča. Obraz je slikovito niansiran in razdrobljen s širokimi vodoravnimi in navpičnimi potegljaji čopiča, prav tako srajca in ovratnik suknjiča. Kot sliko danes vidimo, bi rekli, da je le suknjič ostal tradicionalen, trdno plastičen – seveda, če nista tega kriva nedokončana portretna skica ali poznejše restavriranje.

⁵ *Pota k Moderni*, pp. 175–176, 187.

⁶ Josip Mantuani, Seznam muzejskih slik, *GMS*, IV–VI, zv. 1–4, 1925, pp. 22–23, kat. št. 139.

⁷ *Enciklopedija Slovenije*, zv. 1, Ljubljana 1987, s. v. Ažbe, Anton, p. 163 (besedilo Tomaž Brejc).

⁸ Marijan Tršar, Ustvarjalno likovno mentorstvo: Ob razstavi *Pota k Moderni* in Ažbetova šola v Münchnu, *Sinteza*, št. 83–86, okt. 1990, p. 54.

Jakopičev *Temnopolti mož v profilu* že po tehniki – olje na lepenki – priča, da gre za skico. Po barvni skali, potegljajih čopiča, slikarskem konceptu, ki je usklajen z vsemi deli slike – ozadje, glava in obraz, dopasno telo, zaslutimo, da gre za čas, blizu nastanku slike *Mulat*, torej ok. 1890, če ne gre celo za isti model, zajet v profilu. Vendar so pri tem primerku obrisi še bolj nedoločni, razpuščeni, plastičnost obraza in odblesk svetlobe sta zaznamovana, in ne modelirana, z dokaj debelim nanosom čiste bele barve. S slikarske strani je ta portret med vsemi petimi najdlje od tradicionalnega, takratnega realističnega slikarstva v mejah dežel, ki se jih je impresionizem komaj dotikal. – Jakopič je študiral na dunajski akademiji 1887. leta, zaradi bolezni je študij pretrgal in ga nadaljeval oktobra 1889 ter dokončal dva letnika. Na akademijo v Münchnu se je vpisal jeseni 1890, jo kmalu zapustil in se povezal z Ažbetom. Oba portreta temnopoltega moža sta iz slikarjevega študijskega časa, poznega dunajskega ali zgodnjega münchenskega. Po občutku in brez dokazov bi mislili, da je bil Jakopič seznanjen z vprašanji slikanja temnopoltnih modelov že z dunajske akademije, da tako svobodneje naslikanega temnopoltega modela ni upodobil v okviru münchenske akademije, temveč prej zunaj nje, morda res v Münchnu in po debatah z Ažbetom in drugimi slikarji münchenskega kroga, še preden je Ažbe odprl svojo šolo.

Sternenova *Arabka*, tako je bila imenovana do zdaj, je veljala za slikarjevo zgodnje delo iz münchenskega časa,⁹ ko se je Sternen v Münchnu učil tudi v Ažbetovi šoli (1899–1905). Nihče ni dvomil o tej uvrstitvi, niti ne o izvirnosti umetnine. Sternen je 1888–1891 študiral na Dunaju, najprej na Državni obrtni šoli, od 1893–1896 pa na Akademiji za likovno umetnost pri profesorju Siegmundu l'Allemandu in zgodovinsko slikarstvo pri Kazimirju Pochalskem.¹⁰

Dunajska akademija za likovno umetnost je lastnica slike *Ein Sphinxgesicht von heute*, o. pl., 66,3 x 40 cm, signirano levo spodaj: *Leopold Carl Müller*, inv. št. 1151, ok. 1880 (sl. 60).¹¹ Akademija jo je pridobila za svojo zbirko 1893. leta iz slikarjeve zapuščine in Sternen jo je lahko kopiral nekako v tem času. Kopija je le za okrog en centimeter višja in širša kot original, ki ga spretno posnema, in celo Sternenov podpis je zapisan z opečnato rdečo barvo, kot originalen Müllerjev.¹² Soroden motiv je Müller upodobil na sliki *Nu-*

⁹ Cf., op. 1.

¹⁰ Ilich-Klančnik, Slikar Matej Sternen, p. 14.

¹¹ Slika je zdaj posojena Avstrijski galeriji na Dunaju, ki jo vodi pod št. 242. Datirana je v čas ok. leta 1880, cf. Philippe Julian: *The Orientalists: European Painters of Eastern Scenes*, Oxford 1979, p. 40, s sl.; Renate Trnek: *Gemäldegalerie der Akademie der bildenden Künste in Wien: Illustriertes Bestandsverzeichnis*, Wien 1989, p. 163, s sl. – Podatki o slikarju Müllerju tudi: Gerbert Frodl, *Wiener Orientmale-rei im 19. Jahrhundert, Alte und Moderne Kunst*, zv. 178, 1981, p. 19 ss; Lynne Thornton, uvod Henri Marchal, *Les Orientalistes: Peintres voyageurs 1828–1908*, Paris 1983, p. 178 ss.

¹² Po nekdanjih in tudi še danes veljavnih pravilih morajo biti kopije vsaj malo manjše ali večje, da se razločujejo od originala. Sternenov podpis, mislim, pričuje, da je Müllerjev model kopiralo več učencev, zato je vsak med njimi zapisal svoje ime. Le

bijka, ki je bila l. 1925 prodana na dražbi v Dorotheumu na Dunaju.¹³ Obe Müllerjevi sliki, *Obraz današnje sfinge* in *Nubijka*, sta slikarsko enako obdelani: temnopolti obraz je upodobljen tradicionalno, z natančnimi bleski svetlobe in sence in z zglačeno, mešano barvo, medtem ko sta bela halja in naglavna ruta upodobljeni s širokimi nanosi barve, njuni obrisi pa so zrahljani. Natančno tako je *Obraz današnje sfinge* posnel tudi Stern. Če po naslovu vidimo, da gre pri tej upodobitvi za poudarek mikavnega slikarskega motiva, temnopoltega obraza, in ne sedečega, do kolen zajetega ženskega telesa. Slikarska obdelava obrazov Ažbetove *Zamorke* in Müllerjevega *Obraza današnje sfinge* in *Nubijke* so zgovorni in zelo sorodni primerki realističnega slikarstva teh motivov v zadnji četrtini 19. stoletja.

Krajinar, žanrski slikar in portretist Leopold Carl Müller (Dresden 1834 – Weidlingau pri Dunaju 1892) je l. 1873 prvič odpotoval v Egipt, dve leti zatem pa je pregovoril še Franza von Lenbacha, Hansa Makarta in Rudolfa Carla Huberja, da so se mu na isti poti pridružili. Zlasti Makarta je prevzelo nenavadno, romantično, barvno in svetlobno žareče okolje, posebni obrazni tipi, noše in navade, kar je vplivalo tudi na vrsto njegovih slik iz tega časa. Müller se je od prve poti v Egipt in vse do smrti ukvarjal z »orientalnimi« motivi, hodil na eksotična, daljša potovanja, kar so potpežljivo prenašali in dovoljevali predstojniki dunajske akademije, kjer je učil zgodovinsko slikarstvo od l. 1877 do smrti l. 1892. Zadnji dve leti življenja je bil tudi akademjski rektor.¹⁴

Portret *Mulatke* Alojzija Šubica iz leta 1891 je med vsemi obravnavanimi primerki temnopolnih modelov najbolj šolski. Dopasni model, napol razgaljen, z zasukano glavo v desnem profilu je zajet s hrbtne strani. Z orientalsko zavitega pokrivala pada šal prek hrbta do roba slike. Akademska je drža modela, anatomsko modeliranje golega hrbta in rok, natančno posnete portretne črte temnopoltega dekleta, vendar brez poudarjenega svetlikanja temne polti, kot so ga uresničili slikarji Müller, Ažbe in Stern na kopiji po Müllerjevem portretu. Alojzij Šubic¹⁵ je l. 1887 tri mesece pomagal Janezu Šubicu urediti mednarodno obrtno razstavo v Münchnu, nato pa je začel študirati na tamkajšnji akademiji. Družil se je z Ažbetom, vendar ni bil njegov učenec. V letih 1891–1895 je na Dunaju študiral portretno slikarstvo pri profesorju Kargerju na Umetnoobrtni šoli. *Mulatko*, ki jo je naslikal po živem modelu ali pa kot kopijo po nekem šolskem modelu, je ustvaril v Münchnu ali na Dunaju. Začetek Šubičevega študija portretnega slikarstva na Dunaju in šolski, študijski izdelek morda dovoljujeta misel, da je slika nastala na začetku šolanja na Dunaju 1891, in ne na koncu študijskih dni v Münchnu.

tako so mogli razločevati avtorstvo kopije. Taka je bila navada tudi pri prerisovanju risb.

¹³ Heinrich Fuchs: *Die österreichischen Maler des 19. Jahrhunderts*, zv. 3, L–R, Wien 1973, sl. na str. 161. Slika meri 76 x 49 cm.

¹⁴ Walter Wagner: *Die Geschichte der Akademie der Bildenden Künste in Wien*, Wien 1967, pp. 224, 236, 239, 251, 375, 411.

¹⁵ *SBL*, zv. 11, 1971, p. 706, s. v. Šubic, Alojzij (besedilo Andrej Ujčič).

Slikar Leopold Karl Müller je bil najbolj zagnan avstrijski »orientalist« v drugi polovici 19. stoletja. Večino slik je prodal turistom kar v Egiptu, največ angleškim. Veliko sliko *Trg v Kairu*, ki je ena najbolj posrečenih v takratnem evropskem slikarstvu na to témo, je l. 1878 naročilo avstrijsko prosvetno ministrstvo na Dunaju za akademijsko galerijo. Müller ni imel dosti učencev v letih svoje profesorske službe na Akademiji (v letih 1878–1892) in le redki med njimi so izbrali orientalske motive. Nihče med njimi (Charles Wilda, Rudolf Swoboda, Franz Xaver Kosler, Rudolf Otto von Ottenfeld, Karl Maria Schuster) ni presegel učitelja. Vsekakor so bile orientalske teme na dunajski akademiji znane in Ažbe se je lahko z njimi seznanil že za časa študija na Dunaju v letih 1882–1884 in prav tako Jakopič v letih 1887 in 1889–1890. Ne vemo, ali je bil Müllerjev *Obraz današnje sfinge* na slikarjevem oddelku dunajske akademije kot primerek, ki so ga učenci kopirali, ali pa je postal vzorec za kopiranje šele 1893, ko ga je Akademija pridobila iz slikarjeve zapuščine za svoje zbirke. Leta 1893 se je Sternen vrnil na Dunaj in začel študirati na Akademiji. Okoli tega leta jo je kopiral, saj si težko mislimo, da bi slika nekaj let po slikarjevi smrti še vedno veljala za vzorčni primerek. Za reševanje vprašanja slik temnopoltih modelov slovenskih slikarjev velja v prihodnosti misliti na vpliv Dunaja in Münchna.

BILDNISSE DUNKELHÄUTIGER MODELLE IN DER SLOWENISCHEN MALEREI UM 1890

Die von slowenischen Malern in den neunziger Jahren des vorigen Jahrhunderts geschaffenen Darstellungen dunkelhäutiger Modelle galten bisher als Werke aus dem Kreis um den slowenischen Maler Anton Ažbe (Dolenčice 1862 – München 1905), der von 1891 bis zu seinem Tode in München in der Türkengasse und Georgenstrasse 16 eine bekannte und gut besuchte Korrektor- bzw. Malschule hatte. A. Ažbe malte, wie sich seine Schüler erinnerten (unter ihnen z. B.: der Tscheche Emil Pacowský), sehr gerne Neger und an diesen Modellen versuchten sich dann auch seine Schüler. Ganz besonders schätzte er sein auf Holz gemaltes Bild einer *Negerin* (Abb. 57), das allgemein in das Jahr 1895 datiert wird, da es bereits 1896 im Münchner Glaspalast ausgestellt worden war. Es hing stets im großen Atelier seiner Schule in der Georgenstraße. Im Jahre 1904 verehrte er es dem Grafen Zichy, der es nach A. Ažbe's Tod dem Nationalmuseum (damals Krainisches Landesmuseum Rudolfinum) in Ljubljana schenkte. Es ist unklar, warum der Direktor des Museums Josip Mantuani in seinem 1925 veröffentlichten genauen Gemäldeverzeichnis des Nationalmuseums anführt, es sei das Bildnis der vermögenden Madame Darius aus St. Pierre de Martinique, die sich 1902 in München aufgehalten hatte. Sei es, daß sich diese Angaben auf ein weiteres (nicht bekanntes) Porträt einer Negerin beziehen, das A. Ažbe 1902 gemalt hatte, oder aber beziehen sie sich doch auf das Porträt von 1895 und es handelt sich um einen Irrtum J. Mantuanis.

In letzter Zeit machten Tomaž Brejc und Marijan Tršar darauf aufmerksam, daß das Antlitz der Negerin recht herkömmlich, wenn auch mit sehr kunstvollen Licht- und Schattenpartien auf den samtigen dunklen Zügen gemalt ist; die helle flockige Kleidung hingegen, wie auch die Frisur, sind moderner, durch Farbflecken aufgelöst und locker umrissen dargestellt.

Mit dem von Rihard Jakopič (Ljubljana 1869 – Ljubljana 1943) gemalten und mit 1890 datierten *Bildnis eines Mulatten* (Abb. 58), mit den breit aufgetragenen, reinen

Farben des Hintergrunds und den noch intensiveren des Gesichts und des Kragens, den zerfließenden Konturen ist jener Weg gewiesen, der von der realistischen, in klare Umrisse und plastische Formen gefaßten Malerei fortführt. Bei seinem *Dunkelhäutigen Mann im Profil* (Abb. 59) könnte es sich um das selbe Modell handeln. Auf Pappe gemalt, zeigt es noch viel deutlicher als das erstgenannte Porträt, daß es sich um eine Studie und um die Lösung eines anspruchsvollen koloristischen Problems handelt. Von allen hier vorgestellten Bildnissen dunkelhäutiger Modelle ist diese Darstellung die malerisch konsequenteste: der Hintergrund und die gesamte Figur werden durch die in breiten Pinselstrichen aufgetragenen ungebrochenen Farben aufgelöst und es gibt keine feste Konturen mehr. R. Jakopič hatte im Frühjahr 1890 noch in Wien studiert und ging erst im Herbst an die Kunstakademie in München. Die beiden Bildnisse könnten zwar in München entstanden sein, doch ist es fraglich, ob derart fortschrittliche Auffassungen an der damals sehr konservativen Münchner Akademie geduldet worden wären. Auch A. Azbe's Privatschule kommt dafür nicht in Frage, da sie ja erst 1891 eröffnet wurde.

Die von Matej Sternen (Verd 1870 – Ljubljana 1949) geschaffene *Araberin* (Abb. 61) kann mit Bestimmtheit nicht mit A. Azbe's Münchner Kreis in Verbindung gebracht werden, da es sich um eine Kopie des um 1880 entstandenen Gemäldes *Ein Sphinxgesicht von heute* (Abb. 60) von Leopold Carl Müller (Dresden 1834 – Weidlingau b. Wien 1892) handelt. L. C. Müller war von 1877 bis zu seinem Tode Professor der Historienmalerei an der Wiener Akademie der bildenden Künste und der erfolgreichste österreichische Maler orientalischer Motive. M. Sternen studierte 1892 in Wien an der Kunstgewerbeschule, von 1893 bis 1896 dann an der Akademie der bildenden Künste Historienmalerei bei Prof. Sigmund l'Allemand und bei Prof. Kazimir Pochalski. Das Gemälde L. C. Müllers übernahm die Galerie der Wiener Akademie 1893 aus dem Nachlaß des Künstlers. M. Sternen konnte es also zu dieser Zeit kopiert haben.

Das akademischste Beispiel ist die 1891 datierte *Mulattin* (Abb. 62) von Alojzij Šubic (Poljane 1865 – New York 1905). Die Darstellung des abgewandten halbnackten Körpers mit dem Kopf im Profil ist die Studie einer anspruchsvollen Pose, der Körperlichkeit und der anatomisch korrekten Wiedergabe eines entblößten Modells. Die Gesichtszüge sind präzis wiedergegeben und das Helldunkel der Schattierung eingehendst behandelt. Zwar verkehrte A. Šubic in München mit A. Azbe, doch seine Studien absolvierte er an der Akademie, bevor er nach Wien ging. In Wien besuchte er von 1891–1895 die Kunstgewerbeschule und studierte Porträtmalerei bei Prof. Karl Karger. Die *Mulattin* ist entweder als Studie nach einer Vorlage oder aber nach einem natürlichen Modell entstanden. Es läßt sich nicht mit Gewißheit sagen, ob er sie noch in München oder bereits in Wien 1891 gemalt hat.

Leopold Carl Müller setzte sich an der Wiener Akademie für die Darstellung orientalischer Motive ein, hatte jedoch nur wenige Schüler und Nachahmer (Charles Wilda, Rudolf Swoboda, Franz Xaver Kosler, Rudolf Otto von Ottenfeld, Karl Maria Schuster). Im Jahre 1878 gab das Ministerium für Kultus und Unterricht in Wien bei L. C. Müller für die Galerie der Kunstakademie ein großes Bild mit orientalischem Sujet in Auftrag. Der so entstandene *Markt in Kairo* ist auch eines der besten »orientalischen« Gemälde der europäischen Malerei in der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts. L. C. Müllers Gesamtwerk, seine Art den dunklen, plastisch ausgeformten Gesichtern Streiflichter aufzusetzen, die gelösten, locker umrissenen Darstellungen der Gewänder, des Bodens und des Hintergrundes lassen die Vermutung zu, daß es L. C. Müllers Werke waren, durch die die hier behandelten slowenischen Maler – die alle an der Wiener Kunstakademie studiert hatten – mit dieser Art der Malerei bekannt wurden: Anton Azbe, Rihard Jakopič, Matej Sternen und Alojzij Šubic.

KIP IVANA GROHARJA V NARODNI GALERIJ

Barbara Zupančič, Ljubljana

Med umetninami Narodne galerije je med gradivom, pripisanim Petru Žmitku, tudi kiparski odlitek, ki predstavlja *Ivana Groharja*. Delo ni signirano, visoko je 40 cm, široko 18 cm in globoko 12 cm. Vpisano je v inventar plastike z inventarno številko P 319. Odlito je bilo po naročilu Narodne galerije¹ leta 1960 in pridobljeno 27. 9. 1961.² O provenienci ni podatkov.

Ko sem pred dvema letoma obdelovala Žmitkovo gradivo, sem njemu pripisani izdelek namenoma izpustila, in to predvsem iz dveh razlogov. V vsem bogatem Žmitkovem opusu nisem nikdar zasledila kiparskih del, ravno tako tudi v korespondenci, dnevnikih in zapiskih ni nikoli omenjeno kakršnokoli kiparsko delo. Drugo, kar me je odvrnilo, da bi kipec vnesla med njegova dela, pa je korespondenca med Žmitkom in Jakopičem³ iz leta 1913. Žmitek, ki je bil aprila na zdravljenju v Splitu, je 9. aprila 1913 v pismu Jakopiču med drugim omenil: »Nekaj dni sem, govoril sem z Vidovičem v kavarni in na trgu, kjer smo se pač dobili, o zadevi razstave I. Groharja. Rekel mi je, da nameravajo to napraviti meseca julija t. l. Ker takrat je baje največ tujcev tu. Rekel je, naj ti sporočim da zberi in pripravi vse fotografije in masko Groharjevo ter to pošlji doli, namerava se namreč že pred razstavo napraviti kip Groharjev, ga potem razstaviti in pomnožiti v nekaj več komadov, da bi npr. jeden bil tu, drugi v Ljubljani bodisi kot nagrobni spomenik ali dr. Druge da bi dali n. pr. v Beograd in Sofijo itd. Dalje da meni g. Meštrović, ki namerava baje priti prihodnji mesec (maja) sem v Split da naj bi to delo izvršil ali Roksandić ali Peruzzi najbrže poslednji ako pa ne, pa pravi g. Vidović napravil bi i on. Torej zberi stvari skupaj in jim pošlji čim preje da bi se delo moglo oddati in začeti. To mi je torej naročil g. Vidović, glavno besedo mislim da ima g. Meštrović, ki je baje idejo tudi sprožil.« Ponovno pa je pisal 23. aprila 1913: »... Glavno se tu gre za to da bi čim preje dobili masko in fotografije da bi se mogel še do nameravane razstave napraviti portret ki naj bi služil na to tudi k načrtu za spomenik. Sled tega me je bil g. Vidović že opetovano naganjal kaj je s tem in kaj si mi poročal. Torej glej da čim preje pošlješ, mogoče daš odliti masko še med tem časom ko greš na Dunaj, kaj pa ali ne bi ti tega napravil Zajec? Da je riskantno pošiljati original se samo ob sebi umeje...«

Ker v Žmitkovi korespondenci Jakopiču ni več omemb razstave oz. dela Groharjevega portreta, sem predvsem skušala izslediti, ali je do te razstave sploh prišlo in ali je kdo naredil Groharjev portret.

¹ Pogodba o odlivanju NG 67/4-1960 z dne 24. 6. 1960.

² Datum vpisa v inventarno knjigo 20. 12. 1961.

³ Iz Jakopičeve zapuščine, ki jo je uredil prof. dr. Jože Ilc in podaril Moderni galeriji leta 1981. Pismi števil 71 in 72.

Tako je v Jakopičevi korespondenci⁴ iz leta 1913 Meštrovićevo pismo Jakopiču iz Rima, datirano 17. 3. 1913, kjer med drugim piše: »... Zbog Groharove izložbe u Splitu ću pitati koji bi mjesec bio najzgodniji, pa ću Vam odmah pisati. Držim tada prvog *Juna* ili pred Božić. Svakako skoro će pasti odluka, te ću Vas izvestiti. Štampati ćemo jednu malu biografiju u katalogu i bilo bi zgodno da Vi nešto napišete o njemu kao umjetnik i bliži kolega. Vaše uspomene na Grohara i ev. Jamine bi se štampale u Vašem slovenskom nariječju. Preštampati ćemo što je Mitrinović o njem piso i pisati će neki Strajnić iz Zagreba...«

Zanimiva je tudi korespondenca Vidovića Jakopiču⁵ iz tega časa. 12. 1. 1913 mu ta piše iz Splita: »... Sad hoću da Vas upitam za savjet, a Vi budite tako dobri pak mi odgovorite što prije. Mi smo od 'Medulića' došli do odluke, da napravimo ovdje jednu kolektivnu izložbu prijatelja i člana našeg 'Medulića' blagopokojnog slikara Grohara. Ne treba ovdje da govorim o vrlinama pok. Grohara i o važnosti jedne takve izložbe, jer i tako Vi ste poznavali i pratili cijeli rad pokojnog prijatelja još bolje od mene. Mi bi rado znali koliko je slika ostalo i kome bi se morali obratiti, da oživotvorimo našu namisao. Molim Vas odgovorite u stvari, jer moram Meštroviću što prije pisat...«. V pismu z dne 27. 3. 1913, prav tako iz Splita, pa poroča: »Veoma me je razveselilo pismo Meštrovića, kojim mi javlja, da ćete Vi preuzeti na sebe, da nam pripravite Groharove stvari za kolektivnu izložbu, koju smo u ime 'Medulića' u njegovu spomenu nakanili napraviti. Sada ćemo se dogovoriti sa Meštrovićem odlučiti za vrijeme koje kanimo izložbu prirediti. Ja mislim da će stvar lijepo ispasti, a inače i svoje političko značenje, koje će nas još više približiti i upoznati. Sada najprvo potrebujem, da mi pošaljete jedan portret a po mogućnosti i više portreta Grohara. Jeli možda koji od umjetnika odlio masku pokojnika? – To bi najbolje služilo za portret koji će se modelirati. Želio bi da mi svakako nabavite onu fotografiju koju smo se u grupi zajedno sa Groharom u Vašem paviljonu fotografirali još prigodom izložbe u Ljubljani. To bi za mene bila veoma lijepa uspomena. Toplo Vam preporučam, da mi što prije pošaljete tu fotografiju pok. Grohara, da se može odmah staviti na rad za bustu, koju kanimo napraviti...«.

Od tu dalje ni v Jakopičevi korespondenci nobene omembe već o razstavi ali kipu.

Najprej sem skušala izslediti, če je nameravana posmrtna razstava Ivana Groharja v Splitu leta 1913 bila ali ne. V Groharjevi literaturi podatkov nisem našla. Direktor Galerije umjetnina v Splitu prof. Milan Ivanišević in prof. dr. Duško Kečketmet sta mi natančno odgovorila, da Groharjeve razstave leta 1913 v Splitu zanesljivo ni bilo in da tudi ni nobenih podatkov, da bi Meštrović, Rosandić ali Peruzzi ustvaril Groharjevo skulpturo. Po mnenju prof. Ivaniševića so politični dogodki in bližajoča se vojna tako Meštrovića

⁴ Ibid., pismo štev. 22.

⁵ Ibid., pismi štev. 27 in 28.

kot Vidovića vodili k drugim nalogam, da nista imela niti časa niti moči za pripravo te razstave.⁶

Ker je v Narodni galeriji zapisan le datum pridobitve in odlitka v bron, ni pa označen vir pridobitve, ostane samo atribucija Petru Žmitku.⁷ Skulptura je izdelana nekoliko okorno, po načinu modeliranja pa sodi v pozno impresionistično smer. Portretna podobnost s fotografijami živečega Groharja je majhna, očitno pa je zgledovanje po posmrtni maski.

Na temelju omenjenih podatkov lahko sklepamo, da je bil mavčni osnutek v Žmitkovi lasti. Morda ga je prinesel s seboj iz Splita leta 1913 ali pa ga je na njegovo pobudo ustvaril kdo drug pozneje v Ljubljani. Če bi delo napravil kdo od omenjenih umetnikov, bi bilo to verjetno zabeleženo. Seveda obstaja tudi možnost, da ga je poskusno napravil Emanuel Vidović, ki je prva tri leta študiral kiparsko smer, ali pa morebiti celo Žmitek sam, saj se je rad preizkušal v vsem. Glede na neopredeljivost Groharjeve starosti na kipu lahko domnevamo, da je bil napravljen deloma po spominu, ob pomoči fotografij in posmrtnih maske. Skoraj zanesljivo pa lahko delo datiramo v čas po Groharjevi smrti, to je po letu 1911.

⁶ Pismo prof. Milana Ivaniševića Barbari Zupančič, datirano v Splitu 24. 1. 1992, in pismo prof. dr. Duška Kečkemeta Barbari Zupančič, datirano 24. 1. 1992.

⁷ Dr. Anica Cevc mi je 5. 2. 1992 omenila, da je Narodna galerija pridobila kip skupaj z delom Žmitkove zapuščine od gospe Potza. Zato je bil kip bržkone pripisan Petru Žmitku.

PRIMOŽ ŠKOF (1810-?)
akademski slikar, dagerotipist in fotograf
Nova dognanja*

Mirko Kambič, Ljubljana

Po doslej odkritih in objavljenih podatkih (cf. ZUZ, n. v. XXVII, 1991, pp. 103-117) je nastopal Primož Škof pod imenom Primus Skoff kot akademski slikar, dagerotipist in poklicni fotograf na Dunaju, leta 1843 na Moravskem (Novi Jičín), v Linzu od leta 1846, v Gradcu od ok. 1860 in v Mariboru med leti 1862 in 1872. Doslej je evidentiranih 25 njegovih del, izključno fotograf-skih portretov v formatu vizitke.

V navedeni razpravi sem objavil kot odprta vprašanja: Škofovo mladost, naziv akademski slikar, njegova pota in delo med leti 1843 in 1860, kamor štejem predvsem čas njegovega delovanja v Linzu na Donavi.

Raziskovalno delo aprila 1992 na Dunaju in v Linzu¹ je dalo pomembne rezultate, ki bistveno dopolnjujejo Škofove biografske podatke. Zelo zanimivi so tako za zgodovino slovenskega slikarstva kot za najzgodnejše obdobje fotografije. Primož Škof je bil res akademski slikar. Obiskoval je Akademijo likovnih umetnosti na Dunaju (Akademie der bildenden Künste in Wien), in sicer v letih 1833-1835. Arhivski viri,² ohranjeni na Akademiji, so skromni, vendar dovolj jedrnat. Škof je bil leta 1833 star 23 let, rojen 1810 na Kranjskem, v župniji Polhov Gradec (Billichgratz), okrožje Bistra (Freudenthal). Podatek o župniji nam zbudi dvom, saj v rojstni knjigi župnije Polhov Gradec ni podatka o Primožu Škofu, pač pa ga najdemo v sosednji župniji Horjul. Škof je torej navajal ime bolj znanega kraja, podobno kot je navedena Bistra, in ne Vrhnika, medtem ko dan in mesec rojstva nista navedena. Skopi

* Raziskovalno delo mi je omogočil Avstrijski inštitut za Vzhodno in Jugovzhodno Evropo na Dunaju, izpostava v Ljubljani.

¹ Matične knjige v Mestnem arhivu v Linzu.

² Archiv Otto Wagner (Wien, Döblergasse 4), v katerem je arhiv Akademije za likovne umetnosti, med drugim: *Schüllerprotocoll*, Bd. 29/25; *Protocoll der Manufaktur Blumen Zeichnungen Schule an der k. k. Akademie der bildenden Künste 1832 bis 1838*, Bd. 37/45; *Protocoll Zeichnen bei der Antiken 1834-1843 geführt von Prof. Kupelwieser*, Bd. 38/24.

podatki dovolj zgovorno pričajo, da gre pod imenom Primus Skoff za Primoža Škofa iz okolice Vrhnike.

Arhivski podatki v protokolu učencev (abecedni seznam z nekaj rubrikami) povedo tudi, da se je Škof odločil za poklic slikarja, da se vzdržuje sam in da stanuje v Laimgrubergasse št. 39 (v območju Mariahilferstrasse). Na Akademiji se je osredotočil na risanje, najprej na oddelku (šoli) za *Manufactur Blumen Zeichnung*, pozneje na oddelku za risanje po antičnih modelih (*Zeichnen bei den Antiken*) pri profesorju g. Kupelwiesea; predmet je nosil tudi naziv »historično« risanje oz. slikanje. Akademija je imela v tistem času svoje prostore v strogem centru mesta, v Annagasse, vzhodno od Kärntnerstrasse. Sedanja zgradba Akademije na Schillerjevem trgu je bila zgrajena šele v letih 1872–1876.

Biografski podatki o Primožu Škofu po letu 1835, ko je končal študij na Akademiji likovnih umetnosti, so zelo skromni. Vemo le, da je 1843 potoval po Moravskem kot dagerotipist z Dunaja. Omenja se tudi neko slikarsko delo iz leta 1842, ki se nanaša na cerkev v Altenmarktu an der Triesting (jugozahodno od Dunaja). V novi, zanimivi luči pa stopa pred nas Primož Škof od leta 1846, ko se je za več let naselil v Linzu na Donavi. V informativno pomoč nam je nekaj zgoščenih podatkov v novejši literaturi, podrobnosti pa predvsem v linških časopisnih objavah med leti 1847 in 1857.

Januarja 1847 najdemo prvo javno obvestilo in obenem kritiško oceno Škofove dejavnosti v Linzu.³ Kritik Hilarius je objavil, da je slikar P. Škof z dunajske akademije razstavil v izložbi knjigarne Fink na Glavnem trgu št. 140 v Linzu neko fantazijsko podobo z naslovom *Grkinja*. Kritik ocenjuje, da je slika popolnoma po okusu publike, večinoma pa ustreza tudi zahtevam poznavalcev umetnosti. Hvali fino potezo čopiča, združeno z živahnim koloritom. Likovno sta posrečeno izvedeni obe roki, v risbi in v barvi, izraznosti obraza pa po njegovi sodbi nekaj manjka. Če bo Škof posvetil v svojem portretiranju več pozornosti podobnosti portretiranca, lahko pričakuje, da bo svoj umetniški talent v Linzu uspešno uveljavil. Avtor svoj kritiški zapis končuje s sodbo, ki pomeni eno najzgodnejših ali kar prvo oceno dagerotipista slovenskega rodu. Pravi namreč, da izdeluje Škof tudi portrete na dagerotipski način in da je imel sam priložnost videti že več slik, ki se odlikujejo s posebno ostrino kontur in s čistostjo podobe, posebno očesne partije.

Marca 1847⁴ je Hilarius objavil, da je Škof razstavil v Finkovi knjigarni nov portret, ki razodeva zvesto podobnost, fine poteze s čopičem in skrbno prizadevnost slikarja. Na tem portretu se je umetniku posrečilo dobro upodobiti izraz obraza in roke. Kolorit vseh Škofovih slik, ki jih je imel kritik doslej priložnost videti, je ocenil za zelo uspel, zato je slikarju zaželel, da bi lahko kdaj Škofov obetavni talent presodili in cenili tudi na večjih in tonsko bogatejših podobah.

³ Österreichisches Volks-Blatt (Linz), 29. Jahrgang, št. 8 (14. 1. 1847).

⁴ Österreichisches Volks-Blatt (Linz), 29. Jahrgang, št. 49 (26. 3. 1847).

Škof si je uredil atelje na Museumstrasse št. 5, leta 1851 pa se omenja njegov atelje v Harasimovi hiši v Welsergasse, v zvezi z daljšim zapisom v obliki feljtona.⁵ Podpisa ni, morda ga je objavil že omenjeni Hilarius. Tu zvemo, da je umetnik Škof razstavil v svojem ateljeju številne dokaze svojega talenta, zlasti v portretih. Na ogled je podoba *Madone z Detetom*, ki jo je ravno tedaj končal. Slika je odlična tako kompozicijsko kot po svojem koloritu.

Feljtonist končuje z obvestilom, da se Škof ukvarja tudi z dagerotipiranjem. Njegovo delo priporoča vsem, ki želijo imeti dobre, se pravi čiste in izrazite dagerotipske portrete.

Primož Škof je deloval v Linzu tudi kot risar in sodelavec znane litografske delavnice Josefa Hafnerja. Škofovo ime je navedeno med okrog šestnajstimi imeni zunanjih sodelavcev umetnikov. Škofovo delo v Linzu sta litografska portreta knjigarnarja Emanuela Euricha iz leta 1849 in pisatelja Karla Schmutza. Za ta pisateljev portret so v linškem Mestnem muzeju še ohranjeni Škofovi osnutki, narejeni s svinčnikom, Schmutzov portret najdemo v razstavnem katalogu v Gradcu iz leta 1959 (*Erzherzog Johann Ausstellung*, p. 128, št. 244). Litografija formata 18,8 x 20 cm nosi ime P. Škofa in litografa J. Hafnerja.

Med Škofovimi deli iz linškega obdobja navajajo še portret Katarine Bauer, gostilničarjeve hčerke, iz leta 1847 in portret poročencev iz leta 1852. Obe deli sta ohranjeni v Linzu, prvo v Gornjeavstrijskem deželnem muzeju, drugo v Mestnem muzeju v Linzu. Za nekaj drugih Škofovih portretov, ki so ostali v zasebni lasti, je mogoče najti vsaj dokazila.

Literatura omenja tudi neko Škofovo delo iz leta 1842, povezano s cerkvi-jo v Altenmarktu an der Triesting, kot sem zapisal že prej. Justus Schmidt⁶ namreč izrecno navaja, da je Škof naslikal leta 1842 oltarno podobo (Hochaltarbild) za navedeno cerkev. Po drugi strani pa bi se dalo sklepati, da gre le za risarski ali slikarski motiv iz cerkve v Altenmarktu.

Maja 1853 najdemo med lokalnimi linškimi novicami obvestilo,⁷ da se je g. Primož Škof, portretni slikar, ki biva v Linzu že sedem let, vrnil z daljše umetniške poti, ko je bil zaposlen na knežjih Schwarzenbergovih gradovih. V mestu bo ostal le nekaj časa, ker se bo kmalu odzval novim častnim vabilom.

Julija 1853 je zadela Škofovo družino žalost. Slikarju je umrla hčerka Paulina, stara komaj en mesec. V matični knjigi je ob očetovem imenu naveden tudi poklic: akademski portretni in historični slikar. Ime matere ni zapisano. Glede na rojstni datum sina Teodorja se je Primož Škof poročil najbrž na Dunaju okrog leta 1840. Leta 1854 se je pojavilo v Linzu ime slikarke Maksimiliane Škof, ki je razstavila v »Kunstverein« podoba *Madone z Detetom* in šest risb: *Igralka z lutnjo*, *Pobožnost*, *Študija*, *Alбанка*, *Sv. Ambrož in*

⁵ Österreichisches Bürger Blatt (Linz), 33. Jahrgang, št. 66 (24. 4. 1851).

⁶ Justus Schmidt, *Linzer Kunstchronik*, Linz 1951; cf. tudi Else Giordani, *Die Linzer Hafner Offizin*, Linz 1962; Gertrude Höss, *Aus der Frühzeit der Photographie in Linz*, *Kunstjahrbuch der Stadt Linz*, Linz 1969, p. 85.

⁷ Österreichisches Bürger Blatt (Linz), 35. Jahrgang, št. 75 (12. 5. 1853).

Kristus. Te risbe naj bi bile delno še danes ohranjene v Mestnem muzeju v Linzu.

Tri leta pozneje, maja 1857, je Maksimiliana Škof dokončala v svojem ateljeju v Hafnergasse št. 664 oljno podobo *Materinska ljubezen*. Poročevalec⁸ je zapisal, da bo ta slika zadovoljila tudi stroge umetniške sodnike, in da bo umetnica v kratkem naslikala več portretov v olju. Izvedba bo odlična, podobnost portretirancev pa zvesta. Sicer pa postavlja Škofova tako nizke cene, da niso več skladne z umetniško vrednostjo slik.

Justus Schmidt je zapisal, da gre verjetno za Škofovo ženo. Ta domneva ne drži, ker poročilo iz leta 1857 govori o gospodični Maksimiliani, ki jo imenuje mlado umetnico. Zato bi pravilneje sklepali, da gre za slikarjevo hčerko. Datum Škofovega odhoda iz Linza nam doslej ni znan. Prav tako ni znan natančen datum njegovega prihoda v Gradec; po vsej verjetnosti se letnica giblje okoli leta 1860.

⁸ Österreichisches Bürger Blatt (Linz), 39. Jahrgang, št. 18 (4. 5. 1857).

NOTES

OCENE IN POROČILA

MISCELLANEA IZ MEDIEVISTIČNE PERIODIKE ZA LETO 1991

GESTA (International Center of Medieval Art, The Cloisters, New York), XXX/1, 1991.

Barbara Abou-El-Haj, *The Audiences for the Medieval Cult of Saints*, ibid., pp. 3-15.

Članek obravnava štiri ključne ambiente visokega srednjega veka (Durham in kult sv. Cuthberta, Limoges in sv. Martial, Vézelay in sv. Marija Magdalena, Santiago de Compostela in sv. Jakob star.) ter raziskuje razmerje med vizualno podobo romarskih ciljev in viri, iz katerih se zrcalijo tako v srednjem veku videna resničnost kot tudi okoliščine, v katerih in zaradi katerih so ti romarski cilji zaživel. Del študije je sociološki, ker govori o razplatenosti vernikov (od vladarjev do skromnih domačinov in obiskovalcev-vernikov) ter njihovem odzivanju na finančna bremena. Konflikti, kompromisi, izsiljevanja so zaznamovali leta, ko so te romarske cerkve rasle, medtem ko je pobožna, pokorna in spoštljiva publika vanje vstopila šele precej desetletij pozneje.

Margaret Finch, *The Cantharus and Pigna at Old St. Peter's*, ibid., pp. 16-26.

Gre za predlog nove ikonografske interpretacije vodnjaka, ki je stal v atriju konstantinske cerkve sv. Petra; vodnjak poznamo po risbi, pripisani Il Cronachi (1475-1485), prvič ga omenja Pavlin Nolanski. Kantaros je obdajalo osem porfirnih stebrov, polkrožna čela pod njimi pa so krasili reliefi in kipi pavov ter delfinov. Motiv vodnjaka življenja v Godeskalkovem evangeljarju je povzel struktu-

ro kantarosa pri sv. Petru v Rimu in avtorica meni, da je v tej upodobitvi izražen tip tedaj veljavne podobe idealnega atrijskega vodnjaka. Pinijev storž, ki so ga v 8. stoletju postavili na sredino vodnjaka pod baldahin, je avtorica povezala z antičnimi kulturnimi predpodobami, tudi z omfalom iz Delfov, s »popkom sveta«. Ikonografska paralela vodnjaku iz starokrščanskega sv. Petra naj bi bila tudi upodobitev Kristusa, ki stoji na gori sredi paradiža, izpod katere izvirajo štiri reke, gora pa naj bi imela simbolično vzporednico v pinijevem storžu (opozarja na Probov sarkofag iz Delfov). Če na kratko sklenemo: v 8. stoletju naj bi »pigna« zaznamovala središče paradiža in tako pomenila »popke Cerkve«.

Vivian Paul, *The Projecting Triforium at Narbonne Cathedral: Meaning, Structure or Form?*, ibid., pp. 27-40.

Avtorica se je posvetila konstrukcijskemu problemu triforija v narbonski stolnici, ki se je izkazal za samonosilno konstrukcijo. Ponavadi je triforij kot horizontalna strukturna celota oblikovan v statični soodvisnosti od spodnjih nadstropij in seka strukturo nosilcev. V Narbonnu pa triforijsko nadstropje ne posega v nosilno strukturo slopov v vzhodnem delu, pač pa se je – proti pričakovanjem – izkazalo, da gre za statično rešitev katedralnega segmenta, ki je postavljen na zunanji strani nosilcev v kornem zaključku. Terasa nad stranskimi ladjami, od koder raste »talni zidec« triforija, omogoča natančno sondiranje materialov in pristavljanje triforijske nosilne konstrukcije ob nosilce kornega zaključka. Narbonne ni osamljen spomenik ali enkratna domislica; avtorica je ugotovila enake izpeljave še pri

nekaterih cerkvah iz 2. polovice 13. stoletja (Beauvais, Limoges, Toulouse, Reims – St. Rémi, Rodez); opozorila je na možnost, da je to formulacijo in valovanje triforijev poznal tudi Peter Parler, ki je po smrti Matije iz Arrasa prevzel praško stavbarnico in je moral statično zasnovo pri sv. Vidu, kot jo je pričel njegov prednik, nadaljevati brez radikalnih posegov.

Meredith Parsons Lilich, *Early Heraldry: How to Crack the Code*, ibid., 41–47.

Dasi gre za kratek zapis, pomeni izhodišče za raziskave likovnega deleža v heraldiki. Članek govori o zgodnjih grbih in njihovi »skrivnostni povednosti« ter o virih, potrebnih za identifikacijo. To so *ordinaria* (seznam elementov, ki sestavljajo grb), katalogi pečatov in genealoške knjige. Zapis je tudi kritičen pregled temeljne literature o tem gradivu, ki »ni bil nikoli niti hermetični talisman niti ničeva dekoracija«.

Madeline H. Caviness, »The Simple Perception of Matter« and the Representation of Narrative, ca. 1180–1280; ibid., pp. 48–64.

Problematični čas 2. polovice 12. stoletja, ki je kulminiral ok. 1200 s prehodom iz romanskega sloga v gotskega, se je oblikoval tudi skozi spremenjeni »način gledanja«. Romansko dojemanje zapisa (ki je zrcalo visokosrednjeveške resničnosti) se je iztekel z zadnjim velikim teološkim predstavnikom Rihardom od sv. Viktorja; z njegovim opusom se je zaokrožila dotlej veljavna in v nepretrgani liniji razvijajoča se oblika teološkega diskurza. Posledica takega razvoja se kaže tudi v likovnih upodobitvah, kjer gre za večji naturalizem v razvoju formalnega izražanja (kar pomeni, da umetnost ni več reagirala na ikonografski program s formalnimi stereotipi), za vpliv sholastike na ikonografijo (kar pomeni, da je stvaritev postala nosilec višjih vsebinskih dimenzij) in za diskurzivno interpretacijo oz. umevanje upodobljenega. Okoli 1200 se je v literaturi dokončno uveljavil aristotelski tok, kar pomeni, da je v tehnologijo vdrla smer naravoslovnega razmišljanja, umetnost je postala nosilec višjih vsebinskih dimenzij; kozmičnost dogaja-

nja, ki jo implicira mistična teološka misel, je seveda dvignila raven izpovedi, ni pa bila več vsem razvidna, jasna.

Bernice R. Jones, *A Reconsideration of the Cloisters Ivory Cross with the Caiaphas Plaque Restored to its Base*, ibid., pp. 65–88.

Razprava v uvodu obravnava tudi tipe monumentalnih, procesijskih in vladarskih križev z različnimi ikonografskimi zaporedji in razvrstitvami elementov, ki vplivajo na tipologijo motiva križanja. Vmesna pasaža o tehnologiji rezbarstva in organski strukturi slonove kosti kot surovine opozarja, da pravzaprav malo vemo o postopku rezanja in glajenja slonove kosti. Sicer pa je članek analiza detajla, upodobitve Kristusa pred Kajfo na nogi križa; s tem so povezane ideje Pasijona, Vnebohoda in Kristusovega drugega prihoda. Avtorica opozarja, da odločitev za upodobitev Kajfe, in ne Pilata ali Heroda, kaže na naročnika oz. okolje, kjer je bilo močno izraženo antisemitsko razpoloženje.

GESTA, XXX/2, 1991.

Brendan Casidy, *A Relic, Some Pictures and the Mothers of Florence in the Late Fourteenth Century*, ibid., pp. 91–99.

Članek govori o posebnostih ikonografskega tipa *Maria gravida* in posebej različice iz toskanskega 14. stoletja, ko so v sklopu *Madonna del Prato* florentinske upodobitve poznale poseben detajl večkrat vzlanega pasu, ki ga nosi Marija. Glede na razvoj zgodovinskih okoliščin, ki so bile odločilne za nastanek in razvoj tega ikonografskega motiva v Firenci, avtor opozarja na povezavo med prenosom relikvije Marijinega pasu iz Jeruzalema v Prato, ki ga je tamkajšnji trgovec Michele Dagomari pridobil s poroko deklice Marije iz Jeruzalema. *La sacra Cintola* je bila od 1194 v cerkvi Santo Stefano v Pratu, ko pa se je 1350 Prato odločilo za povezavo s Firenci, je tudi relikvija Marijinega pasu pridobila osrednje mesto med mestnimi dragocenostmi; izraz takega čaščenja so tudi številne upodobitve po letu 1351.

Carolyn L. Connor, *New Perspectives on Byzantine Ivories*, ibid., pp. 100–111.

Metropolitanski muzej v New Yorku hrani tri slonokoščene ploščice z motivi iz Jozueve knjige, ki jih je avtorica primerjala z motivi z Jozuevega zvitka (Vaticanus graecus 413); ker se naslanja na datacijo Cyrilla Manga, po kateri naj bi zvitki nastali okoli 960, je tudi slonokoščene ploščice datirala v iztekajoče se 10. stoletje. Jedro razprave je ugotovitev, da so bile ploščice polihromirane, zaradi česar se zastavlja vprašanje o prvotnem videzu skrinjice. Tako starejši kot mlajši rokopisi vsebujejo ilustracije daritve – bodisi v profanih ali sakralnih tekstih – in res je, da so skrinjice s piramidalno streho ponavadi upodobljene kot polihromirani izdelki. Ker so se ohranili le slonokoščeni izdelki v naravni barvi (vprašanje, ali so se barve zaradi rabe obdrsale ali so jih odstranili, pušča avtorica odprto) in morebitnim ostankom barve popisovalci in raziskovalci niso posvetili pozornosti, ostaja vprašanje o dekorativni in simbolični polihromaciji brez odgovora. Bržkone bo treba cel sklop bizantinske in zahodnoevropske umetnostne dediščine ovrednotiti na novo.

Jean A. Givens, *The Fabric Accounts of Exeter Cathedral as a Record of Medieval Sculptural Practice*, ibid., pp. 112–118.

Čeprav je vsaka katedralna stavbarnica sociološki in umetnostni problem zase, ima gradnja stolnice v Exetru posebno veljavo. Vse, kar se je tu dogajalo med leti 1279 in 1514, je odlično dokumentirano, zato je pri tem objektu razviden odnos naročnika do kiparjev in klesarjev ter potek posameznih gradbenih faz. Četudi nastopajo nekatere semantične težave (ni vedno jasno, ali dokument govori o kamnoseku, klesarju, kiparju-avtorju ali kiparju-izvajalcu po predlogi), je očitno, da je izdelava ornamentalnih elementov imela privilegirani status, da so individualni delavci (ki niso bili člani skupin pod vodstvom mojstra) imeli poseben položaj in so si pogodbene »raztegovali« ter uživali nekatere ugodnosti. Natančno branje dokumentov pa seveda postavlja pod vprašaj tudi datacijo arhitekture in stavbne dekoracije, kakršno je postavila umetnostnozgodovinska stilna analiza.

Cynthia Hahn, *Peregrinatio et Natio: The Illustrated Life of Edmund, King and Martyr*, ibid., pp. 119–139.

V samostanu Bury St. Edmunds, kjer hranijo relikvije kralja Edmunda (†869), je okoli 1130 nastal iluminirani rokopis z *Vita S. Edmundi* (Pierpont Morgan Library, M. 736). Rokopis ne poudarja Edmundovega pasijona, pač pa ga predstavlja kot posrednika med nebese in zemljo, je ilustracija njegovih besed, da »smo tuji in romarji na tem svetu«. Edmund je model ponižnega in k ljudem obrnjenega kralja, ki izvaja dela usmiljenja. Ilustracije dogodkov iz Edmundovega življenja so po mnenju avtorice strukturirane tako, da bi morale povzdigniti Edmunda v primerjavi s tedanjim kraljem Henrikom I. ter mu zagotoviti mesto državnega patrona – podobno kot se je zgodilo s sv. Dionizijem v Franciji – kar pa se ni uresničilo. Posebno pozornost pa si zasluži avtoričino razmišljanje o realizmu v upodobitvah, v atributih romarjev in revežev, o simbolizmu gest, profilov, »množičnih prizorov« in v mogoče še najbolj očitnem kompozicijskem simbolizmu, ki se izraža v kontrastu med živim, nesimetričnim prizorom kronanja sv. Edmunda za kralja in centralnim, statičnim prizorom, ko sv. Edmund v nebesih prejema krono mučenca in romarja na koncu svoje poti.

Debra Hassig, *He will Make Alive Your Mortal Bodies: Cluniac Spirituality and the Tomb of Alfonso Ansures*, ibid., pp. 140–153.

Ikonografska študija o sarkofagu leonskega plemiča (†1093) opozarja na vpliv clunijeve liturgije na Španijo. Izražena je s pomočjo specifičnih motivov, ki govorijo o veri v drugo vstajenje po obdobju očiščenja in počivanja v Abrahamovem naročju: pokojnika potem sprejme Božja roka in ga v nebesih združi z njegovo dušo, kakor govori napis *dextera xpi*. To so že motivi, vezani na Apokalipso, zato se tudi nadangla Mihael in Gabrijel pojavljata hkrati kot posrednika za Alfonsovo dušo pri Bogu, sicer pa je bil sv. Mihael njegov spremljevalec na poti in sv. Gabrijel tudi glasnik o pokojniku, medtem ko se sv. Rafael pojavlja v drugi

kompoziciji v vlogi duhovnega očiščevalca in branilca pred zlom. Postavljen je v kompozicijsko povezavo s kelihom, ki je pozemski simbol Kristusovega odrešenja, tako kot so štirje evangelisti upodobljeni s svojimi knjigami kot osebe, ki so poročale o Kristusovi žrtvi in odrešenju. Ikonografska povezava s Clunyjem je toliko bolj utemeljena zaradi filiacije Leona s sv. Petrom v Clunyju.

Cathleen S. Hoeniger, *Cloth of Gold and Silver: Simone Martini's Techniques for Representing Luxury Textiles*, ibid., pp. 154–162.

Avtorica govori o dveh tehničnih posebnostih, ki ju je Simone Martini uporabljal za reproduciranje bolj zapletenih vzorcev. To sta tehniki sgrafitta na barvne poleščine prek nanosa kovinskega lističa. Izizz za njegovo odločitev so bili nedvomno tehnični in dekorativno izjemni detajli na tabelnih slikah, kot so *Maestà* Duccia di Buoninsegna in slike sienskih sodobnikov (npr. Guida da Siena). Na oltarnih slikah *Oznanjenje* in *Oltar sv. Ludvika Toložanskega* se vzorci najbolj ujemajo z ohranjenimi svilenimi tkaninami, ki so v 14. stoletju prišle v Evropo iz Mongolije in Srednjega vzhoda – to so zapleteni vzorci, kot da gre za strukturo cvetnih lističev krizanteme. V visoki družbi tedanje Italije so bili prav ti vzorci izjemno v čislih. Simone Martini je z zavestno izbiro mongolskih vzorcev nedvomno hotel doseči tudi posebno aristokratsko poanto, z novima tehnikama pa vzbuditi tudi vtis plastične podobnosti s tehniko svile- noga tkanja.

Malcolm Thurlby & Yoshio Kusaba, *The Nave of Saint Andrew at Steyning: A Study of Variety in design in Twelfth-Century Architecture in Britain*, ibid., pp. 163–175.

Članek predstavlja variacije ornamentalnih klesarskih elementov (zlasti na lokih velikih arkad v glavni ladji), ki so s svojim značilnim cikcakastim vzorcem dediči normanskega sloga iz zgodnje romanike, hkrati pa so stvaritve, ki jih najdemo tudi v drugih angleških cerkvah (Winchester, York, Glastonbury itd.). Avtorja posebej opozarjata, da je okras iz Steyninga *exemplum* duhovitega preoblikovanja pre-

prostega dekorativnega vzorca, ki navsezadnje uporablja en sam ornamentalni princip. Take variacije so bistvena sestavina v estetiki pozne romanike in avtorja se sklicujeta na Sugerijeve besede o čudežu spreminjajočih se oblik.

Nataša Golob

Günter Brucher: GOTISCHE BAUKUNST IN ÖSTERREICH.

Salzburg, Wien: Residenz Verlag 1990, 335 strani, 280 črno-belih fotografij in risb med besedilom in 32 barvnih tablic.

Poglavje o gotski arhitekturi avstrijskih dežel je eno pomembnejših v zgodovini umetnosti poznega srednjega veka v srednji Evropi. Čeprav bi lahko le redke spomenike gotске arhitekture v Avstriji označili kot ključne prinašalce novih slogovnih spodbud, ki bi doživele v širšem evropskem prostoru podoben odziv kot novosti v nekaterih drugih nemških deželah in na Češkem, je omenjeno področje posebno za nas izjemnega pomena, saj je Avstrija že zaradi geografske lege in zaradi kulturnih povezav v preteklosti prva dežela, v kateri je smiselno iskati pobude za nastanek naših spomenikov. V povojni literaturi je temeljno delo, ki predstavlja poskus sinteze o avstrijski gotski arhitekturi, knjiga Waltherja Buchowieckega iz petdesetih let (*Die gotischen Kirchen Österreichs*, Wien 1952). Kljub obsežnemu uvodnemu poglavju, ki uvaja tipologijo stavbnih tipov in arhitekturnih členov (ni težko ugotoviti, da je po zgledu Buchowieckega zasnoval svojo knjigo o gotski arhitekturi tudi Ivan Komelj), in upoštevanju velikega števila spomenikov, delo tako zaradi svoje nepreglednosti kot zaradi časovne oddaljenosti za današnje potrebe ne zadostuje več. Med poznejšimi študijami imajo posebno mesto prispevki dunajske profesorice Renate Wagner Rieger. Žal je avtorčina prezgodnja smrt preprečila, da bi začeto delo dokončala. Vrzel je delno zapolnila izdaja njenih predavanj v redakciji Maria Schwarza (*Mittelalterliche Architektur in Österreich*, St. Pölten – Wien 1988), ki daje pomembna metodološka izhodišča, seve-

da pa kratek in zgoščen tekst, ki prvotno ni bil namenjen objavi v knjižni obliki, ne zadovoljuje potrebe po podrobnejšem sodobnem pregledu gotške arhitekture. V takih okoliščinah je toliko pomembnejši izid knjige Günterja Brucherja. Avtor se je v nasprotju z Buchowieckim odrekal daljšemu uvodu oziroma splošnemu poglavju o stavbnih tipih in posameznih arhitekturnih sestavinah in že prvo poglavje posvetil začetkom gotške arhitekture v Avstriji, ki jih zaznamuje tudi v širšem srednjeevropskem kontekstu izjemno pomembno obdobje Babenberžanov, še posebej čas vladavine Leopolda VI. Pojav zgodnjegotških prvin je tesno povezan z nastankom prvih kartuzij na južnem Štajerskem, in to je Brucher posebej poudaril: napaka pa se mu je prikradla, ko je poskušal te pojave povezati z obokanjem križnega hodnika v Stični, ki ga je zmotno datiral v 12. stoletje ter ga pripisal mojstru Mihaelu. Sicer pa so bili glavni znanilci novega sloga spomeniki, ki so nastali v začetku 13. stoletja v Spodnji Avstriji: ključno mesto med njimi imata žal podrti *Capella Speciosa* v Klosterneuburgu ter vzhodni del cistercijske cerkve v Lilienfeldu. Kaj lahko ugotovimo, da se je avtor v tem poglavju v precejšnji meri naslonil na ugotovitve Wagnerjeve, kar pa je glede na pomembnost avtoričinih raziskav prav tega obdobja povsem razumljivo.

V poglavju o drugi polovici 13. stoletja Brucher nadrobno obravnava pojav in širjenje arhitekture beraških redov, ki so z novimi stavbnimi tipi odločilno vplivali na razvoj gotške arhitekture v naslednjih dveh stoletjih. Ena najpomembnejših novosti je dolgi kor, ki pa je pri pomembnejših spomenikih najzgodnejšega obdobja (Breže, Krems, Stein) praviloma nastal šele na začetku 14. stoletja. Tako gre prvenstvo koru minoritske cerkve v Brucku na Muri iz sedemdesetih let 13. stoletja. Tukaj bi smeli avtorju zameriti, da ni upošteval kora ptujske minoritske cerkve, ki je z dvema kvadratnima travejama in s petosminskim zaključkom v tlorisu skoraj identičen, po času nastanka pa verjetno celo nekoliko starejši od onega v Brucku. Poleg samih cerkva beraških redov so tu zajete tudi stavbe, ki so nastale

v odvisnosti od njih. Dilema pa piscu zastavlja graška *Leechkirche*: gre tu za derivat beraškega dolgega kora ali za stavbo, zasnovano po vzoru dvornih kapel (npr. *Capella Speciosa*)?

Ko govorimo o arhitekturi avstrijskih dežel v 14. stoletju, smemo brez sramu uporabiti izraz visoka gotika. Prvi pomemben spomenik je nenavadno zasnovani dvoranski kor cistercijske cerkve v Heiligenkreuzu, ki je nastal še ob koncu 13. stoletja. Sploh lahko ugotovimo, da je bila prav dejavnost cistercijanov v tem obdobju eno od gibal razvoja arhitekture, o čemer pričata tudi cerkev v Neubergu in kor samostanske cerkve v Zwettlu (Ti trije primeri prav zanimivo kažejo, kako so si v 14. stoletju razlagali bernardinska pravila o ravnih kornih zaključkih!). Uveljavitev dvoranskega prostora je ena od glavnih pridobitev 14. stoletja, ki so jo poleg cistercijanov hitro sprejeli tudi beraški redovi (minoritska in avguštinska cerkev na Dunaju) ter benediktinci (St. Lambrecht); prav tako pa je postala nova rešitev zanimiva za župnijske in romarske cerkve (Štefanova cerkev na Dunaju, Strassengel). Druga pomembna novost je stopnjevan kor, kakršnega je že v prvi polovici stoletja dobila Štefanova cerkev, ki je v 14. in 15. stoletju doživel precejšen odmev v arhitekturi župnijskih cerkva Spodnje Avstrije (Perchtoldsdorf, Steyr, Kilb), prevzele pa so ga tudi nekatere pomembne romarske cerkve (Strassengel in naša Ptujška gora). Poleg tega, da v 14. stoletju živi dalje večina značilnih stavbnih tipov, ki so se bili uveljavili stoletje poprej (cerkve beraških redov, dolgi kori), predstavljajo posebno skupino dvoranske cerkve, ki so kombinacija dvo- in triladijskega prostora (*Walseerkapelle* v Ennsu in romarska cerkev v Pöllaubergu). Kljub temu, da ni znakov, po katerih bi sklepali, da so nastali ti spomeniki v kakršnikoli povezavi s sočasnim dogajanjem na Bavarskem in na Češkem, ustvarjajo ti prostori s svojo zračnostjo in igro trikotnih obočnih pol na prehodih iz dvoladijskega v triladijski del stavbe v marsičem že poznogotsko vzdušje.

Najobsežnejše je poglavje o pozni gotiki, ki ga je avtor dodatno razdelil še na

podpoglavja po tematskih sklopih. Prvo je posvečeno dejavnosti mojstra Michaela Chnaba na Dunaju (ladja in južni zvonik Štefanove cerkve, Maria am Gestade) in v Spodnji Avstriji, njegovim slogovnim izhodiščem ter povezavam s Parlerjevo delavnico v Pragi in možnim medsebojnim vplivom. Drugo izhodišče za razvoj poznogotske arhitekture predstavlja s svojim projektom dvoranskega kora frančiškanske cerkve v Salzburgu Hans iz Burghausna, katerega principi snovanja prostora so naleteli na plodna tla na Salzburškem, še posebej pa v Zgornji Avstriji, kjer se je uveljavil zanimiv tip centralizirajočih cerkvenih prostorov s tremi oporami (npr. špitalska cerkev v Braunau, Eggelsberg). Zrelo 15. stoletje je z močno povečano gradbeno dejavnostjo prineslo pravi slogovni pluralizem, pa naj gre za stavbne tipe ali za posamezne arhitekturne člene. Tukaj le težko govorimo o enotnem razvojnem toku, saj je skoraj vsaka stavbarnica gojila in razvijala svoje posebnosti. Na nekaj skupnih značilnosti vendarle velja opozoriti: najbolj razširjeni stavbni tip tega obdobja pravzaprav ni dvorana, marveč stopnjevana cerkev, ki se je še posebej uveljavila med župnijskimi cerkvami (Braunau, Eferding, graška stolnica, Eggenburg itd.), medtem ko so med pravimi dvoranami dokaj pogosti dvoladijski prostori. Vzporedno s parlerjanskimi zvezdastimi in dvojnoparalelnimi obočnimi shemami se pojavljajo že bolj komplicirane mrežaste sheme in razni hibridi med paralelnimi in zvezdastimi oboki. Zadnjo stopnjo razvoja je doživela gotska arhitektura ob koncu 15. in na začetku 16. stoletja. Brucher je bistveno povedal že z naslovom tega poglavja: *Die Dynamisierung und Autonomie des Gewölbes*. V tem obdobju so obočne sheme že povsem zapustile parlerjanska izhodišča. Rebra, ki imajo povsem dekorativno funkcijo, so se pomnožila in se prepletajo v najrazličnejših vzorcih, velika novost časa okrog 1500 pa so sheme z ukrivljenimi rebri. Ta se pojavijo dokaj sočasno v različnih avstrijskih pokrajinah. Tukaj ima pomembno vlogo obokanje cerkvene ladje v Dobrli vasi (1506), slika pa bi bila seveda popolnejša, če bi pisec upošteval tudi

konjiško župnijsko cerkev, ki je bila, kot kažejo novejša raziskave, obokana še pred 1500. Povsem novih stavbnih tipov to obdobje ni prineslo, kljub temu pa je poudarjena vloga notranjih opornikov (ki sami po sebi sicer niso novost) dala nekaterim cerkvenim notranjščinam povsem novo dinamiko.

Poglavje o pozni gotiki se zdi zaradi obilice spomenikov v tem pregledu nekoliko skopo. Tega se je očitno zavedal tudi Brucher in dopisal nekakšen dodatek, posvečen posebnostim posameznih dežel. Posamezne med njimi obravnava v različnem časovnem razponu, pač glede na lokalne značilnosti. Za popolnejšo predstavo je tak dodatek nujno potreben, vendar pa bi se smel avtor na tem mestu manj togo držati današnjih meja Avstrije: to velja za Tirolsko, kjer bi veljalo upoštevati tudi njen južni del, predvsem pa za Štajersko, saj imajo prav spomeniki, kot so kor v Hajdini, Ptujška gora in mariborski kor, s svojim časom nastanka pomembno mesto celo v širšem kontekstu arhitekture avstrijskih dežel. Nasploh lahko ugotovimo, da se je avtor trudil upoštevati nekatere pomembne spomenike na naših tleh; če ponekod tega ni storil v zadostni meri, je delno kriva skopa bera literature o naši gotiki v tujih jezikih, v precejšnji meri pa tudi zastoj raziskav v tej smeri po prezgodnji smrti Ivana Komelja.

Knjiga Günterja Brucherja bo nedvomno opravila svoje poslanstvo. Njena poglavitna odlika je v primerjavi s starejšim pogledom Buchowieckega ob upoštevanju poznejših spoznanj predvsem v jasnosti in preglednosti. Če dodamo k temu še brezhiben strokovni aparat z opombami in kazali ter prijetno grafično opremo s številnimi kvalitetnimi ilustracijami, ni dvoma, da bo knjiga zadovoljila tako naključnega bralca kot strokovnjaka za to področje.

Samo Štefanac

ARTEMISIA GENTILLESCHI (1593–1652/3) V FIRENCAH IN GUERCINO (1591–1666) V BOLOGNI

V letošnji jeseni sta posrečeno sovpadli razstavi dveh slikarjev italijanskega *seicenta*. Posrečeno zato, ker se njuna vsebina nekako prepleta in dopolnjuje. Obe sta nam zgovorno približali čas rimskega, neapelskega in bolonjskega baroka, obenem pa smo lahko zaznali svojskosti odtenkov likovne govorice različnih umetniških okolij, iz katerih oba slikarja izhajata. Nekoliko poenostavljeno bi lahko dejali, da govorita isti jezik v različnih dialektih.

Casa Buonarroti, ki jo vodi Pina Ragionieri, je spet organizirala razstavo, ki je povezana z njenimi zbirkami. Lani je bila tema razstave *quattrocento* z naslovom *La pittura di Luce*. Tokrat je svojo pozornost naklonila eni redkih žensk-slikark 17. stoletja, nekoliko kontroverzni Artemisii Gentilleschi. Umetnica, ki je potomka družine z bogato slikarsko tradicijo, hči Orazia Gentilleschija, je sicer rojena v Rimu, kjer je preživela mladost, pozneje pa se je za nekaj let odselila v Firence, za krajši čas obiskala London, kjer je ustvarjal njen oče, v glavnem pa živel in delovala v Neaplju, ki je njeno nekoliko romantično izpeljavo *caravaggizma* najtopleje sprejel. Prav Firence so se prve poklonile slikarskemu delu z retrospektivo, ki je že sama na sebi veliko obetala. Bologna bienalno, torej vsaki dve leti, predstavlja enega svojih velikih slikarjev iz obdobja, ki je za likovni utrip mesta najznačilnejše. Ker je letos minilo natančno štiristo let od rojstva Giovannija Francesca Barbierija, imenovanega Guercino, so se z razstavo oddolžili prav njemu. Guercinova razstava je nekako logično nadaljevanje prejšnje, tako kronološko kot slogovno, ki je predstavila platna Guida Renija. Praznovanju se je pridružil slikarjev rojstni kraj Cento, majhno ljubko naselje, ki mu mogočne arkade dajejo videz mesteca, nekje na pol poti med Ferraro in Bologno. V njem je slikar preživel večino svojega ustvarjalnega življenja.

Zakaj razstava Artemisie Gentilleschi prav v Casa Buonarroti? Leta 1614 se je

slikarka preselila iz rodnega Rima v Firence in ostala tam šest let. Michelangelov pranečak z istim imenom, ki je prav tedaj urejal družinsko palačo, jo je naprosil, da poslika del stropa v salonu prvega nadstropja. Artemisia je upodobila alegorično žensko figuro – nagnjenje do umetnosti (*Inclinazione*). V zraku lebdeči akt so kasneje sicer zastrli z draperijo, a je ostal *in situ*. Je eno redkih slikarkinih del, ki ga lahko z zanesljivostjo datiramo. Casa Buonarroti je torej resnično primerno razstavišče za slikarkina dela, še posebej za tista iz zgodnjega ustvarjalnega obdobja med Rimom in Firencami.

Razstava je izpostavila večino pomembnejših vprašanj, povezanih z delom te nadarjene umetnice, od vprašljivih atribucij, ki se slikovito menjujejo, do spornih datacij. Avtorja Roberto Contini in Gianni Papi sta zbrala osemindvajset olj, od katerih naj bi jih bilo sedemnajst nesporno Artemisiinih, šest le pogojno, z velikim vprašajem, tri pa so pripisana Oraziju. Avtorja sta tako načela debato o atribucijah, pri čemer sta lastne predloge utemeljila dokaj prepričljivo in dokumentirano. Na prvi pogled se zdi izbor pretehtan, vendar smo pogrešali nekatera ključna slikarkina platna. Institucije, ki jih hranijo, baje niso hotele tvegati transporta zaradi zalivske vojne, ki je izbruhnila ravno ob pripravi razstave, tako da so večino razstavljenih del prispevali italijanski muzeji in galerije. Žal na razstavi nismo videli imenitne, nekoliko manj krvave inačice *Judite s služabnico* iz detroitskega Art Institute. (Služabnica že spravlja Holoferново glavo v košaro, v razliko z drugimi kompozicijami, na katerih smo priče krvavemu dejanju, ko lepa vdova z mečem seka vojskovodjevo glavo in se kri razliva po slepeče belih rjuhah.) Res škoda, da nismo mogli primerjati obeh inačic *Judite* iz galerije Pitti in Detroita, kajti slikarkino umetniško zorenje bi bilo s tem jasnejše, zgovorneje, prepričljiveje osvetljeno. Prav tako ni bilo na razstavi že kar žanrske podobe *Rojstvo Janeza Krstnika* iz Prada, ki ga je za madridski Buen Retiro naročil Filip IV., ter znane *Alegorije slikarstva* iz Hampton Courta, domnevne slikarkinega avtoportreta.

Slika je bila istočasno razstavljena v londonski National Gallery. Artemisiine odločne poteze pa nam je pokazal avtoportret iz rimske galerije Corsini.

Zdi se, da je kruti prizor Judite z mrtvim Holofernom slikarko dobesedno obsedel, saj ga je nenehno upodabljala. Dejstvo so pripisali njenemu sovraštvu do nasprotnega spola, potem ko jo je zlorabil pomočnik v očetovi slikarski delavnici Agostino Tassi. Na mučnem sodnem procesu je morala mlada slikarka posilstvo dokazovati. Vendar pa motiv nasilja ni bil le Artemisiina posebnost: krog slikarjev *caravaggistov*, ki mu je stilno pripadala, ponuja številne variante tega motiva in težko bi našli slikarja, ki v svoji zapuščini ne bi imel vsaj ene upodobitve tega prizora. Poleg Caravaggiove je gotovo najbolj znana Judita Cristofora Allorija iz galerije Pitti. Motiv bogate vdove, ki je Izraelce s pogumom in zvijačo obvarovala pred nasilnostjo asirskega vojskovodje Holoferna, so v marijanski ikonografiji primerjali z Marijino zmago nad kačo. Lahko pa si Juditino zgodbo razlagamo tudi kot prevlado dobrega nad zlim, kot zmago krščanstva nad poganstvom. Po tridentinskem koncilu, v času obnove katoliške cerkve, je bil to nedvomno pogost in iskan motiv.

Na razstavi smo videli pet različnih verzij motiva Judite s služabnico. Dve od njih sta bili prisojeni Oraziju, ena Artemisii, dve pa ostajata glede atribucije še problematični. Artemisiina verzija *Judite, ki obglavlja Holoferna* (Firence, Pitti), ki je na razstavi provokativno visela poleg očetove inačice (Neapelj, Capodimonte), je mnogo bolj senzacionalistična kot Caravaggiova (Rim, zbirka Coppi), iz katere je izšla. Judita tu svojo nalogo opravlja intenzivneje. Učinek je zato še bolj grozljiv in dramatičen. Čeprav gre praktično za ponovitev očetove kompozicije, slikarka poudarja detajle (nakit, čipke), kar je tudi sicer njena značilnost. Izraz na Juditinem obrazu je eden od avtorjev razstave označil kot »izraz kirurga«.

Olje iz pommersfeldenske galerije Schönbornov *Suzana in starca* sta avtorja kot prvo Artemisijino delo datirala v zgodnje leto 1610, medtem ko je doslej veljalo za nekaj let mlajše. Že zaradi zgodnje letni-

ce, slikarki je bilo tedaj šele sedemnajst let, a tudi zaradi kolorističnih posebnosti, lahko podvomimo, da gre v celoti za samostojno slikarkino podobo. Koloristična razpršitev pigmenta zanj ni tipična. Vijoličnordeči toni oblačil obeh nepovabljenih vsiljivcev, ki čez nizki zidec rado vedno opazujeta mladenko, odsevajo na njeni goli koži. Če Suzanin akt primerjamo z nekaj let kasnejšim, anatomsko manj prepričljivim sedečim ženskim likom *Magdalene spokornice* (Firence, Pitti), potem je naš dvom še nekoliko bolj upravičen. Artemisia je tedaj slikala v očetovi delavnici, zato je njegovo sodelovanje pri tej kompoziciji zelo verjetno in razumljivo. Čeprav mu lahko očitamo kakšno anatomsko pomanjkljivost, je lik Magdalene, ki dobi po tridentinskem koncilu v kristološkem tolmačenju eksemplaričen pomen, ena najintimnejših Artemisiinih podob. Odpadnica in grešnica se je spreobrnila v vernico. Njena ljubezenska bolečina žari v mistični gorečnosti, s katero nevesta v *Visoki pesmi* kliče ženina. Iz upodobitve seva lepota njene fizične pojavnosti in močne življenjske volje, himnična zamaknjenost z rahlim erotičnim podtonom. Drugačna je od drugih Artemisiinih ženskih likov, saj se je povsem približala florentinskemu okusu.

Od štirih znanih verzij *Batsebe pri kopanju* smo na razstavi videli najkasnejšo (Firence, galerija Pitti). Platno je tako močno poškodovano, da ga niso uspeli restavrirati niti za razstavo in ima predvsem zgodovinsko dokumentarni pomen. Pač pa podoba *Apolona in Marsije*, prav tako iz galerije Pitti, ki jo je Contini pripisal Artemisii, najverjetneje ni njeno delo. Doslej še ni bila uvrščena v njen opus in tudi sicer ne kaže njenih stilnih značilnosti. Artemisio Gentilleschi, »umetnico velikega kalibra in močnega temperamenta«, ki je bila posebej naklonjena grozovitim, krvavim scenam, smo na razstavi spoznali le z delom njenega opusa, a vendarle dovolj, da nas je ogrela njena skoraj romantična oblika caravaggizma. Zanimanje za njeno slikarstvo pa narašča, prav tako kot za dela njenega očeta Orazia, šele zadnja desetletja.

Svečano in s široko mednarodno udeležbo so v Museo Civico Archeologico v za-

četku septembra odprli razstavo slik in risb Giovannija Francesca Barbierija, imenovanega Il Guercino. Bologna, mesto, v katerem je slikar živel od leta 1642 do svoje smrti, se mu je poklonila ob štiristoletnici njegovega rojstva. Slikarjev rojstni kraj Cento pa je pripravil po obsegu manjšo razstavo v Pinacoteci Civici in v Rožnovenski cerkvi (Chiesa del Rosario), ki je zaobjela dela, nastala v tem kraju, torej z umetnikom intimneje povezana. Tako smo si v zgornjem nadstropju pinakoteke lahko ogledali mladostno podobo *Madona z vrabcem*, imenovano *Pala di Cento*, iz leta 1615/16, inspirirano po Ludovicu Carracciju, ter očarljivo *Mistično poroko sv. Katarine* (Berlin). V spodnjih manjših prostorih pa je bila z deli predstavljena mojstrova delavnica, njegovi učenci, ki so jih zastopali člani družine Gennari, s katero je bil slikar v svaštvu: Bartolomeo, Ercole, Benedetto, Cesare in Lorenzo ter Benedetto Zallone.

V okrnjeni obliki in nekoliko spremenjena, z dvainosemdesetimi slikami, od tega z nekaterimi, ki jih v Bologni nismo videli, je razstava potovala v Frankfurt (Schirn Kunsthalle). Poseben izbor pa bo na ogled v National Gallery of Art v Washingtonu.

Ne gre za prvo retrospektivo slikarja, ki ga poznamo po vzdeoku. Prijel se ga je, ker je, kot pišejo biografii, menda škilil. Že leta 1968 je Bologna priredila veliko razstavo slikarjevih del. Obakrat, tako pred triindvajsetimi leti kot tokrat, so organizatorji pritegnili k sodelovanju odličnega poznavalca Guercinovnega opusa sira Denisa Mahona, ki že več kot pol stoletja preučuje slikarjevo delo. Po njegovih zaslugi je bilo zadnja desetletja veliko novih slik in risb pripisanih slikarju iz Centa; ta porast je nedvomno tudi odmev prejšnje razstave. V Bologni smo tokrat korak za korakom zasledovali vse faze Guercinove umetniške poti. Dela so prispevali različni evropski in ameriški muzeji in zbirke. Skupaj je bilo na ogled nad sto devetdeset platen, od tega naj bi jih bilo štirideset plod njegove delavnice, in nad dvesto njegovih risb. Risbe so bile razstavljene v posebnem prostoru, razdeljene po oddelkih na risbe, po katerih so nastala večja platna, risbe nabožne vse-

bine, pejsaže, karikature in *capricce* ter akademske akte. Izbor je bil nekoliko neroden, risbe same pa neprimerno osvetljene, tako da ta del razstave ni nudil posebnega estetskega užitka, čeprav ga je sponzorirala znana tovarna svetil.

Ob razstavljenih kompozicijah smo postopoma spremljali razvoj in metamorfoze Guercinovnega slikarstva, od mladostnega hlastnega vpivanja vplivov Scarsellina, Bonomija, in v prvi vrsti Ludovica Carraccija, prvih uspehov (*Portret Giulia Galiardija, Katedrala sv. Petra*), mojstrske virtuoznosti zrelih let, ki jo je dosegel po rimskem povabilu, do umirjenih poznih let. Skratka, od nebrzdanega naturalizma, prek tako imenovanega »prehodnega obdobja« do preračunljivega klasicizma. Leta v Rimu, kamor je prišel na povabilo papeža iz znane in bogate bolonjske družine Ludovisi, Gregorja XV., so bila za slikarja prelomna in so temeljito spremenila njegov slikarski slog (cf. Denis Mahon: *Studies in Seicento Art and Theory*). Na razstavi je rimsko obdobje dokumentiralo šest platen, med njimi znana in velikokrat kopirana *Marija Magdalena z angeloma* iz Vatikanskega muzeja. Iz začetka tridesetih let je *Portret kardinala Bernardina Spade*, ki je že rezultat logičnih sprememb Guercinovnega slikarskega izraza.

Kronist bolonjskih umetnikov Carlo Cesare Malvasia opisuje Guercina kot neprijetnega, zaprtega človeka. Čeprav z njegovim slikarstvom to namigovanje nima kaj opraviti, bi si brez tega posodka vendarle težko razložili, da se ni odzval vabljivim ponudbam, ki so prihajale z evropskih dvorov. Živel je odmaknjen, v provinci, tudi še potem, ko sta njegovemu delu Rim in mecen papež Gregor XV. izkazala vse priznanje in spoštovanje. V Bologno se je preselil šele potem, ko se je od tam umaknil njegov veliki tekmeč Guido Reni; z nekaterimi poznimi deli se mu je bil celo zelo približal (*Saloma sprejema glavo Janeza Krstnika*, Rennes, Musée des Beaux-Arts).

Ustvarjalno razdobje po letu 1640 je bilo po kvaliteti najbolj neizenačeno. Vsekar je bil to čas mojstrove izredne aktivnosti, ko so naročila od vsepovsod kar deževala, njegova dela pa so dosegala

presenetljivo ceno. Nenehna zaposlenost marsikdaj odseva iz njegovih platen, saj je kvaliteta očitno trpela. Nema lokrat je bil prisiljen, da je naročila, predvsem manj zahtevna, prepuščal svoji delavnici. Na nekaterih kompozicijah je vloga pomočnikov jasno vidna, zato je bilo posebej dobrodošlo, da je bila ustrezna pozornost namenjena slikarjevim poslednjim delom (*Umirajoča Kleopatra*, Genova).

Ob otvoritvi razstave so organizatorji obljubljali poleg kataloga oljnih podob tudi poseben katalog risb, ki pa do zaprtja razstave v Bologni še ni izšel. V katalogu, ki mu je kritičen uvod napisal Andrea Emiliani, je Diane de Grazia osvetlila aspekt Guercinovnega ustvarjanja, ki je bil na razstavi zanemarjen, saj gre za freske, ki jih je tehnično zahtevno prezentirati. Ob pomoči Toma Henryja je posamezne podobe predstavil Denis Mahon, osrednje besedilo kataloga, ki obravnava posamezne faze Guercinovnega slikarskega razvoja, pa je revidirana verzija kataloga iz leta 1968. (V slednjem je objavljen zanimiv in tehten uvod Cesara Gnuđija.) Prisco Bagni in Fausto Gozzi sta prispevala biografije in katalog članov delavnice. Katalog na petsto šestih straneh je izdala Nuova Alfa v Bologni.

Čeprav razstava Guercinovit del v primerjavi s tisto pred triindvajsetimi leti ne prinaša radikalnih sprememb vrednotenja in tudi ne interpretacije, pomembno razširja naše vedenje o slikarjevem opusu. Ponuja priložnost, da ponovno ocenimo njegove slikarske in ustvarjalne sposobnosti. Nedvomno gre za velik talent, saj je bil slikar takorekoč samouk, ki se ni učil v nobeni od znanih slikarskih delavnic tistega časa, svoje znanje in sposobnost pa je širil in nadgrajeval z nenehnim študijem in analizo del svojih predhodnikov in sodobnikov.

Marjana Lipoglavšek

FURNITURE HISTORY: THE JOURNAL OF THE FURNITURE HISTORY SOCIETY. London: Victoria & Albert Museum, XXVII, 1991.

Društvo za preučevanje zgodovine pohištva s sedežem v Victoria & Albert Museumu v Londonu, ki je eden najpomembnejših svetovnih muzejev za umetno obrt, je bilo ustanovljeno leta 1964 in združuje poleg angleških še druge evropske in neevropske preučevalce in ljubitelje pohištvene umetnosti.

Lanska številka znanstvene revije *Furniture History Journal*, ki jo izdaja društvo, je posvečena nemškemu in avstrijskemu pohištvu in notranji opremini in je zato ne le metodološko, ampak tudi primerjalno izredno zanimiva za zgodovinarja pohištvene umetnosti v Sloveniji. Previde je oskrbel neutrudni urednik dr. Simon Jervis. Ob tekstih so objavljene številne reprodukcije obravnavanega pohištva in fotografije predvojnih interiorov ter skic in predlog, po katerih je pohištvo nastajalo.

Poučno je, da so se znana nemška in avstrijska imena v zgodovini pohištva in notranje opreme ob uporabi klasičnih umetnostnozgodovinskih metod, zlasti formalne in stilne analize, po vrsti oprla predvsem na raziskave ohranjenega arhivskega gradiva. Tako kot arhivsko gradivo v skromnejših slovenskih razmerah je bilo tudi nemško v velikih vojnah našega stoletja delno uničeno in je zato nujno pomanjkljivo, vendar še vedno predstavlja temeljni vir, iz katerega poleg drugih zgodovinskih ved črpata tudi umetnostna in kulturna zgodovina.

Članke je mogoče opredeliti v dve skupini. Gre bodisi za kulturnozgodovinsko obarvane analize notranje opreme razkošnih rezidenc visokega plemstva ali pa se razprave lotevajo umetnostnozgodovinske problematike opredeljevanja mejnih slogov v pohištveni umetnosti. Obravnavano je pohištvo od baroka do secesije, težišče pa je na pohištvu iz 19. stoletja, ki je bilo doslej zaradi svojega polindustrijskega nastanka in posnemanja starejših slogov spregledano ali celo prezirano. S časovnim odklikom pa tudi pohištvo in

notranja oprema historizma postajata privlačnejša.

Daniëlle Kisluk-Grosheide v prispevku »Skupina augsburških zrcal iz zgodnjega 18. stoletja« predstavlja osem baročnih, ornamentalno brušenih in z dragocenimi gradivi dopolnjenih zrcal iz južnonemškega gradu Weikersheim in dve iz newyorškega Metropolitanskega umetnostnega muzeja oziroma Severnočeškega muzeja v Liberu. Avtorica je skušala rešiti uganke identificiranja izdelovalcev in posredovalcev teh in drugih razkošnih predmetov, ki so bili del grajskih oprem. Pokazalo se je, da so obstajale številne komisijske in trgovske vezi med obrtniški delavnicami v mestih na eni strani in med mojstri, ki so bili stalno zaposleni na gradu in niso bili odvisni od ozkih cehovskih pravil, a so bili tesno navezani le na svojega plemiškega naročnika na drugi strani.

Prispevek Hansa-Petra Trenchla z naslovom »Kako je würzburški mizar Carl Maximilian Mattern postal mojster« na podlagi arhivskih virov opisuje okoliščine, ki so tega izjemno nadarjenega in pozneje slavnega mizarja v tridesetih letih 18. stoletja pripeljale v umetnostno živahni Würzburg in težave, ki jih je Mattern imel, ko se je hotel vključiti v mizarjski ceh.

Tudi članek Sigrid Sangl z naslovom »Spindler?« najprej odkriva nove zgodovinske podatke o slavni mizarjski družini Spindlerjev, ki je v sredi in v drugi polovici 18. stoletja delovala po srednji Nemčiji, zlasti na dvoru velike podpornice umetnosti mejne grofice Wilhelmine v Bayreuthu. Ko se je vojska obrtnikov in umetnikov po grofici smrti znašla na cesti, sta se brata Johann Friedrich in Heinrich Wilhelm Spindler preselila na cvetoč dvor Friderika Velikega v Potsdam. Tam je v sodelovanju s kiparjem in izdelovalcem pozlačnega bronastega okovja Kamblyja nastala vrsta predalnikov, ki predstavljajo enega izmed vrhov po francoskih vzorih oblikovanega in okrašenega rokokojskega pohištva. Razen cvetlične motivike so Spindlerji, sledeč grafičnim predlogom, ki so po vsej Evropi širile flamsko žanrsko slikarstvo 17. stoletja, uporabljali za krašenje svojega po-

hištva tudi lovske, pastoralne ali »kitajske« prizore, antične razvaline, vodomete in druge podobne baročne motive. Vsi ti motivi so bili oblikovani iz furnirja iz ebenovine, oljčnega in rožnega lesa ter domače cedrovine, ki so jim pri najrazkošnejših kosih dodali še vložke iz biserne matice, želvovine ali slonovine.

Gisela Masching v članku z naslovom »Priprave na obisk mejnega grofa Ansbškega v dvorcu Seehof za binkošti leta 1775« sledi preureditvenim gradbenim posegom in z njimi povezani prenovljeni opremi prostorov dvorca Seehof, dokumentiranim v Državnem arhivu v Bambergu. Obisk protestantskega ansbškega mejnega grofa Alexandra pri katoliškem knezoškofu Adamu Friedrichu von Seinsheimu je bil izjemnega pomena za utrjevanje verske tolerance na Frankovskem; temu visokemu obisku in z njim povezanemu dvornemu ceremonialu primerno je moral biti двореc tudi pripravljen in okrašen. Ko se je bavarska vlada pred leti lotila obnovitvenih del na dvorcu, se je lotila tudi podrobne analize prvotnih inventarjev in drugega arhivskega gradiva in začela sta se zbiranje in odkup ohranjene prvotne opreme.

Ulrich Leben v naslednjem prispevku poroča o pohištvu, ki ga je pariški mizar Bernard Molitor med letoma 1790 in 1803 izdelal za vojvodo de Choiseul Praslina. Ta plemiška družina, ki je bila že zgodaj naklonjena novemu režimu in pozneje Napoleonu, je v času, v katerem so bila življenja malo vredna in je posest hitro menjavala lastnike, znala svoje premoženje obdržati in ga celo pomnožiti. Mizar Molitor, ki je imel svojo delavnico v bližini Praslinove mestne palače na Rue de Grenelle, je prav v tem razburkanem času za razne družinske člane izdelal vrsto klasicističnih kosov pohištva, od katerih je z gotovostjo identificirana garnitura treh predalnikov, dveh sekretarjev in konzolne mize. Vsi kosi so izdelani iz ebenovine in lakirani. Tako pariško pohištvo, ki je bilo izdelano že popolnoma v duhu drugega antičnega preporeda okrog leta 1800, je postalo vzor srednjeevropskim mizarjem, ki so opremljali najodličnejše palače svojih dežel v t. i. empirskem slogu. V meščanski preobleki pa ta slog

tudi pri nas še enkrat srečamo v zadnji četrtini 19. stoletja.

Georg Himmelheber v članku »Med Ludvikom XVI. in bidermajerjem« govori o izpitnem izdelku, ki ga je moral v začetku 19. stoletja v Regensburgu narediti mizarjski pomočnik, če je hotel postati mojster. V mestnem arhivu je ohranjena natančna, leta 1807 datirana risba predpisanega sekreterja s polkrožno zaprtim osrednjim pisalnim delom, v zbirki Thurn in Taxis v Regensburgu pa sekreter, ki natanko ustreza tej predlogi. V nasprotju s slokimi shrambnimi pohištvenimi kosi v slogu Ludvika XVI., ki je prevladoval dvajset let prej, je ta sekreter bolj čokat, vendar je še vedno jasno arhitekturno členjen. Ta pohištveni kos jemlje avtor za izhodišče razmišljanja o natančnejši opredelitvi sloga, v katerem je bilo večinoma narejeno nemško plemiško in meščansko pohištvo v času, ko se je kitasti slog, ki je nemška in avstrijska različica sloga Ludvika XVI., že izpel, bidermajer pa še ni začel svojega zmagovalnega pohoda. Okrog leta 1800 je v cesarskih palačah vladal bahav in veličasten empirski slog. Vsak pohištveni kos je bil arhitektura v malem, masivne plastično izdelane pozlačene bronaste figure pa bi lahko pogosto uvrstili kar med samostojne kiparske umetnine. Ta slog z vso svojo grandioznostjo in drago izdelavo ni bil primeren za manjše in skromneje opremljene stanovanjske prostore meščanskih hiš. V njih se je uveljavil slog, ki ima po eni strani še nekatere lastnosti kitastega sloga zadnje četrtine 18. stoletja, a se že spogleduje z bidermajerjem.

Rosemarie Stratmann-Döhler piše o pohištvi iz badenske nadvojvodine, zlasti iz Schwetzingena in z gradu v Karlsruheju, nastalem potem, ko je leta 1811 zavladal nadvojvoda Karl. Ti v mahagonijev in češnjev furnir oblečeni sekreterji, komode, sedežne garniture in ogledala slogovno ustrezajo francoskemu directoirju in zgodnjemu empirju in so narejeni v tradiciji Davida Roentgena iz Neuwieda. Znamenita neuwiedska delavnica je že sredi 18. stoletja izdelovala pohištvo za badenski dvor, obenem pa so se generacije badenskih mizarjev tam tudi šolale. Zato ni presenetljiva visoka kvaliteta ba-

denskega dvornega pohištva tako po materialni, oblikovni kot po izvedbeni plati.

Eva B. Ottillinger oriše v članku z naslovom »'Cesarski salon' in začetki oživljanja rokokoja na Dunaju« razloge in povod za obuditev rokokojskega sloga v drugi polovici tridesetih let preteklega stoletja na Dunaju. Samo deset let prej je trezno preprosto bidermajerski slog popolnoma obvladoval umetnostni okus v cesarskem mestu in po vsej Avstriji. Ko pa so na tretji splošni industrijski razstavi na dunajskem Karlovem trgu leta 1845 postavili na ogled t. i. Cesarski salon v neorokokojskem slogu, se je mestna smetana spet navdušila nad bogato rezljanimi in oblazinjenimi naslonjači, nad valovitimi obris in naslonjali stolov. Razstavljeno pohištvo je bilo delo dvornega in mestnega mizarjskega mojstra Ernesta Gissla. Pri tem modnem preobratu je aktivno sodelovala cesarska družina, saj je cesar Ferdinand I. večino razstavljenega pohištva tudi odkupil. Novo izdelana novorokokojska oprema je poudarjala enovitost, pri čemer je bila najvažnejša vloga tapetniških izdelkov, ki so tudi po ceni daleč prekašali druge. Bogatemu oblazinjenju in iz istih vrst in vzorcev blaga izdelanim raznovrstnim draperijam, ki so imele glavno povezovalno vlogo, so bili podrejeni vsi drugi elementi opreme od slikarskih in kiparskih umetnin, prek štukatur in stenskih poslikav, mizarjskih izdelkov pa vse do drobnih okraskov in sobnega rastlinja.

Hans Ottomeyer v prispevku z naslovom »Skriti oblikovalec: Hans Jehly in podjetje Antona Pössenbacherja« osvetli delo Hansa Jehlyja, ustvarjalnega avtorja predloga za pohištvo in notranjo opremo, ki je v osemdesetih in devetdesetih letih preteklega stoletja delal za münchensko pohištveno tovarno Antona Pössenbacherja. Pössenbacher ni v javnosti nikoli omenjal imena svojega glavnega oblikovalca, zaradi katerega so se izdelki njegove tovarne nedvomno tako izjemno uspešno prodajali. Zato so številne celostne pohištvene opreme, ki jih je Pössenbacherjeva tovarna izdelala za kralja Ludvika II. Bavarskega za gradove Neuschwanstein, Lindenhof in Herrenchiemsee,

za romunskega kralja Karla I. in za številne druge javne in zasebne stavbe Münchenskih meščanskih in plemiških krogov, do nedavnega ostajale anonimne. Ob pregledu Jehlyjeve zapuščine, ki jo hrani Mestni arhiv v Dornbirnu na Gornjeavstrijskem, kjer je umetnik leta 1911 umrl, pa je prišlo na dan vse bogastvo njegovih izvrstno izrisanih načrtov za pohištveno opremo v različnih historičnih slogih. Jehlyjeve skice kažejo odlične in razkošne, stare sloge posnemajoče interiere, preračunane na slikovit sceniski učinek. Posamezni kosi pohištva in druge opreme so le delček skrajno harmonično uglasene celote.

V zadnjem članku lanske številke revije *Furniture History Journal* avtorica Vera J. Behalova predstavi dve jedilnici, ohranjeni v zasebni lasti v Gradcu. Prvo je okrog leta 1900 za družino Wolfbauer izdelala graška mizarska delavnica Benedikta Mössmerja. Enovit vtis dajejo pohištvo poudarjene zgodnjesecejske valovite linije in naturalistično rezljano in poslikano rastlinje z dominantnimi sončnicami in jabolki, ki krasijo kredenco, mizo z desetimi stoli, knjižno omaro, zofa, štiri klopi, vgrajene v okenske vdolbine, lestenec in peč. Sobna oprema je dopolnjena z rezljanimi okenskimi in vrtnimi okvirji, poslikavo stropa in sten in z barvnimi okni. Pohištvo je ustrezno rastlinski ornamentiki luženo živo zeleno, delno pozlačeno in z drugo opremo ustvarja izjemno kvalitetno celoto, ki ne bi bila mogoča brez dunajskih vzorov zgodnjega Josefa Hoffmanna in še prej Olbrichove oblikovne govorice.

Popolnoma v drugačnem tonu izzveni druga obravnavana graška jedilnica, ki jo je oblikoval naš Jože Plečnik leta 1903 in jo je v svoj pregled Plečnikovih dunajskih del vključil tudi dr. Damjan Prelovšek (Damjan Prelovšek: *Josef Plečnik. Wiener Arbeiten von 1896 bis 1914*, Edition Tusch, Wien 1979, pp. 77-79 [il. št.73]). Žal se je avtorici zapisalo, da je bil najznamenitejši slovenski arhitekt rojen »in Laibach in Slovenia«, pa tudi strešico na črto vztrajno izpušča. Jedilnico je naročil dunajski industrialec Johann Zacherl za doto eni svojih hčera, ko se je poročila z dr. Emilom Knauerjem, profesorjem na

graški medicinski fakulteti. Garnitura je sestavljena iz kredence, dveh servirnih mizic, jedilne mize in dvanajstih stolov, dveh cvetličnih stojal, dveh karnis in opaža, kombiniranega z vrsto reprodukcij sodobnih likovnih del. Kredenca, ki obvladuje prostor, je tudi oblikovno najzanimivejši kos pohištva. Zasnovana je popolnoma arhitektonsko, z velikimi ravnimi ploskvami iz palisandrovega furnirja z okrasnimi kvadrati iz slonovine. To zgodnje Plečnikovo pohištvo formalno odseva iskanja dunajske skupine umetnikov v okviru razstavne dejavnosti Secesije (kakršna sta bila Josef Hoffmann in Koloman Moser), ki so pri oblikovanju pohištva poudarjali geometričnost, pravokotnost, ravne ploskve in jasno konstrukcijo, medtem ko je ornament – tudi v geometrijskih mejah – odmerjen skrajno skopo.

Vsekakor je razveseljivo, da se angleška strokovna javnost z vse večjim zanimanjem obrača k srednjeevropski umetno-obrtni ustvarjalnosti, saj s širjenjem vedenja o najširši evropski umetnoobrtni in oblikovalski dediščini raziskovalci nedvomno bolje razumejo tudi domače dosežke. Čas je, da se zavemo, da tudi slovenski delež v evropski pohištveni umetnosti, čeprav med skromnejšimi, ne sme ostati neznan in je prav zaradi svoje primerjalne vrednosti zanimiv tudi za večje in bogatejše narode.

Maja Lozar Štamcar

NARODNA GALERIJA V LETU 1991

PUBLIKACIJE

ANTON CEBEJ 1722–1774. Ljubljana 1991. – Ferdinand Šerbelj: *Baročni slikar Anton Cebelj 1722–1774 / Il pittore barocco Anton Cebelj 1722–1774 / The Baroque Painter Anton Cebelj 1722–1774*. (Uvodno besedilo tudi v ital. in angl. j.) *Katalog. Neohranjena in izgubljena dela. Seznam Cebeljevih del po abecednem redu krajev. Literatura. Pomen kratic. Reprodukcijske*. – 209 str. s 108 črno-belimi repr., na posebni prilogi (6 str.) 12 barvnih repr. + 1 barvna na platnici. Oblikovanje: Ferdinand Šerbelj. – Rk.

NEVIDNE STRANI VIDNE UMETNOSTI. Ljubljana 1991. – Lidija Tavčar: (Uvod). *V srednjeveški delavnici. Kako so v preteklosti pridobivali barvo. Barjanska zemlja. Freska. Kaj je grafična predloga. Kaj je karton. Izdelajte svoj karton. Patronirani vzorec – šablona. Kdo je upodobljen orjak. Kopija. Tabelno slikarstvo. Pozlata. Izdelajte puncirano površino. Jajčna tempera. Pripravite jajčno tempero in slikajte. Obstočnost starih slik. Oljno slikarstvo. Kako so slike potovale v zgodovini. Kako je slika spreminjala svojo podobo. Akvarel. Pastel. Fotografija – slikarstvo. Risarske tehnike. Oglje. Rišite z ogljem. Krede. Svinčnik. Bister. Sepia. Tuš. Črnilo. Kiparstvo. Relief. Obla, polna plastika. Zamisel, priprava, kiparska stvaritev. Kiparske tehnike. Modeliranje v glini. Modeliranje v mavcu. Ulivanje v mavec. Lesena plastika. Kiparska orodja. Klesanje v kamen. Kako so klesali kiparji v preteklosti. Mavčni osnutek. »Klesanje« v mavec ali v siporex. Summary. Uporabljena literatura. Lastniki razstavljenih eksponatov. – Ilustracije, oblikovanje: Matjaž Schmidt. –*

64 str. s 50 črno-belimi in 3 barvnimi repr., 37 fotografijami in številnimi ilustr. – Rk.

ZA PRIHODNOST NARODNE GALERIJE / FOR THE FUTURE OF THE NATIONAL GALLERY. Ljubljana 1991. – Propagandna brošura; besedilo vzporedno v slov. in angl. j. Oblikovanje: Lojze Gostiša. – 48 str. s 33 barvnimi repr. + barvna fotografija na platnici; pripadajoča zloženka z besedilom (v slov. j.) in 5 barvnimi repr.

RAZSTAVE

ANTON CEBEJ 1722–1774. 27. 3. – 2. 6. 1991. Na monografski razstavi Cebeljevih del je bilo v veliki dvorani in petih stranskih prostorih NG razstavljenih 67 slik, ena izmed njih je bila predstavljena v originalnem oltarju. Večino del so posodili župnijski uradi oz. samostani (iz Slovenije in Hrvaške – 49 del), druga še Muzej Kamnik (1), Narodna galerija (11: inv. št. NG S 30, 31, 32, 33, 35, 36, 37, 761, 1389, 2027, eno brez inv. št.) in Restavratorski center Slovenije (1), oba iz Ljubljane, ter Muzej za umetnost i obrt iz Zagreba (2) in zasebni lastniki (iz Slovenije in Hrvaške – 3 dela). Avtor razstave: Ferdinand Šerbelj.

NEVIDNE STRANI VIDNE UMETNOSTI. 10. 5. – 26. 6. 1991. Na didaktični razstavi v spodnjih razstavnih prostorih NG je bilo razstavljenih 34 umetnin iz lastništva NG (*Sv. Krištof*, kopija freske iz Mač, S 1585, *Angel*, del srednjeveškega poslikanega oltarja, S 2318, Jakob Pynas: *Krajina s Kristusom, ki izroča ključ* sv. Petru, S 1175, Anton Karinger: *Gor-*

sko jezero, S 1909, in *Drevje*, G 1039, Ivana Kobilca: *Portret Nade in Nevenke Šlajmer (Sestrici)*, S 559, in *Poletje*, S 165, Rihard Jakopič: *Avtoportret*, G 724, Franc Kavčič: *Risba rok in nog*, G 5, *Risba štirih glav in roke*, G 8, *Risba treh ovac*, G 58 in *Risba psa*, G 42, Anton Ažbe: *Deklica s kitami (Mala Dalmatinka)*, G 709, Matevž Langus: *Slikarjeva žena*, S 199, in skicirka, G 135, Ferdinando Galli-Bibiena: *Klasicistična arhitektura s kupolasto stavbo v ozadju*, G 1268, Lovro Janša: *Krajina s popotniki*, G 138 in *Krajina z reko*, G 181, Hinko Smrekar: *Maksim Gaspari*, G 1365, Ivan Vavpotič: *Karikatura pianista in dveh pevk*, G 1037, in skicirka, G 1046, Ivan Zajec: *Val življenja*, P 725, *Kozakove sanje*, P 378, *Dete in pes*, P 401, in dve skicirki, G 1073 in 1075, Fran Berneker: *Žrtve*, P 407, Alojz Gangl: *Osnutek za Vodnikov spomenik*, P 316, Ivan Napotnik: *Mati z otrokom*, P 415, in *Deček z rakom*, P 325, Alojz Kovgšek: *Obala*, P 637, neznan avtor: *Plesalka*, P 522, Ivan Franke: skicirka, G 2058, neznan avtor: skicirka, G 1426) ter 7 del iz lastništva župnijskega urada Predloka (Delavnica Janeza iz Kastva: odlomek originalne freske iz Podpeči pri Črnem Kalu – posojeno Narodni galeriji), Pomorskega muzeja Sergej mašera, Piran (Elisabetta Marchioni: *Cvetje*) in zasebnih lastnikov (Anton Karinger: *Gorsko jezero z mavrico*, Tone Lapajne: 4 slike iz serije *Barjanska zemlja: Barje, Barjanka, Dokument, Relikviarij*). Razstavljenih je bilo tudi veliko predmetov, materialov, orodij, spremnega slikovnega gradiva ipd. v zvezi s temo razstave (gradivo so posodili Fakulteta za naravoslovje in tehnologijo, Prirodoslovni muzej Slovenije in Tehniški muzej Slovenije ter zasebna lastnika, vsi iz Ljubljane). Avtorica razstave: Lidija Tavčar. – Op.: Razstava je bila predčasno zaprta zaradi vojne nevarnosti konec junija 1991.

PRENOSI RAZSTAV

ANTON CEBEJ 1722–1774.

Pilonova galerija, Ajdovščina, 10. – 26. 6. 1991. Izbor 26 slik z razstave v Narodni galeriji (naštete po razstavnem katalogu

NG: kat. št. 4, 9, 11, 22–23, 25–29, 31, 34–37, 44–47, 49–53, 57– 58).

NEVIDNE STRANI VIDNE UMETNOSTI.

Galerija likovnih umetnosti, Slovenj Gradec, 26. 9. – 27. 10. 1991. Prenos celotne razstave iz Narodne galerije; izvzeta dela: inv. št. NG S 165, 199, 559, P 316, 378, 407, 415, G 709 in odlomek originalne freske iz Podpeči pri Črnem Kalu; dodana dela: *Glava sv. Petra*, orig. freska, inv. št. NG S 1263, Avgust Bucik: *Portret Marije Nablocke*, pastel, inv. št. NG S 1512.

Pokrajinski muzej, Koper, 4. – 23. 11. 1991. Razstavljeni so bili isti eksponati kot v Slovenj Gradcu, dodatno pa izvzete še inv. št. NG G 8, 42 in 58 in tudi S 1512.

Pokrajinski muzej, Ptuj, 28. 11. – 31. 12. 1991. Razstavljeni so bili isti eksponati kot v Slovenjem Gradcu, dodatno pa izvzeta inv. št. NG G 1046 in ena slika T. Lapajne iz serije *Barjanska zemlja*.

POSOJENO ZA RAZSTAVE

SLOVENSKI LIKOVNI USTVARJALCI PO SVETU. Starejša generacija iz obeh Amerik in Avstralije. / Slovene Artistic Creativity Abroad. The older Generation from Both Americas and Australia. / Creadores plasticos eslovenos en el mundo. La primera generación de ambas Americas y Australia. Galerija Dolenjskega muzeja, Novo mesto, 29. 6. – 23. 7. 1990; Mestna galerija, Ljubljana, 11. – 31. 3. 1991. Avtor razstave: dr. Irene Mislej. – Iz lasti Narodne galerije je bil razstavljen *Avtoportret* Gregorja Peruška, inv. št. NG S 2443. – Rk. z repr.

Alenka Klemenc

ODDELEK ZA UMETNOSTNO ZGO-
DOVINO FILOZOFSKE FAKULTETE
UNIVERZE V LJUBLJANI

DIPLOMSKE (umetnostna zgodovina kot
glavni predmet ali samostojni študij) IN
MAGISTRSKE NALOGE TER DOKTOR-
SKE DISERTACIJE V LETIH OD 1990
DO 1992

DIPLOMSKE NALOGE

Leto diplomiranja 1990

Barbara Dolinar: *Znamenja na območju
občine Šmarje pri Jelšah*, mentor M. Ko-
melj.

Nuša Glažar: *Pietro Longhi, kronist Be-
netk 18. stoletja*, mentor Lev Menaše.

Svetlana Kurelac Stefanović: *Štukature v
Mariboru in Ptujju*, mentor N. Šumi.

Nika Leben Vidic: *Počitniške vile na Ble-
du od 1850 do druge svetovne vojne*, men-
tor N. Šumi.

Azra Lenič Džindo: *Mirko Šubic, slikar
in restavrator*, mentor N. Šumi.

Gojka Pajagić Bregar: *Kazule 17. stoletja
v Narodnem muzeju v Ljubljani*, mentor
N. Šumi.

Marija Planinc Kos: *Štefan Planinc, sli-
kar*, mentor N. Šumi.

Renata Ribnikar: *Gorenjski likovniki v
luči likovne kritike*, mentor N. Šumi.

Boštjan Soklič: *Ikonološka in morfološka
analiza demoničnosti v času antike do re-
nesanse*, mentorica N. Golob.

Snežana Stevanović: *Keramika na Sloven-
skem*, mentor M. Juteršek.

Adela Železnik: *Umetnostnozgodovinski
profil področij Radovljice, Bleda in Bohi-
nja v srednjem veku*, mentor J. Höfler.

Leto diplomiranja 1991

Barbara Boltar: *Življenje in delo Ljuba
Ravnikarja*, mentor M. Komelj.

Tanja Gregorovič: *Freske v predodruju
krške stolnice (okoli leta 1340)*, mentor J.
Höfler.

Metka Hari: *Arhitekt Franc Novak – Feri
in njegova vloga v razvoju Murske Sobote*,
mentor N. Šumi.

Matejka Pavlica: *Topografski popis sakral-
nih spomenikov v župniji sv. Urha v Brani-
ku na Primorskem*, mentor M. Komelj.

Monika Pemič: *Poskus prikaza metodo-
loškega pristopa v umetnostnozgodovin-*

*skem pisanju dr. Rajka Ložarja: oris virov
in prikaz na primeru disertacije*, mentor
N. Šumi.

Nataša Polajnar: *Michael Cussa »Univer-
sae Carniolae Lapidaria et Architectus«*,
mentor M. Komelj.

Blaž Rotar: *Dušan Grabrijan, arhitekt,
pedagog, raziskovalec in pisec*, mentor N.
Šumi.

Melisanda Sedonja: *Barve v slikarstvu in
funkcija barve pri slovenskih impresioni-
stih*, mentor N. Šumi.

Leto diplomiranja 1992

Stanka Gačnik Firbas: *Cerkveno posodje
v umetnosti in religiji*, mentor N. Šumi.

Brigita Kunaver: *Slikani portret na Kranj-
skem od 1770 do konca Ilirskih provinc*,
mentor M. Komelj.

Klementina Jurančič: *Velikonedeljska sku-
pina plastik iz začetka 15. stoletja*, men-
tor J. Höfler.

Robert Peskar: *Srednjeveške poslikave zu-
nanjščin cerkva v osrednji Sloveniji*, men-
tor J. Höfler.

Sarival Sosič: *Simbolika barve*, mentor
M. Komelj.

Irena Šterman: *Barva v sodobnem sloven-
skem slikarstvu*, mentor M. Komelj.

Alenka Vodnik: *Brokatni vzorci v sloven-
skem stenskem slikarstvu 15. stoletja*, men-
tor J. Höfler.

MAGISTRSKE NALOGE V OBDOBJU
OD 1990 DO 1992

Jasna Horvat: *Muzejska predstavitev zgo-
dovine*, mentor S. Vrišer, zagovor 1990.

Barbara Jaki Mozetič: *Štukturna deko-
racija profanih in sakralnih notranjščin 17.
stoletja v Sloveniji*, mentor N. Šumi, zago-
vor 1992.

Primož Lampič: *Slovenska fotografija
1918–1980*, mentorja M. Komelj in M.
Kambič, zagovor 1991.

Maja Lozar Štamcar: *Šrambeno pohištvo
17. in 18. stoletja*, mentor N. Šumi, zago-
vor 1991.

Julijana Stojan: *Gojmir Anton Kos*, men-
tor N. Šumi, zagovor 1990.

Breda Škrjanec: *Zgodovina ljubljanskih gra-
fičnih bienalov*, mentor N. Šumi, zagovor
1992.

Matija Žargi: *Obrtno in industrijsko obli-*

kovanje kovin v 19. stoletju na Slovenskem, mentor N. Šumi, zagovor 1991.

DOKTORSKE DISERTACIJE V OBDOBJU 1990 DO 1992

Mirjana Lesek: *Slikarstvo baroka u Sremsu*, mentor N. Šumi, zagovor 1990.

Zlatko Malčić: *Muzejski predmet u muzejima novije istorije*, mentor S. Vrišer, zagovor 1991.

Jelka Pirkovič: *Osrednji pojmi in zasnova spomeniškega varstva v Sloveniji*, mentor N. Šumi, zagovor 1991.

Irina Subotić: *Likovni krug časopisa »Zenit«*, mentor N. Šumi, zagovor 1991.

Samo Štefanac: *Kiparstvo Nikolaja Florentinca in njegovega kroga*, mentor J. Höfler, zagovor 1991.

Dušan Vuletić: *Spašavanje i inventarizacija kulturne baštine Srema – pokretnih spomenika kulture – u toku 2. svetskog rata*, mentor S. Vrišer, zagovor 1990.

Zbral Samo Štefanac

SLOVENSKO UMETNOSTNOZGODOVINSKO DRUŠTVO (SUZD) V PRETEKLIH TREH LETIH (1990-1992)

Člani SUZD smo se po dveh letih (Kamnik 1990) spet zbrali na občnem zboru, letos 19. novembra v Moravcih v Prekmurju. Dosedanji (in po volitvah tudi novi) predsednik SUZD dr. Stane Bernik je v svojem poročilu povzel najodmevnejše delovanje društva v tem času. Leta 1990 so bili izvedeni ekskurzija v Grčijo in 10. baročni pogovori v Mariboru s celodnevno ekskurzijo po Koroški. Leta 1991 so bili organizirani ekskurzija v Nemčijo z ogledom arhitekture novih muzejev, mednarodno srečanje v Dobrovem v Brdih na temo Zoran Mušič in njegov čas, posvet o soboškem urbanizmu in arhitekturni podobi, 11. pogovori o baročni umetnosti v Stični in družabno srečanje na Bellevueju v Ljubljani. Letos je društvo pripravilo okroglo mizo o perečih problemih umetnostnozgodovinske stroke v Moderni galeriji v Ljubljani in ekskurzijo v Pariz (ogled nove arhitekture pariških muzejev).

V Izvršilni odbor SUZD so bili izvoljeni naslednji člani: Janez Balažic, Jadranka Bogataj, Sonja Hoyer, Breda Ilich-Klančnik, Milojka Kline, Peter Krečič, Milček Komelj, Mateja Kos, Nika Leban, Luka Matijevič, Andrej Smrekar in Gojko Zupan.

Z osamosvojitvijo Slovenije je izvršilni odbor SUZD pričel z aktivnostmi za včlanjenje Slovenskega umetnostnozgodovinskega društva v CIHA (Mednarodni komite za umetnostno zgodovino), večkrat pa je tudi na mednarodni ravni izrazil protest ob lanskim junijskim vojni v Sloveniji in pozneje ob vojni na Hrvaškem in v Bosni. Spremenjen družbeni sistem, ki ga je sprejela naša mlada država, zahteva novo zakonodajo in vzpostavitev novega sistema financiranja raziskovalnega dela. O izhodiščih za novo spomeniškovarstveno zakonodajo se je na občnem zboru v Moravcih razvila obsežna razprava, podanih je bilo tudi mnogo pobud.

Strokovna tajnica SUZD g. Jadranka Bogataj je podala finančno poročilo. Finančno poslovanje je pozitivno. SUZD dobi sredstva za svoje delo od Ministrstva za kulturo (letos za Zbornik za umetnostno zgodovino, ki je največja finančna postavka, 300.000 SIT) in od Ministrstva za znanost in tehnologijo (samo za ZUZ, letos 1.025.000 SIT). Del stroškov za ZUZ se krije tudi iz naročnin. SUZD šteje 295 članov, od katerih je letos le slaba polovica plačala članarino (v tolarski protivrednosti 50 DEM) in dobila društvene izkaz-

nice. Ker je seveda zaželeno, da se tudi študenti čim več vključujejo v delo društva, imajo v izvršilnem odboru svojega predstavnika.

Razprava je tekla tudi o Zborniku za umetnostno zgodovino, ki ga SUZD izdaja že od svoje ustanovitve leta 1921. S celovitejšimi prevodi prispevkov vanj se bo slovenska umetnostnozgodovinska stroka aktivneje vključevala v mednarodne znanstvene izmenjave. Zbornik naj bi tudi pomenil mladim vrata v svet znanstvenega publiciranja. Letos bo ob redni številki XXVIII nove vrste izšel tudi poseben zvezek Bibliografija 1921–1991, ki je delo kolegice Jane Intihar Ferjan.

Predsednik dr. Bernik je ob projekciji diapozitivov z ekskurzije v Nemčijo in v Pariz za neudeležence prvič, za udeležence pa za osvežitev spomina predaval o novi muzejski arhitekturi.

Naslednji dan, 20. novembra 1992, smo si člani SUZD (s študenti nas je bilo okrog sto) pod vodstvom kolega Janeza Balaziča in prof. dr. Janeza Höflerja ogledali prekmurske in zamejske spomenike s freskami Janeza Aquile (Martjanci [že 19. 11., sl. 66], Vélémer, Monošter, Fürstenfeld in Radkesburg).

Maja Lozar Štamcar

LIBRARIJAS BŪVĒJĪBAS BIBLIOGRAFIJA - 1989. G. APRĪLIS

EXPOS, MANĀRĀS, PĒRĒ BIBLIOGRAPHIE

Apus izstrādātais eksponāts "Latvijas
māksla" - 2. Apakšstāva izstāde, parādot
apmēram 400 darbus, kas ir atspoguļoti
latvian mākslā. Izstāde ir sadalīta 10
cilvēku un 10 tēmu grupās. Izstāde ir
atvērta katru dienu no 10.00 līdz 18.00
stundām. Izstāde ir bezmaksas.

Latvian māksla izstāde "Latvian
Māksla" - 2. Apakšstāva izstāde, parādot
apmēram 400 darbus, kas ir atspoguļoti
latvian mākslā. Izstāde ir sadalīta 10
cilvēku un 10 tēmu grupās. Izstāde ir
atvērta katru dienu no 10.00 līdz 18.00
stundām. Izstāde ir bezmaksas.

Latvian māksla izstāde "Latvian
Māksla" - 2. Apakšstāva izstāde, parādot
apmēram 400 darbus, kas ir atspoguļoti
latvian mākslā. Izstāde ir sadalīta 10
cilvēku un 10 tēmu grupās. Izstāde ir
atvērta katru dienu no 10.00 līdz 18.00
stundām. Izstāde ir bezmaksas.

Latvian māksla izstāde "Latvian
Māksla" - 2. Apakšstāva izstāde, parādot
apmēram 400 darbus, kas ir atspoguļoti
latvian mākslā. Izstāde ir sadalīta 10
cilvēku un 10 tēmu grupās. Izstāde ir
atvērta katru dienu no 10.00 līdz 18.00
stundām. Izstāde ir bezmaksas.

Latvian māksla izstāde "Latvian
Māksla" - 2. Apakšstāva izstāde, parādot
apmēram 400 darbus, kas ir atspoguļoti
latvian mākslā. Izstāde ir sadalīta 10
cilvēku un 10 tēmu grupās. Izstāde ir
atvērta katru dienu no 10.00 līdz 18.00
stundām. Izstāde ir bezmaksas.

Latvian māksla izstāde "Latvian
Māksla" - 2. Apakšstāva izstāde, parādot
apmēram 400 darbus, kas ir atspoguļoti
latvian mākslā. Izstāde ir sadalīta 10
cilvēku un 10 tēmu grupās. Izstāde ir
atvērta katru dienu no 10.00 līdz 18.00
stundām. Izstāde ir bezmaksas.

Latvian māksla izstāde "Latvian
Māksla" - 2. Apakšstāva izstāde, parādot
apmēram 400 darbus, kas ir atspoguļoti
latvian mākslā. Izstāde ir sadalīta 10
cilvēku un 10 tēmu grupās. Izstāde ir
atvērta katru dienu no 10.00 līdz 18.00
stundām. Izstāde ir bezmaksas.

Latvian māksla izstāde "Latvian
Māksla" - 2. Apakšstāva izstāde, parādot
apmēram 400 darbus, kas ir atspoguļoti
latvian mākslā. Izstāde ir sadalīta 10
cilvēku un 10 tēmu grupās. Izstāde ir
atvērta katru dienu no 10.00 līdz 18.00
stundām. Izstāde ir bezmaksas.

Latvian māksla izstāde "Latvian
Māksla" - 2. Apakšstāva izstāde, parādot
apmēram 400 darbus, kas ir atspoguļoti
latvian mākslā. Izstāde ir sadalīta 10
cilvēku un 10 tēmu grupās. Izstāde ir
atvērta katru dienu no 10.00 līdz 18.00
stundām. Izstāde ir bezmaksas.

Latvian māksla izstāde "Latvian
Māksla" - 2. Apakšstāva izstāde, parādot
apmēram 400 darbus, kas ir atspoguļoti
latvian mākslā. Izstāde ir sadalīta 10
cilvēku un 10 tēmu grupās. Izstāde ir
atvērta katru dienu no 10.00 līdz 18.00
stundām. Izstāde ir bezmaksas.

Latvian māksla izstāde "Latvian
Māksla" - 2. Apakšstāva izstāde, parādot
apmēram 400 darbus, kas ir atspoguļoti
latvian mākslā. Izstāde ir sadalīta 10
cilvēku un 10 tēmu grupās. Izstāde ir
atvērta katru dienu no 10.00 līdz 18.00
stundām. Izstāde ir bezmaksas.

Latvian māksla izstāde "Latvian
Māksla" - 2. Apakšstāva izstāde, parādot
apmēram 400 darbus, kas ir atspoguļoti
latvian mākslā. Izstāde ir sadalīta 10
cilvēku un 10 tēmu grupās. Izstāde ir
atvērta katru dienu no 10.00 līdz 18.00
stundām. Izstāde ir bezmaksas.

Latvian māksla izstāde "Latvian
Māksla" - 2. Apakšstāva izstāde, parādot
apmēram 400 darbus, kas ir atspoguļoti
latvian mākslā. Izstāde ir sadalīta 10
cilvēku un 10 tēmu grupās. Izstāde ir
atvērta katru dienu no 10.00 līdz 18.00
stundām. Izstāde ir bezmaksas.

UMETNOSTNOZGODOVINSKA BIBLIOGRAFIJA ZA LETO 1988

KNJIGE, RECENZIJE, PREVODI

- 1 Apes academiae operosorum Labacensium... / Akademске čebele ljubljanskih operozov ali Ustanova, pravila, smoter, imena in simboli nove Akademije, združene pod simbolom čebel v Ljubljani, izročene slovestvenemu svetu z nastopnim govorom na prvem javnem zboru govorjenim veljakom Emone / prev. in opombe Primož Simoniti. - Ljubljana: SAZU, 1988. - 2 zv.: 85 str., 22 str., 23. f.
- 2 Cene Avguštin, Škofja Loka. - Maribor: Obzorja, 1988. - 39 str.: ilustr. - (Kulturni in naravni spomeniki Slovenije; 131). Bibliografija.
- 3 Zoran W. Belić / prev. Franci Zagoričnik, Diskurz umetnosti in diskurz teorije idej. - *Dialogi* 1988, št. 7/8, str. 118-120.
- 4 Stane Bernik, Plakat in znak: vodilni temi slovenskega sodobnega oblikovanja vidnih sporočil. - Ljubljana: Art Directors Club; Sintesa, 1988. - 129 str.: ilustr.
- 5 Oto Bihalji-Merin / prev. Tatjana Pregl, Seks in Eros. - *Likovne besede* 8, 9 / december 1988, str. 44-59: ilustr. Esej iz knjige Re-vizija umetnosti.
- 6 Pavle Blaznik, Historična topografija slovenske Štajerske in jugoslovanskega dela Koroške do leta 1500. II. knjiga: N-Ž. - Ljubljana: SAZU, Zgodovinski inštitut Milka Kosa; Maribor: Obzorja, 1988. - 575 str. - (Historična topografija Slovenije; 2).
- Janez Boljka / redakcija Gojko Zupan. - Ljubljana: Mladinska knjiga, 1988. - 47 str.: ilustr. - (Sodobne likovne monografije). Besedilo vzpor. v slov., angl., franc., nem., ital.
- 8 Tomaž Brejc, Dolgo vroče poletje 1937. Iz knjige esejev o Guernici. - *Naši razgledi* 25. 3. 1988, št. 6, str. 203-204 in 8. 4. 1988, št. 7, str. 235-236.
- 9 id., Guernica: eseji o slikarstvu, politiki in vojni. - Ljubljana: Delavska enotnost, 1988. - 139 str.: ilustr. - (Predstavitve). Rec.: Igor Gedrih, *Naši razgledi* 8. 7. 1988, št. 13, str. 417; Lev Kreft, *Delo* 12. 5. 1988, št. 109, str. 8.
- 10 id., Tomaž Šalamun in Julian Schnabel. Uvodni esej v ponatis pesniške zbirke Poker. - *Naši razgledi* 13. 5. 1988, št. 9, str. 284-285.
- 11 Markus Bröderlin / prev. Doris Debenjak, Postmoderna duša in geometrija (odlomek). - *Likovne besede* 6, 7/julij 1988, str. 2-10: ilustr.
- 12 Peter Bürger / prev. Slavo Šerc, Uvodna beseda h knjigi Postmoderne: Alltag, Allegorie und Avantgarde. - *Problemi / Literatura* 1988, št. 5, str. 180-183.
- 12a Emilijan Cevc, O moralnih avtorskih pravicah likovnih umetnikov, str. 41-46 v: Akademija in varstvo moralnih pravic. - Ljubljana: SAZU, 1988.

- 13
Marjeta Ciglencéki, Ptujski slikarji XX. stoletja (1987). – *Naši razgledi* 15. 1. 1988, št. 1, str. 12.
- 14
cad., Od kartografije k vedutnem slikarstvu. – Ptuj: Pokrajinski muzej, 1988. – 16 str.
- 15
Jože Curk, Lenart v Slovenskih Goricah in njegova okolica. – Maribor: Obzorja, 1988. – 54 str.: ilustr. – (Kulturni in naravni spomeniki Slovenije; 160).
- 16
Ješa Denegri / prev. Brane Kovič, Wols fotograf. – *Ekran* 1988, št. 5, 6, str. 59–60: ilustr.
- 17
Aleš Erjavec, Ideologija in umetnost modernizma. – Ljubljana: Partizanska knjiga, 1988. – 152 str.: ilustr. – (Znanstveni tisk).
Odlomki v: *Odjek* (Sarajevo) 1. – 15. 9. 1988, št. 17 in 15. – 30. 9. 1988, št. 18.
Rec.: Miško Šuvaković, *Moment* (Gornji Milanovac) 13, januar–mart 1989, str. 72–73.
- 18
Max Fabiani, Etruščanska duša. Spis iz knjige: Max Fabiani, Kultura mest, uredil Marko Pozzetto, Trst, 1988. – *AB* 97, 98/december 1988, str. 33–34.
- 19
Maks Fabiani, O kulturi mest. Spisi 1895–1960 / uredil in uvod napisal Marko Pozzetto. – Trst: Založništvo Tržaškega tiska, 1988. – 187 str.: ilustr. – (Knjižna zbirka Kulturna dediščina).
Odlomek v: *Delo* 29. 9. 1988, št. 227, str. 6.
Rec.: Marijan Zlobec, *Delo* 24. 9. 1988, št. 223, str. 16; *Primorski dnevnik* 21. 8. 1988, št. 182, str. 10: ilustr.
- 20
Edvilijo Gardina, Umetnostnozgodovinski spomeniki v mestu, v: Koper: turistični vodnik po mestu. – Koper: Lipa, 1988. – 80 str.: ilustr.
- 21
Jelka Godec-Schmidt, Danes slikam: priročnik za risanje in slikanje. – Ljubljana: Mladinska knjiga, 1988. – 32 str.: ilustr. – (Igra in delo).
- 22
Nataša Golob, Poslikani leseni stropi na Slovenskem do sredine 18. stoletja. – Ljubljana: Slovenska matica, 1988. – 205, /3/ str.: ilustr.
Bibliografija.
Rec.: Drago Medved, *Delo* 11. 8. 1988, št. 185, str. 8.
- 23
Clement Greenberg / prev. Marjana Juvanc, Modernistično slikarstvo. *Likovne besede* 6, 7/ julij 1988, str. 14–21: ilustr.
- 24
John Hind / prev. in priredba T. T., Gilbert & George. Umetniška terorista. – *Tribuna* 13. 1. 1988, št. 6, str. 22–23: ilustr.
- 25
Janez Höfler, O prvih cerkvah in prazupnijah na Slovenskem (1986), rec.: Jože Curk, *Časopis za zgodovino in narodopisje* 1988, št. 2.
- 26
Janez Höfler, Osnove likovne umetnosti. – 3. natis. – Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1988. – 153 str., barvne pril. Ovojni naslov: Umetnostna vzgoja.
- 27
Jakčev dom v Novem mestu. Umetnostna zbirka podarjenih Jakčevih del v Dolenjskem muzeju. – Novo mesto: Dolenjski muzej, 1988. – 671 str.: ilustr. – (Muzejska knjižna zbirka Monografije).
Bes. v slov. in angl.
Vsebinska: Špelca Čopič, Jakčeve pastelne krajine; Stane Granda, Jakčevo delo kot vir za slovensko in posebej novomeško zgodovino; Barbara Jaki, Razmišljanje ob Jakčevih najpogostejših novomeških motivih; Milček Komelj, Vodnik po Jakčevem domu; id., Simbolika Jakčevih motivov; Jože Kastelic, Vstop v Jakčev dom; Luc Menaše, Božidar Jakac in hiša, kratak ogled in še želja; Tone Pavček, Dolenjska in dolenjski in moj Jakac; Ivan Sedej, Božidar Jakac med tradicijo in moderno umetnostjo; Nace Šumi, O Jakčevem domu, novi nenavadni umetniški zbirki.
- 28
Zmago Jeraj, z mariborskimi motivi likovno opremil: Andrej Brvar, Zimska romanca. – Ljubljana: Partizanska knji-

ga, 1988. – 32 str. – (Matjaževa knjižnica).

Rec.: –ch, *Knjiga* 1988, št. 11–12, str. 520–521.

29
Zmago Jeraj, Z vlakom, Sičevo, Sopočani in druge upodobitve: risbe, gvaši, fotografije v: Andrej Brvar, Mala Odiseja. – Ljubljana: Partizanska knjiga, 1988. – 88 str.: ilustr. – (Matjaževa knjižnica).

30
Janez Kajzer, Macesen: roman o Ivanu Groharju. – 2., z reprodukcijami dop. izd. – Ljubljana: Borec, 1988. – 357 str. Str. 361–367: Literatura o I. Groharju.

31
Iosephi Kastelic Opera Selecta. – Ljubljana: Slovensko arheološko društvo, 1988.

32
Stanko Kokole, Zlatno doba Dubrovnika. XV. i XVI. stoljeće (Zagreb 1987, r k.). – *ZUZ* n. v. XXIV, 1988, str. 89–94.

33
Jože Kološa-Kološ: fotografija = photography / tekst Andrej Medved, Sava Stepanov. – Ljubljana: Delavska enotnost, 1988.

34
Mateja Kos, Bidermajer v Münchnu in na Dunaju. Biedermeiers Glück und Ende... Die gestörte Idylle 1815–1848 (München 1987, rk.). Bürgersinn und Aufbegehren: Biedermeier und Vormärk in Wien 1815–1848 (Dunaj 1987, rk.). – *ZUZ* n. v. XXIV, 1988, str. 96–98.

35
Andrej Kosič / besedila Fulvio Monai, Roberto Joos, Dino Menichini, Gerard Boulanger, Milko Rener, Joško Vetrih, Janez Mesesnel, Ivan Sedej. – /Gorica: samozaložba, 1988/. – 21 str.: ilustr. Bes. v slov., ital., nem.

36
Primož Lampič, Dušan Grabrijan: Bosensko orientalska arhitektura v Sarajevu, Ljubljana 1985. – *Sinteza* 79, 80, 81, 82/december 1988, str. 186.

37
Christopher Lasch / prev. Tea Štoka, Estetika minimalistov: likovna umetnost in literatura v dobi skrajnosti. – *Problemi-Literatura* št. 4, 1988, str. 246–266. Izbor, redakcija in opomba Aleš Debeljak.

38
Ana Lavrič, Vloga ljubljanskega škofa Tomaža Hrena v slovenski likovni umetnosti. – Ljubljana: SAZU, 1988. – 2 zv. (246, 461 str.). – (Dela / SAZU, Razred za zgodovinske in družbene vede; 32. Umetnostnozgodovinski inštitut Francesca Steleta; 1.)

39
Marjana Lipoglavšek, Nell'Eta di Correggio e dei Carracci: Pittura in Emilia dei secoli XVI e XVII (rk. 1986). – *ZUZ* n. v. XXIV, 1988, str. 94–96.

40
Nives Marvin, Risbe Klavdija Palčiča v najnovejši zbirki Marka Kravosa. – *Primorska srečanja* 86/1988, str. 566. Marko Kravos, Ko so nageljni dišali. – Ljubljana: Prešernova družba, 1988.

41
Catherine Mc Coy / prev. in uvod Saša J. Mächtig, Na pragu novega. Industrijsko oblikovanje. – *Delo* 27. 8. 1988, št. 199, str. 24 in 3. 9. 1988, št. 205, str. 24. Prevod eseja iz japonske revije *Design News*.

42
France Mihelič, Ribniška himna. – /S. l.: s. n., 1988/. – 5 str. bes. z ilustr., grafike.

43
Jure Mikuž, Splan Meduze in/ali problem avantgarde, str. 310–312 v: 40 udarcev: slovenska filmska publicistika o slovenskem in jugoslovanskem filmu v obdobju 1949–1988 / izbral in ur. Zdenko Vrdlovec. – Ljubljana: Slovenski gledališki in filmski muzej, 1988. Ponatis iz: *Ekran* 1980, št. 7/8.

44
Marko Modic / bes. »Ekran sanjskih podob« Jure Mikuž. – Ljubljana: Zveza organizacij za tehnično kulturo Slovenije, 1988. – 142 str.: ilustr. Bes. tudi v angl. in japonščini.

45
Milena Moškon, Stalna razstava umetnostne in kulturnozgodovinske zbirke Pokrajinskega muzeja v Celju. – 3. izd. – Maribor: Obzorja, 1988. – 38 str.: ilustr. – (Kulturni in naravni spomeniki Slovenije; 67).

46
Marko Mušič, Valovanje v svetlobi: arhitektura nove draveljske cerkve / bes.

- Nace Šumi. – Ljubljana: Župnijski urad Dravljice; Znanstveni inštitut FF, 1988.
Poročili: Darinka Kladnik, *Dnevnik* 16. 12. 1988, št. 341, str. 10: ilustr.; Marijan Zlobec, *Delo* 15. 12. 1988, št. 290, str. 6. 47
- Božo Otorepec, Srednjeveški pečati in grbi mest in trgov na Slovenskem. – Ljubljana: Slovenska matica; ZRC SAZU, 1988. – 333 str.: ilustr.
 Bibliografija.
Rec.: Slavko Gaberc, *Primorska srečanja* 89, 90/1989, str. 86–87. 48
- Louis Pauwels, Samotar stolpa se je poslovolil, Salvador Dali. – *Dnevnik* 5. 1. 1988, št. 2, str. 11. 49
- Rajko Pavlovec, Zanimiva kraška vas. Lokev skozi čas (Ljubljana, 1987). – *Primorska srečanja* 79/1988, str. 70–71. 50
- Igor Pleško, Skopje / bes. Stane Mikuž. – Ljubljana: samozaložba, 1988.
Rec.: Mitja Košir, *Dnevnik* 26. 7. 1988, št. 201, str. 16: ilustr. 51
- Marko Pogačnik, Ljubljanski trikotnik. – Ljubljana: Domus, 1988. – 116 str.: ilustr. – (Sopotja).
Poročili: *Dnevnik* 26. 5. 1988, št. 142, str. 4; J. H., *Delo* 9. 6. 1988, št. 133, str. 8. 52
- Pokrajinski muzej Ptuj / bes. Janez Balžič, Andrej Brenc, Marjeta Ciglencečki, Blagoj Jevremov, Brane Lamut, Irena Mavrič, Marjana Tomanič-Jevremov. – Ptuj: Pokrajinski muzej, 1988. – 43 str.: ilustr. – (Zbirka Vodniki).
 Izšel je tudi vodnik: Ptuj z okolico / bes. mdr. M. Ciglencečki. – Ptuj: Kulturna skupnost, 1988. – S. p. 53
- Prenova starega mestnega jedra Škofje Loke / dr. Marjan Potočnik. – Škofja Loka: Odbor za prenovu in ožvitev starih mestnih in vaških jeder, 1988. – 95 str., pril.: ilustr. – (Loški razgledi. Doneški; 1). 54
- Vojteh Ravnikar in Grupa Kras. – Piran: Obalne galerije; Kraški zidar, 1988.
 Razširjena izdaja rk. iz 1983/84. 55
- Rec.:* Branko Siladin, *Čovjek i prostor* (Zagreb) št. 422, 1988, str. 29. 56
- Milko Rener, Novi pogledi na Spacalovo ustvarjanje. Luca Suelzu: Studio di belle arti di Venezia 1987. – *Primorska srečanja* 84, 85/1988, str. 468–469. 57
- Milan Rijavec / bes., življenjepisi, seznam del, bibliografija Janez Mesesnel. – Ljubljana: Partizanska knjiga; Mestni muzej, 1988. – 48 str.: ilustr. – (Borci-umetniki). 58
- Marko Ivan Rupnik, Umetnost terja v narodu alternativo, v: Na pragu tisočletja. – Celovec: Mohorjeva družba, 1988. – (Znanstvena knjižnica. Nova serija; 19). 59
- Ivan Sedej, Domovina, pokrajina in krajina v slovenskem slikarstvu, str. 53–61 v: Sveta si, zemlja. Slovenska pokrajinska in domovinska pesem. – Ljubljana: Prešernova družba, 1988. 60
- Ivan Sedej, študija v likovni mapi: Valentin Oman, Pariški rekviem. – Celovec: Mohorjeva družba, 1988.
Rec.: Franc Šrmpf, *Večer* 6. 7. 1988, št. 155, str. 14. 61
- Rudi Simčič: Monografija / bes. Tone Svetina. – Ljubljana: DAG, 1988. 62
- Marijan Slabe, Polhov Gradec. – Maribor: Obzorja, 1988. – 62 str.: ilustr. – (Kulturni in naravni spomeniki Slovenije; 164). 63
- Leo Steinberg, Druga merila. – *Likovne besede* 6, 7/julij 1988, str. 22–28: ilustr. 64
- Leo Steinberg / prev. Marjana Juvanc, Novi in stari iluzionizem. – *Likovne besede* 8, 9/december 1988, str. 6–14: ilustr. 65
- Stari statuti Kopra, Izole in Pirana. – Koper: Pokrajinski arhiv, 1988. – 171 str.: ilustr. – (Publikacije Pokrajinskega arhiva Koper; 8). 66
- Ferdo Šerbelj, O slovenskih razglednicah iz prve svetovne vojne, v: Oblaki so ruideči. Ljudske in umetne iz prve svetovne vojne. – Trst: ZTT, 1988.

- 66
Manfredo Tafuri / prev. Janko Zlodre, *L'architecture dans le boudoir II*. – *AB* 93, 94/april 1988, str. 40–49: ilustr.
- 67
Manfredo Tafuri / prev. Katarina Pirkmajer-Dešman in Miha Dešman, *Za neusmiljeno analizo renesanse*. – *AB* 97, 98/december 1988, str. 65–74: ilustr.
- 68
Marian Tršar, beseda o ilustratorju (Karel Zelenko), str. 154–155 v: Angelo Cerkenik, Ovčar Runo. – Ljubljana: Mladinska knjiga, 1988. – (Zlata knjiga).
- 69
Marian Tršar, beseda o ilustratorki (Marlenka Stupica), str. 293–295 v: Astrid Lindgren, Pika Nogavička. – Ljubljana: Mladinska knjiga, 1988. – (Zlata knjiga).
- 70
Klavdij Tutta: slike, grafike, akvareli 1986–1988 / bes. Brane Kovič, zapisi 35 kratkih ocen: dokumentacijo uredile Lilijsana Tutta, Irena Šterman, Sanja Bratuž. – Nova Gorica: Goriški muzej, Goriške galerije, 1988. – 63 str.: ilustr.
Poročili: Jani Alič, *Dnevnik* 1. 12. 1988, št. 325, str. 10; id., *Primorski dnevnik* 30. 11. 1988, št. 267, str. 11: ilustr.
- 71
V torek dopoldne / prev. Tatjana Simončič, *Likovne besede* 8, 9/december 1988, str. 15–22: ilustr.
Pogovor: Ammann, Joseph Beuys, Anselm Kiefer, Jannis Kounellis, Enzo Cucchi.
- 72
Viktorija Vasev Dimeska, Boris Petkovski: Makedonsko monumentalno slikarstvo na temo NOV in revolucija (Skopje 1984). – *Sinteza* 79, 80, 81, 82/december 1988, str. 186–187.
- 73
Maja Vetrih, Crkva svetog Martina u Martinšćici. Arhitektura i zidno slikarstvo. – Maribor: samozaložba, 1988. Magistrska naloga iz 1970/71 na zagrebškem Sveučilištu.
Rec.: Slavko Šterk, *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske* 1989, št. 3/4, str. 33–34: ilustr.
- 74
Risto Vitanov, Preraščanje folklorne in mitov. Ob monografiji »Milica Zorić«, Jugoslovska revija, Beograd 1986. – *Naši razgledi* 7. 10. 1988, št. 19, str. 585–586: ilustr.
- 75
Sergej Vrišer, Osnove muzeologije. – *Likovni odsevi* 7, 1988, 65 str.
Učbenik za srednje izobraževanje – tematska št. revije.
- 76
Marian Zadnikar, Gospa sveta in Gosposvetsko polje. – Celovec: Mohorjeva družba, 1988.
Rec.: Mitja Košir, *Dnevnik* 12. 5. 1988, št. 128, str. 10; V. V., *Večer* 13. 5. 1988, št. 110, str. 5.
- 77
Marian Zadnikar, Hrastovlje: romanska arhitektura in gotske freske. – Ljubljana: Družina, 1988. – 199 str.: ilustr.
- 78
Marian Zadnikar, Križni hodnik pripoveduje (Stična). – Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1988.
Odlomek objavljen v *Delo* 1. 9. 1988, št. 203, str. 6.
Rec.: Drago Medved, *Delo* 8. 10. 1988, št. 235, str. 24; Igor Škamperle, *Primorski dnevnik* 8. 11. 1988, št. 249, str. 10; Franc Šrmpf, *Večer* 5. 10. 1988, št. 232, str. 15.
- 79
Marian Zadnikar, Sakrale Kunst Sloweniens. – Ebrach: Forschungskreis Ebrach, 1988. – 24 str.: ilustr.
- 80
Zbornik Muzeja Velenje: zbornik član- kov in razprav ob 30-letnici muzeja. – Titovo Velenje: Kulturni center Ivan Napotnik, 1988. – 179 str.: ilustr.
- 81
Zbornik Oikos in drugo: o Loosu in Wittgensteinu / izbor in študija Janko Zlodre. – Ljubljana: Univerzitetna konferenca ZSMS, 1988. – 297 str.: ilustr. – (Knjižna zbirka Krt; 47).
Vsebuje poleg študije še: Massimo Cacciari, Adolf Loos in njegov Angel; id., Loos-Wien, Dokumenti; Francesco Amendolagine, Wittgensteinova hiša.
- 82
Janko Zlodre, Iz/za arhitekture II. – *AB* 97/98/december 1988, str. 75–79.
O knjigi Aleša Vodopivca in Janeza Koželja Iz arhitekture.

Gojko Zupan, Knjižni pregled. – *Sinteza* 79, 80, 81, 82/december 1988, str. 188–190.

Aleksander Bassin in Giorgio Segato: Janez Boljka–Živali; Aleksander Bassin et al.: Janez Boljka; Zoran Gabrić: Mića Popović; Un giardino in riva al mare... Miramar; Enciklopedija Slovenije 1; Ivo Maroević: Sadašnjost baštine; Janez Mesesnel: Janez Pirnat; Aleksander Milenković: Kritičke filozofeme arhitekture; Andrija Mutnjaković: Endemska arhitektura; Ivan Sedej: Ptujski slikarji XX. stoletja; Branko Suhy: monografija; Rudi Španzel; Ivan Štraus: 15 godina bosanskohercegovačke arhitekture 1970/1985; Nace Šumi: Akvareli–France Slana.

84

Franc Krištof Zupet, Sončnice za Ivana. – Maribor: Obzorja, 1988. – 99 str. – (Znamenja; 97).

Rec.: Peter Kolšek, *Delo* 15. 9. 1988, št. 215, str. 5.

85

Maja Žvanut, Knjige iz 16. stoletja v knjižnici Narodnega muzeja. – Ljubljana: Narodni muzej, 1988.

Opomba: Prevedeni prispevki, ki so nastali za simpozij Piranski dnevi arhitekture, so razvrščeni pri zaglavju Arhitekture, urbanizem.

ČLANKI

SPLOŠNO, SLIKARSTVO, GRAFIKA, KIPARSTVO, OBLIKOVANJE, FOTOGRAFIJA, DRUGI MEDIJI

I. ŠTUDIJE, PREDSTAVITVE

86

Ivo Antič, Hermannov »Jugofeniks«. – *Likovne besede* 6, 7/julij 1988, str. 49–52: ilustr.

Strip; Hermann Huppen.

87

Drago Bajt, Postmodernizem po slovensko. – *Nova revija* 73/74, 1988, str. 907–911.

88

Jože Barši, Marjetica Potrč, Dušan Zidar, Telesnost kot distanca do telesa. – *Podoba–Kristal. Razprave št. 3. Problemi* 9, 1988, str. 4–13: ilustr. Pisano v obliki pogovora.

89

Stane Bernik, Selekcija jugoslovanskih posterjev. – *MM–Media marketing* oktober 1988.

90

Tomaž Brejc, Assunta, Izidor Cankar in moderna umetnostna zgodovina. – *Sodobnost* 1988, št. 6, 7, str. 669–677.

91

id., Eksistencializem in slovensko moderno slikarstvo. – *Sodobni slovenski jezik, književnost in kultura / Obdobja* 8, 1988 (Zbornik mednarodnega simpozija, Ljubljana, 1986), str. 447–459.

92

id., Modernizem po postmodernizmu? – *Naši razgledi* 23. 9. 1988, št. 18, str. 542–543.

93

id., Prostor in luč, dotik in telo. Notice o Caravaggio v umetnosti osemdesetih let. – *Ekran* 1988, št. 7, 8, str. 40–43: ilustr. Jesenska filmska šola 1987.

94

id., Revizije v sodobni umetnostni zgodovini. – *Sodobnost* 1988, št. 10, str. 973–982.

95

Milan Butina, Elementi likovne forme v risbi. – *Likovne besede* 6, 7/julij 1988, str. 40–44: ilustr.

Na str. 94–95 njegovo pismo uredniku zaradi tiskovnih napak.

96

id., O odnosu (likovna) umetnost–estetika. – *Sodobnost* 1988, št. 12, str. 1190–1199.

97

Emilijan Cevc, Arte medievale nell'Alto Isontino, nel Collio e nella Valle del Vipacco. – *La Cultura Slovena nel Litorale* (Zbornik seminarja, Gorica 1986), 1988, str. 53–76: ilustr.

Rec.: Pavle Merku, *Primorska srečanja* 95, 96/1989, str. 309–310.

98

Emilijan Cevc, La statua Gotica della Madonna di Castelmonte in Friuli. – *Cultura in Friuli* (Videm/Udine) 1988, str. 427–442.

99

Marjeta Ciglencečki, Inventar gradu v Veliki Nedelji. – *Ormož skozi stoletja* III, 1988.

- 100
Špelca Čopič, Spreminjanje slovenskega kiparstva po letu 1952. – *Sodobni slovenski jezik, književnost in kultura/Obdobja* 8, 1988 (Zbornik mednarodnega seminarja, Ljubljana 1986), str. 461–471.
- 101
Nuša in Srečo Dragan, Slovenski video druge polovice 80. let. – *Film video monitor* (Gorica) 3, 1988.
- 102
Milan Erič-Pac, Nova razmerja med globinsko in površinsko strukturo. – *Tribuna* 1988, št. 4, str. 24–28 in št. 5, str. 27–29; ilustr.
- 103
Nataša Golob, Koledarček (MS 160) v ljubljanski Narodni in univerzitetni knjižnici. – *ZUZ* n. v. XXIV, 1988, str. 33–43 + ilustr.
- 104
Janez Höfler, Freske v cerkvi sv. Jurija v Ptuj. – *Varstvo spomenikov* 30/1988, str. 67–73.
- 105
id., Ob novih odkritjih srednjeveških fresk v mestni župnijski cerkvi Sv. Jurija v Ptuj. Preliminarna opažanja in ugotovitve. – *Časopis za zgodovino in narodopisje* 1988, št. 1.
- 106
Jana Intihar-Ferjan, Umetnostnozgodovinska bibliografija za leto 1984. – *ZUZ* n. v. XXIV, 1988, str. 105–152.
- 107
Marjeta Kambič, Ikonografske opombe k Solčavski in Krakovski Mariji. – *ZUZ* n. v. XXIV, 1988, str. 11–19 + ilustr.
- 108
Mirko Kambič, Iz starih fotografskih albumov. Avgust Berthold (1880–1919) in njegov fotografski atelje. – *Kronika* 1988, št. 3, str. 253–257; ilustr.
- 109
Taras Kermauner, O OHOju. (Gradivo za zgodovinoisje). – *Dialogi* 1988, št. 7–8–9, str. 126–132 (I).
Napisano v predpomladi 1987 kot referat za spominsko delovni teden v Kranju, posvečen OHO.
- 110
Milček Komelj, Asociacije o umetnosti in resnici. – *Sodobnost* 1988, št. 6, 7, str. 678–689.
- 111
id., Vprašanje angažiranosti v slovenskem ekspresionističnem slikarstvu. – *Sinteza* 79, 80, 81, 82/december 1988, str. 146–148.
- 112
Grega Košak, Integralni problemi in naloge oblikovanja na pragu postindustrijske produkcije. – *MM-Media Marketing* november 1988.
- 113
Brane Kovič, Design ob koncu osemdesetih: iztrošenost metafor? – *AV* 05, pomlad 88, str. 77–81; ilustr.
- 114
Peter Krečič, Estetika v likovni publicistiki zadnjega desetletja. – *Sodobnost* 1988, št. 11, str. 1095–1100.
- 115
id., Vizualna poezija Matjaža Hanzka in aktualnost avantgarde. – *Sinteza* 79, 80, 81, 82/december 1988, str. 149–159.
- 116
Lev Kreft, Gesamtkunstwerk; nova slovenačka umjetnost. – *Odjek* (Sarajevo) 1. – 15. 11. 1988, št. 21, str. 4–5.
- 117
Stane Kumar, Petdesetletnica ustanovitve likovne skupine »Gruda« 1938–1988. – *Obzornik* 1988, št. 9, str. 653–655.
- 118
Branko Marušič, La cultura degli Sloveni del Litorale nell'Ottocento. – *La Cultura Slovena nel Litorale* (Zbornik seminarja, Gorica 1986) 1988, str. 9–30.
- 119
Saša Mächtig, Strateško načrtovanje in oblikovalski marketing. Ob organizacijskih pripravah na 17. svetovni kongres ISCID v Ljubljani septembra 1991. – *Naši razgledi* 8. 4. 1988, št. 7, str. 233–234.
O tem še: id. / int. zap. Darinka Kladnik, *Dnevnik* 11. 6. 1988, št. 158, str. 5.
- 120
Marina Mauhler-Gržinič, Umetnost, zgodovina in ponavljanje. – *Podoba-Kristal. Razprave št. 3. Problemi* 9, 1988, str. 96–101.
- 121
Drago Medved, Ekspresionizem danes. – *Obrzi* 1988, št. 1/2, str. 55–56.

- 122 William Messer / int. zap. Bojan Rado-
vič, YU-fotografija z distance. – *Mladina*
13. 5. 1988, št. 19, str. 53–54: ilustr.
- 123 Jure Mikuž, Simbol ruke / prev. Aljoša
Buha. – *Treči program* – *Radio Sarajevo*
1988, 59, str. 271–277.
- 124 Jure Mikuž, Zapis o O. – *Ekran* 1988, št.
5, 6, str. 32–35.
- 125 Jožef Muhovič, O vogelnih kamnih in
kamnih spotike: vaja iz estetiške avtore-
fleksije. – *Sodobnost* 1988, št. 12, str.
1199–1207.
- 126 id., Vstop v logiko mladostne likovne
produkcije – poteze klitja, ki smo mu
priča. – *Likovne besede* 6, 7/julij 1988,
str. 29–39: ilustr. in 8, 9/december 1988,
str. 33–43: ilustr.
- 127 id., Likovna teorija – mlinski kamen ali
krilati Pegaz. – *Likovne besede* 8, 9/de-
cember 1988, str. 23–25.
- 128 Tatjana Pregl, Prispevek k preučevanju
erotike in seksa v slovenskem slikarstvu.
– *Likovne besede* 8, 9/december 1988, str.
60: ilustr.
- 129 Milko Renar, L'arte figurativa nel nove-
cento. – *La cultura Slovena nel Litorale*
(Zbornik seminarja, Gorica 1986) 1988,
str. 103–124: ilustr.
- 130 Nenad Roban, Christian Borngraber. Za
novi nemški design. – *AV* 05, pomlad
1988, str. 48–51: ilustr.
- 131 Ivan Sedej, Abstraktne, nepredmetne
smeri v likovni umetnosti. – *Likovne be-
sede* 6, 7/julij 1988, str. 81–85: ilustr.
- 132 id., Ilustracije Levstikovih stvaritev od
Kliča do Palčiča. – *Prešernov koledar*
1988, str. 30–35: ilustr. v koledarskem de-
lu.
- 133 id., Likovna umetnost in politika v 19.
stoletju. – *Prešernov koledar* 1988, str.
68–73: ilustr.
- id., Sodobno slovensko kiparstvo. – *Ce-
lovski zvon* 16, 1988, str. 53.
- 135 Slavoljub Vava Stanković / zap. Damja-
na Pintar, Intervju. – *Likovne besede* 8,
9/december 1988, str. 4–5.
- 136 Ivan Stopar, Mojster Friderik Beljaški in
freske v celjski Marijini kapeli. – *ZUZ* n.
v. XXIV, 1988, str. 21–32 + ilustr.
O tem še polemika: Ivan Stopar / int.
zap. Drago Medved, *Delo* 23. 1. 1988, št.
44, str. 6: ilustr.; Janez Höfler, *Delo* 5. 3.
1988, št. 54; Ivan Stopar, *Delo* 12. 3.
1988, št. 60, str. 18.
- 137 Janez Strehovec, Nekateri današnji pro-
blemi kulturne politike. – *Naši razgledi*
26. 2. 1988, št. 4, str. 108–109.
- 138 id., O posebnostih kulturnikove politične
govorice. – *Naši razgledi* 10. 6. 1988, št.
11, str. 349–350.
- 139 id., Umetnina med ozemljenjem in izgi-
njanjem. – *Problemi 8 / Literatura* 6,
1988, str. 75–86.
- 140 id., Zanimljive umjetnine / prev. Lea Hi-
nić. – *Quorum* (Zagreb) 1988, 4, str.
337–354.
O umetnosti 80-ih.
- 141 Samo Štefanac, Terakota iz kroga Anto-
nia Rosselina v Kopru. – *ZUZ* n. v.
XXIV, 1988, str. 45–51 + ilustr.
- 142 Miodrag Šuvaković, Ena slika in tri bra-
nja: Nevihta in nevihte. – *Dialogi* 1988,
št. 7–8–9, str. 120–125.
Diskurzi Marca Devada, Marka Pogač-
nika in Neše Paripovića o Giorgionejevi
Nevihti.
- 143 Lidija Tavčar, Iz zgodovine vzgoje: risa-
nje in nadzorovanje telesa. – *Razprave 4*
/ Problemi 11, 1988, str. 126–135.
- 144 Borut Uršič, L'arte nel Goriziano dal
Seicento all'Ottocento. – *La cultura Slo-
vena nel Litorale* (Zbornik seminarja, Go-
rica 1986) 1988, str. 77–101: ilustr.

145
Viktorija Vasev-Dimeska, Makedonska likovna scena – obetajoči mladi. – *Likovne besede* 8, 9/december 1988, str. 123–125: ilustr.

146
Marijan Zadnikar, Romanische Baukunst in einem fernen, kleinen Land. – *Baukunst des Mittelalters in Europa* (Stuttgart) 1988.

147
Franci Zagoričnik, Los desastros de la Guerra – los desastros de la paz (spomin na neko davno razpravo). – *Likovne besede* 8, 9/december 1988, str. 92–93: ilustr.

148
Franc Zalar, Rezbarstvo in pozlatarstvo. Iz delavnice Jožeta Lapuha. – *Prešernov koledar* 1988, str. 136–140: ilustr.

II. KRAJŠI PRISPEVKI, INFORMATIVNI ČLANKI

149
Jani Bavčer / zap. Božena Križnik, Oblikovanje si počasi utira pot. – *Delo* 5. 3. 1988, št. 54, str. 23.

150
Stane Bernik, Likovniki in zgodovinarji so jezni na časopise in RTV. – *Delo* 4. 6. 1988, št. 129, str. 26.
Odgovor na poročanje Dragice Korade o mariborskem posvetu Likovna umetnost v javnih obćilih, *Delo* 31. 5. 1988.

151
Aleš Erjavec / zap. Franc Horvat, Pri nas estetika ni metodološko in konceptualno homogena stroka. – *Delo* 2. 6. 1988, št. 127, str. 7.

152
Fotoreporterji o sebi (serija). – *Teleks*: S. D., Janez Bogataj, 18. 8. 1988, št. 33, str. 42; (zad.), Božidar Dolenc, 25. 8. 1988, št. 34, str. 42; M. P., Igor Pustovrh, 8. 9. 1988, št. 36, str. 40; Gorazd Suhadolnik, Jože Suhadolnik, 4. 8. 1988, št. 31, str. 41; K. D., Jane Štravs, 11. 8. 1988, št. 32, str. 41: vse ilustr.

153
Ivo Friščić / zap. Pavle Anagnosti, Nevarna premoč brezkrvne kritike. – *Naši razgledi* 8. 4. 1988, št. 7, str. 224.

154
Milan Gabrič / zap. Darinka Kladnik, Potreba–ustvarjanje–izdelek. – *Dnevnik* 5. 3. 1988, št. 63, str. 5: ilustr.

155
Alenka Gerlovič, Malo ponosa, ali ne? – *Likovne besede* 8, 9/december 1988, str. 26–29.

156
Glazerjeve nagrade (mdr. Oton Polak, Anton Lešnik, Jože Mlinarič): *Večer* 6. 2. 1988, št. 30, str. 4.

157
Adrian Grizold, Bo človek postal brezobličen nestvor? – *Dialogi* 1988, št. 7–8–9, str. 98–100.
Pogovor z Zvestom Apollonijem in Vladimirjem Gajškom.

158
Boris Groys / int. zap. Tadej Zupančič, Postmodernizem je odgovor na medijsko revolucijo. – *Mladina* 17. 11. 1988, št. 49, str. 48–49.

159
Marina Gržinič, Zareza v kontinuiteti. Ponavljanja: Irwin. – *Dnevnik* 5. 4. 1988, št. 94, str. 13.

160
Emil Hrvatin, Galeristi izkoriščajo koristno. Free enterprise. – *Mladina* 14. 10. 1988, št. 44, str. 46–47.
Privatne galerije v Jugoslaviji.

161
Mojca Jan, Celostna umetnina (Gesamtkunstwerk). Mednarodni kolokvij Slovenskega društva za estetiko. – *Naši razgledi* 21. 10. 1988, št. 20, str. 608–609.
Referat Tamare Leva, *Naši razgledi* 4. 11. 1988, št. 21, str. 657–658.

162
Milček Komelj, Pogovor o kriterijih. Zadrege likovnih kritikov. »Dokument« iz leta 1981. – *Naši razgledi* 15. 1. 1988, št. 1, str. 10–11.

163
Lev Kreft, Reprodukcijska industrija–umetnost. Design. – *Mladina* 8. 7. 1988, št. 28, str. 40: ilustr.

164
Saša Mehtig (Mächtigt), Kako unaprediti oblikovanje. – *Dnevnik* (Novi Sad) 14. 6. 1988, št. 14951.
V cirilici.

- 165
Drago Medved, Ljubiteljska kultura želi odpraviti poplavo predpisov. – *Delo* 18. 5. 1988, št. 114, str. 2.
- 166
Jure Mikuž, Kultura kot praznik. – *Delo* 20. 2. 1988, št. 42, str. 30.
Polemičen odmev na uvodnik J. Strehovca ob kulturnem prazniku, *Delo* 6. 2. 1988.
- 167
Milan Pajk, (serija) Fotografija. – *Teleks*: Anselm Adams, 29. 5. 1988, št. 20, str. 43; Diane Arbus, 26. 5. 1988, št. 21, str. 41; Richard Avedon, 12. 5. 1988, št. 19, str. 41; George Hurrell, 9. 6. 1988, št. 23, str. 41; Helmut Newton, 16. 6. 1988, št. 24, str. 41; Irving Penn, 2. 6. 1988, št. 22, str. 41: vse ilustr.
- 168
Milan Pajk, Prevlada profesionalizma. – *Teleks* 23. 6. 1988, št. 25, str. 41: ilustr.
- 169
Bibija Perla, O estetiki na Slovenskem in o večmedijski umetnini danes. Tudi letos bo Društvo za estetiko pripravilo aktualna strokovna srečanja. – *Delo* 1. 3. 1988, št. 50, str. 6.
O kolokviju: S. J., *Delo* 17. 5. 1988, št. 113, str. 6; 18. 5. 1988, št. 114, str. 10.
Referati objavljeni v *Sodobnost* št. 10, št. 11, št. 12.
- 170
Marko Pogačnik, Mojstri predhodniki v Ljubljani. Problem ekokulture. – *Delo* 20. 1. 1988, št. 15, str. 6: ilustr.
- 171
Prešernove nagrade (mdr. Janez Boljka; sklad: Jani Bavčer, Peter Gabrijelčič, Zdenko Huzjan, Lujo Vodopivec): *Delo* 8. 2. 1988, št. 31, str. 1 + 3 ter ostali dnevnik; *Sinteza* 79, 80, 81, 82/december 1988, str. 9 + 11 (še za l. 1987); *Naši razgledi* 12. 2. 1988, št. 3 (tudi govor Borisa Podrecce).
Peter Kuhar, Prešernove nagrade – medijski dogodek. – *Delo* 18. 2. 1988, št. 40, str. 8.
- 172
Marjan Raztresen, Trg z umetninami, ki ga ni. – *Teleks* 24. 11. 1988, št. 44, str. 44–45.
- 173
Ksenija Rozman / zap. Darinka Kladnik, Kavčičeve evropske diagonale. Umetnost-
ni zgodovinar v vlogi detektiva. – *Dnevnik* 5. 3. 1988, št. 63, str. 5: ilustr.
- 174
Branko Sosič, Kongres jugoslovanskih oblikovalcev v Pulju. – *Delo* 18. 5. 1988, št. 114, str. 10.
O tem še: B. S., *Delo* 20. 5. 1988, št. 116, str. 2 in 26. 5. 1988, št. 121, str. 8.
- 175
Tinca Stegovec, Pesmi in podobe kot mostovi. Svetovni kongres pesnikov in kulture. – *Delo* 27. 8. 1988, št. 199, str. 20.
- 176
Janez Suhadolc, Na spolzki površini oblikovanja. – *Mladina* 1. 7. 1988, št. 26–27, str. 54–55: ilustr.
- 177
id., Skupni evropski kulturni trg. – *Delo* 10. 12. 1988, št. 286, str. 28.
- 178
Brane Šalamon, Kdo je najboljši? Oblikovanje. – *Večer* 6. 1. 1988, št. 3, str. 4.
- 179
Boris Šuligoj, Piran: Odkritje, ki razlaga nastanek poslikav v Tartinijevi hiši. – *Primorski dnevnik* 6. 10. 1988, št. 221, str. 3.
Citirana Sonja Hoyer.
- 180
Jože Volfand, Astronomske nagrade za oblikovanje. Naši likovniki v izbrani svetovni družini. – *Delo* 7. 5. 1988, št. 105, str. 20: ilustr.
- 181
Sergej Vrišer, Obogatil je tudi umetnost na Slovenskem. Štiristoletnica rojstva kiparja Leonharda Kerna. – *Večer* 6. 8. 1988, št. 181, str. 22: ilustr.
- 182
ZDSLJU: Javna razprava v ZDSLJU o ustavnih spremembah / povzetek zap. Alenka Gerlovič. – *Likovne besede* 6, 7/ julij 1988, str. 78–79.
Zapisana so tudi Stališča in teze ZDSLJU za sklepe 15. skupščine SULUJ.
- 183
Zlata ptica (nagrada, mdr. Igor Fistrič, Marko Modic): *Dnevnik* 31. 5. 1988, št. 147, str. 16.
- 184
Gojko Zupan, O položaju likovne kritike. – *Delo* 16. 7. 1988, št. 164, str. 23.
Odziv: Zoran Medved, Darko Marin,

Delo 23. 7. 1988, št. 169, str. 14; Marjan Tepina, Delo 6. 8. 1988, št. 181, str. 14.

185

Gojko Zupan, Vezi med 19. in 20. stoletjem. Peti kongres Zveze društev umetnostnih zgodovinarjev Jugoslavije. - *Naši razgledi* 12. 8. 1988, št. 15, str. 476-477.

186

Sonja Žitko Durjava, Stanko Kunovar. - *Delo* 25. 8. 1988, št. 197, str. 2.

187

Župančičeve nagrade (mdr. Janez Knez, Peter Škerlavaj, Alenka Železnik in Peter Zupan): *Delo* 11. 6. 1988, št. 135, str. 1+4; *Dnevnik* 11. 6. 1988, št. 158, str. 1+16; *Likovne besede* 6, 7/ julij 1988, str. 92; *Sinteza* 79, 80, 81, 82/ december 1988, str. 12.

ARHITEKTURA, URBANIZEM

I. ŠTUDIJE, PREDSTAVITVE

188

Arhitekturna delavnica Hrušica pri Ljubljani. - *AB* 93, 94/april 1988, str. 51-75: ilustr.

189

Dušan Blaganje ml., Arhitektura dveh novih ljubljanskih mostov. - *Naši razgledi* 12. 2. 1988, št. 3, str. 80: ilustr.

Mostova na Fužinah in Kodeljevem, Peter Gabrijelčič. O fužinskem mostu še: Ciril Stanič, *Delo* 5. 5. 1988, št. 103, str. 6.

190

Luigi Blau, Intervju / zap. Andrej Hrausky. - *AB* 95, 96/november 1988, str. 27-33: ilustr.

191

Bogdan Bogdanović, Krug na četiri čoka. - *AB* 95, 96/november 1988, str. 24-26: ilustr.

Piranski dnevi arhitekture 1987.

192

Miloš Bonča, Palača na Trgu V. kongresa v Celju. - *Sinteza* 79, 80, 81, 82/december 1988, str. 115-119: ilustr.

193

Manilio Brusantin, Piranesi in Arzenal. - *AB* 95, 96/november 1988, str. 19-23: ilustr.

Piranski dnevi arhitekture 1987.

194

Romano Burelli / prev. Janko Zlodre, Enigma v vizionarski arhitekturi. - *AB*

95, 96/november 1988, str. 11-18: ilustr. Piranski dnevi arhitekture 1987.

195

Jeffrey Cook, Makovec in organski nacionalizem. - *AB* 97, 98/december 1988, str. 61-64: ilustr.

Arh. Imre Makowecz, pogovor v Budimpešti 1986.

196

Jože Curk, Grad Roten turn in njegov pomen za Slovenj Gradec. - *Kronika* 1988, št. 1-2, str. 72-74.

197

Jože Curk, Oris 12 najpomembnejših gradbenih objektov v Mariboru I. - *Časopis za zgodovino in narodopisje* 1988, št. 1.

198

Andrej Černigoj: Aleš Vodopivec. Urbanizem ukinja dialog med arhitekturo in mestom, Polemika. - *AB* 97, 98/december 1988, str. 109-112.

199

Ješa Denegri, Giulio Carlo Argan kot kritik in arhitekturni zgodovinar. - *Sinteza* 79, 80, 81, 82/december 1988, str. 182-184.

200

Marinka Dražumerič, P. c. Sv. Andreja v Kovači vasi ob Kolpi. - *Varstvo spomenikov* 30/1988, str. 169: ilustr.

V tekstu je imenovana c. sv. Antona.

201

Boris Gaberščik, Evropa-arhitektura na pragu družbenih in tehnoloških novosti. - *Naši razgledi* 23. 12. 1988, št. 24, str. 734-735.

202

Slobodan Jovanović, Novosadska arhitekturna kronika. - *Sinteza* 79, 80, 81, 82/december 1988, str. 212-213: ilustr.

203

Zlatko Jurić, Hrvatska arhitektura 80-ih godina. - *AB* 97, 98/december 1988, str. 46-60: ilustr.

204

Vančo Karanfilov, Skopska arhitekturna kronika. - *Sinteza* 79, 80, 81, 82/december 1988, str. 215: ilustr.

205

Katalog razstave »Imaginacije v arhitekturi«. - *AB* 95, 96/november 1988, str. 34-69: ilustr. Piran, 1987.

- 206
Jurij Kobe, Spodbuda razlike. Štirje projekti. – *AB* 93, 94/april 1988, str. 6–12: ilustr.
Piranski dnevi arhitekture 1986.
- 207
Andrej Kocjan, Arhitektura, oblikovanje. Vrnitev v prihodnost (Back to the Future). – *AV* 05, pomlad 88, str. 54–55.
- 208
Fedja Košir, Izvorno in izvirno (v arhitekturi). – *Naši razgledi* 4. 11. 1988, št. 21, str. 636–637 in 18. 11. 1988, št. 22, str. 668–669.
- 209
Feđa (I Fedja) Košir, Stambena zgrada u Ljubljani. – *Čovjek i prostor* (Zagreb) 1988, št. 10, str. 18–19: ilustr.
Janez Koželj: stavba na Igriški v Ljubljani.
- 210
Janez Koželj, Arhitektura diskretne spremembe. – *AB* 93, 94/april 1988, str. 13–14: ilustr.
Piranski dnevi arhitekture 1986.
- 211
Peter Krečič, Vprašanje koordiniranja zbirke različnih (arhitekturnih) medijev. – *Sinteza* 79, 80, 81, 82/december 1988, str. 171–172.
- 212
Stanko Kristl, Renesansa izraznega sozvočja v arhitekturi. – *AV* 05, pomlad 88, str. 61–65: ilustr.
O delu študentov seminarja »25«.
- 213
Jure Krpan, Podirajoče se nove hiše. – *AB* 95, 96/november 1988, str. 70–72: ilustr.
- 214
id., Analiza druge dioptrije. – *AB* 95, 96/november 1988, str. 73.
- 215
Ibrahim Krzović, Arhitektura Bosne in Hercegovine 1878–1918. – *Sinteza* 79, 80, 81, 82/december 1988, str. 172–175: ilustr.
- 216
id., Arhitektura Zlatka Ugljena. – *Sinteza* 79, 80, 81, 82/december 1988, str. 175–178: ilustr.
- 217
M. C., K projektu za zgradbo slovenskega gledališča v Trstu iz leta 1913. – *Do-*
- kumenti Slovenskega gledališkega in filmskega muzeja* 50–51, 1988, str. 93–95: ilustr.
Možno avtorstvo arh. Iva Marčelja.
- 218
Zoran Manević, Beograjska arhitekturna kronika (januar 1988). – *Sinteza* 79, 80, 81, 82/december 1988, str. 204–205: ilustr.
- 219
Ivo Maroević, Zagrebška arhitekturna kronika (8). – *Sinteza* 79, 80, 81, 82/december 1988, str. 205–207: ilustr.
- 220
Josep Lluís Mateo, Meje teritorija. – *AB* 93, 94/april 1988, str. 27–30: ilustr.
Piranski dnevi arhitekture 1986.
- 221
Akos Moravanszky, Estetika prikrivanja. – *AB* 93, 94/april 1988, str. 23–26: ilustr.
Piranski dnevi arhitekture 1986.
- 222
Marko Mušič, Nova draveljska cerkev Kristusovega učlovečenja. – *Sinteza* 79, 80, 81, 82/december 1988, str. 105–114: ilustr.
- 223
Natečaji:
Igralnica v Novi Gorici. – *AB* 97, 98/december 1988, str. 93–99: ilustr.
Pokopališče Stara gora v Novi Gorici. – *AB* 97, 98/december 1988, str. 100–107: ilustr.
Zgonik / uvod Marko Pozzetto. – *AB* 97, 98/december 1988, str. 80–92: ilustr.
- 224
Rossana Pettirosso, Kraška vas na Tržaškem. Urbanistična študija in predlog revitalizacije Sv. Križa pri Trstu. – *Naši razgledi* 26. 8. 1988, št. 16, str. 488–489: ilustr.
- 225
Andrej Pogačnik, Prispevek k teoriji krajskega in mestnega motiva. – *Sinteza* 79, 80, 81, 82/december 1988, str. 141–145: ilustr.
- 226
Marko Pozzetto, »Moderne« arhitektonske zamisli v tradiciji Piranesijeve imaginacije. Ottorino Aloisio in Antonio Guacci. – *AB* 95, 96/november 1988, str. 7–10: ilustr.

227
Edvard Ravnikar, Imaginacija v arhitekturi. – *AB* 95, 96/november 1988, str. 3–6: ilustr.

Piranski dnevi arhitekture 1987.

228
Vojteh Ravnikar, Poslovna hiša v Sežani. – *Sinteza* 79, 80, 81, 82/december 1988, str. 120–125: ilustr.

229
id., Razmišljanje o zidu. – *AB* 93, 94/april 1988, str. 3–5: ilustr.

Piranski dnevi arhitekture 1986. Plečnikova prezentacija emonskega obzidja, Fabianijska Vila Ferrari v Štanjelu.

230
Peter Škerlavaj, Prodajalna Modni center v Ljubljani. – *Sinteza* 79, 80, 81, 82/december 1988, str. 132–136: ilustr.

231
Tomaž Štrukelj, Beograd – iskanje prostorske zasnove. – *Naši razgledi* 26. 2. 1988, št. 4, str. 110–112: ilustr.

232
Aleš Šuligoj, Centralni prostor Nove Gorice. – *AB* 97, 98/december 1988, str. 42–45: ilustr.

233
Marjan Tepina, Barcelona in Kranj. – *AB* 93, 94/april 1988, str. 80–82: ilustr.

234
Heinz Tesar, Plasti. – *AB* 93, 94/april 1988, str. 19–22: ilustr.

Piranski dnevi arhitekture 1986.

235
Vinko Torkar, Racionalizacija urbane strukture Nove Gorice z arhitekturo mesta. – *AB* 97, 98/december 1988, str. 3–28: ilustr.

Str. 35–41: predstavitev posameznih arhitektov Nove Gorice.

236
Francesco Venezia / prev. (po magnetofonskem zapisku) Jožica Pirc, Materialnost idej v arhitekturi. – *AB* 93, 94/april 1988, str. 15–18: ilustr.

Piranski dnevi arhitekture 1986.

237
Ignacij Voje, Najstarejši znani načrt mesta Ljubljane. – *Obzornik* 1988, št. 3, str. 221–225.

238
Zbornik ljubljanske šole za arhitekturo / ur. Tine Kurent. Ljubljana: VTOZD Arhitektura, 1988.

239
Nermina Zildžo, Poslušam te od tu... do sem!. – *AV* 05, pomlad 88, str. 66–69: ilustr.

O sarajevskih arhitektih Amirju Vuku in Mirku Mariću.

II. KRAJŠI PRISPEVKI, INFORMATIVNI ČLANKI

240
Marjan Bežan, Priložnost za ureditev Bleda. – *Delo* 7. 5. 1988, št. 105, str. 27.

241
Ilka Čerpes (za IO DAL), Ureditev Prešernovega trga. – *Delo* 30. 1. 1988, št. 24, str. 27.

O tem še: Gojko Zupan, *Delo* 13. 2. 1988, št. 36, str. 27; Marko Jakopčec, *Delo* 18. 2. 1988, št. 40, str. 1 + 5; Marko Pogačnik, *Delo* 12. 3. 1988, št. 60, str. 31; Aleš Vodopivec, *Delo*, 26. 3. 1988, št. 72, str. 25 in Janez Lajovic prav tam; Drago Malej, *Delo* 9. 4. 1988, št. 84, str. 18 in Alenka Gerlovič prav tam; Peter Maležič, *Delo* 16. 4. 1988, št. 90, str. 30; Sašo Vovk, *Delo* 30. 4. 1988, št. 101, str. 18; Čoro Škodlar, *Delo*, 14. 5. 1988, št. 111, str. 16; Saša Vidmajer (izjave, mdr. Peter Krečič), *Delo* 20. 5. 1988, št. 116, str. 6; Brane Kovič, *Delo* 28. 5. 1988, št. 123, str. 30–31 in odg. Niko Jurca, *Delo* 11. 6. 1988, št. 235, str. 18; Saša Vidmajer, *Delo* 11. 6. 1988, št. 235, str. 2; Breda Mihelič, *Delo* 11. 6. 1988, št. 135, str. 31; France Ivanšek, *Delo* 9. 7. 1988, št. 158, str. 25; Saša Vidmajer, *Delo* 15. 10. 1988, št. 241, str. 25; *Dnevnik* 31. 5. 1988, št. 147, str. 5; Darinka Kladnik, *Dnevnik* 9. 6. 1988, št. 156, str. 4 (izjava DAL); Marjan Tepina, *Dnevnik* 2. 7. 1988, št. 179, str. 12–13; Franc Kuglič, *Dnevnik* 13. 7. 1988, št. 189, str. 4; Pavle Gantar in Drago Kos, *Dnevnik* 27. 9. 1988, št. 164, str. 9; *Dnevnik* 11. 10. 1988, št. 278, str. 12–13; *Dnevnik* 25. 10. 1988, št. 292, str. 12–13 in 22. 11. 1988, št. 319, str. 12–13; Janez Lajovic, *Mladina* 10. 6. 1988, št. 23, str. 39; Niko Jurca, Marjan Bežan (Odprto pismo DAL), *Mladina* 1. 7. 1988, št. 26–27, str. 56.

242
Miha Furlan, Matija Lenaršič / zap. Darinka Kladnik, Simbioza človeka, arhitekture in zelenja. Vizije ureditve kareja

hotela Slon. – *Dnevnik* 7. 5. 1988, št. 123, str. 5.

243

Peter Gabrijelčič / zap. Darinka Kladnik, Podeželje kot Divji zahod. Urbani-
stično urejanje in varstvo kulturne kraji-
ne. – *Dnevnik* 13. 2. 1988, št. 42, str. 4:
ilustr.

244

Peter Gabrijelčič / zap. Braco Zavrnjak,
Posledice ravnanja s prostorom so po-
razne. – *7D* 17. 3. 1988, št. 11, str. 8–10:
ilustr.

245

Damjan Gale / zap. Darinka Kladnik,
Nastajanje novega vodiča. Pregled Pleč-
nikovega dela v Jugoslaviji. – *Dnevnik* 5.
3. 1988, št. 63, str. 5.

246

Edo Jalšovec, Ljubo Mišič, Tone Lečnik,
Bogdan Reichenberger, Nova kvaliteta cer-
kvene arhitekture. Ob rob arhitektonske-
mu natečaju za gradnjo nove cerkve v
Celju. – *Večer* 10. 6. 1988, št. 134, str. 15.

247

Darinka Kladnik, Arhitektura – mostovi
sodelovanja (serija še iz 1987), *Dnevnik*:
Medicinski objekti in tehnologija, 7. 1.
1988, št. 5, str. 5: ilustr.; Zagrebška avto-
busna postaja, 27. 1. 1988, št. 25, str. 4:
ilustr. (E. Ravnikar ml., M. Kregar, M.
Kerin).

248

Darinka Kladnik, Iskanje korenin v arhi-
tekturi. – *Dnevnik* 11. 10. 1988, št. 278,
str. 7: ilustr.

Ureditev poslovnega prostora v Komen-
di, Matjaž Pangerc.

249

ead., Oaza zelenega miru. Natečajna ure-
ditev Novih Poljan (Mojca Švigelj–Čer-
nigoj, Jana Umnik). – *Dnevnik* 13. 8.
1988, št. 219, str. 5: ilustr.

250

ead., Preobrazba Komenskega ulice. –
Dnevnik 10. 9. 1988, št. 247, str. 5: ilustr.

251

ead., Tivolske ureditvene poteze in na-
mere. – *Dnevnik* 16. 6. 1988, št. 163, str.
5: ilustr.

252

Peter Krečič, Kulturna dediščina 19. sto-
letja. Ljubljana – moje mesto. – *Dnevnik*
4. 8. 1988, št. 210, str. 5.

253

Braco Mušič, Raznolike podobe Ljublja-
ne. – *Dnevnik* 16. 4. 1988, št. 105, str.
12–13.

254

Marjan Ocvirk / zap. dk, Učenje arhitek-
ture v naravi. – *Dnevnik* 9. 6. 1988, št.
156, str. 5: ilustr.

255

Borut Pečenko, Kaj je lepšega kot: »Zi-
daj, zidaj!« (intervju). – *Večer* 3. 10.
1988, št. 230, str. 6.

256

Borut Pečenko, Podobe sodobne arhitek-
ture (serija), *Večer*:

9. 1. 1988, št. 6; 20. 2. 1988, št. 42 (Kitaj-
ska); 5. 3. 1988, št. 54 (mostovi); 2. 4.
1988, št. 78 (ljubljska šola za arhitek-
turo); 16. 4. 1988, št. 90 (avtobusna po-
staja Maribor); 7. 5. 1988, št. 105 (Erich
Mendelson); 21. 5. 1988, št. 114; 11. 6.
1988, št. 135 (mostovi); 26. 6. 1988, št.
147 (mestni hoteli); 9. 7. 1988, št. 158
(dan arhitektov); 13. 8. 1988, št. 187
(postmoderna arhitektura); 27. 8. 1988,
št. 199 (posegi v Mariboru); 17. 9. 1988,
št. 217; 1. 10. 1988, št. 229; 22. 10. 1988,
št. 247; 12. 11. 1988, št. 264; 10. 12. 1988,
št. 286 (slovenska arhitektura v tujini);
24. 12. 1988, št. 298 (obnova Prage), vse
str. 22: ilustr.

257

Plečnikove nagrade (B. Pečenko; Založba
Krt, Stol Kamnik):

Delo 5. 4. 1988, št. 94, str. 1+6 in ostalo
dnevno časopisje; *AB* 93, 94/april 1988,
št. 33–35: ilustr.; *Sinteza* 79, 80, 81, 82/
december 1988, str. 10–11+12 (tudi še za
1. 1987).

258

Nada Ravter, Žigovanje kartic ali ustvar-
jalnost? – *7D* 3. 3. 1988.

DESSA Ljubljana.

259

Nace Šumi, Ljubljana, moje mesto.
Kakšna in čigava? – *Dnevnik* 30. 1. 1988,
št. 28, str. 4.

O tem še: Marjan Tepina, *Dnevnik* 6. 2.
1988, št. 37, str. 4; Marjan Ocvirk, *Dnev-
nik* 5. 3. 1988, št. 63, str. 4.

260

Marjan Tepina, Ljubljana urbana in njen
čas. Glosa. – *Dnevnik* 16. 4. 1988, št. 105,
str. 13: ilustr.

id., Odrpta so ljubljanska vrata – Glosa o urbanizmu v Ljubljani. – *Dnevnik* 23. 7. 1988, št. 198, str. 12–13.

Odgovor: Boris Gabršček, *Dnevnik* 10. 8. 1988, št. 216, str. 5 in 11. 8. 1988, št. 217, str. 5.

Marjan Tepina, O dvojnem subjektu urbanizma. Glosa. – *Dnevnik* 4. 6. 1988, št. 151, str. 14.

id., Veliki urbani ansambli – identiteta mesta. – *Dnevnik* 13. 8. 1988, št. 219, str. 13.

Gojko Zupan, Darinka Kladnik, Črna gradnja na Gospodarskem razstavišču. – *Dnevnik* 13. 9. 1988, št. 250, str. 5.

O tem še: Izjava slovenskega društva likovnih kritikov, *Delo* 9. 9. 1988, št. 210, str. 6; *Večer* 8. 9. 1988, št. 209, str. 6; reakcije ob pregraditvi paviljona M. Miheliča na GR: *Dnevnik* 15. 9. 1988, št. 252, str. 5; Saša Vidmajer, *Delo* 20. 9. 1988, št. 219, str. 5.

Tadej Zupančič, Aljoša Kolenc, med arhitekturo in življenjem. – *Mladina* 23. 12. 1988, št. 53, str. 52.

MUZEOLOGIJA IN KONSERVATORSTVO

I. RAZPRAVE, PREDSTAVITVE

Mojca Arh, Vrt vseh svetih – Plečnikove Žale v Ljubljani. – *Varstvo spomenikov* 30, 1988, str. 101–115: ilustr.

O problematiki Plečnikovih Žal še: Mojca Arh, *Delo* 9. 1. 1988, št. 6, str. 26; Damjan Prelovšek, *Delo* 23. 1. 1988, št. 18, str. 26–27; Janez Suhadolc, *Delo* 23. 1. 1988, št. 18, str. 27; Mojca Arh, *Delo* 30. 1. 1988, št. 24, str. 16; Grega Košak (za svet Arhitekturnega muzeja Ljubljana), *Dnevnik* 22. 3. 1988, št. 80, str. 4.

Ivan Bogovčič, Za popolnost restavratorstva. – *Varstvo spomenikov* 30, 1988, str. 5–11: ilustr.

Lili Bojanič, Nastanek in razvoj koprškega muzealstva. – *Primorska srečanja* 82, 83/1988, str. 310–315.

Vesna Bučič, Zasnove in izvedbe novih muzejev. Posvetovanje Mednarodnega komiteja za uporabno umetnost v Frankfurtu 1987. – *Argo* XXVI, 1987 (1988), str. 90–93.

Cerkev Sv. Trojice – pomemben kulturno-zgodovinski in sakralni spomenik. – *Idrijski razgledi* 1988, št. 1, str. 37–49: ilustr.

Avtorji prispevkov o cerkvi in njeni obnovi: Lojze Čemažar, France Kvaternik, Stanko Medvešček, Izidor Mole, Andrej Mravlje, Ivan Pavlinec, Rudi Pergar, Franc Rupnik.

Iva Curk, Varstvo kulturne in naravne dediščine na območju Ormoža. – *Ormož skozi stoletja* III, 1988.

Viktor Gojkovič, Ugotovitve in odločitve restavratorja pri delih v Proštijski cerkvi v Ptuj. – *Varstvo spomenikov* 30/1988, str. 75–87: ilustr.

Boris Gombač, Muzej (črno) znamenje našega časa. Pogovor Naših razgledov. – *Naši razgledi* 26. 2. 1988, št. 4, str. 116 + 107.

Jasna Horvat (za delovno skupino Museum vivum, v kateri so mdr. še Marjan Loboda, Dragica Trobec, Matija Žargi), Kulturni in turistični center Ribnica. – *Argo* XXVI, 1987 (1988), str. 63–71.

Jasna Horvat, Stalna razstava o zgodovini civilizacije in kulture na Slovenskem. – *Zbornik za zgodovino šolstva in prosvete* 21/1988, str. 33–37 in *Argo* XXVI, 1987 (1988), str. 48–60.

Alenka Kocuvan-Polutnik, »Odrpta prostor« zgodovinskega jedra Celja s predlogi za obnovo. – *Celjski zbornik* 1988.

Tomislav Šola, Predlog vzpostavitve in delovanja mreže muzejev v Sloveniji. –

Argo XXVI, 1987 (1988), str. 5 – 37 + sheme. Str. 47: misli Jožeta Humerja.

278

Lidija Tavčar, Informacija o likovno-vzgojni dejavnosti v Narodni galeriji. – *Argo* XXVI, 1987 (1988), str. 78–80.

279

Andreja Vrišer, Primjer suradnje muzeja i turizma. Međunarodna izložba cvijeća u zbirkama Pokrajinskog muzeja u Mariboru. – *Informatica museologica* (Zagreb) 1988, št. 1–2, str. 57–58.

280

Sergej Vrišer, Izkušnje pri postavitvi stalnih razstav. – *Zbornik za zgodovino šolstva in prosvete* 21/1988, str. 27–31.

281

id., Obrazovni aspekti muzejskih izložba s privatnim kolekcionarima. – *Informatica museologica* (Zagreb) 1988, št. 1–2, str. 96–98.

282

Alenka Železnik in Peter Zupan, Prenova hiš na Lončarski stezi v Ljubljani. – *Sinteza* 79, 80, 81, 82/december 1988, str. 126–131: ilustr.

II. KRAJŠI PRISPEVKI, INFORMATIVNI ČLANKI

283

Aleksander Bassin, Aleksander Leskovšek / zap. Darinka Kladnik, Preohlapna skrb za spomenike. – *Dnevnik* 26. 5. 1988, št. 142, str. 5.

284

Aleksander Bassin / zap. Drago Medved, Od stare turjaške Rozamunde do nove drevesne kirurgije. – *Delo* 26. 10. 1988, št. 250, str. 7.

285

Peter Colnar, Propadanje Loškega gradu. – *Dnevnik* 17. 12. 1988, št. 342, str. 6.

286

Silvan Furlan / zap. Milan Dekleva, Muzej za umetnost s prihodnostjo. – *Dnevnik* 19. 8. 1988, št. 225, str. 12.
Slovenski filmski muzej.

287

Lojze Kante, Obnavljanje le na obroke? Pri goriškem zavodu za varstvo naravne in kulturne dediščine lahko z razpoložljivim denarjem opravljajo samo najnujnej-

ša vzdrževalna dela. – *Delo* 15. 6. 1988, št. 138, str. 10.

288

Darinka Kladnik, Godbeni paviljon v Zvezdi. – *Dnevnik* 18. 10. 1988, št. 285, str. 7: ilustr.

289

ead., Na vrsti je nekdanji hotel Lloyd. Prenovitevni načrti za Trubarjevo 7, 9 in 11. – *Dnevnik* 19. 1. 1988, št. 17, str. 5: ilustr.

290

ead., (Ne) pustimo sanjam spati. Kje naj bi stal Jakopičev paviljon? – *Dnevnik* 30. 3. 1988, št. 88, str. 1 + 7: ilustr.
Nagradi študentoma Barbari Majdič in Gorazdu Kobiju.

291

ead., Obetavna grajska akcija. Program prenov z usmeritvami do leta 1991. – *Dnevnik* 30. 3. 1988, št. 88, str. 4: ilustr.
O ljubljanskem gradu.

292

ead., Pridobili so devet dvoran. Adaptacija osrednje muzejske stavbe v Ljubljani. – *Dnevnik* 14. 10. 1988, št. 286, str. 7.

293

ead., Reševanje Jakopičevih fresk. – *Dnevnik* 19. 2. 1988, št. 48, str. 4: ilustr.
Na Njogoševi 6 v Ljubljani.

294

ead., Svetlejša barva za Stolnico. – *Dnevnik* 20. 7. 1988, št. 196, str. 5.

295

ead., Ureditve nekaj imenitnih parkov. – *Dnevnik* 4. 8. 1988, št. 210, str. 5.

296

ead., Zgodovina Ljubljane na Gradu. – *Dnevnik* 23. 11. 1988, št. 320, str. 4: ilustr.
O stalni zbirki, ki naj bi jo postavil Mestni muzej Lj. še: Saša Vidmajer, *Delo* 23. 11. 1988, št. 273, str. 7.

297

Ivan Koren, Veliko galerijo je bilo laže porušiti kot jo bo obnoviti. Štanjel... – *Delo* 26. 5. 1988, št. 121, str. 12.

298

(mh), Rubensove podobe. V Mariboru konservirajo table desetih apostolov iz ruške cerkve sv. Marije. – *Večer* 28. 12. 1988, št. 301, str. 14: ilustr.

299

Drago Medved, Fasada je ogledalo hiše in kulturne ravni družbe. – *Delo* 29. 12.

1988, št. 302, str. 6.

Posvet o fasadah v organizaciji Restavratskega centra.

300

id., Nedeljiva kulturna dediščina. – *Delo* 18. 6. 1988, št. 141, str. 2 in 22. 6. 1988, št. 144, str. 10.

O tem še: Darinka Kladnik, *Dnevnik* 18. 6. 1988, št. 165, str. 16.

301

Drago Medved, Nekrolog za našimi gradovi. – *Delo* 21. 5. 1988, št. 117, str. 28.

302

id., Potrebe so večje od možnosti. Dolenjski muzej v Novem mestu nujno potrebuje dodatne prostore. – *Delo* 8. 3. 1988, št. 56, str. 6.

303

id., Prenova niso le lepe fasade. Celjski model prenove starega mestnega jedra. – *Delo* 20. 2. 1988, št. 42, str. 27.

304

id., Prizadevanja za novo slovensko muzejsko mrežo. – *Delo* 15. 11. 1988, št. 266, str. 6.

305

id., Težaven položaj desetih nacionalnih muzejev. – *Delo* 30. 3. 1988, št. 75, str. 6.

306

Tone Mikeln / zap. Jože Krajnc, Manj denarja za prenovo. – *Večer* 8. 4. 1988, št. 83, str. 7.

Prenova Pirana.

307

Janez Mikuž / zap. Zora Kužet, Dopustiti propadanje bi bilo neodgovorno. – *Večer* 8. 4. 1988, št. 83, str. 7.

308

id. / zap. Zora Kužet, »Povedal bom anekdoto...« – *Večer* 22. 6. 1988, št. 144, str. 9.

309

id. / zap. (zku), Gradovi za turizem. – *Večer* 5. 11. 1988, št. 258, str. 6.

310

Marjeta Mikuž, Z računalnikom več reda v muzejih. – *Delo* 19. 10. 1988, št. 244, str. 15.

311

Franc Milošič, Konservatorsko delo ni enjeno. – *Delo* 16. 4. 1988, št. 90, str. 4. Posvetovanje slovenskih konservatorjev na Ptuj.

312

Edo Ravnikar, Nova odkritja arheologov. Antični oltar na Emonski cesti. – *Dnevnik* 7. 12. 1988, št. 332, str. 4; ilustr.

313

Bogdan Reichenberg / zap. Zora Kužet, »Ne smemo se ustaviti na pol poti«. Denarja za prenovo starega mariborskega jedra je vse manj. – *Večer* 9. 11. 1988, št. 261, str. 12–13.

314

Aleksandra Resman, 10.258,16 m² revolucije. – *Mladina* 22. 1. 1988, št. 3, str. 12–14; ilustr.

O novem Muzeju revolucije v Ljubljani še (arh. Jure Kobe, Aleš Vodopivec): Marjan Tepina, *Mladina* 5. 2. 1988, št. 5, str. 4; Aleksandra Resman, *Mladina* 19. 2. 1988, št. 7, str. 4; Darinka Kladnik, *Dnevnik* 24. 2. 1988, št. 53, str. 1 + 3; ilustr.; cad. (izjava Stane Mrvič), *Dnevnik* 5. 3. 1988, št. 63, str. 5; ilustr.; Marjan Raztresen, *Teleks* 25. 2. 1988, št. 8, str. 16–18; ilustr.

315

Jože Slodnjak, Nove žile starega Ptuja. – *Večer* 7. 7. 1988, št. 156, str. 6.

316

Ivan Stopar / zap. Marlen Premšak, Živeti z izročilom in sedanostjo. – *Večer* 8. 4. 1988, št. 83, str. 7.

Prenova Celja in okolice.

317

Boris Šuligoj, Dragotina, ki so jo brusila stoletja. Prenova Tartinijeve hiše. – *Delo* 7. 10. 1988, št. 234, str. 6.

O tem še: Jože Krajnc, *7D* 20. 10. 1988, št. 42, str. 18–19.

318

Violeta Vatovec-Einspieler, Dragulj pod Humom. Gostišče grad Tabor nad Laškim je zgled arhitekture, prepletene z likovno umetnostjo. – *Večer* 10. 11. 1988, št. 262., str. 7; ilustr.

O tem še (Andrej Kemr, Miljenko Licul, Tomaž Kržišnik): Drago Medved, *Delo* 6. 12. 1988, št. 282, str. 12.

319

Sergej Vrišer, Ob sodobnem gledališču in knjižnici še sodoben muzej. Pred novo sezono v mariborskem Pokrajinskem muzeju. – *Večer* 13. 4. 1988, št. 87, str. 6.

141

320
id. / zap. Mirko Lorenci, Za nas je vedno veljalo: že, že, ampak... - *Večer* 27. 8. 1988, št. 199, str. 22.

321
Lada Zei, Samo delno krpanje strehe v gradu Goričane se je maščevalo. - *Delo* 12. 5. 1988, št. 109, str. 6 + 1.

LIKOVNE KOLONIJE

D o m ž a l e

2. domžalska forma viva. (Galerija Vera; mdr. A. Eržen-Šuštaršič, M. Lužar, V. Plestenjak, V. Terstenjak):

322
Drago Medved, *Delo* 17. 8. 1988, št. 190, str. 7: ilustr.; Romana Špende, *Dnevnik* 1. 9. 1988, št. 238, str. 7.

G l a ž u t a n a P o h o r j u

Srečanje slikarjev Glažuta '88. (mdr. Z. Apollonio, J. Cihlač, J. Knez):

323
Sašo Pukl, *Večer* 20. 9. 1988, št. 219, str. 17; Marjan Skumavc, *Delo* 8. 9. 1988, št. 209, str. 11.

I z l a k e - Z a g o r j e

25. slikarska kolonija Izlake - Zagorje. (mdr. S. Červek, D. Fišer, M. Gumilar, M. Knez, Š. Marflak, S. Šiles, J. Tisnikar, B. Vrčon):

324
Mitja Košir, *Dnevnik* 15. 7. 1988, št. 191, str. 1 + 12: ilustr.; Marjan Skumavc, *Delo* 25. 7. 1988, št. 170, str. 2; *Dnevnik* 14. 7. 1988, št. 190, str. 6.

K o s t a n j e v i c a

28. Mednarodni simpozij kiparjev, Forma viva.

325
Ivan Krasko, *Dnevnik* 3. 8. 1988, št. 209, str. 1 + 10, 5. 9. 1988, št. 242, str. 2; Marjan Kunej, *Večer* 27. 8. 1988, št. 199, str. 23; Drago Medved, *Delo* 3. 8. 1988, št. 178, str. 4, 13. 8. 1988, št. 187, str. 21: ilustr., 5. 9. 1988, št. 206, str. 3; Brane Šalamon, *Večer* 11. 8. 1988, št. 185, str. 5.

L e n d a v a

16. mednarodna likovna kolonija. (mdr. F. Kiraly, M. Tršar):

326
Brigita Bavčar, *Delo* 2. 9. 1988, št. 204, str. 12.

L e s i č n o - P i l š t a j n

3. slikarska kolonija likovnih pedagogov. (mdr. J. Knez, S. Kores, M. Lorenčak):

327
mp., *Večer* 30. 7. 1988, št. 175, str. 6.

N o v o m e s t o

9. likovna delavnica. (mentor A. Trobentar):

328
Mitja Košir, *Dnevnik* 12. 7. 1988, št. 188, str. 16: ilustr.

Poletna likovna šola v hotelu Metropol. (mentor T. Rački):

329
Dnevnik 19. 8. 1988, št. 225, str. 12.

R a v n e n a K o r o š k e m

330
Slikarska kolonija Ravne '88. Katalog. (mdr. P. Adamič, T. Perko, J. Trpin):

Šmartno v Goriških Brdih
3. izobraževalna likovna kolonija. (mentorica A. Vidrgar):

331
Dnevnik 19. 7. 1988, št. 195, str. 16.

332
Slavica Crnica, Mladi v »slikarski hiši«. Na mednarodnem raziskovalnem taboru bodoči arhitekti, urbanisti, sociologi, agronomi opazujejo prostor in probleme, ki nastajajo v njem. - *Delo* 11. 7. 1988, št. 159, str. 2.

O tem še: Majda Hostnik-Šetinc, *Dnevnik* 9. 7. 1988, št. 185, str. 16; Sonja H. Vogrič, *Dnevnik* 19. 7. 1988, št. 195, str. 16: ilustr.

RAZSTAVE

333
Pregled razstav za leto 1986 / ur. Jana Intihar-Ferjan. - *Sinteza* 79, 80, 81, 82 / december 1988, str. 216-227.

Pregled za leto 1988: *M' Ars* II, zima 1990, št. 4, str. 69-89.

I. SKUPINSKE
Slovenija

Ajdovščina

Pilonova galerija

334

Majska slikarska kolonija (Vipavski križ: Lucijan Bratuš, Mario di Iorio, Franco Dugo, Konrad Koller, Lojze Logar, Marjan Ocvirk, Stefano Orsetti, Mario Palli). Zloženka: besedilo Brane Kovič, izjave udeležencev. Prenos v Ljubljano, Galerija Ars in Rogaško Slatino.

Rec.: Iztok Premrov, *Primorski dnevnik* 19. 10. 1988, št. 232, str. 11: ilustr.

Celje

335

Alenka Domjan, Celjska likovna kronika, avgust 1986–september 1987. – *Sinteza* 79, 80, 81, 82/december 1988, str. 195–197: ilustr.

Pokrajinski muzej

336

Znamenja na Celjskem. Katalog: besedili Janez Cvirn, Vladimir Šlibar.

Rec.: Peter Kavalir, *Dnevnik* 15. 11. 1988, št. 312, str. 7; Marlen Premšak, *Večer* 3. 12. 1988, št. 280, str. 7: ilustr.

Muzej revolucije

337

Rolanda Fugger Germadnik, Se še spominjate petdesetih let? Stalna razstava v celjskem Muzeju revolucije. – *Večer* 5. 3. 1988, št. 54, str. 5: ilustr.

Likovni salon

338

Ob 25-letnici salona: Alenka Domjan, *Celjski zbornik* 1988.

339

Celjska arhitekturna delavnica 1987. Zloženka: besedilo Anka Aškerc, Jurij Sadar, Jože Zimšek.

Rec.: Borut Pečenko, *Večer* 30. 7. 1988, št. 175, str. 22: ilustr.; Marlen Premšak, *Večer* 28. 7. 1988, št. 173, str. 8: ilustr.

340

I. celjski mednarodni slikarski tedni (Kate Bright, John Coleman, Matjaž Gruden, Ivo Prančič, Jana Vizjak, Peter Alois Rumpf). Prenos v Ljubljano, Galerija

Ars in Rogaško Slatino. Katalog: besedilo Alenka Domjan.

Rec.: Drago Medved, *Delo* 9. 11. 1988, št. 261, str. 9.

Izola

Galerija Insula

341

Sedem smeri: tržaška likovna umetnost v letu 1988. Prenos iz Trsta, Občinska galerija.

Rec.: Aleksander Bassin, *Naši razgledi* 10. 6. 1988, št. 11, str. 368–369.

Jesenice

Galerija Kosova graščina

342

Slavica Osterman-Keržan / int. zap. Miran Šubic, Kosova graščina – odprt prostor. – *Dnevnik* 9. 2. 1988, št. 38, str. 7.

Glej Ljubljana, LRRJ, KIC Križanke.

Razstavní salon Dolik

343

Razstava plastik in slik akademske kiparke Štefke Petrič in akademskega slikarja Maria Petriča. Zloženka: besedilo Marjan Tršar.

Kamnik

Grad Zaprice

344

Borut Uršič, Umetnine iz depojev kamniškega muzeja. – *Kronika* 1988, št. 1–2, str. 119–120.

O razstavi iz leta 1987 še: Milena Ule, *Dnevnik* 30. 8. 1988, št. 236, str. 1 + 18: ilustr.

Kanal

Galerija Rika Debenjaka

345

Iz galerije starejše umetnosti Goriškega muzeja. Zloženka: besedilo Marko Vuk.

Rec.: Marko Vuk, *Primorska srečanja* 95, 96/1989, str. 393–394: ilustr.

Koper

Galerija Loža

346

Nikolaj Beer, Sandi Červek, Marjan Gumilar, Zdenko Huzjan, Franc Mesarič. Raz-

stavo je leta 1987 pripravil KC M. Kranjec, Murska Sobota in je 1988 bila še v Ljubljani, Galerija Eurna.
Rec.: Franc Obal, *Naši razgledi* 26. 2. 1988, št. 4, str. 112–113.

347

Mali format v slikarstvu. Razstava bosansko-hercegovskih slikarjev. Katalog v srbohrvaščini (Jusuf Hadžifejzović, Bekir Misirlić, Edin Numankadić, Nusret Pašić, Ljubomir Perčinlić, Radoslav Tadić).
Rec.: Aleksander Bassin, *Naši razgledi* 9. 12. 1988, št. 23, str. 712–713: ilustr.

K r a n j

348

Beba Jenčič, Gorenjska likovna kronika, julij 1986 – julij 1987. – *Sinteza* 79, 80, 81, 82/december 1988, str. 197–198: ilustr.

Galerija v Mestni hiši

349

Franc Novinc, Vinko Tušek. Zloženska: besedilo Cene Avguštin.
Rec.: Cene Avguštin, *Delo* 4. 4. 1988, št. 79, str. 3.

350

Sodobna umetnost iz Beljaka (17 umetnikov). Katalog.

351

Gorenjska v stari fotografiji III. Katalog.

352

Peter Colnar, Pogovor v kranjski galeriji. Ob Likovnem poletju 88 (Boni Čeh, Jože Eržen, Izidor Jalovec, Karel Kuhar, Henrik Marchel, Jožef Muhovič, Nejc Slapar, Vinko Tušek). – *Dnevnik* 1. 9. 1988, št. 238, str. 7.

O tem še: B. S., *Delo* 21. 9. 1988, št. 220, str. 10: ilustr.

Galerija v Prešernovi hiši

353

Boštjan Gunčar, Dean Duboković. Fotografija. Zloženska: besedilo Cene Avguštin.

L e n d a v a

Zavod za kulturo – Galerija

354

16. razstava mednarodne likovne kolonije v Lendavi. (mdr. Marijan Tršar). Katalog: besedilo Breda Ilich-Klančnik.

L j u b l j a n a

355

Janez Mesesnel, Ljubljanska likovna kronika. – *Sinteza* 79, 80, 81, 82/december 1988, str. 193.

Narodna galerija

356

Alenka Klemenc, Narodna galerija v letu 1987. – *ZUZ* n. v. XXIV, 1988, str. 99–102.

357

Darinka Kladnik, Dve muhi na en mah – samo kdaj? Tegobe TVD Partizan Narodni dom in Narodne galerije. – *Dnevnik* 20. 1. 1988, št. 18, str. 4.

358

ead., Evropska tihožitja so pripravljena. Otvoritev razstave februarja 1989. leta. – *Dnevnik* 12. 8. 1988, št. 218, str. 12: ilustr.

359

Pridobitev Kluba delegatov: Drago Medved, *Delo* 20. 9. 1988, št. 219, str. 1 in 21. 9. 1988, št. 220, str. 1 + 10.

360

Kitajsko slikarstvo dinastij Ming & Qing. Katalog: besedila Zhuo Qichang, Wang Huiqin, Wang Zhimin, Mitja Saje.

Rec. Anica Cevc / zap. Darinka Kladnik, *Dnevnik* 10. 6. 1988, št. 157, str. 12: ilustr.; Zorana Bakovič, *Delo* 16. 4. 1988, št. 90, str. 26; Darinka Kladnik, *Dnevnik* 7. 4. 1988, št. 96, str. 24, 15. 4. 1988, št. 104, str. 12, 16. 4. 1988, št. 106, str. 1 + 16, 23. 7. 1988, št. 198, str. 7; Marjan Kunej, *Večer* 29. 3. 1988, št. 74, str. 10; Drago Medved, *Delo* 1. 3. 1988, št. 50, str. 6; Stojan Pelko, *Mladina* 6. 5. 1988, št. 18, str. 40: ilustr.; Iztok Premrov, *Primorski dnevnik* 4. 5. 1988, št. 98, str. 9; Marlen Premšak, *Večer* 4. 6. 1988, št. 129, str. 22: ilustr.; Branko Sosič, *Delo* 26. 3. 1988, št. 72, str. 1, 2. 4. 1988, št. 78, str. 22: ilustr., 15. 4. 1988, št. 89, str. 6, 19. 4. 1988, št. 92 do 21. 4. 1988, št. 94 (Slike s kitajske razstave); Marijan Tršar, *Naši razgledi* 13. 5. 1988, št. 9, str. 305–306: ilustr.; Darinka Kladnik, Kitajska razstava in naše oblikovanje (Matjaž Jamnik, Ranko Novak). – *Dnevnik* 19. 4. 1988, št. 108, str. 16.

361

Stari mojstri na otroških risbah. Didaktična razstava. Katalog: besedilo Lidija Tavčar.

Rec.: Manja Anderle, *Dnevnik* 4. 10. 1988, št. 271, str. 17: ilustr.; Branko Sosič, *Delo* 31. 10. 1988, št. 254, str. 3.

362

Pota k moderni in Ažbetova šola v Münchnu. Katalog: študije Katarina Ambrozič, Siegfried Wichmann, izbrana bibliografija Anica Cevc. Prenos iz Wiesbadna.

Rec.: Darinka Kladnik, *Dnevnik* 24. 9. 1988, št. 261, str. 18, 11. 11. 1988, št. 308, str. 12: ilustr., 14. 1. 1989, št. 12, str. 5; Lev Menaše, *Naši razgledi* 7. 12. 1988, št. 23, str. 702: ilustr.; Janez Mesesnel, *Delo* 12. 1. 1989, št. 8, str. 14 (o katalogu); Izток Premrov, *Primorski dnevnik* 25. 11. 1988, št. 263, str. 9: ilustr.; Branko Sosič, *Delo* 5. 10. 1988, št. 232, str. 10: ilustr., 26. 11. 1988, št. 276, str. 29: ilustr.; Jelka Šutej-Adamič, *Delo* 15. 11. 1988, št. 266, str. 6.

Moderna galerija

363

Ivo Antič, Prispevki k »stoletju ekspresionizma«. – *Sodobnost* 1988, št. 2, str. 215–218.

O razstavi *Ekspresivna figuralika*, 1987.

364

Igor Kranjc, Mednarodni bienale grafike u Ljubljani. (1987) – *Pregled* (Ambasada ZDA) 241, 1988, str. 93–96: ilustr.

365

Nace Šumi, Ekspresionizem in nova stvarnost na Slovenskem (1986!). – *Sinteza* 79, 80, 81, 82/december 1988, str. 43–58: ilustr.

366

Darinka Kladnik / cit. Helena Pogačnik-Grobelšek, Ilustracije iz Pregljeve zapuščine. V dveh mapah v prihodnjem letu. – *Dnevnik* 12. 11. 1988, št. 309, str. 5: ilustr.

367

Štirideset let Moderne galerije. Razstava v KIC Križanke! Zloženska s predstavitevijo. *Poročila*: Darinka Kladnik, *Dnevnik* 10. 11. 1988, št. 307, str. 5: ilustr., 12. 11. 1988, št. 309, str. 5: ilustr., 18. 11. 1988, št. 315, str. 6; Izток Premrov, *Primorski dnevnik* 20. 11. 1988, št. 254, str. 14; Marija Korošec, *Likovni život* (Zemun) 1988, št. 6–7, str. 6.

368

Razstava grafike študentov prve generacije ALU po osvoboditvi 1945–1950. (54 avtor-

jev). Zloženska: besedilo Špelca Čopič.

Rec.: Vesna Teržan, *Naši razgledi* 13. 5. 1988, št. 9, str. 289.

369

Sodobna japonska keramika. Katalog.

Rec.: Aleksander Bassin, *Naši razgledi* 29. 7. 1988, št. 14, str. 459: ilustr.; Franc Zalar, *Dnevnik* 8. 7. 1988, št. 184, str. 12.

370

Odkritja. Ameriška sodobna risba. (20 avtorjev). Katalog: besedili Jure Mikuž, Townsend Wolfe.

Rec.: Aleksander Bassin, *Naši razgledi* 29. 7. 1988, št. 14, str. 459: ilustr.

371

Sodobna belgijska grafika. Glej Slovenj Gradec.

Rec.: Franc Zalar, *Dnevnik* 25. 8. 1988, št. 231, str. 11.

372

Sodobna kitajska umetnost. Katalog: besedila Jure Mikuž, Song Zhengyin, Zhu Gui, Wand Lin.

Rec.: Aleksander Bassin, *Naši razgledi* 23. 12. 1988, št. 24, str. 755: ilustr.; Darinka Kladnik, *Dnevnik* 18. 10. 1988, št. 285, str. 17: ilustr.; Marjan Kunej, *Večer* 15. 10. 1988, št. 241, str. 5; Janez Mesesnel, *Delo* 2. 11. 1988, št. 255, str. 6; Jure Mikuž, *Start* (Zagreb) 29. 10. 1988, št. 516, str. 60–63: ilustr.; Bogdan Pogačnik, *Delo* 2. 12. 1988, št. 279, str. 6; Izток Premrov, *Primorski dnevnik* 8. 11. 1988, št. 249, str. 10: ilustr.; Franc Zalar, *Dnevnik* 2. 12. 1988, št. 327, str. 12; Marijan Zlobec, *Delo* 15. 10. 1988, št. 241, str. 3.

Likovno razstavišče Rihard Jakopič (LRRJ)

373

Arhitekti med nami. (86 članov Društva arhitektov Ljubljana).

Rec.: Brane Kovič, *Delo* 5. 3. 1988, št. 54, str. 4; Janez Suhadolc, *Naši razgledi* 25. 3. 1988, št. 6, str. 174–175: ilustr.

374

Romanska arhitektura na Slovenskem. Katalog: besedila Peter Krečič, Ivan Stopar, Marijan Zadnikar.

Rec.: Darinka Kladnik, *Dnevnik* 17. 3. 1988, št. 75, str. 10; Nace Šumi, *Naši razgledi* 27. 5. 1988, št. 10, str. 320; Gojko Zupan, *Delo* 8. 4. 1988, št. 83, str. 6.

145

Pokopališča v Sloveniji. Katalog: besedilo Zdenka Goriup, Peter Krečič. Prenos na Jesenice, Kosova graščina.

Rec.: Saša Vidmajer, *Delo* 14. 6. 1988, št. 137, str. 9.

10+10. (10 hrvaških in 10 slovenskih umetnikov: J. Boljka, S. Jarm, T. Lapajne, F. Peršin, J. Pirnat, Š. Planinc, M. Rijavec, I. Urbančič, J. Žuža). Katalog: besedilo Janez Mesesnel. Prenos v Zagreb, Galerija Karas.

Rec.: Aleksander Basin, *Naši razgledi* 23. 9. 1988, št. 18, str. 554–555: ilustr.; Franc Zalar, *Dnevnik* 28. 9. 1988, št. 265, str. 14 in 1. 10. 1988, št. 268, str. 18; Branka Hlevnjak, *Oko* (Zagreb) 17. 11. – 1. 12. 1988.

Intart (J. Boljka, P. Černe, S. Kregar, A. Lavrenčič, F. Mihelič, N. Nemec, Š. Planinc, M. Sedej ml., D. Slavec). Katalog: besedila Janez Knez, Maksim Sedej ml., Franc Zalar. Prenos v Videm, Galleria CFAP in Celovec.

Rec.: Janez Knez, Ivan Sedej, Maksim Sedej ml., *Likovne besede* 8, 9/december 1988, str. 126–131: ilustr.; Iztok Premrov, *Primorski dnevnik* 23. 9. 1988, št. 210, str. 11; Branko Sosič, *Delo* 20. 9. 1988, št. 219, str. 6: ilustr.

Slovenski likovni umetniki razstavljajo. Barva 88. (90 članov ZDSLU). Katalog: besedilo Judita Krivec.

Pregledna razstava članov Društva oblikovalcev Slovenije.

Rec.: Branko Sosič, *Delo* 30. 12. 1988, št. 303, str. 6; Janez Suhadolc, *Naši razgledi* 10. 2. 1989, št. 3, str. 72–73: ilustr.

Cankarjev dom (CD) – Sprejemna dvorana

Francosko slikarstvo šestdesetih let. Razstavni list: besedilo Noel Favreliere.

Rec.: Aleksander Bassin, *Delo* 5. 4. 1988, št. 80, str. 6.

Češko steklo.

Rec.: Mateja Kos, *Naši razgledi* 27. 5. 1988, št. 10, str. 336.

12 BIO. Katalog: besedilo Stane Bernik, urednica Lenka Bajželj. Spremljevalne razstave po Ljubljani.

Rec.: Stane Bernik /int. zap. Branko Sosič, *Delo* 30. 9. 1988, št. 228, str. 7; Darinka Kladnik (razgovor z E. Sadar-Breznik in B. Zaplatilom), *Dnevnik* 22. 10. 1988, št. 289, str. 16: ilustr.; Darinka Kladnik, *Dnevnik* 11. 10. 1988, št. 278, str. 10: ilustr.; Milan Pajk, *MM/Media marketing* 1988, št. 11; Miroslav A. Mušič (*IT novine*), *Naši razgledi* 23. 12. 1988, št. 24, str. 745–746; Vojko Pavčič, *Večer*, 13. 10. 1988, št. 239, str. 14: ilustr.; Iztok Premrov, *Primorski dnevnik* 20. 10. 1988, št. 233, str. 9; Branko Sosič, Lada Zei, *Delo* 4. 10. 1988, št. 231, str. 6 (okrogla miza o kritiki); Janez Suhadolc, *Mladina* 21. 10. 1988, št. 45, str. 49: ilustr.; Lada Zei, *Delo* 8. 10. 1988, št. 235, str. 17 (in anketa – B. Sosič in Saša Vidmajer). *Polemika*: Melita Zajc, *Mladina* 7. 10. 1988, št. 43, str. 45; Stane Bernik, *Mladina* 21. 10. 1988, št. 45, str. 5 in odgovor M. Zajc prav tam.

CD – I. preddverje

V okviru akcije *Likovno delo meseca* so razstavili / napisali kratke tekste na razstavnih listih: Črtomir Frelih / Judita Krivec, Bojan Kovačič / Iztok Premrov, Avgust Lavrenčič / Marlen Premšak, Edo Ravnjak / Marjan Ocvirk, Peter Rehar / Marko Vuk, Vida Slivnik / Milček Komelj, Tanja Špenko / Lev Meniške, Jože Tisnikar / Andrej Pavlovec, Peter Zupan / Gojko Zupan.

Triennale jugoslovanske fotografije. Katalog iz 1987 (Ajdoščina).

Rec.: Aleksander Bassin, *Naši razgledi* 13. 5. 1988, št. 9, str. 289: ilustr.

Likovna dela slovenskih izseljencev. Katalog: besedilo Cene Avguštin.

Rec.: Erika Bajuk / int. zap. Majda Hostnik-Šetinc, *Dnevnik* 17. 9. 1988, št. 254, str. 18; Jože Prešeren, *Delo* 5. 9. 1988, št. 206, str. 16: ilustr.

Mednarodni grafični likovni center
(MGLC)

38

Zoran Kržišnik, Mednarodni grafični likovni center v Ljubljani. – *Sinteza* 79, 80, 81, 82/december 1988, str. 167–170: ilustr.

O tem še: Zoran Kržišnik / int. zap. Darinka Kladnik, *Dnevnik* 5. 8. 1988, št. 211, str. 12.

Mestna galerija

387

5. BAJ–Bienale akvarela Karlovac. Prenos iz leta 1987.

Rec.: Aleksander Bassin, *Naši razgledi* 12. 2. 1988, št. 3, str. 90: ilustr.; Janez Mesesnel, *Delo* 6. 2. 1988, št. 30, str. 4; Franc Zalar, *Dnevnik* 6. 2. 1988, št. 35, str. 16.

388

Podobe Ljubljane od 17. do 20. stoletja. Katalog: besedilo in katalog del Franc Zalar.

Rec.: Darinka Kladnik, *Dnevnik* 27. 5. 1988, št. 143, str. 11: ilustr.; Milček Komelj, *Naši razgledi* 10. 6. 1988, št. 11, str. 353: ilustr.; Janez Mesesnel, *Delo* 5. 7. 1988, št. 154, str. 4 in *Oko* (Zagreb) 14. – 28. 7. 1988, št. 426, str. 26: ilustr.

389

Sodobna kitajska fotografija. Katalog: besedilo Franc Zalar.

Rec.: Brane Kovič, *Delo* 2. 9. 1988, št. 204, str. 6; Milan Stepanovič, *Primorski dnevnik* 21. 8. 1988, št. 182, str. 10.

390

5+5. Pet hrvaških in pet slovenskih umetnikov. (Š. Marflak, I. Prančič, T. Špenko, J. Vizjak, B. Zaplatil). Katalog: besedili Brane Kovič, Mladen Lučić. Prenos v Zagreb, Studio Galerije Karas.

Rec.: tekst iz kataloga, *Likovne besede* 8, 9/december 1988, str. 133–137; Aleksander Bassin, *Naši razgledi* 23. 9. 1988, št. 18, str. 554–555: ilustr.; Franc Zalar, *Dnevnik* 8. 10. 1988, št. 275, str. 16; Višnja Slavica Gabout, *Oko*(Zagreb) 15. – 29. 12. 1988.

391

Likovni umetniki člani SAZU. (A. Černigoj, L. Dolinar, M. Gaspari, B. Jakac, R. Jakopič, M. Jama, B. in Z. Kalin, G. A.

Kos, F. Mihelič, Z. Mušič, A. Sodnik–Zupanec, L. Spacal, G. Stupica). Katalog: besedilo Emilijan Cevc.

Rec. Iztok Premrov, *Primorski dnevnik* 27. 10. 1988, št. 239, str. 11: ilustr.; Franc Zalar, *Dnevnik* 28. 10. 1988; št. 295, str. 16.

392

Projekti z natečaja za celostno podobo mesta Ljubljane. (Ž. Borčič, N. Kovačević, M. Licul, Z. Papič).

Rec.: Darinka Kladnik, *Dnevnik* 4. 11. 1988, št. 301, str. 5 in 22. 11. 1988, št. 319, str. 5: ilustr.

393

Trenutek v slikarstvu BiH. Katalog: besedilo Muhamed Karamehmedović.

Rec.: tekst iz kataloga, *Likovne besede* 8, 9/december 1988, str. 152–160: ilustr.; Aleksander Bassin, *Naši razgledi* 9. 12. 1988, št. 23, str. 712–713: ilustr.; Janez Mesesnel, *Delo* 2. 12. 1988, št. 279, str. 6 in *Odjek* (Sarajevo) 15. – 31. 1. 1989, št. 2, str. 18; Branko Sosič, *Delo* 3. 12. 1988, št. 280, str. 24: ilustr. in citirani *Odjek*, Franc Zalar, *Dnevnik* 23. 12. 1988, št. 348, str. 11.

Narodni muzej

394

Pridobljeni spomin. Zloženska.

Rec.: Blaženka First, *Naši razgledi* 21. 10. 1988, št. 20, str. 627: ilustr.; Blaženka First, Mateja Kos, *Dnevnik* 28. 1. 1989, št. 26, str. 13: ilustr.; Boris Gombač, *Delo* 11. 6. 1988, št. 135, str. 30; Darinka Kladnik, *Dnevnik* 28. 5. 1988, št. 144, str. 16: ilustr.; Mateja Kos, *Naši razgledi* 4. 11. 1988, št. 21, str. 649: ilustr.

Razstavišče Arkade

395

Blaženka First, Razglednica kot kulturni dokument časa. Razstava mariborskega Pokrajinskega muzeja (1986). – *Argo* XXVI, 1987 (1988), str. 72–73.

Galerija Ars

396

Predstavitev starih glasbil iz zbirke Pokrajinskega muzeja Ptuj.

Rec.: Marjeta Ciglencečki, *Večer* 17. 5. 1988, št. 113, str. 10.

- 397 *Stara grafika italijanskih mojstrov.*
Rec.: Blaženka First, *Naši razgledi* 9. 9. 1988, št. 17, str. 528–529; ilustr.
- Bežigradska galerija 398
Zora Stančič, Petra Varl. Litografije. Katalog: besedilo Miloš Bašin.
- 399
Od skice do lutke. (M. Bizovičar, J. Ciuha, T. Kržišnik, L. Osterc, M. Vovk). Katalog: besedilo Miloš Bašin.
Rec.: Branko Sosič, *Delo* 25. 10. 1988, št. 249, str. 6.
- Galerija Eqrna 400
Lojze Logar, I. salon Eqrne. – *Sinteza* 79, 80, 81, 82/december 1988, str. 37–42; ilustr.
- 401
Brane Kovič, Eqrna – več kot samo galerija. – *MM/Media marketing* marec 1988, št. 83, str. 23; ilustr.
- 402
Galerija Rem, Dunaj. Instalacije.
Rec.: Aleksander Bassin, *Naši razgledi* 25. 3. 1988, št. 6, str. 200–201; ilustr.
- 403
Prekmurski slikarji. (Beer, Huzjan, Červek, Gumilar, Mesarič). Katalog iz Murske Sobote 1987.
Rec.: Aleksander Bassin, *Delo* 6. 4. 1988, št. 81, str. 10.
- 404
Neue Slowenische Kunst – likovni del (Irwin), pregledna razstava. Sočasno z mednarodnim kolokvijem *Celostna umetnina* v CD.
Rec.: Marko Crnkovič, *Delo* 15. 9. 1988, št. 215, str. 8; Jelka Šutej Adamič, *Delo* 16. 9. 1988, št. 216, str. 6; Tadej Zupančič, *Mladina* 30. 9. 1988, št. 41, str. 48; ilustr.
- Galerija ŠKUC 405
Marina Gržinič, Galerija ŠKUC Ljubljana 1978–1987. – *Sinteza* 79, 80, 81, 82/december 1988, str. 66–104; ilustr.
Dokumentacija dejavnosti likovne re-
- dakcije ŠKUC-a – Galerija ŠKUC 1978–1987.
- Galerija Feniks 406
Izet Curi vu par Dado. Zloženka: besedilo Brane Kovič.
Rec.: Brane Kovič, *Delo* 25. 10. 1988, št. 249, str. 6.
- Galerija Lala 407
Lilijana Kenda / int. zap. Darinka Kladnik, Novi kulturni kotiček. – *Dnevnik* 10. 12. 1988, št. 335, str. 6 + 7.
- Razstavišče IDCO 408
Arhitekt v risbi/II. Zloženka: besedilo Peter Krečič.
- Galerija Rebeka 409
Razstava male grafike. Zloženka.
Rec.: Janez Mesesnel, *Delo* 24. 6. 1988, št. 146, str. 6.
- 410
Skupina 53. (M. Berbuč, M. Cetin, A. Eržen, F. Peršin, I. Seljak, M. Šuštaršič, Drago in M. Tršar, M. Vovk). Zloženka: besedilo Marijan Tršar.
Rec.: tekst iz kataloga *Likovne besede* 8, 9/december 1988, str. 150–151; ilustr.
- Kulturno-informacijski center (KIC) Križanke 411
Vegova–Turjaška nekoč in danes.
Rec.: Miloš Bonča, *AB* 97, 98/december 1988, str. 108; ilustr.
- 412
Slovenski gledališki portret. Zloženka: besedilo Ivan Sedej.
Rec.: Darinka Kladnik, *Dnevnik* 10. 8. 1988, št. 216, str. 12; ilustr.
- Koncertni atelje DSS (Društva slovenskih skladateljev) 413
Samostojno so razstavili: Vojko Aleksič, Todorče Atanasov, Boris Gaberšček, Ignac Meden, Franc Vozel, Jože Vrščaj; izdali so vabila s kratkimi teksti Aleksandra Bassina.

Galerija IGLG (Inštitut za
gozdno in lesno gospodarstvo)

414

Baročna dediščina. Konserviranje in restavriranje lesa. Zloženka.

Rec.: Sergej Vrišer, *Večer* 30. 12. 1988, št. 303, str. 14: ilustr.

Galerija Krka

415

Samostojno so razstavili / kratke tekste na vabilih napisala: Jure Cihlač, Samo Kovač, Janez Kovačič, Tomaž Kržišnik, Aljoša Sotler / Janez Mesesnel, Vladimir Potočnik, Vera Terstenjak-Jovičič / Mirko Juteršek, Janko Orač.

Rec.: za A. Sotlerja: Aleksander Bassin, *Delo* 6. 9. 1988, št. 207, str. 6.

Galerija Lerota

416

Samostojno so razstavili: Darko, Dragica Čadež-Lapajne, Tone Demšar, Nada Lukežič, Edo Murtić, Borut Pečar, Štefan Potočnik, Vida Slivnik, Jože Tisnikar; izdali so zloženke s kratkimi teksti Jadranske Bogataj.

Galerija Slovenijales

417

Samostojno so mdr. razstavili (kratke tekste na vabilih napisali): Adi Arzenšek (Aleksander Bassin), Vladimira Bratuž-Laka (Ivan Sedej), Jože Ciuha (Marijan Tršar), Gabrijel Humek (Ivan Sedej).

Galerija ZDSLU

418

Razstave in druge prireditve v Galeriji ZDSLU med 19. novembrom 1987 in 5. majem 1988. – *Likovne besede* 6, 7/julij 1988, str. 96.

419

Razstava likovnih del umetnikov iz Leverkusna. Zloženka.

Rec.: Aleksander Bassin, *Naši razgledi* 10. 6. 1988, št. 11, str. 368; Franc Zalar, *Dnevnik* 16. 6. 1988, št. 163, str. 11.

Vodnikova domačija

420

Sonja Tavčar-Skaberne, Samo Kovač.

Rec.: Franc Zalar, *Dnevnik* 15. 6. 1988, št. 162, str. 12.

Maribor

421

Meta Gabršek-Prošenc, Mariborska likovna kronika, september 1986–december 1987. – *Sinteza* 79, 80, 81, 82/december 1988, str. 193–195: ilustr.

Pokrajinski muzej

421a

Helena Grandovec, Ustanova v gibanju. Novost – mesečne miniaturne razstave. – *Večer* 18. 10. 1988, št. 243, str. 14.

422

Vili Vuk, Biti živa ustanova. 85 let Pokrajinskega muzeja v Mariboru. – *Večer* 29. 10. 1988, št. 253, str. 23: ilustr.

423

Spomini na prvo svetovno vojno 1914–1918.

Rec.: Sergej Vrišer, *Večer* 14. 7. 1988, št. 162, str. 6: ilustr.; id., *Naši razgledi* 6. 8. 1988, št. 16, str. 493.

424

Vitrina meseca. Antonio Mezzario: Cvetlično tihožitje.

Rec.: Marjetica Simoniti, *Večer* 3. 11. 1988, št. 256, str. 15: ilustr.

425

Vitrina meseca. Odmevi na razstavo Glas und Köhle, Bärnbach.

Rec.: Marjetica Simoniti, *Večer* 20. 12. 1988, št. 294, str. 14.

Umetnostna galerija

426

Likovno življenje v Mariboru 1945–1955. Katalog: besedila Meta Gabršek-Prošenc, Breda Ilich-Klančnik, Peter Može, Sergej Vrišer, dokumentacija Breda Ilich-Klančnik.

Rec.: b. k., *Večer* 10. 12. 1988, št. 286, str. 5: ilustr.; Sergej Vrišer, *Večer* 3. 12. 1988, št. 280, str. 11: ilustr.

427

Simplicissimus – 100 karikatur 1918–1933. Katalog v hrvaščini.

Rec.: M. G. P., *Večer* 29. 3. 1988, št. 74, str. 10: ilustr.

428

Nova frankfurtska šola. 25 let šal, satire in humorja iz Frankfurta na Maini.

Rec.: Mitja Visočnik, *Večer* 20. 9. 1988, št. 219, str. 6; id., *Naši razgledi* 18. 11. 1988, št. 22, str. 673–674.

Razstavní salon Rotovž

429

Društvo likovnih umetnikov Maribor. (31 umetnikov). Prenos v Beograd, Galerija Doma JNA. Katalog: besedilo Milojka Kline.

Rec.: M. K., Večer 21. 4. 1988, št. 94, str. 4; ilustr.; Marlen Premšak, *Večer* 13. 5. 1988, št. 110, str. 5: ilustr.

430

3. jugoslovanski triennale Ekologija in umetnost, EKO. Del razstave tudi v Umetnostni galeriji. Katalog: uvod Peter Može, predstavítve selektorjev: Ješa Denegri, Meta Gabršek-Prošenc (urednica kataloga), Nedžad Kurto, Marijan Susovski, Grozdana Šarčević, Berislav Valušek, Mitja Visočnik, Igor Zabel, Nermina Zildžo.

Rec.: Aleksander Bassin, Naši razgledi 8. 7. 1988, št. 13, str. 427; Meta Gabršek-Prošenc, *Večer* 25. 5. 1988, št. 120, str. 6: ilustr., 10. 6. 1988, št. 134, str. 6, 18. 6. 1988, št. 141, str. 22; Helena Grandovec, *Večer* 18. 5. 1988, str. 114, str. 5: ilustr.; M. K., *Večer* 23. 6. 1988, št. 149, str. 4: ilustr. (Ira Zorko); mp., *Večer* 28. 5. 1988, št. 123, str. 3, 4. 6. 1988, št. 129, str. 24-25: ilustr.; Marlen Premšak, *Večer* 25. 6. 1988, št. 147, str. 22; Branko Šalomon, *Večer* 21. 1. 1988, št. 21, str. 6.

Razstavní salon Tehniške fakultete

431

Silvije Popović, Janez Pristavec, Jože Šubić.

Rec.: Mitja Visočnik, Večer 8. 11. 1988, št. 260, str. 14: ilustr.

431a

Zasebno življenje - Private life. Mail art. Katalog: besedilo Andrej Tišma.

Rec.: Mitja Visočnik, Večer 10. 10. 1988, št. 236, str. 4.

Galerija Ars

432

Mariborski študentje 3. letnika ALU v Ljubljani. (I. Čuk, D. Golija, S. Grajfoner, S. Pajek).

Rec.: Mitja Visočnik, Večer 29. 7. 1988, št. 174, str. 6.

Mala galerija Ivana Čobala

433

M. Cetin, Drago Tršar, I. Čobal. Razstavní list.

Rec.: Gema Hafner, Naši razgledi 25. 3. 1988, št. 6, str. 181; Mitja Visočnik, *Delo* 11. 4. 1988, št. 85, str. 3 in *Večer* 8. 4. 1988, št. 83, str. 5.

Fotogalerija Stolp

434

Akt '88.

Rec.: Bogo Čerin / int. zap. Melita Forstnerič-Hajnshek, Večer 8. 11. 1988, št. 260, str. 14; mh, *7D* 17. 11. 1988, št. 46, str. 45: ilustr.

Murska Sobota

435

Franc Obal, Prekmurska likovna kronika, december 1986-december 1987. - *Sinteza* 79, 80, 81, 82/december 1988, str. 201-202: ilustr.

Kulturni center Miško Kranjec - DE Galerija

436

Aleksander Bassin, V znamenju spreminjanja. Ob 8. jugoslovanskem bienalu male plastike. - *Sinteza* 79, 80, 81, 82/december 1988, str. 164-167: ilustr.

437

Mala grafika na Slovenskem - iz zbirke Gorenjskega muzeja v Kranju. (54 avtorjev). Zloženka: besedilo Cene Avguštin.

438

Pridobitve za stalno zbirko 1971-1988. (350 del 62 avtorjev). Katalog: besedilo Franc Obal.

Nova Gorica

439

Nelida Silič-Nemec, Goriška likovna kronika 1986. - *Sinteza* 79, 80, 81, 82/december 1988, str. 198-199.

Goriški muzej - Grad Kromberk

440

Lojze Kante, Priprava velikih razstav. Goriški muzej bo letos pripravil obsežne predstavítve Spacalovega, Debenjakovega in Mušičevega opusa. - *Delo* 12. 2. 1988, št. 35, str. 6; id., *Delo* 14. 9. 1988, št. 214, str. 8.

Galerija Meblo

441

Tango projekt. (Breda Jontes, Džanino Božić). Zloženka: tekst avtorja.

Pokrajinski arhiv

442

Zgradili bomo Novo Gorico. Katalog (razstava dokumentov o pripravah na in delih za izgradnjo Nove Gorice 1947–48).

Novo mesto

443

M. Z., Bienale slovenske grafike na Otočcu. – *Delo* 20. 5. 1988, št. 116, str. 6.

O bienalu, ki bo leta 1989, še: Marijan Zlobec / cit. Branko Suhý, *Delo* 7. 6. 1988, št. 131, str. 6.

Fotogalerija

444

Milan Stepanovič, Delo fotogalerije v Novem mestu. – *Naši razgledi* 12. 2. 1988, št. 3, str. 82.

445

Milan Stepanovič, V Novem mestu je bil simpozij o fotografiji. – *Primorski dnevnik* 5. 10. 1988, št. 220, str. 11.

Piran

446

Sonja Hoyer, Likovna kronika slovenske obale. – *Sinteza* 79, 80, 81, 82/december 1988, str. 199–200.

Mestna galerija

447

Arhitektura štirih dežel. Dela predstavljena v AB, november 1989, št. 101/102, str. 74–79. Razstava ob mednarodnem simpoziju *Arhitektura izven centrov*.

Ptuj

Razstavišče na gradu

448

Načrti in vedute Varaždina od 14. do 19. stoletja.

Rec.: Marjeta Ciglencečki, *Večer* 6. 4. 1988, št. 81, str. 6.

449

Predstavitev grafične mape: Sandi Červek in Marjan Gumilar. Prenos v Maribor, Galerija Ars.

Rec.: Janez Balažic, *Večer* 4. 11. 1988, št. 258, str. 5.

Ribnica

Miklova hiša

450

Ribnica 87. (Renata Bovhan, Jelka Flis, Zdenko Huzjan, Franc Purg, Brane Se-

ver, Veljko Toman, Marijan Tršar, Dušan Tršar). Katalog: besedilo Jure Mikuž.

451

Kitajsko »tradicionalno« slikarstvo iz pokrajine Yiangsu. Katalog: besedilo Jure Mikuž.

Slovenj Gradec

Galerija likovnih umetnosti

452

Švedsko oblikovanje tekstila. Prenos v Beograd, Muzej primenjene umetnosti in Sarajevo, Collegium artisticum. Katalog z vložkom v slovenščini.

Rec.: Miro Petek, *Večer* 24. 3. 1988, št. 70, str. 6: ilustr.

453

Bienale del jugoslovanskih likovnih umetnic. Grafika. – Pregledna razstava grafičnih del Ankice Oprešnik. (Med 24 umetnicami tudi: Zdenka Golob, Metka Krašovec, Adriana Maraž, Tinca Stegovec, Biljana Unkovska). Katalog: besedila: Sonja Abadžieva Dimitrova, Miloš Arsić, Ješa Denegri, Želimir Košević, Ibrahim Krzović, Mladen Lompar, Shyqri Nimani, Ivan Sedej, Milena Zlatar.

Rec.: Milena Zlatar, *Večer* 18. 5. 1988, št. 114, str. 5: ilustr.

454

Sodobna belgijska grafika. (Pierre Alechinsky, Gabriel Blegonne, Pol Burry, Guy Dacos, Jo Delahaut, Roger Dewint, Anne Dykmans, Gustave Marchoul, Cecile Massart, Maurice Pasternak, Jean-Pierre Point, Luc van Malderen, Lionel Vinche, Alain Winance, Leo Wuidar). Katalog s kratkimi oznakami umetnikov. Prenos v Ljubljano, Moderna galerija, Ptuj, Razstavní salon D. Kvedra, Sarajevo, Collegium artisticum.

Šoštanj

455

Viktor Kojc, Spomin na prvo likovno razstavo in Majdo Kurnik. – *Hotenja* 8/9, 1988.

Zagorje

Avla Delavskega doma

456

24. razstava slikarske kolonije Izlake-Zagorje. (Milan Butina, Marjan Gumilar,

Jasna Kozar-Hutheesing, Nikolaj Beer, Franc Kopitar). Zloženka: besedilo Nande Razboršek.

Ostala Jugoslavija

Beograd

457
Ješa Denegri, Beogradska likovna kronika, junij 1986 – junij 1987. – *Sinteza* 79, 80, 81, 82/december 1988, str. 202–204: ilustr.

458
Aleksandar Bassin, Beograd v znamenju tradicije. Ob razstavah Društva srbskih likovnih umetnikov in Radislava Trkulje. – *Naši razgledi* 22. 4. 1988, št. 8, str. 267: ilustr.

459
id., Kritika in vizualna kultura. Ob dveh razstavah v beograjskem Muzeju sodobne umetnosti. – *Naši razgledi* 13. 5. 1988, št. 9, str. 297–298: ilustr.
Momčilo Stevanović, Zavest o obliki (avtor razstave Kosta Bogdanović).

460
id., Jubilejna srečanja. Ob razstavah Deseterica in retrospektivi Olge Ječivrić v Beogradu. – *Naši razgledi* 23. 12. 1988, št. 24, str. 744–745: ilustr.

461
Dragiša Radosavljević, Po beograjskih galerijah. – *Naši razgledi* 8. 4. 1988, št. 7, str. 225–226; 23. 9. 1988, št. 18, str. 555.

462
Risto Vitanov, Bogati ostanki preteklosti. Ob razstavi »Rimska skulptura v Srbiji« v Galeriji Srbske akademije znanosti in umetnosti. – *Naši razgledi* 11. 3. 1988, št. 5, str. 153: ilustr.

463
id., Beogradska kulturna jesen. – *Naši razgledi* 8. 4. 1988, št. 23, str. 715–716.

Narodni muzej

464
Zmago Jeraj, Lojze Logar, Lujo Vodopivec, slike-skulpture. Katalog: besedilo Peter Može, dokumentacija Edita Mileta. Rec.: Smail Festić, *Večer* 15. 12. 1988, št. 290, str. 14; Nikola Kusovac, *Ilustrovaná Politika* (Beograd) 20. 12. 1988; Đorđe Kadijević, *Nin* (Bg) 8. 1. 1989; Bojan Marušić, *Stav* (Novi Sad) 27. 1. 1989.

Beograjski sajam

465
VI. Beograjski trijenale jugoslovenske umetnosti. (176 sodelujočih, 11 iz Slovenije). Katalog.

Rec.: Aleksandar Bakočević, *Likovne besede* 8, 9/december 1988, str. 115; Aleksander Bassin, *Naši razgledi* 12. 8. 1988, št. 15, str. 477: ilustr.; Ivan Sedej, *Likovne besede* 8, 9/december 1988, str. 118–121: ilustr.

Koprivnica

Galerija Koprivnica

466
Kontrolirana gesta. Primjeri novog enformela i apstraktnog ekspresionizma. (mdr. S. Červek, M. Gumilar, B. Sever). Katalog: besedila mdr. Meta Gabršek-Prosenec, Jure Mikuž, Igor Fistrič. Prenosi še v Ljubljano, Moderna galerija, Maribor, Umetnostna galerija, na Reko, v Subotico, v Sarajevo.

Novi Sad

467
Slobodan S. Sanader, Novosadska likovna kronika. – *Sinteza* 78, 80, 81, 82/december 1988, str. 211–212: ilustr.

Reka

468
Vanda Ekl, Kvarnerska likovna kronika. – *Sinteza* 79, 80, 81, 82/december 1988, str. 207–209: ilustr.

Sarajevo

469
Meliha Husedžinović, Sarajevska likovna kronika. – *Sinteza* 79, 80, 81, 82/december 1988, str. 209–211: ilustr.

470
Josip Osti, Skrb za preteklost, zaupanje v prihodnost. Ob razstavi Zakladi iz frančiškanskih samostanov v BiH v Sarajevu. – *Naši razgledi* 8. 4. 1988, št. 7, str. 225.

Skopje

471
Viktorija Vasev Dimeska, Skopska likovna kronika. – *Sinteza* 79, 80, 81, 82/december 1988, str. 213–215: ilustr.

Tuzla

Galerija jugoslovenskog portreta 472

5. internacionalni bienalni festival portreta '88 (J. Ciuha, J. Matelič, K. Zelenko). Katalog.

Rec.: Aleksander Bassin, *Naši razgledi* 12. 8. 1988, št. 15, str. 482: ilustr.

Zagreb

Aleksander Bassin, Širina mesta kot iz-
ziv. Ob razstavi Svetloba in barve Du-
brovnika. – *Naši razgledi* 24. 6. 1988, št.
12, str. 402–403: ilustr.

id., V znamenju kiparske tradicije. Tretji
trienale hrvaškega kiparstva v Zagrebu. –
Naši razgledi 29. 7. 1988, št. 14, str. 452:
ilustr.

Vesna Knežević, Judi – med legendo in
zgodbino. Razstava v Muzejskem pro-
storu v Zagrebu. – *Večer* 23. 4. 1988, št.
96, str. 22: ilustr.

Franc Zalar, Vroče zagrebško kulturno
poletje. – *Dnevnik* 11. 8. 1988, št. 217, str.
10.

Branimir Žgajner, ... Kulturno pismo iz
Zagreba. – *Večer* 15. 6. 1988, št. 138, str.
6, 20. 12. 1988, št. 294, str. 14.

Kabinet grafike JAZU

XV. zagrebačka izložba jugoslovenske gra-
fike. (85 udeležencev, 14 iz Slovenije).
Katalog.

Rec.: Brane Kovič, *Delo* 18. 5. 1988, št.
114, str. 10.

Galerija suvremene umjetnosti

Venecijanski Biennale i jugoslavenska su-
vremena umjetnost. Katalog z bibliografi-
jo, kronologijo.

Rec.: Franc Zalar, *Dnevnik* 23. 8. 1988, št.
229, str. 16.

Galerija Karas

XX. Salon mladih. Razstava še po drugih
razstaviščih. Katalog: besedilo za Slove-
nijo Tomaž Brate.

Tujina

Bärnbach

Mateja Kos, Steklo in premog. Ob štajer-
ski deželni razstavi v Bärnbachu, ki so jo
zaprli konec oktobra. – *Naši razgledi* 4.
11. 1988, št. 21, str. 658–659: ilustr.

Beljak

Galerie An der Stadtmauer

Zeitgenössische Kunst aus Pomurje. Pre-
nos razstave iz Murske Sobote, 1987.
Rec.: Mitja Visočnik, *Naši razgledi* 27. 5.
1988, št. 10, str. 321.

Benetke

XLIII. Esposizione Internazionale d'Arte.
La Biennale di Venezia. Katalog: besedilo
za Jugoslavijo (i. e. J. Bernik v jugoslo-
vanskem paviljonu) Jure Mikuž; vsebuje
tudi: Dieter Ronte, Mittel-European Aper-
to 88 (sodelovala D. Sambolec).
Rec.: Aleksander Bassin, *Naši razgledi* 9.
12. 1988, št. 23, str. 722; Tomaž Brejc,
Naši razgledi 23. 9. 1988, št. 18, str. 562–
563; Majda Hostnik-Šetinc, *Dnevnik* 28.
9. 1988, št. 265, str. 14; Darinka Kladnik,
Dnevnik, 21. 7. 1988, št. 197, str. 10: ilu-
str. (Bernik); Mojca Kumerdej, *Mladina*
9. 9. 1988, št. 38, str. 37: ilustr.; Andrej
Medved / int. zap. Marijan Zlobec, *Delo*
27. 1. 1988, št. 21, str. 6; Marlen Prem-
šak, *Večer* 23. 7. 1988, št. 169, str. 23;
Branko Sosič, *Delo* 8. 6. 1988, št. 132, str.
10, 17. 6. 1988, št. 140, str. 6, 2. 7. 1988,
št. 153, str. 25: ilustr.; Ivana Suhadolc,
Primorski dnevnik 3. 7. 1988, št. 141, str.
12: ilustr.; Mitja Visočnik, *Teleks* 14. 7.
1988, št. 28, str. 36–37: ilustr.

Ivana Suhadolc, Feničani so eden naj-
skrivnostnejših narodov antike. Razstava
v palači Grassi. – *Primorski dnevnik* 13.
3. 1988, št. 58, str. 10.

ead., Tri tisočletja srednjeameriške zgo-
dovine. Feničani »proti« Aztekom na raz-
stavah v Benetkah. – *Primorski dnevnik*
26. 6. 1988, št. 133, str. 12.

Berlin

486
Emil Hrvatin, Rusi prihajajo. – *Mladina* 11. 11. 1988, št. 48, str. 46–47: ilustr.
Razstava *Berlin–Moskau*.

487
id., Utopičnost rekonstrukcije. *Mladina* 16. 12. 1988, št. 52, str. 59.
O razstavi *Postaje moderne* še: Lev Menashe, *Naši razgledi* 18. 11. 1988, št. 22, str. 689–690: ilustr.

488
Nenad Roban, Sandra Križić, Mednarodna gradbeniška razstava Berlin 1987. – *AV* 05, pomlad 1988, str. 40–43: ilustr.
O tem še: Saša Vidmajer, *Delo* 17. 12. 1988, št. 292, str. 28.

489
Janez Strehovec, Umetnina, segreta na 37 stopinj. – *Delo* 7. 5. 1988, št. 105, str. 21.
O razstavi J. Beuysa in Berlinu – kulturni prestolnici Evrope 1988 še: Sandra Križić–Roban, *AV* 05, pomlad 1988, str. 38–39: ilustr.

Bologna

490
Artefiera '88 (Sodelovale tudi Obalne galerije Piran in TK Galerija Trst)
Rec.: Brane Kovič, *Delo* 29. 2. 1988, št. 49, str. 3; Marijan Zlobec, *Delo* 19. 2. 1988, št. 41, str. 6 (TKG)

491
IV edizione della Biennale Giovani. (mdr. K. Cetin, Čoh/Erič, Jure Krpan, Jože Suhadolnik).
Rec.: Barbara Gruden, *Primorski dnevnik* 27. 12. 1988, št. 289, str. 13: ilustr.; Bojana Leskova, *Teleks* 22. 12. 1988, št. 51, str. 35–36: ilustr.

Bratislava

492
Branko Sosič, Očarljivost poetične in humorne likovnosti. Bienale ilustracij v Bratislavi (1987). – *Otrok in knjiga* 26, 1987 (1988), str. 95–98.

Brno

493
XIII. Biennale of Graphic Design. Katalog: besedilo mdr. Janez Suhadolc.

Bruselj

494
Brane Kovič, »Hiša graditeljev« v zoru tudi sodobnim ustvarjalcem. Bruseljska predstavitev Bauhauza. – *Delo* 25. 5. 1988, št. 120, str. 10.

Dresden

495
Jože Horvat, Življenje, upodobljeno v slikah. V Dresdnu že desetič razstavlja Združenje likovnih umetnikov NDR. – *Naši razgledi* 12. 2. 1988, št. 3, str. 96: ilustr.

Dunaj

496
Dorothea Apovnik, »Documenta po srednjeevropsko«. Ideja ob dunajski razstavi »Expressiv«. – *Naši razgledi* 25. 3. 1988, št. 6, str. 201.

497
ead., Domus Slovenica na Dunaju. – *Celovski zvon* 19, junij 1988, str. 89–90.

498
Alenka Gerlovič, Desetletnica In 9 Akt. – *Likovne besede* 6, 7/julij 1988, str. 93: ilustr.

499
Marjetica Gregorič, Zlato Skitov. Razstava v dunajski Künstlerhaus. – *Večer* 26. 12. 1988, št. 299, str. 4.

500
ead., Praga ob letu 1600. Razstava v dunajskem (umetnostnozgodovinskem) muzeju. – *Večer* 5. 12. 1988, št. 281, str. 4: ilustr.

O tem še: Dorothea Apovnik, *Delo* 11. 1. 1989, št. 7, str. 10.

501
Dorothee Müller (*Süddeutsche Zeitung*), Konstruktivizem proti heroizmu. Ob razstavi »Umetnost in revolucija – ruska in sovjetska umetnost 1910–1932«, ki so jo pred kratkim zaprli na Dunaju. – *Naši razgledi* 24. 6. 1988, št. 12, str. 393–394: ilustr.

O tem še: Dorothea Apovnik, *Celovski zvon* 19, junij 1988, str. 28–30: ilustr.

502
Damjan Prelovšek, Z rahlo ironijo nad dvoličnostjo časa. Podreccov bidermajer. – *Delo* 6. 2. 1988, št. 30, str. 20.
O razstavi bidermajerja v Künstlerhaus

še: Lev Menaše, *Naši razgledi* 11. 3. 1988, št. 5, str. 159–160; ilustr.; Marijan Zlobec, *Delo* 16. 2. 1988, št. 38, str. 6; ilustr.

G o r i c a

503

Ivan Hmelak, Muhavosti velike umetnosti. Razstava v goriškem gradu. – *Delo* 6. 8. 1988, št. 181, str. 21; ilustr.
O razstavi *Capricci veneziani del'700* še: Barbara Gruden, *Primorski dnevnik* 15. 9. 1988, št. 203, str. 9.

G r a d e c

504

Štajerska jesen (20). Referenčne točke mesta 1938–88. (mdr. instalacija Irwinov). Rec.: Marina Gržinić, *Delo* 28. 10. 1988, št. 252, str. 6; Janez Strehovec, *Naši razgledi* 18. 11. 1988, št. 22, str. 690.

Neue Galerie am Landesmuseum Joanneum

505

Alpe Jadran. Onstran realizma; figuracije, abstrakcije, informel 1945–60. (mdr. S. Kregar, M. Pregelj, G. Stupica). Razstava je 1988–89 potovala po prostoru Alpe–Jadran. Katalog (petjezičen): besedilo mdr. Igor Zabel.
Rec.: Christa Holler, *Večer* 16. 8. 1988, št. 189, str. 5.

K a s s e l

506

Tomislav Vignjević, V iskanju nove moderne. – *Sinteza* 79, 80, 81, 82/december 1988, str. 181–182.

K ö l n

507

Niko Kralj, ... Möbelmesse 1988. – *Dnevnik* 26. 1. 1988, št. 24, str. 16; ilustr.; *Delo* 30. 1. 1988, št. 24, str. 22; ilustr.

508

Luka Novak, Trgovanje s slikami ali »kako kupiti samega sebe«? Art Cologne 88. – *Delo* 7. 12. 1988, št. 283, str. 10.

L e v e r k u s e n

Museum Morsbroich

509

Moderne Slowenische Grafik. Zloženka: besedilo Zoran Kržišnik.

L o n d o n

510

Lev Menaše, Soočanja. Ob razstavah v londonskih galerijah – zgodnji Cezanne in pozni Picasso. – *Naši razgledi* 7. 10. 1988, št. 19, str. 593; ilustr.

O Cezannovi razstavi še: Darinka Kladnik, *Dnevnik* 14. 7. 1988, št. 190, str. 10; ilustr.

M a r i n o (okolica Rima)

511

I. Stage Internazionale della Pietra Albana. (mdr. Rene Rusjan).

Rec.: Nelida Silič-Nemec, *Naši razgledi* 18. 11. 1988, št. 22, str. 690–691.

M i l a n o

512

Tatjana Wolf, Mesto v svetu in bodočnost metropol. Mednarodna razstava XVII. Milanskega trienala. – *Delo* 26. 10. 1988, št. 250, str. 7.

M ü n c h e n

513

Slavo Šerc, Rene Magritte in njegov misterij. – *Naši razgledi* 26. 2. 1988, št. 4, str. 129–130.

514

Marijan Zlobec, Petdeset let »Entartete Kunst«. – *Delo* 26. 1. 1988, št. 20, str. 6.

P a r i z

515

Aleksander Bassin, Pariški sprehod. Ob začetku raznolike razstavne sezone. – *Naši razgledi* 22. 4. 1988, št. 8, str. 273–274; ilustr.

516

Brane Kovič, Ulmska šola: nadaljevanje izročil Bauhause. – *Delo* 12. 4. 1988, št. 86, str. 6.

Kulturno-informacijski center (KIC) SFRJ

517

Selection de photos de la Collection Internationale Junij. (27 avtorjev, mdr. B. Dolenc, S. Jagodič, E. Kaljanac, P. Kocjančič, M. Smerke, C. Zlate). Katalog: besedilo Lev Menaše.

Rec.: Brane Kovič, *Teleks* 29. 12. 1988, št. 52/53, str. 52–53; Drago Medved, *Delo*

2. 12. 1988, št. 279, str. 6; Lev Menaše / int. zap. Drago Medved, *Delo* 9. 1. 1989, št. 5, str. 3.

R i m

518

Barbara Gruden, Vse resnice slikarja Vincenta van Gogha. Od danes v rimski Narodni galeriji za moderno umetnost. – *Primorski dnevnik* 28. 1. 1988, št. 23, str. 12: ilustr.

R o t t e r d a m

519

Alen Kos, Preizkušanje Evrope. Prvi biennale evropske fotografije v Rotterdamu. – *Naši razgledi* 4. 11. 1988, št. 21, str. 656–657.

S a k a i d e

520

International Biennial of Graphic Art Ljubljana in Japan. Katalog: besedilo Zoran Kržišnik.

S c h a l l a b u r g

521

Mateja Kos, Igrače, igra, igračkanje. – *Argo* XXVI/1987 (1988), str. 83–86.

S c h l o s s S t r a s s b u r g (Koroška)

522

Hemma von Gurk. Katalog: besedilo mdr. Emilijan Cevc (str. 268–273).

S y d n e y

523

1988 Australian Biennale. From the Southern Cross. A View of World Art c. 1940–88. (sodelovali Irwin). Katalog. Rec.: Martin Trenevski, *Delo* 10. 6. 1988, št. 134, str. 6.

Š p e t e r S l o v e n o v

524

Nace Šumi, Deset let Beneške galerije. – *Jadranski koledar* 1988, str. 144–147.

T r s t

TK Galerija

525

Franco Vecchiet / int. zap. Aleksa Šušulic, TK Galerija – cvet našega umetniške-

ga življenja. – *Primorski dnevnik* 31. 7. 1988, št. 165, str. 10.

Galleria Comunale di Trieste

526

Obalni umetniki '88 / Artisti Costieri '88. Zloženska: odlomki starejših ocen (za Z. Apollonio, J. Lenassi, M. Ličen-Krmpotič, J. Matelič, J. Pohlen, T. Vran). Rec.: (fre), *Primorski dnevnik* 22. 6. 1988, št. 133, str. 9: ilustr.

II. SAMOSTOJNE

AMALIETTI, Marijan

527

Marijan Amalietti, ilustracije, slike in strip. Kanal, Galerija R. Debenjaka. Zloženska: besedilo Tatjana Pregl.

ANGELI RADOVANI, Kosta

528

Kosta Angeli Radovani. Ljubljana, Klub Artes.

Rec.: Janez Mesesnel, *Delo* 23. 7. 1988, št. 169, str. 3.

AVSENIK, Martin

529

Martin Avsenik. Razstava slik. Jesenice, razstavni salon Dolik. Zloženska: besedilo Janez Zalaznik.

BAMBIČ, Milko

530

Milko Bambič. Gorica, Kulturni dom. Katalog: besedilo Joško Vetrih.

Rec.: Joško Vetrih, *Primorski dnevnik* 18. 2. 1988, št. 38, str. 12.

531

Milko Bambič. Tolmin, Knjižnica C. Kosmača.

Rec.: Ada Klinkon, *Dnevnik* 8. 6. 1988, št. 155, str. 12 in *Večer* 9. 6. 1988, št. 133, str. 4.

BATIČ, Stojan

532

Stojan Batič. Trbovlje, Revirski muzej – Batičev salon. Katalog /s. l., s. a./: besedili Matjaž Kmecl, Sandra Škoberne.

533

Stojan Batič. Ljubljana, Galerija Smelt. Zloženska: besedilo Zoran Kržišnik.

Rec.: Ivo Antič, *Sodobnost* 1988, št. 8-9, str. 864-865; int. zap. Darinka Kladnik, *Dnevnik* 26. 3. 1988, št. 84, str. 5.

534

Stojan Batič, risbe in terakote. Ljubljana, Galerija Ars.

Rec.: Franc Zalar, *Dnevnik* 15. 9. 1988, št. 252, str. 11.

BEER, Nikolaj

535

Nikolaj Beer. Ljubljana, Galerija Labirint. Zloženska: besedilo Lev Menaše.

Rec.: Aleksander Bassin, *Naši razgledi* 11. 3. 1988, št. 5, str. 145; Franc Zalar, *Dnevnik* 9. 3. 1988, št. 67, str. 12.

BERNARD, Emerik

536

Emerik Bernard. Dela 1968-1988. Ljubljana, Moderna galerija; Koper, Galeriji Loža in Meduza. Katalog: besedili Igor Zabel, Sergej Kapus, dokumentacija Adela Železnik. Katalog: besedilo Andrej Medved.

Rec.: Aleksander Bassin, *Delo* 18. 7. 1988, št. 165, str. 3; M. K., *Večer* 14. 6. 1988, št. 137, str. 10; Andrej Medved, *Odjek* (Sarajevo) 15. - 28. 2. 1989, št. 4, str. 18; ilustr.; Iztok Premrov, *Primorski dnevnik* 1. 9. 1988, št. 191, str. 9; Branko Sosič, *Delo* 11. 6. 1988, št. 135, str. 27; ilustr.; Franc Zalar, *Dnevnik* 16. 7. 1988, št. 192, str. 16. *Polemika*: Andrej Medved, *Naši razgledi* 24. 6. 1988, št. 12, str. 384; ilustr., Jure Mikuž, *Naši razgledi* 29. 7. 1988, št. 14, str. 444.

BERNIK, Janez

537

Ješa Denegri, Janez Bernik ili slikarstvo sjenki na duši. Beograd, Muzej savremene umetnosti, april-maj 1986. - *Život umjetnosti* (Zagreb) 43/44, str. 139-140; ilustr.

538

Janez Bernik. Nürnberg, Kunsthalle; Saulgau; Ravensburg. Katalog: besedila Curt Heigl, Jure Mikuž, Marijan Tršar, dokumentacija Adela Železnik, Bojana Žigon.

Rec.: *Naši razgledi* 22. 4. 1988, št. 8, str. 273 (nemške kritike: Walter Fenn, Ulrich Wanner, Klaus Martin Wiese); Branko

Sosič, *Delo* 5. 3. 1988, št. 54, str. 23; ilustr.

539

Janez Bernik. Trst, TK Galerija. Zloženska: besedilo Jure Mikuž.

Rec.: *Primorski dnevnik* 23. 11. 1988, št. 261, str. 5; Jože Pirjevec, *Primorski dnevnik* 4. 12. 1988, št. 271, str. 14; Iztok Premrov, *Primorski dnevnik* 9. 12. 1988, št. 275, str. 9.

BEROVIČ, Marin

540

Marin Berovič. Ljubljana, Kemijski inštitut B. Kidrič.

Rec.: Janez Mesesnel, *Delo* 10. 1. 1989, št. 6, str. 6.

BEVILACQUA, Darko

541

Darko. Skulpture. Nova Gorica, Galerija Meblo. Katalog: besedilo Nelida Silič-Nemec.

Rec.: Nelida Silič-Nemec, *Delo* 2. 12. 1988, št. 279, str. 6.

542

Darko. Prepesnitev izročila. Ljubljana, Lerota.

Rec.: Franc Zalar, *Dnevnik* 15. 12. 1988, št. 340, str. 11.

BEZLAJ, Jiři

543

Jiři Bezlaý. Skulpture 1987-88. Ljubljana, Bežigradska galerija. Katalog: besedilo Ivan Sedej.

BLOOM, Doris

544

Doris Bloom. Slike, risbe, grafike 1985-88. Koper, Galeriji Loža in Meduza, Piran, Mestna galerija. Katalog: besedilo Andrej Medved.

Rec.: Andrej Medved, *Naši razgledi* 8. 7. 1988, št. 13, str. 433-434; ilustr.

BOGOVČIČ, Ivan

545

Ivan Bogovčič. Brežice, Galerija Posavskega muzeja. Katalog.

Rec.: Aleksander Bassin, *Naši razgledi* 13. 1. 1989, št. 1, str. 13.

BOLJKA, Janez

546

Janez Boljka. Pariz, KIC SFRJ. Katalog. Rec.: Brane Kovič, *Teleks* 2. 6. 1988, št. 22, str. 40: ilustr.

CAPA, Robert

547

Robert Capa. Retrospektiva fotografij. Ljubljana, CD – Sprejemna dvorana. Katalog: besedili Corneille Capa, Richard Whelan.

Rec.: Brane Kovič, *Teleks* 25. 2. 1988, št. 8, str. 28–29: ilustr.; id., *Delo* 27. 2. 1988, št. 48, str. 4.

CENTA, Jože

548

Jože Centa. Ribnica, Miklova hiša. Katalog: besedila Janez Debeljak, Mirko Juteršek, Janez Mesesnel.

Rec.: Janez Mesesnel, *Delo* 28. 9. 1988, št. 226, str. 9.

CETIN, Katja

549

Katja Cetin. Srebrna kolekcija. Ljubljana, Galerija ŠKUC. Katalog: besedilo Alen Ožbolt.

Rec.: Marina Gržinič, *Delo* 19. 9. 1988, št. 218, str. 3.

CIHLAŘ, Jure

550

Jure Cihlař. Novo mesto, Galerija Krka. Zloženka: besedilo Franc Zalar.

CIUHA, Jože

551

Jože Ciuha. Beograd, Paviljon Cvijete Zuzorić, potujoča razstava po Jugoslaviji, predstavitev monografije, 1987.

Rec.: intervju, *Borba* (Beograd) 26. 3. 1988; int. zap. Zoran Markuš, *Politika* (Bg) 27. 3. 1988; Andrej Tišma, *Dnevnik* (Novi Sad) 6. 3. 1988; M. Vlajić, *Večernje novosti* (Bg); int. zap. Veselin Radunović, *Pobjeda* (Titograd) 20. 8. 1988; int. zap. Andrej Tišma, *Dnevnik* (Novi Sad) 3. 4. 1988; Boris Kulenović, *Polja* (NS) april 1988; Duško Kečekmet, *Vjesnik* (Zagreb) 8. 8. 1988 in 8. 10. 1988; Vinko Srhoj, *Slobodna Dalmacija* (Split) 23. 8. 1988 in 1. 10. 1988.

COLVILLE, Alex

552

Alex Colville. Grafike. Ljubljana, Moderna galerija; Maribor, Umetnostna galerija. Katalog.

Rec.: Aleksander Bassin, *Naši razgledi* 10. 6. 1988, št. 11, str. 369: ilustr.; Peter Može, *Večer* 27. 7. 1988, št. 172, str. 6: ilustr.; Franc Zalar, *Dnevnik* 7. 6. 1988, št. 154, str. 17.

CVETNIČ, Danilo

553

Danilo Cvetnič. Maribor, Galerija Ars. Rec.: Melita Forstnerič-Hajnšek, *Večer* 22. 3. 1988, št. 68, str. 10: ilustr.

ČADEŽ, Dragica

554

Dragica Čadež-Lapajne. DČL. Ljubljana, Lerota.

Rec.: Franc Zalar, *Dnevnik* 31. 8. 1988, št. 237, str. 12.

ČARGO, Ivan

555

Ivan Čargo (1898–1958). Spominska razstava. Nova Gorica, Goriški muzej – Grad Kromberk; Tolmin, Knjižnica C. Kosmača.

Rec.: M. V. Primorski dnevnik 9. 1. 1988, št. 7, str. 9: ilustr.; Jože Štucin, *Primorski dnevnik* 18. 2. 1988, št. 38, str. 11.

ČEH, Boni

556

Boni Čeh. Radovljica, Galerija Šivčeva hiša. Zloženka: besedilo Aleksander Bassin.

Rec.: Aleksander Bassin, *Naši razgledi* 9. 9. 1987, št. 17, str. 517.

ČERNE, Peter

557

Peter Černe. Ljubljana, Mala galerija. Katalog: besedilo Ivan Sedej.

Rec.: Aleksander Bassin, *Naši razgledi* 29. 7. 1988, št. 14, str. 444: ilustr.; Janez Mesesnel, *Delo* 8. 6. 1988, št. 132, str. 10; Franc Zalar, *Dnevnik* 24. 5. 1988, št. 140, str. 17.

558

Peter Černe. Beljak/Villach, Galerie An der Stadtmauer. Zloženka: besedilo Ivan Sedej.

MAK, Živo razstavišče, ne muzej. Černigojeva galerija v Lipici. – *Večer* 17. 2. 1988, št. 39, str. 15.

O novi postavitvi, ki jo je realiziralo nekaj članov NSK, še: a. n., *Primorski dnevnik* 29. 6. 1988, št. 137, str. 13; Janez Mesesnel, *Delo* 18. 7. 1988, št. 165, str. 3; *Dnevnik* 4. 8. 1988, št. 210, str. 10.

ČOBAL, Bogdan

Bogdan Čobal. Murska Sobota, Galerija KC M. Kranjec.

Rec.: Vanda Brvar, *Večer* 20. 7. 1988, št. 167, str. 6: ilustr.

DALI, Salvador

Salvador Dali, slike, grafike, predmeti uporabne umetnosti. Ljubljana, Galerija Feniks. Plakat-zloženska: besedilo Aleksander Bassin.

Rec.: Darinka Kladnik, *Dnevnik* 4. 6. 1988, št. 151, str. 16; Izok Premrov, *Primorski dnevnik* 26. 6. 1988, št. 135, str. 12.

DEBENJAK, Riko

Riko Debenjak. Velika pregledna razstava. Nova Gorica, Goriški muzej – Grad Kromberk. Katalog-monografija: besedila Zoran Kržišnik, Nelida Silič-Nemec, Nace Šumi.

Rec.: teksti iz monografije, *Likovne besede* 6, 7/julij 1988, str. 53–65: ilustr.; Zoran Kržišnik, *Primorski dnevnik* 11. 9. 1988, št. 200, str. 14: ilustr.; Iztok Premrov, *Primorski dnevnik* 28. 9. 1988, št. 214, str. 11; Branko Sosič, *Delo* 24. 9. 1988, št. 223, str. 27: ilustr.; Nace Šumi, *Primorski dnevnik* 11. 9. 1988, št. 200, str. 14; L. K. (Lojze Kante), *Delo* 8. 9. 1988, št. 209, str. 6 in 10. 9. 1988, št. 211, str. 1; *Delo* 6. 10. 1988, št. 233, str. 3; *Primorski dnevnik* 6. 10. 1988, št. 221, str. 9: ilustr.

Dan slovenske kulture 1988. Riko Debenjak. Špeter Slovenov / San Pietro al Natissone, Beneška hiša. Katalog: besedili Licio Damiani, Nelida Silič-Nemec.

DENKO, Jože

Jože Denko. Kruševac, Umetniška galerija. Katalog: besedilo Janez Balažič.

Jože Denko. Maribor, Tehniška fakulteta. Rec.: Mitja Visočnik, *Večer* 12. 12. 1988, št. 287, str. 4: ilustr.; id., *Delo* 31. 12. 1988, št. 304, str. 2; id., *Naši razgledi* 27. 1. 1989, št. 2, str. 44.

DOLENC, Božidar

Božidar Dolenc. Ljubljana, CD-Mala fotografska galerija.

Rec.: Primož Lampič, *Naši razgledi* 24. 6. 1988, št. 12, str. 386.

EBENHOFER, Walter

Walter Ebenhofer (fotograf). Angeli imajo kratke noge. Ljubljana, Galerija Feniks. Rec.: Brane Kovič, *Delo* 4. 5. 1988, št. 102, str. 3.

FABIANI, Maks

Maks Fabiani. Nove meje v arhitekturi. Trst, konjušnica v parku Miramar, leta 1989 prenos v Ljubljano, CD. Katalog: študije Gabrielle Cappellato, Matjaž Garzarolli, Ernesto Van Der Ham, Leonardo Miani, Fulvio Monai, Gino Pavan, Piero Piva, Boris Podrecca, Marko Pozzetto, Damjan Prelovski, Edvard Ravnikar, Rudolf Wurzer.

Rec.: B. G., *Primorski dnevnik* 22. 6. 1988, št. 133, str. 1 + 5: ilustr.; Igor Gruden, *Dnevnik* 23. 6. 1988, št. 170, str. 11, 24. 9. 1988, št. 261, str. 18 (o knjigi); Mirjam Kopše, *Teleks* 29. 9. 1988, št. 39, str. 41; M. P., *Delo* 24. 6. 1988, št. 146, str. 6; Marko Pozzetto / zap. Rosana Petaros (?), *Primorski dnevnik* 2. 9. 1988, št. 192, str. 9; Marko Pozzetto / zap. Rosana Pettiroso, *AB* 97, 98/december 1988, str. 29; Edvard Ravnikar, *Primorski dnevnik* 21. 6. 1988, št. 132, str. 12: ilustr.; Milko Rener, *Primorska srečanja* 87, 88/1988, str. 684–685; Željka Čorak, *Čovjek i prostor* (Zagreb) 11/1988, str. 22–23: ilustr.

FISTRICH, Igor

569

Igor Fistrich, slike. Ljubljana, Galerija ŠKUC. Katalog.

Rec.: Nadja Zgonik, *Delo* 7. 4. 1988, št. 82, str. 5.

FLANAGAN, Barry

570

Barry Flanagan. *Vizualno povabilo*. Ljubljana, Moderna galerija. Potujočo razstavo in katalog je pripravil Britanski svet. Rec.: Aleksander Bassin, *Delo* 29. 1. 1988, št. 23, str. 6; Ješa Denegri, *Sinteza* 79, 80, 81, 82/december 1988, str. 180–181: ilustr.; Franc Zalar, *Dnevnik* 12. 2. 1988, št. 41, str. 12; Nadja Zgonik, *Naši razgledi* 26. 2. 1988, št. 4, str. 128–129: ilustr.

FLEGO, Anton

571

Anton Flego. Izola, Galerija Insula. Zloženska: besedilo Dejan Mehmedović.

FLIS, Jelka

572

Jelka Flis. Ptuj, Razstavní salon D. Kvedra. Zloženska: besedilo Janez Balažic.

FRELIH, Črtomir

573

Črtomir Frelih. *Risbe in grafike*. Domžale, Likovno razstavišče; Jesenice, Razstavní salon Dolik. Zloženska: besedilo Judita Krivec.

GABERŠČIK, Boris

574

Milan Stepanovič, Izrazi čarovnih dimenzij. Boris Gaberščik v studio PHI (Trst). – *Primorski dnevnik* 13. 7. 1988, št. 149, str. 9: ilustr.

575

Dušan Lipovec, Fotografija kot transmisija slikarstva: Boris Gaberščik v Stološem Interieru. – *Naši razgledi* 27. 5. 1988, št. 10, str. 321.

GALIČ, Štefan

576

Štefan Galič, barvni lesorezi. Ljubljana, Galerija ZDSLU. Zloženska: besedilo Breda Ilich-Klančnik.

Rec.: iz besedila v katalogu, *Likovne besede* 6, 7/julij 1988, str. 99; Aleksander Bassin, *Delo* 6. 4. 1988, št. 81, str. 10.

577

Štefan Galič. Maribor, Galerija Ars.

Rec.: Primož Premzl, *Večer* 9. 8. 1988, št. 183, str. 5.

GAROUSTE, Gerard

578

Les Indiennes de Gerard Garouste. Koper, Galeriji Loža in Meduza. Katalog v francoščini.

Rec.: Aleksander Bassin, *Naši razgledi* 7. 10. 1988, št. 19, str. 593–594.

GERM, Josip

579

Franc Zalar, Josip Germ. Ob retrospektivni razstavi v Dolenjskem muzeju (!1986). – *Sinteza* 79, 80, 81, 82/december 1988, str. 151–153: ilustr.

GOLAC, Stipe

580

Stipe Golac, slike. Kanal, Galerija R. Debenjaka. Zloženska: besedilo Ivan Šimat Banov.

GOLIJA, Bojan

581

Bojan Golija. *Iz mojega vrta*. Laško, Razstavišče Laški dvorec. Katalog: besedilo Breda Ilich Klančnik.

GOLOB, Franc

582

Franc Golob, razstava akvarelov. Ljubljana, Galerija ZDSLU. Zloženska: besedilo avtor.

Rec.: tekst iz kataloga *Likovne besede* 8, 9/december 1988, str. 146: ilustr.

GOLOB, Zdenka

583

Zdenka Golob. *Grafike*. Ljutomer, Galerija A. Trstenjaka. Zloženska: besedilo Ivan Sedej.

GORENEC, Bojan

584

Bojan Gorenec. *Svoboda za kaj*. Ljubljana, Bežigradska galerija; Koper, Galerija Meduza. Katalog: besedilo avtor.

Rec.: Aleksander Bassin, *Naši razgledi* 11. 3. 1988, št. 5, str. 145; Brane Kovič, *Delo* 1. 3. 1988, št. 50, str. 6.

585

Bojan Gorenc. *Za laični topos slikarstva*. Ljubljana, Galerija ŠKUC. Katalog: tekst avtor.

Rec.: pripravil Alen Ožbolt, *Dnevnik* 31. 12. 1988, št. 356, str. 8.

GORJUP, Tomaž

586

Tomaž Gorjup. *Slike 1986–88*. Ljubljana, Bežigradska galerija in Galerija Eqrna; Maribor, Razstavnica salon Rotovž. Katalog: besedilo Josip Korošec.

Rec.: int. zap. Majda Hostnik-Šetinc, *Dnevnik* 29. 10. 1988, št. 296, str. 16; Aleksander Bassin, *Delo* 1. 12. 1988, št. 278, str. 2; Marijan Tršar, *Naši razgledi* 23. 9. 1988, št. 18, str. 545; Mitja Visočnik, *Večer* 21. 11. 1988, št. 271, str. 4; Franc Zalar, *Dnevnik* 15. 11. 1988, št. 312, str. 17.

GORŠE, France

587

France Gorše. Ljubljana, Moderna galerija; Ribnica, Miklova hiša; Maribor, Umetnostna galerija; Kostanjevica, Galerija B. Jakca. Katalog: študija in dokumentacija Ivan Sedej.

Rec.: Ivo Antič, *Sodobnost* 1988, št. 8–9, str. 861–862; Aleksander Bassin, *Delo* 18. 1. 1988, št. 13, str. 3; Špelca Čopič, *Sinteza* 79, 80, 81, 82/december 1988, str. 59–65: ilustr.; Marlen Premšak, *Večer* 26. 1. 1988, št. 20, str. 10: ilustr.; Veselka Šorli-Puc, *Tretji dan* 1988, št. 5, str. 12–13: ilustr.; Franc Zalar, *Dnevnik* 29. 1. 1988, št. 27, str. 12; b. k., *Večer* 8. 3. 1988, št. 56, str. 10: ilustr.

GRAUF, Stojan

588

Stojan Grauf. Maribor, Galerija Ars.

Rec.: Mitja Visočnik, *Večer* 9. 2. 1988, št. 32, str. 10: ilustr.

GVAJC, Anton

589

Franc Zalar, Anton Gvajc, 1865–1935. Ob retrospektivni razstavi v mariborski Umetnostni galeriji (!1986). – *Sinteza* 79,

80, 81, 82/december 1988, str. 156–158: ilustr.

GVARDJANČIČ, Herman

590

Herman Gvardjančič. *Pregledna razstava*. Ljubljana, Moderna galerija; Maribor, Umetnostna galerija. Katalog: besedili Ješa Denegri, Lilijana Stepančič, dokumentacija Jana Ferjan.

Rec.: Aleksander Bassin, *Naši razgledi* 4. 11. 1988, št. 21, str. 637: ilustr.; id., *Delo* 8. 11. 1988, št. 260, str. 6; Izток Premrov, *Primorski dnevnik* 14. 10. 1988, št. 288, str. 9; M. G. P., *Večer* 18. 10. 1988, št. 243, str. 14: ilustr.

HAUKO, Štefan

591

Štefan Hauko, *slikarska dela*. Ljubljana, Galerija ZDSLU. Zloženska: besedilo Judita Krivec.

Rec.: tekst iz kataloga, *Likovne besede* 8, 9/december 1988, str. 147: ilustr.; Aleksander Bassin, *Naši razgledi*, 4. 11. 1988, št. 21, str. 639.

HLAVATY, Robert

592

Robert Hlavaty, *spominska razstava*. Ljubljana, Republiški komite za kulturo.

Rec.: Marijan Tršar, *Naši razgledi* 10. 6. 1988, št. 11, str. 353–354.

HOČEVAR, Zoran

593

Zoran Hočevar. *Slike*. Ljubljana, Mala galerija. Katalog: besedilo Lilijana Stepančič.

HUZJAN, Zdenko

594

O razstavi v ljubljanski Mali galeriji, 1987:

Ivo Antič, *Sodobnost* 1988, št. 2, str. 215–218; Andrej Medved, *Naši razgledi* 12. 2. 1988, št. 3, str. 80–81 in *Odjek* (Sarajevo) 15.–30. 4. 1988, št. 8, str. 18: ilustr.

595

Zdenko Huzjan. Lendava, Galerija; Mađarska. Katalog: besedilo Breda Ilich-Klančnik.

596

Zdenko Huzjan. Ribnica, Miklova hiša. Katalog: besedilo Lilijana Stepančič.

INKRET, Lovro

597

Lovro Inkret, plastike. Ljubljana, Galerija ZDSLU. Katalog: besedilo Lev Menaše.

Rec.: iz besedila v katalogu, *Likovne besede* 6, 7/julij 1988, str. 100: ilustr.; Aleksander Bassin, *Naši razgledi* 29. 7. 1988, št. 14, str. 444: ilustr.; Janez Mesesnel, *Delo* 20. 5. 1988, št. 116, str. 6; Franc Zalar, *Dnevnik* 26. 5. 1988, št. 142, str. 11.

IONESCO, Eugene

598

Eugene Ionesco. Gvaši in litografije 1982-88. Ljubljana, Moderna galerija; Koper, Galerija Loža. Katalog: besedilo Eugene Ionesco, Jure Mikuž.

Rec.: Iris Rupnik, *Mladina* 23. 9. 1988, št. 40, str. 56: ilustr.; *Dnevnik* 28. 10. 1988, št. 295, str. 16: ilustr.; *Delo* 29. 9. 1988, št. 227, str. (20).

IRWIN

599

Irwin. Pariz, Centre National des Arts Plastiques. Katalog: besedilo Henri Sylvestre, Brane Kovič, manifesti NSK.

Rec.: int. zap. Anne Tronche, *Opus International* (Pariz) septembre-octobre 1988, št. 110, str. 51-55: ilustr.; int. zap. Brane Kovič, *Delo* 24. 12. 1988, št. 298, str. 28: ilustr.; Brane Kovič, *Teleks* 15. 12. 1988, št. 50, str. 40: ilustr.; id., *Delo* 14. 12. 1988, št. 289, str. 10: ilustr.

JAKAC, Božidar

600

Božidar Jakac. Novo mesto, Dolenjska galerija. Predstavitev monografije.

Rec.: Branko Sosič, *Delo* 16. 7. 1988, št. 164, str. 1 + 22: ilustr.

JANKOVIČ, Nebojša

601

Nebojša Janković, akadem. slikar iz Sarajeva. Velenje, KC I. Napotnik; Ljubljana, Bežigradska galerija. Katalog: besedilo Aleksander Adamovič, Milena Koren-Božiček.

Rec.: Aleksander Bassin, *Naši razgledi* 27. 1. 1989, št. 2, str. 54.

JEJČIČ, Danilo

602

Danilo Jejčič. Ljubljana, Mala galerija. Katalog iz leta 1987 (Obalne galerije).

Rec.: Ivo Antič, *Sodobnost* 1988, št. 8-9, str. 863; Aleksander Bassin, *Naši razgledi* 26. 2. 1988, št. 4, str. 113: ilustr.; Brane Kovič, *Delo* 22. 2. 1988, št. 43, str. 3.

JEMEC, Andrej

603

Andrej Jemec. Gorica, Kulturni dom. Katalog: besedilo Joško Vetrih.

JEMEC-BOŽIČ, Marjanca

604

Marjanca Jemec-Božič. Pregledna razstava izvirnih ilustracij. Kranj, Gorenjski muzej; Radovljica, Galerija Šivčeva hiša; Jesenice, Kosova graščina.

Rec.: Branko Sosič, *Delo* 22. 3. 1988, št. 68, str. 6.

JERAJ, Zmago

605

Zmago Jeraj. Zemun, Umetnička galerija Stara kapetanija.

Rec.: Dragiša Radosavljevič, *Dnevnik* 4. 8. 1988, št. 210, str. 10.

JERAŠA, Jaka

606

Jaka Jeraša, fotografije. Kanal, Galerija R. Debenjaka. Zloženka-plakat: besedilo Andrej Medved.

Rec.: Andrej Medved, *Naši razgledi* 22. 4. 1988, št. 8, str. 256: ilustr. in *Odjek* (Sarajevo) 15.-30. 6. 1988, št. 12, str. 19: ilustr.

JESIH, Boris

607

Boris Jesih. Gemälde und Grafiken. Dunaj, Domus Slovenica. Zloženka: besedilo Zoran Kržišnik.

JURIČ, Dušan

608

Dušan Jurič, slike, instalacije. Ljubljana, Mala galerija. Zloženka: besedilo Mladen Lučič.

Rec.: Franc Zalar, *Dnevnik* 21. 6. 1988, št. 168, str. 16.

JUVAN, Janez

609

Janez Juvan. Razstava fotografij. Jesenice, Razstavni salon Dolik. Zloženska: besedilo avtor.

KALAŠ, Bogoslav

610

Bogoslav Kalaš. Vrhnik, Cankarjev dom. Katalog: besedilo Ivan Sedej.

KALIŠNIK, Janez

611

Janez Kališnik. Fotografije stopnišč v stari Ljubljani. Ljubljana, Grad-Trakt M. Rec.: Vladimir Braco Mušič, AB 91/92, december 1987, str. 38-39: ilustr.

KERBLER, Stojan

612

Stojan Kerbler. Razstava ob umetnikovi petdesetletnici. Ptuj, Razstavni salon D. Kvedra. Katalog: besedilo Marjeta Ciglencečki; dokumentacija avtor.

KEYZER, Carl de

613

Carl de Keyzer (Belgija). Fotografije na temo Indija. Novo mesto, Fotogalerija; Ljubljana, CD-Sprejemna dvorana. Rec.: Primož Lampič, Naši razgledi 13. 1. 1989, št. 1, str. 30-31: ilustr.

KHAM-PIČMAN, Alenka

614

Alenka Kham-Pičman. Bilder. Beljak/Villach, Galerie An der Stadtmauer. Katalog (dvojezičen): besedilo Cene Avguštin. Rec.: int. zap. Peter Colnar, Dnevnik 6. 2. 1988, št. 35, str. 16.

KIRBIŠ, Dušan

615

Dušan Kirbiš, slike. Ljubljana, Mala galerija; Berlin, Galerie in Riehmers Hofgarten. Katalog: besedilo Zdenka Badovinar. Rec.: Aleksander Bassin, Naši razgledi 4. 11. 1988, št. 21, str. 639; Franc Zalar, Dnevnik 23. 9. 1988, št. 258, str. 14.

KLEMENČIČ, Dore

616

Dore Klemenčič-Maj. Novo mesto, Galerija Krka. Zloženska: besedilo Mirko Juteršek. Ljubljana, Commerce. Rec.: Mirko Juteršek, Delo 3. 8. 1988, št. 178, str. 4.

KNEZ, Janez

617

Janez Knez. Velenje, KC I. Napotnik. Zloženska: besedilo Judita Krivec.

KNEŽEVIČ, Bata

618

Bata Knežević. Ljubljana, Galerija Labirint. Zloženska: besedilo Sreto Bošnjak. Rec.: Sreto Bošnjak, Naši razgledi 18. 11. 1988, št. 22, str. 680: ilustr.

KOČICA, Dana

619

Dana Kočica. Plastike v steklu. Maribor, Razstavni salon Rotovž. Katalog: besedilo Milojka Kline. Rec.: M. K., Večer 23. 3. 1988, št. 68, str. 6: ilustr.; Marlen Premšak, Večer 19. 4. 1988, št. 92, str. 10.

KOLARIČ, Tomaž

620

Tomaž Kolarič. Novo mesto, Galerija Krka. Zloženska: besedilo Iztok Premrov.

KOLBIČ, Gabrijel

621

Gabrijel Kolbič, v počastitev 75-letnice rojstva. Maribor, Mala galerija Ivana Čobala. Rec.: Peter Može, Večer 8. 7. 1988, št. 157, str. 6.

KOMEL, Silvester

622

Silvester Komel. Ljubljana, Galerija Labirint. Rec.: Franc Zalar, Dnevnik 20. 5. 1988, št. 136, str. 16.

KONEC, Alojz

623

Alojz Konec. Brežice, Galerija Posavskega muzeja; Sevnica, Galerija Sevnica. Katalog: besedilo Jožica Vrtačnik.

KONJOVIĆ, Milan

624

Milan Konjović. Celje, Likovni salon. Zloženka.

Rec.: Meta Gabršek-Prosenč, *Naši razgledi* 27. 5. 1988, št. 10, str. 328–329; ilustr.

KOPORC, Leon

625

Leon Koporc. Jesenice, Likovni salon Dolik. Zloženka: besedilo Janez Mesesnel.

KOREN-SKERK, Zora

626

Jože Koren, Grafike Zore Koren-Skerkove v Salzburgu. – *Primorski dnevnik* 24. 4. 1988, št. 90, str. 12.

O tem še: Brane Kovič, *Delo* 5. 5. 1988, št. 103, str. 5.

KOSTOVIĆ, Čedomir

627

Čedomir Kostović. Plakati. Ljubljana, Razstavišče IDCO. Zloženka.

Rec.: Maja Kržišnik / int. zap. Darinka Kladnik, *Dnevnik* 24. 12. 1988, št. 349, str. 5; ilustr. (tudi splošno o IDCO); Gojko Zupan, *Delo* 20. 12. 1988, št. 294, str. 6.

KOVAČIČ, Bojan

628

Bojan Kovačič. Dunaj, Galerie Gabriel. Rec.: Iztok Premrov, *Naši razgledi* 9. 12. 1988, št. 23, str. 705.

KOVAČIČ, Marko

629

Marko Kovačič. Programiranje pogleda. Ljubljana, Galerija ŠKUC.

Rec.: Barbara Borčič, *Teleks* 7. 7. 1988, št. 27, str. 39; ilustr.; ead., *Moment* (Gornji Milanovac) 13. januar–mart 1989, str. 55–56; ilustr.; Marina Gržinić, *Dnevnik* 21. 6. 1988, št. 168, str. 13; ilustr.

KOŽELJ, Matija

630

Franc Zalar, Matija Koželj, 1842–1917. Ob retrospektivni razstavi v Kulturnem centru v Kamniku (!1986). – *Sinteza* 79, 80, 81, 82/december 1988, str. 158–159; ilustr.

KRAVOS, Marjan

631

Marjan Kravos. Grafike. Ajdovščina, Pilonova galerija; Ljubljana, Mala galerija; Sežana, Kosovelova knjižnica. Katalog: besedilo Marijan Tršar.

Rec.: Olga Knez-Stojkovič, *Primorski dnevnik* 23. 8. 1988, št. 183, str. 3; Brane Kovič, *Delo* 8. 7. 1988, št. 157, str. 5; Primož Lampič, *Naši razgledi* 23. 9. 1988, št. 18, str. 545; Janez Mesesnel, *Delo* 23. 7. 1988, št. 169, str. 3; Marijan Tršar, *Primorski dnevnik* 29. 6. 1988, št. 137, str. 13; ilustr.

KREGAR, Igor

632

Igor Kregar. Ljubljana, Mestna knjižnica. Zloženka.

Rec.: Aleksander Bassin, *Naši razgledi* 11. 3. 1988, št. 5, str. 145.

KRPAN, Jurij

633

Jurij Krpan. Ambientalna postavitvev podob iz arhitekture. Ljubljana, Galerija ŠKUC. Plakat-zloženka.

Rec.: Marina Gržinić, *Dnevnik* 15. 3. 1988, št. 73, str. 12–13; ilustr.

KRŽIŠNIK, Tomaž

634

Tomaž Kržišnik. Radovljica, Galerija Šivčeva hiša. Katalog: besedilo Maruša Avguštin; dokumentacija Maja Krulc Kržišnik.

Rec.: Maruša Avguštin, *Delo* 13. 6. 1988, št. 136, str. 3.

635

Tomaž Kržišnik. Leverkusen, Galerie Am Eck.

Rec.: Milan Dekleva, *Dnevnik* 23. 9. 1988, št. 260, str. 14; ilustr.

KUHAR, Karel

636

Karel Kuhar. Kranj, Mala galerija v Mestni hiši. Zloženka: besedilo Cene Avguštin.

LANC, Aladin

637

Aladin Lanc, akvarelni utrinki. Jesenice, Razstavni salon Dolik. Zloženka: besedilo Cene Avguštin.

LAPAJNE, Tone

638

Tone Lapajne. 10 let barjanske zemlje 1978–1988. Vrhnika, Cankarjev dom. Zloženska: besedilo Brane Grabeljšek, Pavel Mrak. Zloženska: besedilo avtor.

639

Tone Lapajne. Male slike iz ciklusa Barjanska zemlja. Ljubljana, Galerija Labirint.

Rec.: Franc Zalar, *Dnevnik* 5. 1. 1989, št. 3, str. 10.

LENARDIČ, Zmago

640

Zmago Lenardič. Ljubljana, Galerija ŠKUC; Maribor, Razstavljeni salon Rotovž. Katalog: besedilo Igor Zabel.

Rec.: Peter Može, *Večer* 27. 12. 1988, št. 300, str. 14; ilustr.

LENASSI, Janez

641

Janez Lenassi. Piran, Mestna galerija; Ljubljana, Moderna galerija. Katalog: študija Marijan Tršar; dokumentacija Lilijana Stepančič.

Rec.: Ivo Antič, *Sodobnost* 1988, št. 8–9, str. 865; Aleksander Bassin, *Naši razgledi* 25. 3. 1988, št. 6, str. 181; ilustr.; Marija Korošec, *Likovni život* (Zemun) maj 1988, št. 2, str. 6; Janez Mesesnel, *Delo* 7. 3. 1988, št. 55, str. 3; Branko Sosič, *Delo* 20. 2. 1988, št. 42, str. 27; ilustr.; Marijan Tršar, *Primorska srečanja* 84, 85/1988, str. 398–401; ilustr.; Franc Udovič, *Primorski dnevnik* 11. 3. 1988, št. 56, str. 9; ilustr.; Franc Zalar, *Dnevnik* 21. 4. 1988, št. 110, str. 10.

LENŠČAK, Ivo

642

Ivo Lenščak. Spominska razstava. Ajdovščina, Pilonova galerija; Nova Gorica, Likovna vitrina DLUSP. Katalog: besedilo Janez Mesesnel.

LIČEN-KRMPOTIČ, Mira

643

Mira Ličen-Krmpotič. Izola, Galerija Insula. Zloženska: besedilo Dejan Mehmedovič.

Rec.: Andrej Medved, *Naši razgledi* 29. 7. 1988, št. 14, str. 444.

LIPOVEC, Dušan

644

Dušan Lipovec. Kamnik, Razstavišče Veronika. Zloženska: besedilo Aleksander Bassin.

LOGAR, Lojze

645

Lojze Logar. Slike 1987. Celje, Likovni salon; Koper, Galerija Meduza. Katalog: besedilo Lilijana Stepančič.

646

Lojze Logar. Radovljica, Šivčeva hiša. Zloženska: besedilo Maruša Avguštin.

LOVKO, Erik

647

Erik Lovko. Izola, Galerija Insula. Zloženska: besedilo Dejan Mehmedovič.

LUGARIČ, Albin

648

Albin Lugarič. Murska Sobota, Galerija KC I. Napotnik; Ljutomer, Galerija A. Trstenjaka. Izbor s pregledne razstave, ki jo je leta 1987 pripravil Pokrajinski muzej Ptuj. Zloženska: besedilo Marjeta Ciglencečki.

Rec.: Marjeta Ciglencečki, *Večer* 19. 4. 1988, št. 92, str. 10.

LUŽAR, Majda

649

Majda Lužar. Domžale, Likovno razstavišče. Zloženska: besedilo Cene Avguštin.

MALEŠ, Miha

650

Miha Maleš. Celje, Likovni salon in Avla Razvojnega centra.

Rec.: Alenka Domjan, *Delo* 30. 4. 1988, št. 101, str. 4.

651

Miha Maleš. Ciklus Makedonija. Ptuj, Razstavljeni salon D. Kvedra. Zloženska: besedilo Zoran Kržišnik.

MANČEK, Marjan

652

Marjan Manček. Knjižna ilustracija – avtorska slikanica – knjižna oprema. Metlika, Ganglovo razstavišče. Zloženska: besedilo Andreja Brancelj.

- 653
Marjan Manček. Velenje, KC I. Napotnik; Ljubljana, Galerija ZDSLU. Zloženska: besedilo Ivan Sedej.
Rec.: iz besedila v katalogu, *Likovne besede* 6, 7/julij 1988, str. 98; ilustr.; Branko Sosič, *Delo* 10. 3. 1988, št. 58, str. 2.
- MARFLAK, Štefan** 654
Štefan Marflak. In kaj so ljudje ko lesovi. Ljubljana, Galerija ZDSLU; Celje, Likovni salon. Zloženska: besedilo Brane Kovič.
Rec.: tekst iz kataloga, *Likovne besede* 8, 9/december 1988, str. 148-149; ilustr.; Aleksander Bassin, *Naši razgledi* 4. 11. 1988, št. 21, str. 639; Brane Kovič, *Delo* 6. 1. 1989, št. 3, str. 6.
- MARŠIČ, Cveto** 655
Cveto Maršič. Izola, Galerija Insula. Zloženska: besedilo Dejan Mehmedovič.
- MARUŠIČ, Edo** 656
Edo Marušič, fotografije. Kanal, Galerija R. Debenjaka. Zloženska: besedilo Janez Juvan.
- MARZIDOVŠEK, Mario** 657
Mario Marzidovšek, slike. Maribor, Tehniška fakulteta.
Rec.: Mitja Visočnik, *Večer* 11. 5. 1988, št. 108, str. 5; ilustr.; id., *Naši razgledi* 29. 7. 1988, št. 14, str. 445; ilustr.
- 658
Mario Marzidovšek. Saga o Kiborgih. Maribor, Galerija '88.
Rec.: Mitja Visočnik, *Delo* 11. 6. 1988, št. 135, str. 4.
- MATELIČ, Janez** 659
Janez Matelič. Izola, Galerija Izola. Katalog: besedilo Judita Krivec.
- 660
Janez Matelič, Grožnjan, Galerija Lipa.
Rec.: Slavko Gaberc, *Dnevnik* 21. 6. 1988, št. 168, str. 16.
- MEDEN, Ignac** 661
Ignac Meden. Ljubljana, Koncertni atelje DSS.
Rec.: Aleksander Bassin, *Delo* 20. 2. 1988, št. 42, str. 4.
- MEDVEŠČEK, Pavel** 662
Pavel Medvešček. Pili. Nova Gorica, Likovna vitrina DLUSP; Sežana, Kosovelova knjižnica; Šmartno v Goriških Brdih, Galerija Slikarska hiša; Tolmin, Knjižnica C. Kosmača. Zloženska: besedilo Marko Pogačnik, avtor.
Rec.: Olga Knez-Stojkovič, *Primorski dnevnik* 24. 3. 1988, št. 66, str. 11; ilustr.
- MIHELIČ, France** 663
France Mihelič. Kanal, Galerija R. Debenjaka. Zloženska: besedilo Nelida Silič-Nemec.
- 664
France Mihelič. Slike. Ribnica, Miklova hiša. Katalog: besedilo Judita Krivec.
- MIHELIČ, Polde** 665
Polde Mihelič. Kranj, Mala galerija v Mestni hiši. Zloženska: besedilo Cene Avguštin.
- MODIC, Marko** 666
Marko Modic. Ljubljana, Moderna galerija; Ribnica, Miklova hiša. Katalog: besedilo Jure Mikuž.
Rec.: Aleš Erjavec, *Naši razgledi* 8. 7. 1988, št. 13, str. 418; ilustr.; Marina Gržinić, *Delo* 22. 6. 1988, št. 144, str. 10; Franc Zalar, *Dnevnik* 1. 6. 1988, št. 148, str. 12; ilustr.
- 667
Marko Modic, fotografije. Nova Gorica, Galerija Meblo. Katalog: besedilo Charles Stephens.
- MRŠNIK, Ivo** 668
Ivo Mršnik. Gorica, Kulturni dom.
Rec.: Igor Gedrih, *Naši razgledi* 22. 4. 1988, št. 8, str. 256; ilustr.

669
Ivo Mršnik. Škofja Loka, Galerija I. Groharja.

Rec.: Aleksander Bassin, *Delo* 31. 8. 1988, št. 202, str. 8.

MURTIĆ, Edo

670

Edo Murtić. Slike in pasteli 1985–87. Koper, Galeriji Loža in Meduza; Ljubljana, Moderna galerija. Katalog: besedilo Andrej Medved.

Rec.: Ivo Antič, *Sodobnost* 1988, št. 8–9, str. 863–864; Aleksander Bassin, *Delo* 29. 3. 1988, št. 74, str. 6; Andrej Medved, *Naši razgledi* 26. 2. 1988, št. 4, str. 122–123; ilustr.: Franc Zalar, *Dnevnik* 20. 4. 1988, št. 109, str. 12.

MUŠIČ, Zoran

671

Music. Pariz, Centre Culturel Georges Pompidou. Katalog.

Rec.: Aleksander Bassin, *Delo* 8. 3. 1988, št. 56, str. 6; Bogdan Pogačnik, *Delo* 20. 1. 1988, št. 15, str. 6; Ivana Suhadolc, *Primorski dnevnik* 15. 1. 1988, št. 12, str. 9.

672

Zoran Mušič. Graphik und Gouachen. Celovec, Galerie 61. Katalog: besedilo Zoran Kržišnik.

NEMEC, Negovan

673

Negovan Nemec. Šempeter pri Novi Gorici, Galerija Bažato. Zloženka: besedilo Rafael Podobnik.

Rec.: Nives Marvin, *Primorski dnevnik* 23. 11. 1988, št. 261, str. 9.

NEMEC, Rafael

674

Rafael Nemec, slike. Nova Gorica, Galerija Meblo. Katalog: besedilo Janez Mesesnel.

NUMANKADIĆ, Edin

675

Edin Numankadić, slike in risbe 1973–88. Koper, Galeriji Loža in Meduza; Ljubljana, LRRJ. Katalog: besedila Meliha Husedžinović, Andrej Medved, Zvonko Maković.

Rec.: Andrej Medved, *Naši razgledi* 27. 5. 1988, št. 10, str. 329–330; id., *Likovne besede* 8, 9/december 1988, str. 132; ilustr.

OBEREIGNER-KASTL, Elsa

676

Elsa Obereigner-Kastl, miniature vedute. Ljubljana, Galerija Ars.

Rec.: Janez Mesesnel, *Delo* 23. 7. 1988, št. 169, str. 3; Franc Zalar, *Dnevnik* 9. 7. 1988, št. 185, str. 5 + 16.

OBLAK, Polde

677

Polde Oblak. Sežana, Mala galerija; Tolmin, Knjižnica C. Kosmača. Katalog: besedila Andrej Pirkovič, v ital. prevedena – Maruša Avguštin, Franc Zalar.

Rec.: Ada Klinkon, *Večer* 7. 11. 1988, št. 259, str. 4; ilustr.: Olga Knez-Stojkovič, *Primorski dnevnik* 30. 11. 1988, št. 267, str. 11; ilustr.

678

Polde Oblak. Ljubljana, Galerija Smelt. Zloženka: besedilo Maruša Avguštin, Janez Mesesnel.

Rec.: Maruša Avguštin, *Delo* 1. 8. 1988, št. 176, str. 3.

OMAN, Valentin

679

Valentin Oman (Dnevi Slovencev iz Avstrije). Ljubljana, CD–I. preddverje.

Rec.: int. zap. Milan Dekleva, *Dnevnik* 2. 4. 1988, št. 91, str. 16.

OMERSA-KRIŽAJ, Jana

680

Jana Omersa-Križaj. Izola, Galerija Insula. Zloženka: besedilo Dejan Mehmedović.

OMERZU, Silvan

681

Silvan Omerzu. Lutke. Ljubljana, Bežigradska galerija. Zloženka: besedilo Miloš Bašin.

Rec.: Aleksander Bassin, *Naši razgledi* 11. 3. 1988, št. 5, str. 145.

ORAČ, Janko

682

Janko Orač. Novo mesto, Dolenjska galerija. Katalog: besedilo Janez Mesesnel.

Rec.: Janez Mesesnel, *Delo* 6. 5. 1988, št. 104, str. 6.

PALČIČ, Klavdij

683

Klavdij Palčič. Ljubljana, Galerija Smelt; Trst, TK Galerija. Zloženska: besedilo Zorana Kržišnik. V Trstu tudi predstavitev grafične mape s spremno besedo Miroslava Košute.

Rec.: Brane Kovič, *Delo* 30. 4. 1988, št. 101, str. 4; *Primorski dnevnik* 14. 12. 1988, št. 279, str. 11: ilustr.

PANDUR, Ludvik

684

Ludvik Pandur. Istrske in pohorske bajke. Maribor, Pedagoška fakulteta. Razstavni list: besedilo Breda Ilich-Klančnik.

Rec.: Breda Ilich-Klančnik, *Večer* 9. 12. 1988, št. 285, str. 14: ilustr.

PASOLINI, Pier Paolo

685

Pasolini – kdo je? Razstava likovnih del. Ljubljana, CD– I. preddverje; Piran, Mestna galerija.

Rec.: Achille Bonito Oliva, *Naši razgledi* 8. 4. 1988, št. 7, str. 235: ilustr.; Andrej Medved, *Naši razgledi* 22. 4. 1988, št. 8, str. 275.

PAVLIČ, Andrej

686

Andrej Pavlič. Velenje, KC I. Napotnik. Zloženska: besedilo Milena Koren-Božiček.

PAZ, Julio

687

Julio Paz. Ljubljana, Galerija Labirint. Zloženska: besedilo Aleksander Bassin.

Rec.: Aleksander Bassin, *Naši razgledi* 10. 6. 1988, št. 11, str. 369; Janez Mesesnel, *Delo* 10. 6. 1988, št. 134, str. 6.

PEČANAC, Nedeljko

688

Nedeljko Pečanac, grafike. Nova Gorica, Galerija Meblo.

Rec.: Milko Rener, *Delo* 28. 1. 1988, št. 22, str. 5; Marjan Tavčar, *Dnevnik* 28. 1. 1988, št. 26, str. 11.

PEČAR, Borut

689

Borut Pečar, karikature. Solkan, Galerija osnovne šole. Zloženska: besedilo Ivan Sedj.

PEGAN, Milenko

690

Milenko Pegan. Ronke/Ronchi, Galerija Incontro. Katalog: besedilo Nadja Bandedj Batistič.

Rec.: *Primorski dnevnik* 10. 9. 1988, št. 199, str. 11: ilustr., 14. 9. 1988, št. 202, str. 8: ilustr.; Zoltan Jan, *Primorska srečanja* 89, 90/1989, str. 82.

PEKLAJ, Andreja

691

Andreja Peklaj. Ljubljana, Avla UKC.

Rec.: Primož Lampič, *Naši razgledi* 26. 8. 1988, št. 16, str. 493.

PERNE, Teos

692

Teos Perne. Triptih Tank. Ljubljana, KC Poljane.

Rec.: Srečo Zajc, *Teleks* 14. 7. 1988, št. 28, str. 40.

PETRIČ, Ratko

693

Ratko Petrič, mala plastika. Murska Sobota, Galerija KC M. Kranjec.

Rec.: Franc Obal, *Naši razgledi* 4. 11. 1988, št. 21, str. 651.

PIČMAN, Nataša

694

Nataša Pičman. Kranj, Prešernova hiša. Zloženska: besedilo Cene Avguštin.

PINTER, Tihomir

695

Tihomir Pinter. Portret v fotografiji. Solkan, Galerija osnovne šole. Zloženska: besedilo Mirko Juteršek.

PIRANESI, Giovanno Battista

696

Piranesi v Piranu. Piran, Mestna galerija; Ljubljana, Narodna galerija. Katalog: besedila Carla Esposito, Henri Focillon, Enzo di Martino, Andrew Robinson; do-

kumentacija Majda Božeglav-Japelj, Lili-
jana Stepančič.

Rec.: Janez Mesesnel, *Delo* 23. 9. 1988,
št. 222, str. 6; Boris Šuligoj, *Primorski*
dnevnik 23. 9. 1988, št. 210, str. 3: ilustr.

PIRNAT, Janez

697

Janez Pirnat. Radovljica, Galerija Šivče-
va hiša. Zloženska: besedilo Maruša Avgu-
štin.

PLEČNIK, Jože

698

Stane Bernik, Plečnikovo potovanje iz
Pariza v Ljubljano in njegova vrnitev na
Dunaj. – *Sinteza* 79, 80, 81, 82/december
1988, str. 159–164: ilustr.

699

Jože Plečnik. Architetto 1872–1957. Mila-
no, Palazzo della Permanente; Benetke,
Scuola Grande San Giovanni Evangelis-
ta. Katalog: besedila Alain Arvois, Fried-
rich Achleitner, Guy Ballange, François
Burkhardt, Lucius in Linde Burkhardt,
Christina Conrad von Eybesfeld, Vittorio
Gregotti, Peter Krečič, Alena Kubova,
Paolo Portoghesi, Damjan Prelovšek,
Edo Ravnikar, Vladimir Šlapeta.

Rec.: Melita Forstnerič-Hajnshek, *Večer*
17. 8. 1988, št. 217, str. 18; Barbara Gru-
den, *Primorski dnevnik* 13. 9. 1988, št.
201, str. 1, 10. 1988, št. 217, str. 10:
ilustr. (mdr. int. z B. Podrecco), 20. 11.
1988, št. 259, str. 14: ilustr.; Darinka
Kladnik, *Dnevnik* 15. 9. 1988, št. 252, str.
10, 14. 11. 1988, št. 311, str. 1; Drago
Medved, *Delo* 12. 9. 1988, št. 212, str. 3;
Branko Sosič, *Delo* 14. 11. 1988, št. 265,
str. 1: ilustr., 19. 11. 1988, št. 270, str. 28:
ilustr.; Marjan Zlobec, *Delo* 6. 9. 1988, št.
207, str. 1.

700

Jože Plečnik. Disegno come segno e idea
architetonica. Milano, Galleria Jannone.
Katalog: besedilo Stane Bernik.

Rec.: Tatjana Wolf, *Delo* 30. 3. 1988, št.
75, str. 6, 24. 5. 1988, št. 119, str. 6.

PLESSI, Fabrizio

701

Plessi, Water Video Projects. Ljubljana,
Mala galerija. Katalog v hrvaščini.

Rec.: Iztok Premrov, *Primorski dnevnik*

1. 11. 1988, št. 243, str. 10: ilustr.; Franc
Zalar, *Dnevnik*, 21. 10. 1988, št. 288, str.
12.

PODGORNIK, Dušan

702

Dušan Podgornik, slike. Ljubljana, Gale-
rija ZDSLU. Zloženska: besedilo Iztok
Geister.

Rec.: tekst iz kataloga, *Likovne besede* 8,
9/december 1988, str. 146–147: ilustr.;
Franc Zalar, *Dnevnik* 6. 9. 1988, št. 143,
str. 16.

POGAČNIK, Marko

703

Marko Pogačnik, skulptura pred Vilenico.
Jama Vilenica pri Lipici. Katalog: besedi-
lo avtor.

POTOČNIK, Vladimir

704

Vladimir Potočnik. Maribor, Razstavní sa-
lon Rotovž; Ptuj, Razstavišče na gradu;
Lendava, Galerija. Zloženska: besedilo Mi-
lojka Kline. Ljutomer, Galerija A. Trste-
njaka.

Rec.: Milojka Kline, *Večer* 18. 3. 1988, št.
65, str. 10: ilustr.

POTRČ, Marjetica

705

Marjetica Potrč. Kip. Ljubljana, Mala gale-
rija. Katalog: besedili avtorica in Igor
Zabel.

Rec.: Aleksander Bassin, *Naši razgledi*
11. 3. 1987, št. 5, str. 145; Brane Kovič,
Delo 1. 4. 1988, št. 77 (1776), str. 6; Du-
šan Zidar, *Problemi* 9/1988, *Razprave* št.
3, *Podoba-Kristal*, str. 14–15: ilustr.

POŽEGAR-MULEJ, Brigita

706

Brigita Požegar-Mulej. Radovljica, Gale-
rija Šivčeva hiša. Zloženska: besedilo Ma-
ruša Avguštin.

PREGELJ, Marij

707

Marij Pregelj. Grafike 1953–1967. Beo-
grad, Galerija-Legat Milice Zorić i Ro-
doljuba Čolakovića. Katalog: besedilo
Ješa Denegri, literatura Dragana Vranić.

- RENZI KANTUŠER, Grace 708
Grace Renzi Kantušer. Ljubljana, Mala galerija. Katalog.
Rec.: int. zap. Milan Dekleva, *Dnevnik* 10. 9. 1988, št. 247, str. 16; ilustr.; Janez Mesesnel, *Delo* 6. 9. 1988, št. 207, str. 6; Franc Zalar, *Dnevnik* 27. 8. 1988, št. 233, str. 16.
- RIBIČ, Ignac 709
Ignac Ribič. Razstava ob 30-letnici kiparskega delovanja. Škofja Loka, Galerija na loškem gradu. Katalog: besedilo Andrej Pavlovec in starejši tekst Franca Zalarja.
- RIJAVEC, Milan 710
Milan Rijavec. Retrospektivna razstava. Ljubljana, Galerija revolucije. Monografija.
Rec.: Manja Anderle, *Dnevnik* 15. 10. 1988, št. 282, str. 16; ilustr.; Aleksander Bassin, *Naši razgledi* 4. 11. 1988, št. 21, str. 639; Marijan Zlobec, *Delo* 14. 10. 1988, št. 240, str. 6; ilustr.; Franc Zalar, *Dnevnik* 12. 11. 1988, št. 309, str. 16.
- ROGELJ, Bine 711
Bine Rogelj. Radovljica, Galerija Šivčeva hiša. Zloženka: besedilo Marijan Tršar.
- RUS, Marija 712
Marija Rus. Ljubljana, Galerija Maj.
Rec.: J. Peršič, *Dnevnik* 29. 12. 1988, št. 354, str. 10; Vasko Simoniti, *Delo* 31. 12. 1988, št. 304, str. 2.
- RUSJAN, Rene 713
Rene Rusjan, skulpture. Nova Gorica, Galerija Meblo. Katalog: besedilo Igor Zabel.
- 714
Rene Rusjan. Skulpture 1988. Ljubljana, Bežigradska galerija. Katalog: besedilo Ivan Sedej.
- SADAR-BREZNIK, Eta 715
Eta Sadar-Breznik. Tkani prostorski objekti. Ljubljana, Galerija IGLG. Zložen-
- ka: ponatis besedila Mete Gabršek-Pro-senc (*Sinteza* 1984).
Rec.: Janez Mesesnel, *Delo* 14. 3. 1988, št. 61, str. 3.
- SAJOVIC, Evgen 716
Spominska razstava Evgena Sajovica. Ljubljana, Galerija ZDSLU. Katalog: besedilo Andrej Pavlovec, dokumentacija Judita Krivec.
Rec.: Andrej Pavlovec, *Likovne besede* 6, 7/julij 1988, str. 87-89; ilustr.; Janez Mesesnel, *Delo* 26. 4. 1988, št. 98, str. 6; Ivan Sedej, *Likovne besede* 6, 7/julij 1988, str. 86; Franc Zalar, *Dnevnik* 6. 5. 1988, št. 122, str. 12.
- 717
Evgen Sajovic 1913-1986. Metlika, Ganglovo razstavišče. Zloženka: besedilo Andreja Brancelj.
- SAMBOLEC, Duba 718
Duba Sambolec. Nelagodje v prostoru. Ljubljana, Moderna galerija. Katalog: študija Tomaž Brejc.
Rec.: int. zap. Jože Barši, *Tribuna* 1988, št. 5, str. 14-15; ilustr.; int. zap. Marjan Pungartnik, *Komunist* 10. 2. 1989, str. 19; Iztok Premrov, *Primorski dnevnik* 22. 12. 1988, št. 286, str. 9; Branko Sosič, *Delo* 24. 12. 1988, št. 298, str. 28; ilustr.; Franc Zalar, *Dnevnik* 12. 1. 1989, št. 10, str. 10; Milan Pribišić, *Stav* (Novi Sad) 27. 1. 1989, št. 29/30, str. 54.
- SATLER, Gorazd 719
Gorazd Satler. Ljubljana, Galerija Feniks. Plakat-zloženka: besedilo Lev Menaše.
Rec.: Aleksander Bassin, *Naši razgledi* 11. 3. 1988, št. 5, str. 145.
- SEDMAK, Aleš 720
Aleš Sedmak. Poetika kalejdoskopja. Izola, Galerija Insula. Katalog: besedilo Tea Štoka.
- SELJAK, Ivan 721
Ivan Seljak Čopič. Pregledna razstava. Idrija, Galerija Idrija; leta 1989 prenos v

Koper, Loža in Meduza. Katalog: besedili Marijan Tršar, Janez Kavčič; dokumentacija Janez Kavčič.

Rec.: Janez Kavčič, *Primorska srečanja* 91, 92/1989, str. 131-132; Janez Mesesnel, *Delo* 14. 12. 1988, št. 289, str. 10; Jože Oblak, *Primorski dnevnik* 10. 12. 1988, št. 276, str. 13; Sergij Pelhan, *Idrijski razgledi* 1988, št. 2, str. 108-109 (otvoritveni govor); Branko Sosič, *Delo* 10. 12. 1988, št. 286, str. 28: ilustr.

SEYOUN, Adel

722

Adel Seyoun, slike, grafike in risbe. Kanal, Galerija R. Debenjaka. Zloženka: besedilo Brane Kovič.

SIMČIČ, Mik

723

Mik Simčič. Die Frau. Karl-Marx-Stadt/DDR.

Rec.: Gojko Zupan, *Delo* 7. 12. 1988, št. 283, str. 10.

SKABERNE, Saba

724

Saba Skaberne. Ribnica, Miklova hiša. Zloženka: besedilo Franc Zalar.

Rec.: Franc Zalar, *Dnevnik* 21. 7. 1988, št. 197, str. 11.

SKOČIR, Rudi

725

Rudi Skočir, slike. Nova Gorica, Likovna vitrina DLUSP. Zloženka: besedilo Lev Menaše.

SKUMAVC, Marjan

726

Marjan Skumavc. Risbe in slike 1983-88. Ljubljana, Bežigradska galerija. Katalog: besedilo Tit Vidmar.

SLAK, Jože

727

Jože Slak. Made in Japan. Ljubljana, Galerija Labirint. Zloženka: besedilo avtor.

728

Jože Slak. Beograd, Varaždin, Galeriji Sebastian. Katalog: besedilo avtor. Katalog Galerij Sebastian: besedilo Dragoš Kalajčić.

Rec.: int. zap. M. Vlajić, *Večernje novosti* (Beograd) 15. 2. 1988; Jasmina Čubrilo, *Student* (Bg) 24. 3. 1988; Mileta Prodanović, *Književne novine* (Bg) 1. 3. 1988; Dragiša Radosavljević, *Dnevnik* 17. 5. 1988, št. 133, str. 17; Mira Ružić, *Jež* (Bg) 25. 3. 1988; Marija Komes, *Varaždinske vijesti* 21. 4. 1988.

SLAVEC, Darko

729

Darko Slavec. Ljubljana, Kemijski inštitut B. Kidrič.

Rec.: Janez Mesesnel, *Primorska srečanja* 91, 92/1989, str. 188.

SLIVNIKER-BELANTIČ, Vida

730

Vida Slivnik-Belantič. Novo mesto, Galerija Krka in Dolenjska galerija. Zloženka: besedilo Janez Mesesnel.

Rec.: Janez Mesesnel, *Delo* 15. 2. 1988, št. 37, str. 3.

731

Vida Slivnik-Belantič. Vrtovi/Flower Gardens. Ljubljana, Galerija ZDSLU. Katalog (večjezičen, še za Kanado): besedilo Milček Komelj.

Rec.: iz teksta iz kataloga, *Likovne besede* 8, 9/december 1988, str. 148: ilustr.; Milček Komelj, *Delo* 21. 10. 1988, št. 246, str. 6.

SMERDU, Mojca

732

Mojca Smerdu. Beograd, Salon Muzeja savremene umetnosti. Katalog: besedilo Lidija Merenik.

Rec.: Zoran Markuš, *Politika* (Beograd) 5. 1. 1989 in *Naši razgledi* 24. 2. 1989, št. 4, str. 115.

SOTTLER, Alenka

733

Alenka Sottler. Jesenice, Kosova graščina. Zloženka: besedilo Lev Menaše.

SOVRE, Savo

734

Savo Sovre. Ljubljana, Avla UKC. Rec.: Mirko Juteršek, *Naši razgledi* 18. 11. 1988, št. 22, str. 674.

SPACAL, Jože

735

Jože Spacal. Ljubljana, Galerija Ars. Zloženka: besedilo Jure Mikuž.

Rec.: Brane Kovič, *Delo* 4. 11. 1988, št. 257, str. 6; Franc Zalar, *Dnevnik* 2. 11. 1988, št. 299, str. 12.

SPACAL, Lojze

736

Stalna zbirka Lojzeta Spacala. Štanjel na Krasu, Spacalova galerija. Katalog: besedila Jure Mikuž, Giulio Montenero, Ivan Sedej. Zloženka: besedilo Nelida Silič-Nemec.

Rec.: Jani Alič, *Dnevnik* 21. 5. 1988, št. 137, str. 16 in 27. 5. 1988, št. 143, str. 6; ilustr.: Cveta Guzej-Sabadin, *Primorski dnevnik*, 24. 5. 1988, št. 113, str. 3; ilustr.: Lojze Kante, *Delo* 25. 5. 1988, št. 120, str. 10 in 30. 5. 1988, št. 124, str. 2; Drago Mirošič, *Primorski dnevnik* 29. 5. 1988, št. 114, str. 1 + 3; ilustr.: Nelida Silič-Nemec / int. zap. Breda Pretnar Mekjavič, *Oko* (Zagreb) 28. 7. – 11. 8. 1988, št. 427, str. 29; Nataša Štupar-Šumi, *Varstvo spomenikov* 30/1988, str. 35–43; ilustr.: pisma bralcev: Inga Miklavčič-Brezigar, *Delo* 4. 6. 1988, št. 129, str. 16.

STEGOVEC, Tinca

737

Tinca Stegovec. Grafike in grafične plošče 1961–84. Ljubljana, Bežigradska galerija. Katalog: besedilo Nace Šumi.

Rec.: Janez Mesesnel, *Delo* 17. 5. 1988, št. 113, str. 6.

STEPANČIČ, Igor

738

Igor Stepančič. Trst, TK Galerija. Zloženka.

Rec.: Barbara Gruden, *Primorski dnevnik* 22. 3. 1988, št. 64, str. 10.

STIPANOV, Mauro

739

Mauro Stipanov. Maribor, Rotovž; Koper, Loža in Meduza. Katalog v hrvaščini.

Rec.: M. G. P., *Večer* 19. 1. 1988, št. 14, str. 10; ilustr.

ŠALAMUN, Andraž

740

Andraž Šalamun, slike. Ljubljana, Galerija Eburna; Zagreb, Galerija Doma JNA.

Rec.: Aleksander Bassin, *Naši razgledi* 11. 3. 1988, št. 5, str. 145; Andrej Medved, *Odjek* (Sarajevo) 15. – 31. 3. 1988, št. 6, str. 18; ilustr.: Želimir Koščević, *Vjesnik* (Zg) 1. 6. 1988; Branka Hlevnjak, *Oko* (Zg) 30. 6. – 14. 7. 1988.

ŠEFRAJN, Gorazd

741

Gorazd Šefrajn. Ljubljana, Galerija Ars. Zloženka: besedilo Janez Mesesnel.

Rec.: Franc Zalar, *Dnevnik* 19. 10. 1988, št. 286, str. 12.

ŠEST, Viktor

742

Viktor Šest. Kamnik, Razstavišče Veronika. Zloženka: besedilo Peter Može.

Rec.: Dušan Lipovec, *Naši razgledi* 21. 10. 1988, št. 20, str. 607.

ŠTOKELJ, Bojan

743

Bojan Štokelj, razstava fotografij in govorečega objekta. Sežana, Kosovelova knjižnica.

Rec.: Aleš Erjavec, *Delo* 20. 12. 1988, št. 294, str. 6.

ŠUBIC, Jože

744

Jože Šubic. Maribor, Galerija Ars. Razstavni list: besedilo Meta Gabršek-Prosenec.

Rec.: int. zap. France Forstnerič, *Delo*, 13. 12. 1988, št. 288, str. 9; mh, *Večer* 9. 11. 1988, št. 261, str. 14; ilustr.

ŠVOLIK, Miro

745

Miro Švolik (ČSSR). Moje življenje človeka. Ljubljana, CD–Mala fotografska galerija.

Rec.: Milan Stepanovič, *Delo* 13. 2. 1988, št. 36, str. 4; Franc Zalar, *Dnevnik* 2. 2. 1988, št. 31, str. 17.

TISNIKAR, Jože

746

Jože Tisnikar. Slovenj Gradec, Galerija likovnih umetnosti. Zloženska: besedilo Marko Košan.

Rec.: Marko Košan, *Večer* 8. 3. 1988, št. 56, str. 10; ilustr.; Bogdan Pogačnik, *Delo* 19. 2. 1988, št. 41, str. 6.

747

Tisnikar. Izbor najnovejših del. Ljubljana, Lerota.

Rec.: Iztok Premrov, *Primorski dnevnik* 28. 12. 1988, št. 290, str. 9; ilustr.

TOLAAS, Sissel

748

Sissel Tolaas. Instalacija. Ljubljana, Moderna galerija. Katalog v angleščini in srbsščini.

Rec.: int. zap. Alenka Zupančič, *Mladina* 25. 11. 1988, št. 50, str. 50; Franc Zalar, *Dnevnik* 24. 11. 1988, št. 321, str. 10.

TROBENTAR, Andrej

749

Andrej Trobentar. *Tempere* 1988. Ljubljana, Bežigradska galerija. Katalog: besedilo avtor.

TUŠEK, Vinko

750

Vinko Tušek. Radovljica, Galerija Šivčeva hiša. Zloženska: besedilo Maruša Avguštin.

Rec.: Maruša Avguštin, *Delo* 9. 5. 1988, št. 106, str. 3.

TUTTA, Klavdij

751

Ideal Nova Gorica – Klavdij Tutta, oblačila – grafike. Ljubljana, Galerija ZDSLU. Zloženska: besedilo Judita Krivec.

Rec.: del besedila iz kataloga: *Likovne besede* 6, 7/julij 1988, str. 98; Aleksander Bassin, *Naši razgledi* 11. 3. 1988, št. 5, str. 145.

752

Klavdij Tutta. Trst, TK Galerija. Zloženska: besedilo Brane Kovič.

Rec.: bg, *Primorski dnevnik* 9. 4. 1988, št. 77, str. 5; ilustr.; Iztok Premrov, *Primorski dnevnik* 20. 4. 1988, št. 86, str. 9.

USENIK, Milena

753

Milena Usenik, slike. Ljubljana, Mala galerija. Katalog: besedilo Igor Zabel.

Rec.: Franc Zalar, *Dnevnik* 6. 12. 1988, št. 331, str. 16.

VALLE, Paolo

754

Paolo Valle, slike. Nova Gorica, Galerija Meblo. Katalog: besedilo Giovanna Barbero, Nelida Silič-Nemec.

VAVPOTIČ, Bruno

755

Razstava akvarelov slikarja Bruna Vavpotiča. Ljubljana, Commerce. Zloženska: starejši tekst Staneta Mikuža.

Rec.: Milojka Štampfel, *Delo* 30. 3. 1988, št. 75, str. 11; ilustr.

VAVPOTIČ, Ivan

756

Franc Zalar, Retrospektivna razstava Ivana Vavpotiča v Narodni galeriji (1987). – *Sinteza* 79, 80, 81, 82/december 1988, str. 153–155; ilustr.

VERGNION, Metka

757

Metka Vergnion, fotografije. Ljubljana, Galerija Ars. Zloženska: besedilo Ivo Sedej.

Rec.: J. Š. A., *Delo* 7. 9. 1988, št. 208, str. 8; ilustr.

VEŠ SLIKAR SVOJ DOLG

758

Zapora pogleda. Ljubljana, Galerija ŠKUC, 1987.

Rec.: Marina Gržinič, *Dnevnik* 12. 1. 1988, št. 10, str. 13; ead., *AV/Ars Vivendi* 05, pomlad 1988, str. (92–94); ilustr.

VICELJO, Alenka

759

Alenka Viceljo. Kranj, Galerija v Prešernovi hiši. Zloženska.

Rec.: Cene Avguštin, *Naši razgledi* 27. 1. 1989, št. 2, str. 44.

VIDIC, Janez

759a

Janez Vidic. Ljubljana, Galerija Ars. Rec.: Janez Mesesnel, *Delo* 19. 4. 1988,

št. 92, str. 6; Sergej Vrišer, *Večer* 22. 4. 1988, št. 95, str. 6; Franc Zalar, *Dnevnik* 29. 4. 1988, št. 117, str. 12.

VIZJAK, Jana

759b

Jana Vizjak. Ljubljana, Galerija Ars. Zloženska: besedilo avtorica.

760

Jana Vizjak. Ljubljana, Galerija ZDSLU. Rec.: Aleksander Bassin, *Delo* 12. 1. 1988, št. 8, str. 6; Franc Zalar, *Dnevnik* 12. 1. 1988, št. 10, str. 10.

VODOPIVEC, Lujo

761

Lujo Vodopivec. Ribnica, Miklova hiša. Katalog.

Rec.: Aleksander Bassin, *Naši razgledi* 9. 9. 1988, št. 17, str. 517.

VOZEL, Franc

762

Franc Vozel, slike. Nova Gorica, Galerija Meblo. Katalog: besedilo Judita Krivec.

VRŠČAJ, Jože

763

Jože Vrščaj. Metlika, Ganglovo razstavišče; Črnomelj, Kulturni dom. Zloženska: besedilo Andreja Brancelj.

VUKOVIĆ, Momo

764

Momo Vuković. Koper, Ljubljanska banka (Cesta JLA); Trst, TK Galerija; Ljubljana, Lerota. Zloženska: besedilo Aleksander Bassin, Marijan Slabe.

Rec.: Iztok Premrov, *Primorski dnevnik* 4. 2. 1988, št. 28, str. 13; Marijan Slabe, *Delo* 6. 2. 1988, št. 30, str. 4; Marijan Tršar, *Delo* 23. 8. 1988, št. 195, str. 4.

WONG, Eliza

765

Milan Stepanović, V Studiu PHI v Trstu razstava fotografij Lizze C. Wongove. – *Primorski dnevnik* št. 109, str. 12.

ZAIMOVIĆ, Mehmed

766

Razstava slik in risb Mehmeda Zaimovića. Maribor, Razstavni salon Rotovž (Sara-jevo, Zrenjanin...). Katalog.

Rec.: int. zap. Helena Grandovec, *Večer* 13. 9. 1988, št. 213, str. 5; Meta Gabršek-Prosenec, *Večer* 7. 9. 1988, št. 208, str. 6: ilustr.; ead., *Naši razgledi* 21. 10. 1988, št. 20.

ZAVADLAV, Metod

767

Metod Zavادلav. Zloženska: besedilo Marko Košan.

Rec.: Marko Košan, *Večer* 16. 11. 1988, št. 267, str. 14: ilustr.

ZAVOLOVŠEK, Alojz

768

Alojz Zavolovšek. Velenje, Galerija KC I. Napotnik; Celje, Likovni salon. Katalog: besedila Cene Avguštin, Andreja Koblar, Milena Koren-Božiček.

Rec.: Cene Avguštin, *Naši razgledi* 29. 7. 1988, št. 14, str. 445; Milena Koren-Božiček, *Večer* 26. 5. 1988, št. 121, str. 4; Drago Medved, *Delo* 24. 5. 1988, št. 119, str. 6.

ZLATE, Cveto

769

Cveto Zlate. Gledališki plakat. Kranj, Mala galerija v Mestni hiši. Katalog: besedilo Cene Avguštin.

ZORKO, Vlasta

770

Vlasta Zorko. Velenje, KC I. Napotnik. Katalog: besedilo Breda Ilich-Klančnik. Rec.: b. k., *Večer* 15. 4. 1988, št. 89, str. 5.

ZUPANČIČ, Dalibor

771

Dalibor Zupančič. Risbe »Ljubezen, oblast, smrt«. Zloženska: besedilo Milena Koren-Božiček.

Red.: Drago Medved, *Delo* 25. 1. 1988, št. 19, str. 3.

ZUPET, Franc Kristof

772

Franc Zupet Kristof. Ljubljana, Galerija Ars. Zloženska: besedilo Lev Menaše.

Rec.: Janez Mesesnel, *Delo* 18. 1. 1988, št. 13, str. 3; Franc Zalar, *Dnevnik* 26. 1. 1988, št. 24, str. 17.

773
Franc Zupet Krištof. Horjul, Osnovna šola.
Rec.: Taras Kermauner, *Likovne besede* 6, 7/julij 1988, str. 68.

ŽAJDELA, Urša

774
Urša Zajdela. Domžale, Likovno razstavišče; Jesenice, Razstavni salon Dolik. Zloženka: besedilo Janez Kovačič.

ŽELEZNIKAR, Vinko

775
Razstava del akademskega slikarja Vinka Železnikarja. Mengeš, Kulturni dom. Zloženka: besedilo Franc Zalar.

BIOGRAFIJE, INTERVJUJI

(Izčrpnije študije so označene z *; glej še gesla: Ciuha, Debenjak, Fabiani, Gorše, Irwin, Plečnik, Seljak, Spacal Lojze pri samostojnih razstavah)

776
Peter Krečič, Poslovili so se... - *Sinteza* 79, 80, 81, 82/december 1988, str. 7-9.
Nikolaj Bežek, Oton Jugovec, Dore Klemenčič-Maj, Peter Kocjančič, Miha Maleš, Edo Mihevc, Negovan Nemec, Lučka Rozin-Šarec, Melita Stelè-Možina.

AHČIN, France

777
Katica Cukjati, Okamenela pesem kiparja Franceta Ahčina. - *Celovski zvon* 19, junij 1988, str. 57-61: ilustr.

AMALIETTI, Marjan

778
Ob smrti: Borut Juvanec, *Delo* 29. 4. 1988, št. 100, str. 6; Dušan Moškon, *Naši razgledi* 13. 5. 1988, št. 9, str. 288.

BAMBIČ, Milko

779
* Joško Vetrih, Slikar Milko Bambič. - *Primorska srečanja* 82, 83/1988, str. 326-330: ilustr.

BATIČ, Stojan

780
int. zap. Darinka Kladnik, *Dnevnik* 26. 3. 1988, št. 84, str. 5: ilustr.

781
Marjan Kunej, Prihaja Veronika, Terra incognita. Predstavljamo vam. - *Večer* 7. 1988, št. 156, str. 4: ilustr.

BAVČER, Jani

782
Nagrajenec Prešernovega sklada: int. zap. Darka Zvonar, *Večer* 13. 2. 1988, št. 36, str. 21; *Naši razgledi* 12. 2. 1988, št. 3, str. 76.

BEGIČ, Mirsad

783
* Franc Zalar, Mirsad Begič - novo poglavje jugoslovanske plastike. - *Sinteza* 79, 80, 81, 82/december 1988, str. 29-36: ilustr.

BEUYS, Joseph

784
Ješa Denegri, Joseph Beuys, 1921-1986. - *Sinteza* 79, 80, 81, 82/december 1988, str. 184-185.

BOLJKA, Janez

785
Branko Sosič, Boljkovi razbrazdani kipi. - *Delo* 6. 2. 1988, št. 30, str. 20: ilustr.

786
Prešernov nagrajenec. *Naši razgledi* 12. 2. 1988, št. 3, str. 76.

BOMBAČ, Vekoslav

787
Ob smrti: Ivan Sedej, *Delo* 14. 4. 1988, št. 88, str. 2.

BULOVEC-MRAK, Karla

788
Marjan Raztresen, Spomenik odstavljenih duš. - *Teleks* 8. 12. 1988, št. 49, str. 21-22: ilustr.
O spomeniku A. M. Slomšku v Mariboru.

LE CORBUSIER

(Charles Edward Jeanneret)
789
* Damjan Prelovšek, Postulati Le Corbusierove arhitekture. - *Naši razgledi* 22. 4. 1988, št. 8, str. 271-272.

ČETKOVIČ, Vasilije-Vasko

790
Drago Medved, Med spoznanjem in navdihom. - *Delo* 26. 3. 1988, št. 72, str. 23.

O njem še: id., *Delo* 15. 10. 1988, št. 241, str. 25.

DEBENJAK, Riko

791

Ob smrti (1987): Zoran Kržišnik, *Naši razgledi* 29. 1. 1988, št. 2, str. 43: ilustr.

GABRIJELČIČ, Peter

792

Nagrajenec Prešernovega sklada: *Naši razgledi* 12. 2. 1988, št. 3, str. 76; *AB* 93, 94/april 1988, str. 31-32: ilustr.

GNEZDA, Zlatko

793

int. zap. Helena Grandovec, *Večer* 30. 12. 1988, št. 303, str. 30: ilustr.

GORENEC, Bojan

794

* *Podoba-Kristal. Razprave št. 3. Problemi 9/1988*; Bojan Gorenec, Pogled slike, str. 63; Govor za tretjega, str. 63-64; Sence slikarske materije, str. 64-65; int. zap. Alen Ožbolt, str. 65-69; int. zap. Marina Gržinič, str. 70-74; Alen Ožbolt, Za prihodnost slikarstva, str. 77-78: ilustr.

GOSTIŠA, Fanči

795

Milan Trušnovec, Slikarka Fanči Gostiša. - *Idrijski razgledi* 1988, št. 2, str. 43-44.

GROM, Bogdan

796

Jože Prešeren, Sedemdeset ustvarjalnih Gromovih let. - *Primorski dnevnik* 28. 8. 1988, št. 188, str. 10.

GROŠELJ, Andrej

797

Marko Košan, Andrej Grošelj. - *Odsevanja* (Slovenj Gradec) št. 17, 1988.

GVARDJANČIČ, Herman

798

Groharjev nagrajenec: Branko Sosič, *Delo* 25. 6. 1988, št. 147, str. 24: ilustr.

HOČEVAR, Meta

799

int. zap. Darinka Kladnik, *Dnevnik* 6. 2. 1988, št. 37, str. 5.

HUMEK, Gabrijel

800

Ob 80-letnici: Ivan Sedej, *Zbornik občine Grosuplje* 15, 1988.

HUMEK, Ljubo

801

Ob smrti: Ljubo Mišič, *Delo* 10. 3. 1988, št. 58, str. 2; Borut Pečenko, *Večer* 10. 3. 1988, št. 58, str. 4.

HUZJAN, Zdenko

802

Nagrajenec Prešernovega sklada: *Naši razgledi* 12. 2. 1988, št. 3, str. 76.

JAGODIČ, Stane

803

int. zap. Darinka Kladnik, *Dnevnik* 16. 4. 1988, št. 105, str. 5: ilustr.

804
int. zap. Drago Medved, *Delo* 3. 12. 1988, št. 280, str. 24.

JAKAC, Božidar

805

Ladislav Lesar, Romar v globinah umetnosti. - (*Nedeljski*) *Dnevnik* 24. 7. 1988, št. 199, str. 5: ilustr.

JAKOPIČ, Rihard

806

Branko Sosič, Narod brez umetnosti je mrtev narod. - *Delo* 23. 4. 1988, št. 96, str. 27: ilustr.

JELOVŠEK, Franc

807

* Barbara Murovec, Jelovškovi antependiji v Trzinu. - *ZUZ* n. v. XXIV, 1988, str. 83-86: ilustr.

JEMEC, Andrej

808

Marijan Tršar, Prevajanje slikarstva v grafiko. - *Prosvetni delavec* 25. 4. 1988, št. 8, str. 13 + ilustr. z razlago.

JERAJ, Zmago

809

Miroslav Slana-Miros, ... Mednarodna pariška akademija Lutecije podelila Jeraju Medaille de Vermeile.- *Večer* 16. 4. 1988, št. 90, str. 23.

KAPUS, Sergej

810

* int. zap. Tadej Pogačar, *Podoba-Kristal. Razprave št. 3. Problemi* 9/1988, str. 81-89: ilustr.

KLEMENČIČ-MAJ, Dore

811

Ob smrti: Iztok Durjava, *Naši razgledi* 11. 3. 1988, št. 5, str. 144; Alenka Gerlovič, *Delo* 26. 2. 1988, št. 47, str. 6; Nada Ravter, *7D* 10. 3. 1988, št. 10, str. 23; Franc Zalar, *Dnevnik* 25. 2. 1988, št. 54, str. 10: ilustr.

KNEZ, Janez

812

Župančičev nagrajenec: Branko Sosič, *Delo*, 18. 6. 1988, št. 141, str. 24: ilustr.; *Likovne besede* 6, 7/december 1988, str. 91: ilustr.

KOLBIČ, Gabrijel

813

Ob 75-letnici: Sergej Vrišer, *Večer* 17. 3. 1988, št. 64, str. 4: ilustr.

KONJOVIĆ, Milan

814

int. zap. Smail Festić, *7D* 7. 1. 1988, št. 1, str. 34-35.
Dodana izjava um. kritičarke Irme Lang.

KOŠAK, Grega

815

Borbina nagrada za Slovenijo: Branko Sosič, *Delo* 30. 1. 1988, št. 24, str. 20; *AB* 93, 94/april 1988, str. 36-37: ilustr.

KOVAČIČ, Marko

816

* int. zap. Bogdan Lešnik, Barbara Borčič, *Podoba-Kristal. Razprave št. 3. Problemi* 9, 1988, str. 90-96.

KRALJ, Niko

817

int. zap. Darinka Kladnik, *Dnevnik* 23. 1. 1988, št. 21, str. 5.

KRALJ, Tone

818

Tone Kralj, Moja življenjska pot. - *Borec* 1988, št. 1, ovojna str.: ilustr. s komentarjem - Mara Kralj.
Ponatis besedila iz kat. razstave v Kostanjevici 1970.

KUHAR, Karel

819

* Cene Avguštin, Vsakdanji predmet kot nosilec slikarske zamisli. - *Celovski zvon* 20, september 1988, str. 81-83: ilustr.

KUMAR, Stane

820

Katja Roš, Tudi slovenske železnice imajo svojega kronista in poeta. - *Delo* 30. 3. 1988, št. 75, str. 11: ilustr.

LAMUT, Vladimir

821

* Milček Komelj, O umetnikovem imenu. - *Sodobnost* 1988, št. 2, str. 219-223.
Glosa na pisanje I. Antića l. 1987 ob retrospektivi V. Lamuta.

LAVRENČIČ, Avgust

822

Sergej Vrišer, Podobi igralca in igralke. Avgust Lavrenčič v foyerju mariborskega gledališča. - *Večer* 27. 5. 1988, št. 122, str. 6: ilustr.

LEŠNIK, Tone

823

Helena Grandovec, Pogovor z Glazerjevim nagrajencem arhitektom Tonetom Lešnikom. - *Večer* 19. 3. 1988, št. 66, str. 22.

LOGAR, Lojze

824

int. zap. Smail Festić, *7D* 14. 4. 1988, št. 15, str. 20: ilustr.

MACAROL, Viktor

825

Jaša (!Ješa) Denegri, Viktor Macarol. - *AV 05*, pomlad 88, str. 82-83: ilustr.

MATUL, Niko

826

Matjaž Klopčič, Zaneseni soustvarjalec slovenskega filma. Ob šestdesetletnici scenografa ing. arch. Nika Matula. – *Dnevnik* 27. 2. 1988, št. 56, str. 8.

827

Ob smrti: Manja Anderle, *Dnevnik* 19. 10. 1988, št. 286, str. 12; Matjaž Klopčič, *Delo* 19. 10. 1988, št. 244, str. 6; id., *Naši razgledi* 18. 11. 1988, št. 22, str. 671.

MENAŠE, Luc

828

Luc Menaše, Ljubljana, moje mesto. – *Dnevnik* 16. 1. 1988, št. 14, str. 4.

MIRT, Fran

829

Milko Bambič, Fran Mirt. Ob petdesetletnici smrti prezrtega slovenskega slikarja. – *Naši razgledi* 11. 3. 1988, št. 5, str. 144.

MODIC, Marko

830

int. zap. Mateja Mahnič, *Delo* 20. 8. 1988, št. 193, str. 23.

831

Charles Stephens, Videti pomeni, dotikati se skrajnosti. Fotomontaže in »performanci« Marka Modica. – *Naši razgledi* 29. 1. 1988, št. 2, str. 60–61: ilustr.

832

Charles Stephens / prev. Brane Ažman, Beuys, Warhol in zapuščina osemdesetih let. – *Mladina* 19. 2. 1988, št. 7, str. 50.

MURTIĆ, Edo

833

int. zap. Smail Festić, *7 D* 26. 5. 1988, št. 21, str. 34–35: ilustr.

MUŠIČ, Zoran

834

int. zap. Jaka Štular, *Delo* 13. 8. 1988, št. 187, str. 21.

835

Zoran Mušič, Nema kritika u slikarstvu (intervju). – *Književna reč* (Beograd) 25. 6. 1988, 17. V cirilici.

NAPOTNIK, Ivan

836

* Marjan Marinšek, Ob 100–letnici rojstva kiparja Ivana Napotnika. – *Mohorjev koledar* 1988, str. 129–132: ilustr.

OBLAK, Polde

837

Franc Zalar, Zapis ob podelitvi evropske nagrade. – *Likovne besede* 8, 9/december 1988, str. 71–74: ilustr.

O tem še: J. Č., Primorski dnevnik 22. 7. 1988, št. 157, str. 9: ilustr.

OELTJEN, Jan

838

Štefka Cobelj, Spomini na Jana Oeltjena (1968–1988). – *Večer* 4. 3. 1988, št. 53, str. 5.

PEČKO, Karel

839

int. zap. Mirko Lorenci, *Večer* 18. 4. 1988, št. 91, str. 6.

PETRIČ, Franc

840

Franc Petrič, *Likovne besede* 6, 7/julij 1988, str. 10–13: ilustr.

PIRIH-HUP, Dušan

841

Peter Krečič, Aladinova svetilka Dušana Piriha-Hupa. – *Sinteza* 79, 80, 81, 82/december 1988, str. 150–151.

PIRNAT, Janez

842

Marjan Skumavc, »Kamen mi sam pove, kakšen hoče biti.« – *Teleks* 7. 7. 1988, št. 27, str. 29: ilustr.

PLEČNIK, Jože

843

Tine Kurent, Mateja Šuštaršič, Plečnikova cerkev Sv. Mihaela na Barju. Gematrična in kompozicijska analiza zvonika. – *Mohorjev koledar* 1988, str. 112–114: ilustr.

Literatura.

844

Zdenek Lukeš, Nepoznata Plečnikova študija (v Pragi, 1913). – *Čovjek i prostor* (Zagreb) št. 420, marec 1988.

- 845
Damjan Prelovšek, Plečnikovi stoli in risbe. – *Delo* 30. 4. 1988, št. 101, str. 31.
Odgovor: Stane Bernik, *Delo* 4. 6. 1988, št. 129, str. 27 in Boris Zakrajšek, prav tam.
- 846
Damjan Prelovšek, Zanimarjeni Plečnik. Zarjavela plat medalje ali kulturni javnosti v premislek. – *Naši razgledi* 11. 3. 1988, št. 5, str. 140: ilustr.
- PLESTENJAK, Dora
847
int. zap. Marjan Kunej, *Večer* 2. 7. 1988, št. 153, str. 22: ilustr.
- PLIBERŠEK, Marjan
848
Ob smrti: Jože Centa, *Delo* 29. 2. 1988, št. 49, str. 3.
- PODRECCA, Boris
849
int. zap. Darinka Kladnik, *Dnevnik* 10. 2. 1988, št. 39, str. 12: ilustr.
- POGAČNIK, Marko
850
int. zap. Toni Gomišček, *Primorski dnevnik* 21. 7. 1988, št. 156, str. 9.
- POLAK, Oton
851
Glazerjev nagrajenec, int. zap. Melita Forstnerič-Hajnshek, *Večer* 6. 2. 1988, št. 30, str. 22: ilustr.
- PREGELJ, Marij
852
* Nadja Zgonik, Marij Pregelj, slikarstvo skrajnosti. – *ZUZ* n. v. XXIV, 1988, str. 53–80, ilustr.
- PUŠELJA, Ratimir
853
Drago Hribar, Govoriti skušam o stiskah sveta, o človeku, kakršen bi moral biti. – *Delo* 23. 8. 1988, št. 195, str. 7.
- 854
Lev Menaše, Ratimir Pušlja. – *Obrazi* 1988, št. 1/2.
- PUTRIH, Boštjan
855
int. zap. Ladislav Lesar, (*Nedeljski*) *Dnevnik* 16. 10. 1988, št. 283, str. 5.
- RAVNIKAR, Edvard
856
Herderjev nagrajenec: *Dnevnik* 7. 5. 1988, št. 123, str. 5: ilustr.; B. G., *Delo* 6. 5. 1988, št. 104, str. 20; *AB* 93, 94/april 1988, str. 38: ilustr.
- REICHMAN, Jelka
857
int. zap. Darinka Kladnik, *Dnevnik* 10. 12. 1988, št. 335, str. 7: ilustr.
- ROTAR, France
858
Jakopičev nagrajenec: Milan Dekleva, *Dnevnik* 5. 5. 1988, št. 121, str. 12: ilustr.; Tatjana Pregl, *Likovne besede* 6, 7/julij 1988, str. 90: ilustr.; Branko Sosič, *Delo* 13. 4. 1988, št. 87, str. 1 + 6 in 16. 4. 1988, št. 90, str. 26: ilustr.; *Sinteza* 79, 80, 81, 82/december 1988, str. 11.
- RUDOLF, Branko
859
Sergej Vrišer, Branko Rudolf (1904–1987). Besede ob slovesu. – *Argo* XXVI, 1987 (1988), str. 97–98.
- SEDEJ, Janez
860
Ivan Sedej, Ko naslika gozd, ga prikaže kot celoto. – *Celovski zvon* 18, marec 1988, str. 64–67: ilustr.
- SELJAK-ČOPIČ, Ivan
861
* Janez Kavčič, Ob 60-letnici Ivana Seljaka-Čopiča. – *Idrijski razgledi* 1988, št. 1, str. 67–70 + 86: ilustr.
- SIMIĆ-BULAT, Anka
862
Ksenija Rozman, Anka Simić-Bulat (1899–1987). In memoriam. – *ZUZ* n. v. XXIV, 1988, str. 160–162.
- SLAVEC, Darko
863
int. zap. Darinka Kladnik, *Dnevnik* 11. 10. 1988, št. 278, str. 7: ilustr.

SMREKAR, Lado

864

Valvasorjev nagrajenec 1986: Anica Cevc, *Argo* XXVI, 1987 (1988), str. 95-96.

SOTTLER, Alenka

865

Pogovori z umetniki, ki jim je leto 1987 prineslo uveljavitev / za A. Sottler Snežna Šlamberger. - *Dnevnik* 5. 1. 1988, št. 2, str. 16.

SPACAL, Lojze

866

Ob 80-letnici: Nives Marvin, *Primorska srečanja* 82, 83/1988, str. 324-326.

SPAZZAPAN, Luigi (Lojze)

867

Ob 30-letnici smrti: Fulvio Monai, *Studi Goriziani* št. 67, 1988.

STELÈ-MOŽINA, Melita

868

* Eva Gspan, Izbor pomembnejših strokovnih prispevkov iz bibliografije Melite Stelè-Možina. - *ZUZ* n. v. XXIV, 1988, str. 157-159.

869

Zoran Kržišnik, Melita Stelè-Možina (1929-1987). - *Argo* XXVI, 1987 (1988), In memoriam str. 99-100.

870

Jure Mikuž, Melita Stelè-Možina (1929-1987). In memoriam. - *ZUZ* n. v. XXIV, 1988, str. 155-156.

ŠORLI-PUC, Veselka

871

* Ivan Sedej, Rdeče in modro. - *Celovski zvon* 21, december 1988, str. 70-74: ilustr.

ŠPANZEL, Rudi

872

int. zap. Marlen Premšak, *7D* 29. 12. 1988, št. 52, str. 76-77: ilustr.

ŠPAROVEC-URŠIČ, Mira

873

int. zap. Darinka Kladnik, *Dnevnik* 13. 8. 1988, št. 219, str. 5: ilustr.

ŠTOVIČEK, Vladimir

874

Darinka Kladnik, »Pozabljen« med plastikami in medaljami. - *Dnevnik* 6. 8. 1988, št. 212, str. 1 + 10: ilustr.

ŠUBIC, Jože

875

* Meta Gabršek-Prosenc, Zagrizen rim. - *Sinteza* 79, 80, 81, 82/december, str. 21-28: ilustr.

TISNIKAR, Jože

876

Miro Petek, Opus Drakule. - *Večer* 12. 2. 1988, št. 35, str. 10.

877

Bogdan Pogačnik, Jožeta Tisnikarja so postavili ob Brandta in Rubensteina. - *Delo* 10. 6. 1988, str. 134, str. 10.

TUTTA, Klavdij

878

Jani Alič, Tutta na OI v Seulu. Vrsta novih priznanj za primorskega umetnika. - *Dnevnik* 24. 2. 1988, št. 53, str. 10: ilustr.

VECCHIET, Franco

879

* Nives Marvin, Slikar Franco Vecchiet. - *Primorska srečanja* 86/1988, str. 512-515: ilustr.

VEŠ SLIKAR SVOJ DOLG

880

* *Podoba-Kristal. Razprave št. 3. Problemi* 9, 1988: Slepa knjiga, str. 17-18; int. zap. Boris Čibej, str. 26-39; Igor Škamperle, Mrtvaški ples živih, str. 18-25; Alenka Zupančič, Svetloba iz groba str. 40-61: ilustr.

VODOPIVEC, Lujo

881

Nagrajenec Prešernovega sklada: *Naši razgledi* 12. 2. 1988, št. 3, str. 77: ilustr.

VOZEL, Franc

882

Franci Zagoričnik, Delež Franca Vozla v slovenski vizualni poeziji. - *Likovne besede* 6, 7/julij 1988, str. 66-67: ilustr.

VREZEC, Žarko

883

Tomaž Brejc, Imaginarni red slikovnog polja – Žarko Vrezec. – *Moment* (Gornji Milanovac) 9, januar-mart 1988, str. 32-33: ilustr.

VURNIK, Stanko

884

Sandi Sitar, Vurnik ob Plečniku? – *Dnevnik* 23. 7. 1988, št. 198, str. 11: ilustr. Projekt za vseučiliško knjižnico.

ZAPLATIL, Boris

885

* Brane Kovič, Magična moč Zaplatilo-vih podob. – *Sinteza* 79, 80, 81, 82/december 1988, str. 13-20: ilustr.

ZELENKO, Karel

886

Antonija Fras, Karel Zelenko – umetnik v luči sodobnega sveta. – *Celjski zbornik* 1988.

ZORKO, Vlasta

887

int. zap. Zdenko Kodrič, *Večer* 15. 6. 1988, št. 138, str. 9.

IMENSKO KAZALO

A

Achleitner, Friedrich: 699
 Abadžieva-Dimitrova, Sonja: 453
 Adams, Anselm: 167
 Adamič, Peter: 330
 Adamović, Aleksander: 601
 Ahčin, France: 777
 Alič, Jani: 70, 736, 878
 Aloisio, Ottorino: 226
 Amalietti, Marjan: 132, 527, 778
 Ambrozić, Katarina: 362
 Amendolagine, Francesco: 81
 Amman, Jean-Christophe: 71
 Anagnosti, Pavle: 152
 Anderle, Manja: 361, 710, 827
 Angeli Radovani, Kosta: 528
 Antič, Ivo: 86, 363, 533, 587, 594, 602, 641, 670, 821
 Apollonio, Zvest: 157, 323, 526
 Apovnik, Dorothea: 496, 497, 500, 501
 Arbus, Diane: 167
 Argan, Giulio Carlo: 199
 Arh, Mojca: 266
 Arsić, Miloš: 453
 Arvois, Alain: 699
 Arzenšek, Adi: 417
 Aškerc, Anka: 339
 Avedon, Richard: 167
 Avguštin, Cene: 2, 349, 353, 385, 413, 437, 614, 636, 637, 649, 665, 694, 757, 768, 769, 819
 Avguštin, Maruša: 634, 646, 677, 678, 697, 706, 750
 Avsenik Martin: 529
 Ažbe, Anton: 362

B

Badovinac, Zdenka: 615
 Bajt, Drago: 87
 Bajuk, Erika: 385
 Bajželj, Lenka: 382
 Bakočević, Aleksander: 465
 Baković, Zorana: 360
 Balažic, Janez: 52, 449, 564, 572
 Ballange, Guy: 699
 Bambič, Milko: 530, 531, 779, 829
 Bandelj-Batistič, Nadja: 690
 Barbero, Giovanna: 754
 Barši, Jože: 88, 718
 Bassin, Aleksander: 83, 84, 341, 347, 369,

- 370, 372, 376, 380, 384, 387, 390, 393,
402, 403, 413, 415, 417, 419, 430, 436,
458–460, 465, 472–474, 483, 515, 535,
536, 545, 552, 556, 557, 561, 570, 576,
578, 584, 586, 587, 590, 591, 597, 601,
602, 615, 632, 641, 644, 654, 661,
669–671, 687, 705, 710, 719, 740, 751,
760, 761, 764
- Bašin, Miloš: 398, 399
- Batič, Stojan: 532–534, 780, 781
- Batistič, Nadja: glej Bandelj–Batistič,
Nadja
- Bavčer, Jani: 149, 171, 782
- Beer, Nikolaj: 346, 403, 456, 535
- Begić, Mirsad: 783
- Belič, Zoran: 3
- Berbuč, Milan: 410
- Bernard, Emerik: 536
- Bernik, Janez: 483, 537–539
- Bernik, Stane: 4, 89, 150, 382, 698, 700,
845
- Berovič, Marin: 540
- Beuys, Joseph: 71, 489, 784, 832
- Bevilacqua, Darko: 416, 541, 542
- Bezljaj, Jifi: 543
- Bežan, Marjan: 240, 241
- Bežek, Nikolaj: 776
- Bihalji–Merin, Oto: 5
- Bizovičar, Milan: 132, 399
- Blagajne, Dušan: 189
- Blau, Luigi: 190
- Blaznik, Pavle: 6
- Bloom, Doris: 544
- Bogataj, Jadranka: 416
- Bogataj, Janez: 152
- Bogdanović, Bogdan: 191
- Bogdanović, Kosta: 459
- Bogovčič, Ivan: 267, 545
- Bojanič, Lili: 268
- Boljka, Janez: 7, 83, 171, 376, 377, 546,
785, 786
- Bombač, Vekoslav: 787
- Bonča, Miloš: 192, 411
- Borčić, Barbara: 629, 816
- Borčić, Željko: 392
- Borngraber, Christian: 130
- Bošnjak, Sreto: 618
- Bovhan, Renata: 450
- Božeglav–Japelj, Majda: 696
- Božić, Džanino: 441
- Božiček, Milena: glej Koren–Božiček, Mi-
lena
- Brancelj, Andreja: 652, 717, 763
- Brate, Tomaž: 480
- Bratuš, Lucijan: 334
- Bratuž, Sanja: 70
- Bratuž, Vladimira: 417
- Brejc, Tomaž: 8, 9, 10, 90–93, 483, 718,
883
- Brence, Andrej: 52
- Bright, Kate: 340
- Brüderlin, Markus: 11
- Brusantin, Manilio: 193
- Brvar, Andrej: 28, 29
- Brvar, Vanda: 560
- Bučić, Vesna: 269
- Bulovec–Mrak, Karla: 788
- Bürger, Peter: 12
- Burelli, Romano: 194
- Burkhardt, François: 699
- Butina, Milan: 95, 96, 456
- C
- Cacciari, Massimo: 81
- Cankar, Izidor: 90–94
- Capa, Corneille: 547
- Capa, Robert: 547
- Cappellato, Gabrielle: 547
- Caravaggio: 93
- Carracci (družina): 39
- Centa, Jože: 548, 848
- Cetin, Katja: 491, 549
- Cetin, Mile: 410, 433
- Cevc, Anica: 360, 362, 864
- Cevc, Emilijan: 12a, 97, 98, 391, 522
- Cezanne, Paul: 510
- Ciglenečki, Marjeta: 13, 14, 52, 99, 397,
448, 612, 648
- Cihlař, Jure: 323, 415, 550
- Ciuha, Jože: 399, 417, 472, 551
- Cobelj, Štefka: 838
- Coleman, John: 340
- Colnar, Peter: 285, 352, 614
- Colville, Alex: 552
- Cook, Jeffrey: 195
- Corbusier, Le: 789
- Correggio: 39
- Crnica, Slavica: 332
- Crnkovič, Marko: 404
- Cucchi, Enzo: 71
- Cukjati, Katica: 777
- Curk, Iva: 271
- Curk, Jože: 74
- Cvetnič, Danilo: 553
- Cvrnec, Alex: 336

Č

Čadež, Dragica: 416, 554
 Čargo, Ivan: 555
 Čeh, Boni: 352, 556
 Čemažar, Lojze: 270
 Čerin, Bogo: 434
 Černe, Peter: 377, 557, 558
 Černigoj, Andrej: 198
 Černigoj, Avgust: 391, 559
 Černigoj, Mojca: 249
 Čerpes, Ilka: 241
 Červek, Sandi: 324, 346, 403, 449, 466
 Čibej, Boris: 880
 Čobal, Bogdan: 566
 Čobal, Ivan: 433
 Čoh, Zvonko: 491
 Čopić, Špelca: 27, 100, 368, 587
 Čorak, Željka: 568
 Čubriilo, Jasmina: 728
 Čuk, I.: 432

Ć

Ćetković, Vasilije: 790

D

Dali, Salvador: 48, 561
 Damiani, Licio: 563
 Darko: glej Bevilacqua, Darko
 Debeljak, Aleš: 37
 Debeljak, Janez: 548
 Debenjak, Doris: 11
 Debenjak, Riko: 440, 562, 563, 791
 Dekleva, Milan: 286, 635, 679, 708, 858
 Demšar, Tone: 416
 Denegri, Ješa: 16, 199, 430, 453, 457, 537, 570, 590, 707, 784, 825
 Denko, Jože: 564, 565
 Dešman-Pirkmajer, Katarina: 67
 Devade, Marc: 142
 Dimitrova, Sonja: glej Abadžieva-Dimitrova, Sonja
 Dolenc, Božidar: 152, 517, 566
 Dolinar, Lojze: 391
 Domjan, Alenka: 335, 338, 340, 650
 Dragan, Nuša in Srečo: 101
 Dražumerič, Marinka: 200
 Duboković, Dean: 353
 Dugo, Franco: 334
 Durjava, Iztok: 811

E

Ebenhofer, Walter: 567
 Ekl, Vanda: 468
 Ema Krška: 522
 Erič, Milan: 102
 Erič, Miran: 491
 Erjavec, Aleš: 17, 151, 666, 743
 Eržen, Jože: 352
 Eržen-Šuštaršič, Alenka: 322, 410
 Esposito, Carla: 696
 Eybesfeld, Christina Conrad von: 699

F

Fabiani, Maks: 18, 19, 229, 568
 Favreliere, Noel: 380
 Fenn, Walter: 538
 Ferjan, Jana: glej Intihar-Ferjan, Jana
 Festić, Smail: 464, 814, 824, 833
 First, Blaženka: 394, 395, 397
 Fistrič, Igor: 183, 466, 569
 Fišer, Dušan: 324
 Flanagan, Barry: 570
 Flego, Anton: 571
 Flis, Jelka: 450, 572
 Focillon, Henri: 696
 Forstnerič, France: 744
 Forstnerič-Hajnšek, Melita: 434, 553, 699, 851
 Fras, Antonija: 886
 Freluh, Črtomir: 383, 573
 Friderik Beljaški: 136
 Friščič, Ivo: 153
 Fugger Germadnik, Rolanda: 337
 Furlan, Miha: 242
 Furlan, Silvan: 286

G

Gaberc, Slavko: 47, 660
 Gaberščik, Boris: 201, 261, 413, 574, 575
 Gabout, Višnja: 390
 Gabrič, Milan: 154
 Gabrijelčič, Peter: 171, 189, 243, 244, 792
 Gabršek-Prošenc, Meta: 421, 426, 427, 430, 466, 590, 624, 715, 739, 744, 766, 875
 Gajšek, Vladimir: 157
 Gale, Damjan: 245
 Galič, Štefan: 576, 577
 Gantar, Pavel: 241
 Gardina, Edvilijo: 50

Garouste, Gerard: 578
 Garzarolli, Matjaž: 568
 Gaspari, Maksim: 391
 Gavrić, Zoran: 83
 Gedrih, Igor: 9, 668
 Geister, Iztok: 702
 Gerlovič, Alenka: 155, 182, 241, 498, 811
 Germ, Josip: 579
 Gilbert & George: 24
 Giorgione: 142
 Gnezda, Zlatko: 793
 Godec, Jelka: 21
 Gogh, Vincent van: 518
 Gojkovič, Viktor: 272
 Golac, Stipe: 580
 Golija, Bojan: 581
 Golija, Darko: 432
 Golob, Franc: 582
 Golob, Nataša: 22, 103
 Golob, Zdenka: 453, 583
 Gombač, Boris: 273, 394
 Gomišček, Toni: 850
 Gorenec, Bojan: 92, 584, 585, 794
 Goriup Zdenka: 375
 Gorjup, Tomaž: 586
 Gorše, France: 587
 Gostiša, Fanči: 795
 Gošnik-Godec, Ančka: 132
 Grabeljšek, Brane: 638
 Grabrijan, Dušan: 36
 Grajfoner, Samuel: 432
 Granda, Stane: 27
 Grandovec, Helena, 421a, 430, 766, 793, 823
 Grauf, Stojan: 588
 Greenberg, Clement: 23
 Gregotti, Vittorio: 699
 Gregorčič, Marjetica: 499, 500
 Grizold, Adrian: 157
 Grobelšek, Helena: glej Pogačnik-Grobelšek, Helena
 Grohar, Ivan: 30
 Grom, Bogdan: 796
 Grošelj, Andrej: 797
 Groys, Boris: 158
 Gruden, Barbara: 491, 518, 568, 699, 738
 Gruden, France: 92
 Gruden, Igor: 568
 Gržinić, Marina: 120, 159, 405, 504, 549, 629, 633, 666, 756, 794
 Gspan, Eva: 868
 Guacci, Antonio: 226
 Gumilar, Marjan: 324, 346, 403, 449, 456, 466

Gunčar, Boštjan: 353
 Guzej-Sabadin, Cveta: 736
 Gvajc, Anton: 589
 Gvardjančič, Herman: 590, 798

H

Hadžifejzović, Jusuf: 347
 Hafner, Gema: 433
 Ham, Ernesto van der: 568
 Hanžek, Matjaž: 115
 Hauko, Štefan: 591
 Heigl, Curt: 538
 Hemma von Gurk: glej Ema Krška
 Hind, John: 24
 Hlavaty, Robert: 592
 Hlevnjak, Branka: 376, 740
 Hočevnar, Meta: 799
 Hočevnar, Zoran: 593
 Höfler, Janez: 25, 26, 104, 105, 136
 Horvat, Franc: 151
 Horvat, Jasna: 274, 275
 Horvat, Jože-Jaki: 495
 Hostnik-Šetinc, Majda: 332, 385, 483, 586
 Hoyer, Sonja: 179, 446
 Hrausky, Andrej: 190
 Hren, Tomaž: 38
 Hribar, Drago: 853
 Hrvatin, Emil: 160, 486, 487
 Humek, Gabrijel: 417, 800
 Humek, Ljubo: 801
 Hurell, George: 167
 Husedžinović, Meliha: 469, 675
 Huzjan, Zdenko: 171, 346, 450, 594-596, 802

I

Ilich-Klančnik, Breda: 354, 426, 576, 581, 587, 595, 684, 770
 Inkret, Lovro: 597
 Intihar-Ferjan, Jana: 106, 333, 590
 Ionesco, Eugène: 598
 Iorio, Mario di: 334
 Irwin (glej tudi NSK): 159, 404, 504, 523, 599
 Ivanšek, France: 241

J

Jagodič, Stane: 517, 803, 804
 Jakac, Božidar: 27, 391, 600, 805
 Jaki: glej Horvat, Jože-Jaki

Jaki, Barbara: 27
 Jakopec, Marko: 241
 Jakopič, Rihard: 293, 391, 806
 Jalovec, Izidor: 352
 Jalšovec, Edo: 246
 Jama, Matija: 391
 Jan, Mojca: 161
 Jan, Zoltan: 690
 Janković, Nebojša: 601
 Jarm, Stane: 376
 Jeanneret, Charles Edouard: glej Corbuser, Le
 Jejčič, Danilo: 602
 Jelovšek, Franc: 807
 Jemec, Andrej: 603, 808
 Jemec-Božič, Marjanca: 604
 Jenčič, Beba: 348
 Jeraj, Zmago: 28, 29, 464, 605, 809
 Jeraša, Jaka: 606
 Jesih, Boris: 607
 Jevremov, Blagoj: 52
 Jevrić, Olga: 460
 Jontes, Breda: 441
 Jovanović, Slobodan: 202
 Jugovec, Oton: 776
 Jurca, Niko: 241
 Jurić, Dušan: 608
 Jurić, Zlatko: 203
 Juteršek, Mirko: 415, 548, 616, 695, 734
 Juvan, Janez: 609, 656
 Juvanc, Marjana: 23, 63
 Juvanec, Borut: 778

K

Kadrijević, Đorđe: 464
 Kajzer, Janez: 30
 Kalin, Boris: 391
 Kalin, Zdenko: 391
 Kališnik, Janez: 611
 Kaljanac, Enver: 517
 Kambič, Marjeta: 107
 Kambič, Mirko: 108
 Kante, Lojze: 287, 440, 562, 737
 Kapus, Sergej: 92, 535, 810
 Karamehmedović, Muhamed: 393
 Karanfilov, Vančo: 204
 Kastelic, Jože: 27, 31
 Kavalar, Peter: 336
 Kavčič, France: 173
 Kavčič, Janez: 721, 861
 Kečkemet, Duško: 551
 Kemr, Andrej: 318
 Kenda, Lilijana: 407

Kerbler, Stojan: 612
 Kerin, Miha: 247
 Kermauner, Taras: 109, 773
 Kern, Leonhard: 181
 Keržan, Slavica: glej Osterman-Keržan, Slavica
 Keyzer, Carl de: 613
 Kham-Pičman, Alenka: 614
 Kiefer, Anselm: 71
 Kiraly, Franc: 325
 Kirbiš, Dušan: 615
 Kladnik, Darinka: 46, 119, 154, 173, 241-243, 245, 247-251, 254, 264, 283, 288-296, 300, 314, 357, 358, 360, 362, 366, 367, 372, 374, 382, 386, 388, 392, 407, 412, 483, 510, 533, 561, 627, 699, 780, 799, 803, 817, 849, 857, 863, 873, 874
 Klančnik, Breda: glej Ilich-Klančnik, Breda
 Klemenc, Alenka: 356
 Klemenčič, Dore: 616, 776, 811
 Kline, Milojka: 429, 619, 704
 Klinkon, Ada: 531, 677
 Klopčič, Matjaž: 826, 827
 Kmecl, Matjaž: 532
 Knez, Janez: 187, 323, 377, 617, 812
 Knez, Janez-Mišo: 324
 Knez-Stojković, Olga: 631, 662, 677
 Knežević, Bata: 618
 Knežević, Vesna: 475
 Kobe, Boris: 132
 Kobe, Jurij: 206, 314
 Koblar, Andreja: 768
 Kocjan, Andrej: 207
 Kocjančič, Peter: 517, 776
 Kocuvan-Polutnik, Alenka: 276
 Kočica, Dana: 619
 Kodrič, Zdenko: 887
 Kojc, Viktor: 455
 Kokole, Stanko: 32
 Kolarič, Tomaž: 620
 Kolbič, Gabrijel: 621, 813
 Kolenc, Aljoša: 265
 Koller, Konrad: 334
 Kološa, Jože-Kološ: 33
 Komel, Silvester: 622
 Komelj, Milček: 27, 110, 111, 162, 383, 388, 731, 821
 Konec, Alojz: 623
 Konjović, Milan: 624, 814
 Kopitar, Franc: 456
 Koporc, Leon: 625
 Kopše, Mirjam: 568

- Korade, Dragica: 150
 Koren, Ivan: 297
 Koren-Božiček, Milena: 601, 686, 768, 771
 Koren-Skerk, Zora: 626
 Kores, Slavko: 327
 Korošec, Marija: 367, 641
 Korošec, Josip: 586
 Kos, Alen: 519
 Kos, Drago: 241
 Kos, Gojmir A.: 391
 Kos, Mateja: 34, 381, 394, 481, 521
 Kosič, Andrej: 35
 Kostović, Čedomir: 627
 Košak, Grega: 112, 266, 815
 Košan, Marko: 746, 767, 797
 Koščević, Želimir: 453, 740
 Košir, Fedja: 208, 209
 Košir, Mitja: 50, 76, 324, 328
 Košuta, Miroslav: 683
 Kounelis, Jannis: 71
 Kovač, Samo: 415, 420
 Kovačević, Nino: 392
 Kovačič, Bojan: 383, 628
 Kovačič, Janez: 415, 775
 Kovačič, Marko: 629, 816
 Kovič, Brane: 16, 113, 241, 334, 373, 389, 390, 401, 406, 478, 490, 494, 516, 517, 546, 547, 567, 584, 599, 602, 626, 631, 654, 683, 705, 722, 735, 752, 885
 Kozar, Jasna: 456
 Koželj, Janez: 82, 209, 210
 Koželj, Matija: 630
 Krajnc, Jože: 306, 317
 Kralj, Mara: 818
 Kralj, Niko: 507, 817
 Kralj, Tone: 132, 818
 Kranjc, Igor: 364
 Kras (skupina): 45
 Krasko, Ivan: 325
 Krašovec, Metka: 453
 Kravos, Marijan: 631
 Krečič, Peter: 114, 115, 211, 241, 252, 374, 375, 408, 699, 776, 841
 Kreft, Lev: 9, 116, 163
 Kregar, Igor: 632
 Kregar, Majda: 247
 Kregar, Stane: 377, 505
 Kristl, Stanko: 212
 Krivec, Judita: 378, 383, 573, 591, 617, 659, 664, 716, 751, 762
 Križaj, Jana: glej Omersa-Križaj, Jana
 Križić, Sandra: 488, 489
 Križnik, Božena: 149
 Krpan, Jurij: 213, 214, 491, 633
 Krulc-Kržišnik, Maja: 627, 634
 Krzović, Ibrahim: 215, 216, 453
 Kržišnik, Tomaž: 318, 399, 415, 634, 635
 Kržišnik, Zoran: 386, 509, 520, 533, 563, 607, 651, 672, 683, 791, 869
 Kubova, Alena: 699
 Kuglič, Franc: 241
 Kuhar, Karel: 352, 636, 819
 Kuhar, Peter: 171
 Kumar, Stane: 117, 820
 Kunej, Marjan: 325, 360, 372, 781, 847
 Kunovar, Stanko: 186
 Kurent, Tine: 239, 843
 Kurnik, Majda: 455
 Kurto, Nedžad: 430
 Kusovac, Nikola: 464
 Kužet, Zora: 307-309, 313
 Kvaternik, France: 270
 .
 L
 Lajovic, Janez: 241
 Lampič, Primož: 36, 566, 613, 631, 691
 Lamut, Brane: 52
 Lamut, Vladimir: 821
 Lanc, Aladin: 637
 Lapajne, Tone: 376, 638, 639
 Lasch, Christopher: 37
 Lavrenčič, Avgust: 377, 383, 822
 Lavrič, Ana: 38
 Lenardič, Zmagor: 640
 Lenaršič, Matija: 242
 Lenassi, Janez: 526, 641
 Lenščak, Ivo: 642
 Lesar, Ladislav: 805, 855
 Leskovar, Bojana: 491
 Leskovšek, Aleksander: 283
 Lešnik, Anton: 156, 246, 823
 Lešnik, Bogdan: 816
 Licul, Miljenko: 318, 392
 Ličen-Krmpotič, Mira: 526, 643
 Lipoglavšek, Marjana: 39
 Lipovec, Dušan: 575, 644, 742
 Loboda, Marjan: 274
 Logar, Lojze: 92, 334, 400, 464, 645, 646, 824
 Lompar, Mladen: 453
 Loos, Adolf: 81
 Lorenci, Mirko: 320, 839
 Lorenčak, Milan: 327
 Lovko, Erik: 647
 Lučić, Mladen: 608
 Lugarič, Albin: 648

Lukeš, Zdenek: 844
Lukežič, Nada: 416
Lužar, Majda: 322, 649

M

Macarol, Victor: 825
Mächtig, Saša: 41, 119, 164
Magritte, Rene: 608
Mahnič, Mateja: 830
Maković, Zvonimir: 675
Makowecz, Imre: 195
Malej, Drago: 241
Maleš, Miha: 650, 651, 776
Maležič, Peter: 241
Manček, Marjan: 652, 653
Manevič, Zoran: 218
Maraž, Adriana: 453
Marchel, Henrik: 352
Marčelj, Ivo: 217
Marflak, Štefan: 324, 390, 654
Marić, Mirko: 239
Marinšek, Marjan: 836
Markuš, Zoran: 732
Maroevič, Ivo: 83, 219
Maršič, Cveto: 655
Martino, Enzo di: 696
Marušič, Bojan: 464
Marušič, Branko: 118
Marušič, Edo: 656
Marvin, Nives: 673, 866, 879
Marzidovšek, Mario: 657, 658
Matelič, Janez: 472, 526, 659, 660
Mateo, Josep Luis: 220
Mavrič, Irena: 52
Matul, Niko: 826, 827
McCoy, Catherine: 41
Meden, Ignac: 413, 661
Medved, Andrej: 33, 483, 536, 544, 594, 606, 643, 670, 675, 685, 740
Medved, Drago: 22, 78, 121, 165, 284, 299–305, 318, 322, 325, 340, 360, 517, 699, 768, 771, 790, 804
Medved, Zoran: 184
Medvešček, Pavel: 662
Medvešček, Stanko: 270
Mehmedović, Dejan: 571, 643, 647, 655, 680
Menaše, Lev: 362, 383, 487, 502, 510, 517, 535, 719, 725, 733, 772, 854
Menaše, Luc: 27, 828
Menichini, Dino: 35
Merenik, Lidija: 732
Mesarič, Franc: 346, 403

Mesesnel, Janez: 35, 56, 83, 355, 362, 372, 376, 387, 388, 393, 409, 503, 528, 540, 548, 557, 559, 597, 625, 631, 641, 642, 674, 676, 678, 682, 687, 696, 708, 715, 716, 729, 730, 737, 741, 758, 772

Messer, William: 122
Mezzario, Antonio: 424
Miani, Leonardo: 568
Mihelič, Breda: 241
Mihelič, France: 42, 132, 377, 391, 663, 664
Mihelič, Milan: 264
Mihelič, Polde: 665
Mihevc, Edo: 776
Mikl–Curk, Iva; glej Curk, Iva
Miklavčič–Brezigar, Inga: 736
Mikuž, Janez: 307–309
Mikuž, Jure: 43, 44, 123, 124, 166, 370, 372, 450, 451, 466, 483, 535, 538, 539, 598, 666, 735, 736, 870
Mikuž, Marjeta: 310
Mikuš, Stane: 50, 755
Milenković, Aleksandar: 83
Mileta, Edita: 464
Milošič, Franc: 311
Mirošič, Drago: 736
Mirt, Fran: 829
Misirlić, Bekir: 347
Mišič, Ljubo: 246, 801
Mlinarič, Jože: 156
Modic, Marko: 44, 183, 666, 667, 830–832
Mole, Izidor: 270
Moravanszky, Akos: 221
Monai, Fulvio: 35, 568, 867
Montenero, Giulio: 736
Moškon, Dušan: 778
Moškon, Milena: 45
Može, Peter: 426, 430, 464, 552, 621, 640, 742
Mrak, Pavle: 638
Mravlje, Andrej: 279
Mršnik, Ivo: 668, 669
Mrvič, Stane: 314
Müller, Dorothee: 501
Muhovič, Jožef: 125–127, 352
Murovec, Barbara: 807
Murtić, Edo: 416, 670, 833
Mušič, Marko: 46, 222
Mušić, Miroslav A.: 382
Mušič Vladimir–Braco: 253, 611
Mušič, Zoran: 391, 440, 671, 672, 834, 835
Mutnjaković, Andrija: 83

N

Napotnik, Ivan: 836
 Nemec, Negovan: 377, 673, 776
 Nemec, Rafael: 674
 Newton, Helmut: 167
 Nimani, Shyqri: 453
 Novak, Luka: 508
 Novak, Ranko: 360
 Novinc, Franc: 349
 NSK (Neue slowenische Kunst): 559, 599
 (glej še Irwin)
 Numankadić, Edin: 347, 675

O

Obal, Franc: 346, 435, 438, 693
 Obereigner-Kastl, Elsa: 676
 Oblak, Jože: 721
 Oblak, Polde: 677, 678, 837
 Ocvirk, Marjan: 254, 259, 334, 383
 Oeltjen, Jan: 838
 Oliva, Achile Bonito: 685
 OHO: 109
 Oman, Valentin: 59, 679
 Omersa-Križaj, Jana: 680
 Omerzu, Silvan: 681
 Orač, Janko: 415, 682
 Orsetti, Stefano: 334
 Osterc, Lidija: 399
 Osterman-Keržan, Slavica: 342
 Osti, Josip: 470
 Otorepec, Božo: 47
 Ožbolt, Alen: 549, 585, 794 (glej tudi Veš
 slikar svoj dolg)

P

Pajek, Samo: 432
 Pajk, Milan: 167, 168, 382
 Palčič, Klavdij: 683
 Palli, Mario: 334
 Pangerc, Matjaž: 248
 Pandur, Ludvik: 684
 Papič, Zdravko: 392
 Paripović, Neša: 142
 Pasolini, Pier Paolo: 685
 Pašić, Nusret: 347
 Pauwels, Louis: 48
 Pavan, Gino: 568
 Pavček Tone: 27
 Pavčič, Vojko: 382
 Pavlič, Andrej: 686
 Pavlinec, Ivan: 270

Pavlovec, Andrej: 383, 709, 716
 Pavlovec, Rajko: 49
 Paz, Julio: 687
 Pečanac, Nedeljko: 688
 Pečar, Borut: 416, 689
 Pečenko, Borut: 255, 256, 257, 339, 801
 Pečko, Karel: 839
 Pegan, Milenko: 690
 Peklaj, Andreja: 691
 Pelko, Stojan: 360
 Penn, Irving: 167
 Perčinlić, Ljubomir: 347
 Pergar, Rudi: 270
 Perko, Lojze: 132
 Perko, Tomaž: 330
 Perla, Bibija: 169
 Perne, Teos: 692
 Peršin, France: 376, 410
 Petek, Miro: 452, 876
 Petkovski, Boris: 72
 Petrič, Franc: 840
 Petrič, Ratko: 693
 Petrič, Štefka: 343
 Pettrosso, Rossana: 224, 568
 Picasso, Pablo: 510
 Pičman, Nataša: 694
 Pintar, Damjana: 135
 Pinter, Tihomir: 695
 Piranesi, Giovanni Battista: 193, 226,
 696
 Pirc, Jožica: 236
 Pirih, Dušan: 841
 Pirjevec, Jože: 539
 Pirkmajer, Katarina: glej Dešman-Pirk-
 majer, Katarina
 Pirnat, Janez: 83, 376, 697, 842
 Piščanec, Roža: 132
 Piva, Piero: 568
 Planinc, Štefan: 376, 377
 Plečnik, Jože: 229, 245, 266, 698-700,
 789, 844-846, 884
 Plessi, Fabrizio: 701
 Plestenjak, Dora: 847
 Plestenjak, Viktor: 322
 Pleško, Igor: 50
 Pliberšek, Marjan: 848
 Podgornik, Dušan: 702
 Podobnik, Rafael: 673
 Podrecca, Boris: 171, 502, 568, 699, 849
 Pogačar, Tadej: 810
 Pogačnik, Andrej: 225
 Pogačnik, Bogdan: 372, 671, 746, 877
 Pogačnik, Marko: 51, 142, 170, 241, 662,
 703, 850

Pogačnik-Grobelšek, Helena: 365
 Pohlen, Jože: 526
 Polak, Oton: 156, 851
 Popović, Mića: 83
 Popović, Silvije: 431
 Portoghesi, Paolo: 699
 Potočnik, Marjan: 53
 Potočnik, Štef: 416
 Potočnik, Vladimir: 415, 704
 Potrč, Marjetica: 88, 705
 Pozzetto, Marco: 18, 19, 223, 226, 568
 Požegar-Mulej, Brigita: 706
 Prančič, Ivo: 340, 390
 Pregelj, Marij: 366, 505, 707, 852
 Pregl, Tatjana: 5, 128, 527, 858
 Prelovšek, Damjan: 266, 502, 568, 699, 789, 845, 846
 Premrov, Iztok: 334, 360, 362, 367, 372, 377, 382, 383, 391, 536, 539, 561, 562, 590, 620, 628, 701, 718, 747, 752, 764
 Premšak, Marlen: 316, 336, 339, 360, 383, 429, 430, 483, 587, 619, 872
 Premzl, Primož: 577
 Prešeren, Jože: 385, 796
 Pribišić, Milan: 718
 Pristavec, Janez: 431
 Prodanović, Mileta: 728
 Pukl, Sašo: 323
 Pungartnik, Marjan: 718
 Pustovrh, Igor: 152
 Pušelja, Ratimir: 853, 854
 Putrih, Boštjan: 855

R

Rački, Tone: 329
 Radosavljević, Dragiša: 461, 605, 728
 Radovič, Bojan: 122
 Ravnikar, Edvard: 227, 383, 568, 699, 856
 Ravnikar, Edo ml.: 247, 312 (?)
 Ravnikar, Vojteh: 54, 228, 229
 Ravter, Neda: 258, 811
 Razboršek, Nande: 456
 Rastresen, Marjan: 172, 314, 788
 Rehar, Peter: 383
 Reichenberg, Bogdan: 246, 313
 Reichman, Jelka: 857
 Rener, Milko: 35, 55, 129, 568, 688
 Renzi-Kantušer, Grace: 708
 Resman, Aleksandra: 314
 Ribič, Ignac: 709
 Rijavec, Milan: 56, 376, 710
 Roban, Nenad: 130, 488

Robinson, Andrew: 696
 Rogelj, Bine: 711
 Rosselino, Antonio: 141
 Roš, Katja: 820
 Rotar, France: 859
 Rozman, Ksenija: 173, 862
 Rudolf, Branko: 859
 Rumpf, Peter Alois: 340
 Rupnik, Franc: 270
 Rupnik Iris: 598
 Rupnik, Marko Ivan: 57
 Rus, Marija: 712
 Rusjan, Rene: 511, 713, 714

S

Sadar, Jurij: 339
 Sadar-Breznik, Eta: 382, 715
 Sajovic, Evgen: 716, 717
 Sambolec, Duba: 483, 718
 Sanader, Slobodan S.: 467
 Satler, Gorazd: 719
 Schnabel, Julian: 10
 Sedej, Ivan: 13, 27, 35, 49, 59, 83, 131-134, 377, 412, 417, 453, 465, 543, 557, 558, 583, 587, 653, 689, 714, 716, 736, 755, 787, 800, 860, 871
 Sedej, Janez: 860
 Sedej, Maksim ml.: 377
 Sedmak, Aleš: 720
 Seljak, Ive-Čopič: 410, 721, 861
 Seyoum, Adel: 722
 Sever, Brane: 450, 466
 Siladin, Branko: 45
 Silič-Nemec, Nelida: 439, 511, 541, 562, 563, 663, 736, 754
 Simčič, Mik: 723
 Simčič, Rudi: 60
 Simič-Bulat, Anka: 862
 Simonič, Tatjana: 71
 Simoniti, Marjetica: 424, 425
 Simoniti, Primož: 1
 Simoniti, Vasko: 712
 Sitar, Sandi: 884
 Skaberne, Saba: 721
 Skočir, Rudi: 725
 Skumavc, Marjan: 323, 324, 726, 842
 Skupina Kras: glej Kras
 Slabe, Marijan: 61, 764
 Slak, Jože: 727, 728
 Slana, France: 83
 Slana, Miroslav-Miros: 809
 Slapar, Nejc: 352
 Slavec, Darko: 377, 729, 863

- Slivnikar-Belantič, Vida: 383, 416, 730, 731
 Slodnjak, Jože: 315
 Slomšek, Martin A.: 788
 Smerdu, Mojca: 732
 Smerke, Marjan: 517
 Smrekar, Hinko: 132
 Smrekar, Lado: 864
 Song Zhengyin: 372
 Sosič, Branko: 174, 360–362, 377, 379, 382, 393, 399, 483, 492, 536, 562, 600, 604, 641, 653, 699, 718, 721, 785, 798, 806, 812, 815, 858
 Sotler, Aljoša: 415
 Sottler, Alenka: 733, 865
 Spacal, Jože: 735
 Spacal, Lojze: 46, 391, 440, 736, 866
 Spazzapan, Luigi: 867
 Stančič, Zora: 398
 Stanič, Ciril: 189
 Stanković, Slavoljub-Vava: 135
 Stegovec, Tinca: 175, 453, 737
 Steinberg, Leo: 62, 63
 Stelè-Možina, Melita: 776, 868–870
 Stepančič, Igor: 738
 Stepančič, Lilijana: 587, 593, 596, 641, 645, 696
 Stepanov, Sava: 33
 Stepanovič, Milan: 389, 444, 445, 574, 745, 765
 Stephens, Charles: 667, 831, 832
 Stevanović, Momčilo: 459
 Stipanov, Mauro: 739
 Stopar, Ivan: 136, 316, 374
 Strehovec, Janez: 137–140, 166, 169, 489, 504
 Stupica, Gabrijel: 391, 505
 Suelzu, Luca: 46
 Suhadolc, Ivana: 483–485, 671
 Suhadolc, Janez: 176, 177, 266, 373, 379, 382, 493
 Suhadolnik, Gorazd: 152
 Suhadolnik, Jože: 152, 491
 Suhy, Branko: 83, 443
 Susovski, Marijan: 430
 Svetina, Tone: 51
 Sylvestre, Henri: 599
 Šarčević, Grozdana: 430
 Šefran, Gorazd: 741
 Šerbelj, Ferdo: 65
 Šerc, Slavo: 12, 513
 Šest, Viktor: 742
 Šiles, Samo: 324
 Šimat Banov, Ivan: 580
 Škamperle, Igor: 78, 880
 Škerlavaj, Peter: 187, 230
 Škoberne, Sandra: 532
 Škodlar, Čoro: 241
 Šlamberger, Snežna: 865
 Šlapeta, Vladimir: 699
 Šlibar, Vladimir: 336
 Šola, Tomislav: 277
 Šorli-Puc, Veselka: 587, 871
 Španzel, Rudi: 83, 872
 Šparovec-Uršič, Mira: 873
 Špende, Romana: 322
 Špenko, Tanja: 383, 390
 Štampfel, Milojka: 755
 Štefanac, Samo: 141
 Šterman, Irena: 70
 Štoka, Tea: 37, 720
 Štokelj, Bojan: 743
 Štoviček, Vladimir: 874
 Štraus, Ivan: 83
 Štravs, Jane: 152
 Štrukelj, Tomaž: 231
 Štucin, Jože: 555
 Štupar-Šumi, Nataša: 736
 Šubic, Ive: 132
 Šubic, Jože: 431, 744, 875
 Šubic, Miran: 342
 Šuligoj, Aleš: 232
 Šuligoj, Boris: 179, 317, 696
 Šumi, Nace: 27, 46, 83, 259, 365, 374, 524, 562, 737
 Šušnik, Tugo: 92
 Šuštaršič, Alenka: glej Eržen-Šuštaršič, Alenka
 Šuštaršič, Marko: 410
 Šuštaršič, Mateja: 843
 Šušulič, Aleksa: 525
 Šutej, Jelka: 362, 404
 Šuvaković, Miško: 17, 142
 Švigelj-Černigoj, Mojca: 249
 Švolik, Miro: 745
 Š
 Šalamon, Brane: 178, 325, 430
 Šalamun, Andraž: 740
 Šalamun, Tomaž: 10
 Šarec-Rozin, Lučka: 776
 T
 Tadić, Radoslav: 347
 Tafuri, Manfredo: 66, 67
 Tavčar, Lidija: 143, 278, 361

Tavčar, Marjan: 688
 Tavčar-Skaberne, Sonja: 420
 Tepina, Marjan: 184, 233, 241, 259-263, 314
 Terstenjak, Vera: 322, 415
 Teržan, Vesna: 368
 Tesar, Heinz: 234
 Tisnikar, Jože: 324, 383, 416, 746, 747, 876, 877
 Tišma, Andrej: 432, 551
 Tolaas, Sissel: 748
 Toman, Veljko: 450
 Torkar, Vinko: 235
 Trenevski, Martin: 523
 Trkulja, Radislav: 458
 Trobec, Dragica: 274
 Trobentar, Andrej: 328, 749
 Tronche, Anne: 599
 Trpin, Jože: 330
 Tršar, Drago: 410, 433
 Tršar, Dušan: 450
 Tršar, Marijan: 69, 326, 343, 354, 360, 410, 417, 450, 586, 592, 631, 641, 711, 721, 808
 Trušnovec, Milan: 795
 Tušek, Vinko: 349, 352, 750
 Tutta, Klavdij: 70, 751, 752, 878
 Tutta, Lilijana: 70

U

Udovič, Franc: 641
 Ugljen, Zlatko: 216
 Ule, Milena: 344
 Umnik, Jana: 249
 Urbančič, Izidor: 376
 Uršič, Borut: 144, 344
 Usenik, Milena: 753

V

Valle, Paolo: 754
 Valušek, Berislav: 430
 Varl, Petra: 398
 Vasev-Dimeska, Viktorija: 72, 145, 471
 Vatovec-Einspieler, Violeta: 318
 Vavpotič, Bruno: 755
 Vavpotič, Ivan: 756
 Vecchiet, Franco: 525, 879
 Venezia, Francesco: 236
 Vergnion, Metka: 757

Veš slikar svoj dolg: 758, 880 (glej tudi Ožbolt, Alen)
 Vetrih Joško: 35, 530, 603, 779
 Vetrih, Maja: 73
 Viceljo, Alenka: 759
 Vidic, Janez: 759a
 Vidmajer, Saša: 241, 264, 296, 375, 382, 488
 Vidmar, Tit: 726
 Vidrgar, Alenka: 331
 Vignjevič, Tomislav: 506
 Visočnik, Mitja: 428, 430-433, 482, 483, 565, 586, 588, 657, 658
 Vitanov, Risto: 74, 462, 463
 Vizjak, Jana: 340, 390, 759b, 760
 Vodopivec, Aleš: 82, 198, 241, 314
 Vodopivec, Lujo: 171, 464, 761, 881
 Vogelnik, Marija: 132
 Vogrič, Sonja: 332
 Voje, Ignacij: 237
 Volfand, Jože: 180
 Vovk, Melita: 399, 410
 Vovk, Sašo: 241
 Vozel, Franc: 413, 762, 882
 Vran, Tomo: 526
 Vranič, Dragana: 707
 Vrdlovec, Zdenko: 43
 Vrezec, Žarko: 92, 883
 Vrčon, Bogdan: 324
 Vrišer, Andreja: 279
 Vrišer, Sergej: 75, 181, 280, 281, 319, 320, 414, 423, 426, 758, 813, 822, 859
 Vrščaj, Jože: 413, 763
 Vrtačnik, Jožica: 623
 Vuk, Amir: 239
 Vuk, Marko: 345, 383, 555
 Vuk, Vili: 422
 Vuković, Momo: 764
 Vurnik, Stanko: 789, 884

W

Wand, Lin: 372
 Wang, Huiqin: 360
 Wang Zhimin: 360
 Wanner, Ulrich: 538
 Whelan, Richard: 547
 Wichmann, Siegfried: 362
 Wiese, Klaus Martin: 538
 Wolf, Tatjana: 512, 700
 Wolfe, Townsend: 370
 Wong, Eliza: 765
 Wurzer, Rudolf: 568

Z

Zabel, Igor: 430, 505, 535, 640, 705, 713, 753

Zadnikar, Marijan: 76-79, 146, 374

Zagoričnik, Franci: 3, 147, 882

Zaimović, Mehmed: 766

Zajc, Melita: 382

Zajc, Srečo: 692

Zalar, Franc: 148, 369, 371, 372, 376, 377, 387-391, 393, 419, 420, 476, 479, 534-536, 542, 550, 552, 554, 557, 570, 579, 586, 589, 597, 608, 615, 622, 630, 639, 641, 666, 670, 676, 677, 701, 702, 708-710, 716, 718, 724, 735, 741, 745, 748, 753, 756, 758, 760, 772, 775, 783, 811, 837

Zalaznik, Janez: 529

Zaplatil, Boris: 382, 390, 885

Zavadlav, Metod: 767

Zavolovšek, Lojze: 768

Zavrnik, Braco: 244

Zei, Lada: 321, 382

Zelenko, Karel: 68, 472, 886

Zgonik, Nadja: 569, 570, 886

Zhou Qichang: 360

Zhu Gui: 372

Zidar, Dušan: 88, 705

Zildžo, Nermina: 239, 430

Zimšek, Jože: 339

Zlatar, Milena: 453

Zlate, Cveto: 517, 769

Zlobec, Marijan: 19, 46, 372, 443, 483, 490, 502, 514, 699, 710

Zlodre, Janko: 66, 81, 82, 194

Zorko, Vlasta: 770, 887

Zorić, Milica: 74

Zorko, Ira: 430

Zupan, Gojko: 7, 83, 184, 185, 241, 264, 374, 383, 627, 723

Zupan, Peter: 187, 282, 383

Zupančič, Alenka: 748, 880

Zupančič, Bori: 771

Zupančič, Tadej: 158, 265, 404

Zupanec-Sodnik, Anica: 391

Zupet, Franc-Krištof: 84, 772, 773

Zvonar, Darka: 782

Železnikar, Vinko: 775

Žganjer, Branimir: 477

Žigon, Bojana: 538

Žitko, Sonja: 185

Žuža, Jelica: 376

Žvanut, Maja: 376

Jana Intihar Ferjan

Ž

Žajdela, Urša: 774

Žargi, Matija: 274

Železnik, Adela: 535, 538

Železnik, Alenka: 187, 282

CIRIL VELEPIČ
(1908–1992)

V visoki starosti štirinosemdesetih let je 6. julija letos tiho preminil umetnostni zgodovinar, višji kustos Moderne galerije Ciril Velepič. Od upokojitve leta 1973 smo ga poredko videvali, saj se je srečeval samo še s prijatelji. Toda veliko bolj živo kot z osebnim stikom je bil in ostaja povezan s slovenskim kulturnim prostorom s svojim strokovnim delom. V okviru zaupanega mu strokovnega mesta v osrednji slovenski muzejski ustanovi za novejšo umetnost je v dvajsetih letih uspel opraviti vrsto nepogrešljivih strokovnih predstavitev umetnikov kiparjev, npr. Lojzeta Dolinarja, Karla Putriha, Jakoba Savinška, Petra Lobode, Tineta Kosa in Frančiška Smerduja.

Presenetljivo obsežno in zaradi dokumentarnosti gradiva še posebno dragoceno pa se zdaj, v časovni odmaknjenosti, kaže tudi Velepičevo delovanje na nekaterih drugih področjih, posebej na področju spomeniškega varstva. Ciril Velepič je bil vsekakor eden tistih umetnostnih zgodovinarjev, ki jim jasno pisanje ni delalo težav. Življenje samo pa mu sicer s težavami ni prizaneslo.

Rojen je bil 27. julija 1908 v Ljubljani. Po socialnem poreklu je bil iz uradniške družine. Mati Justina, rojena Kovačič, mu je umrla, ko je imel tri leta. Prvič se je oženil leta 1940 in ostal vdovec z dvema sinovoma (Vanjo, 1940, in Mitjo, 1942) že med vojno 1944. leta. V drugem zakonu, ki se je končal po trinajstih letih, se mu je rodil sin Darko (1946). Šolal se je na osnovni šoli v Opatiji, gimnazijo pa obiskoval na Sušaku, na Ptuj, v Ljubljani in jo zaključil z maturo v Kočevju. Odslužil je nato devetmesečni vojaški rok v Šoli za rezervne oficirje v Sarajevu, se obenem vpisal na pravno fakulteto v Ljubljani in moral študij zaradi očetove bolezni prekiniti po sedmih semestrih ter nastopiti službo pri bivši Poštni hranilnici, kjer je nepretrgoma služboval do poletja 1947.

Po končani vojni se je takoj vpisal na Filozofsko fakulteto v Ljubljani v Seminar za umetnostno zgodovino. Kot absolvent je bil s 1. avgustom 1947

nastavljen za asistenta-konservatorja pri republiškem Zavodu za varstvo kulturnih spomenikov in tam ostal do 1953, nakar se je leta 1954 zaposlil kot kustos v Moderni galeriji in ob delu (1956/57) iz umetnostne zgodovine tudi diplomiral. V Moderni galeriji je vodil kiparski oddelek stalne galerijske zbirke in bil kot galerijski predstavnik večkrat komisar reprezentativnih razstav v Avstriji, Italiji in Franciji.

Že kot bančni uradnik je mnogo potoval po Evropi. S strokovnim objavljanjem je pričel tudi že pred vojno, in to v Planinskem vestniku. V okviru spomeniškovarstvene službe pa je s svojim pisanjem, predstavljanjem in poročanjem posegel na razna področja; objavljal je v zavodskem Vestniku, dnevnem časopisu, Slovenskem poročevalcu, Ljudski pravici, Delu, v revijah, predvsem Tovarišu in Naših razgledih. Sodeloval je pri kratkih dokumentarnih filmih, in to prav tako v povezavi s svojim strokovnim delom: Ptujška gora in Ptuj, Beograd 1950, Štatenberk, Beograd 1950, Fran Saleški Finžgar, Beograd 1950, Mojster Plečnik, Ljubljana 1952, Obisk pri kiparju Dolinarju, Ljubljana 1958. Pripravil je tudi šolski film Sodobno slovensko kiparstvo – povojna generacija, Ljubljana 1966. Celotna bibliografija obsega nekaj nad sto enot.

V času priprav in organizacije velike predstavitve srednjeveške umetnosti jugoslovanskih narodov v Parizu leta 1950 je sodeloval predvsem pri doslej najobsežnejšem kopiranju srednjeveških fresk na Slovenskem. V tej zvezi je veliko pisal o freskah na Slovenskem, posebno o istrskih, ter poročal z razstav. Še posebno zavzeto je bilo Velepičevo delovanje v novem vestniku Zavoda za varstvo kulturnih spomenikov, v Varstvu spomenikov, kjer je nadaljeval s predvojno tradicijo natančnega poročanja. Ob izjemno informativnih poročilih (opremljenih z njegovimi fotografijami) o delu Zavoda je študijsko pisal še o freskah, o umetnostnih spomenikih na Slovenskem na splošno, tako o prvih rezultatih odkrivanja fresk v Hrastovljah, v bližnjem Zanimgradu, o plastiki (Krakovski Mariji, o znamenju v Volčah) in drugem.

Ne nazadnje je pomembno sooblikoval in utrdil v stroki še vedno močno prisoten način (kritičnega) poročanja o prireditvah, katerih avtor je bil oziroma pri katerih postavljanju je tudi sam kakorkoli sodeloval.

V okviru opravljenih nalog iz programa Moderne galerije so posebnega upoštevanja vredne retrospektivne predstavitve kiparjev Dolinarja, 1958, Putriha, 1960, še posebej pa Jakoba Savinška, 1965, in zlasti izčrpno podani prikazi ustvarjanja Petra Lobode, 1966, Tineta Kosa, 1967, in Frančiška Smerduja, 1971. O zadnjih štirih kiparjih so njegovi orisi še vedno edina temeljna dela in pomenijo izhodišče za vse kasnejše predstavitve slovenskega kiparstva.

Mirko Juteršek

SLIKOVNE PRILOGE
PLANCHES

1. Zgodovinska slika iz leta 1870. (Slika 1)

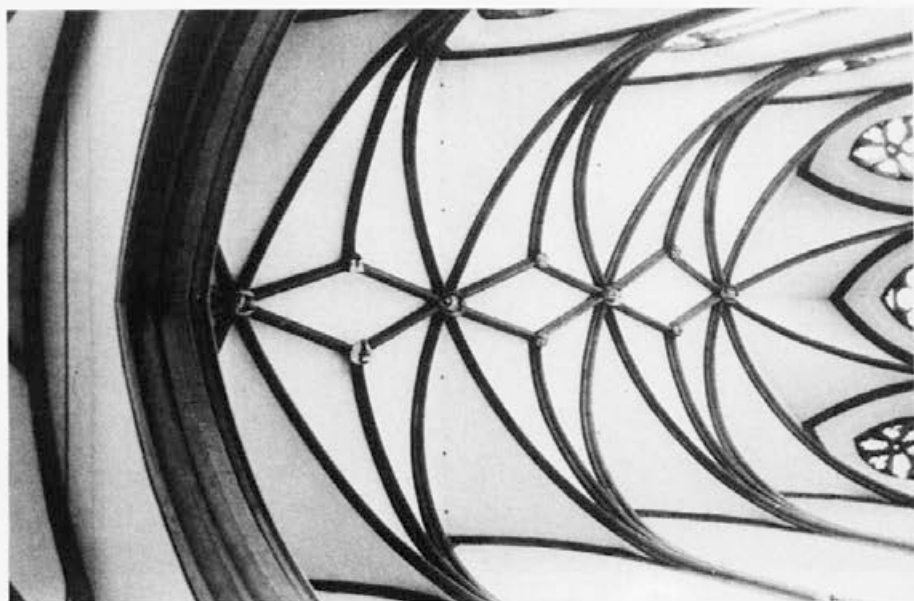
2. Zgodovinska slika iz leta 1870. (Slika 2)

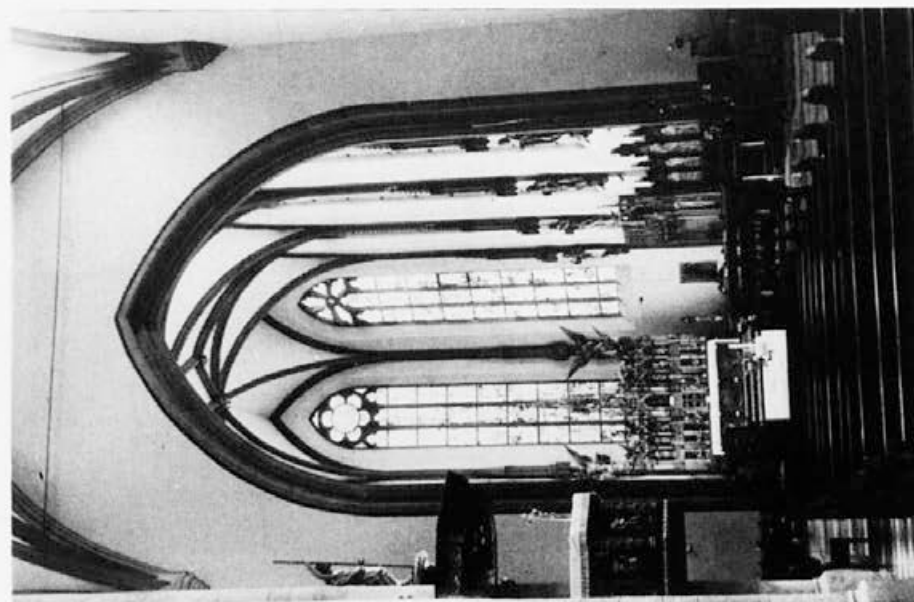
1 Zunanjščina kora z juga, Maribor, stolnica

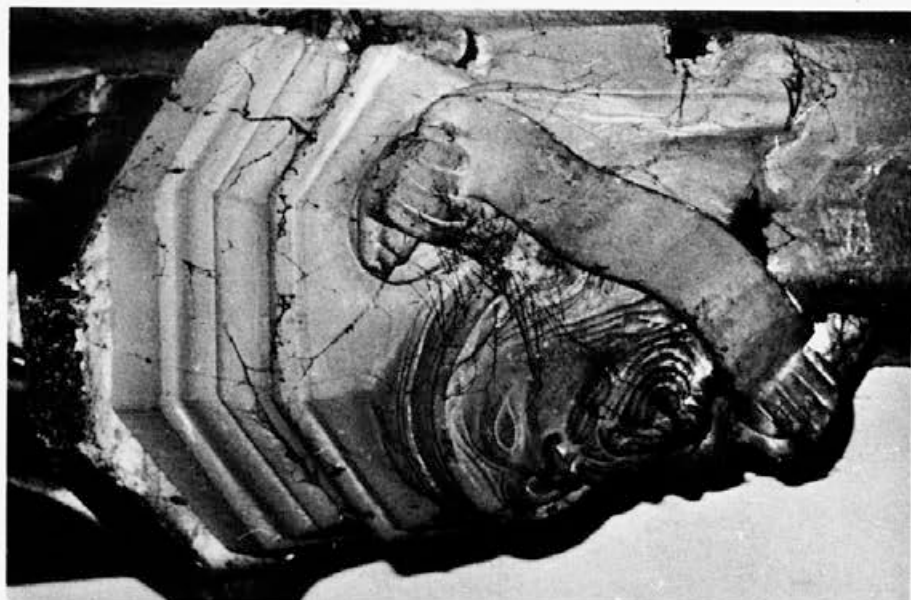
2 Zunanjščina kora s severovzhoda, Maribor, stolnica

4 Obok v koru, Maribor, stolnica

3 Notranjost kora, Maribor, stolnica

6 Konzoli v koru, Maribor, stolnica

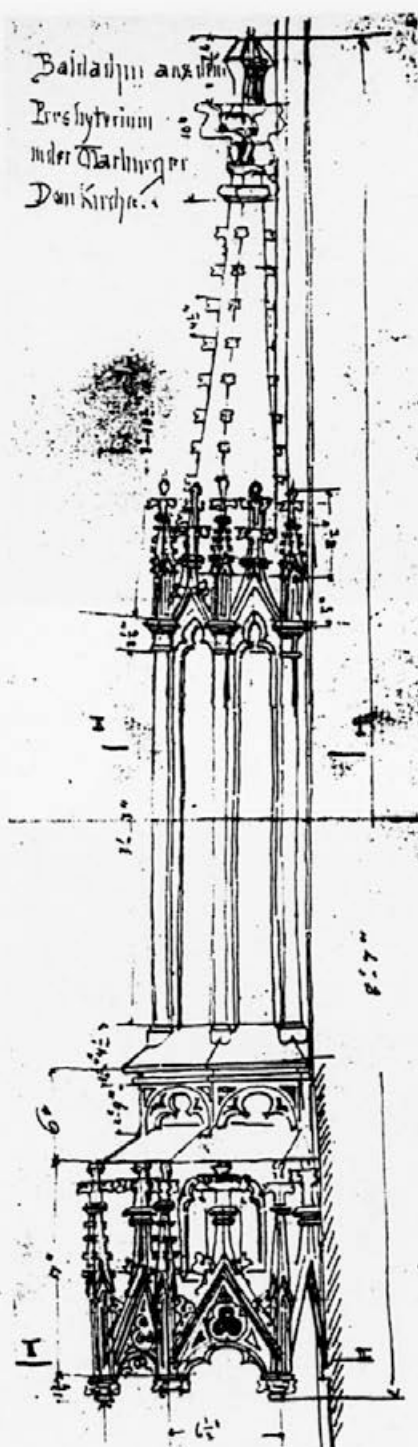
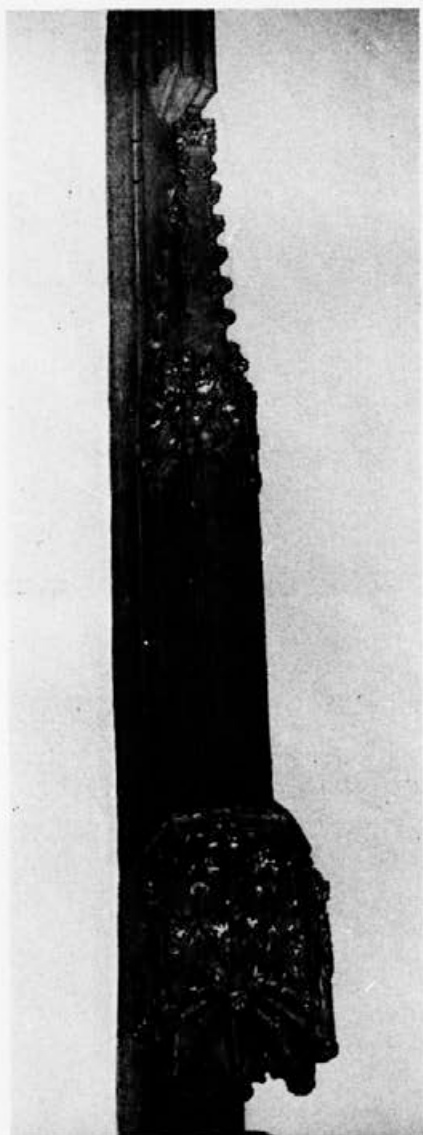
5 Konzoli v koru, Maribor, stolnica

7 Sedilje v koru, Maribor, stolnica

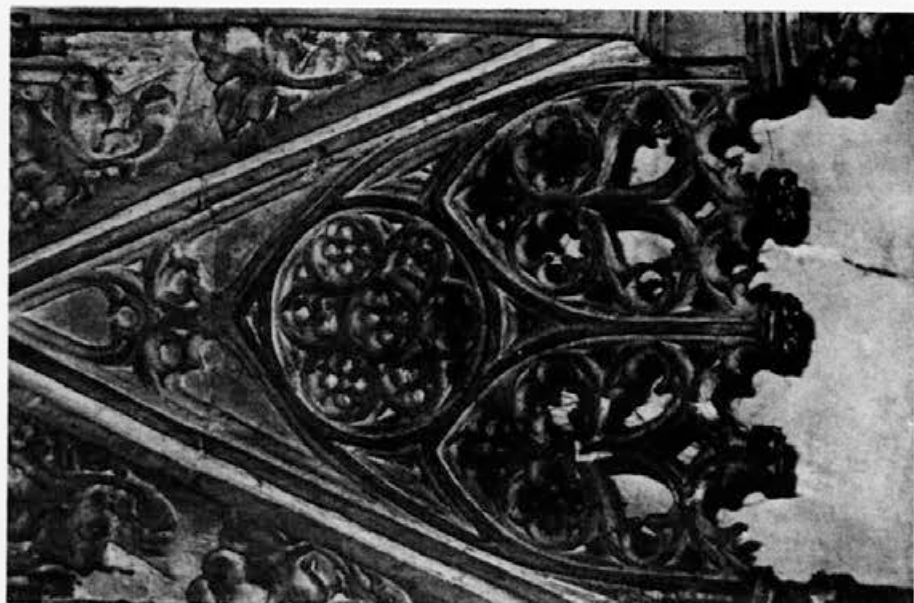

8 Konzola v zakristiji, Maribor, stolnica

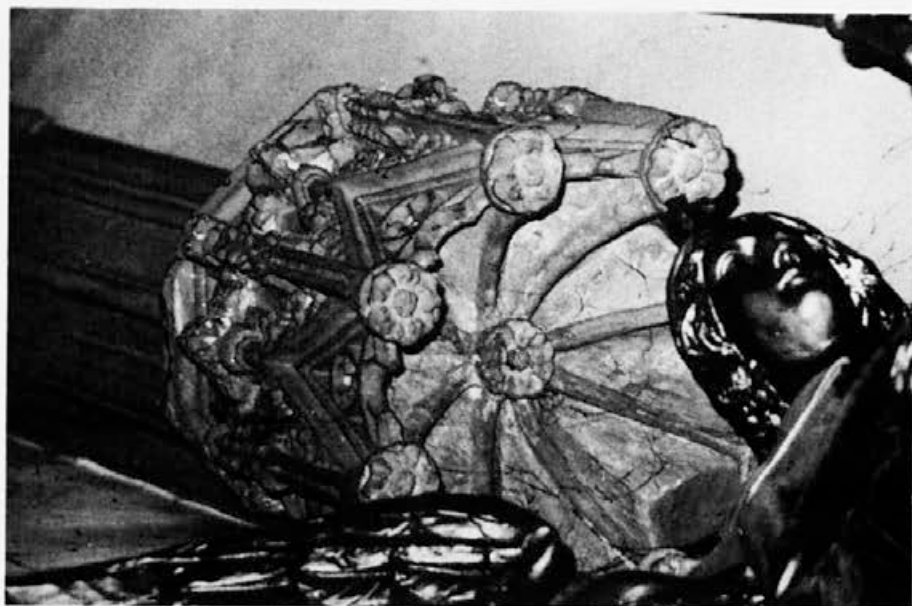

9 Baldachin v koru, Maribor, stolnica

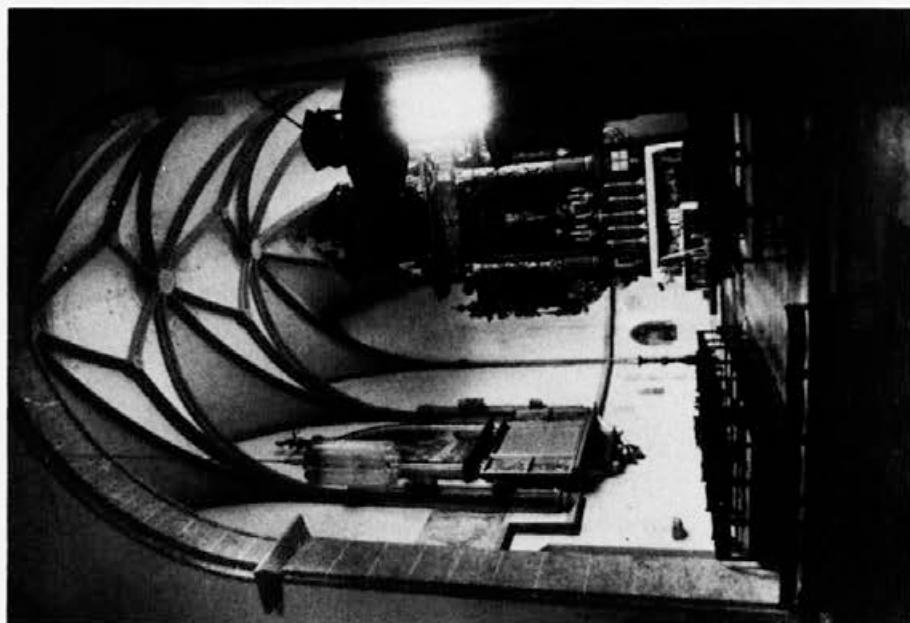
10 C. Haas: Risba baldahina v mariborski stolnici, ok. 1860

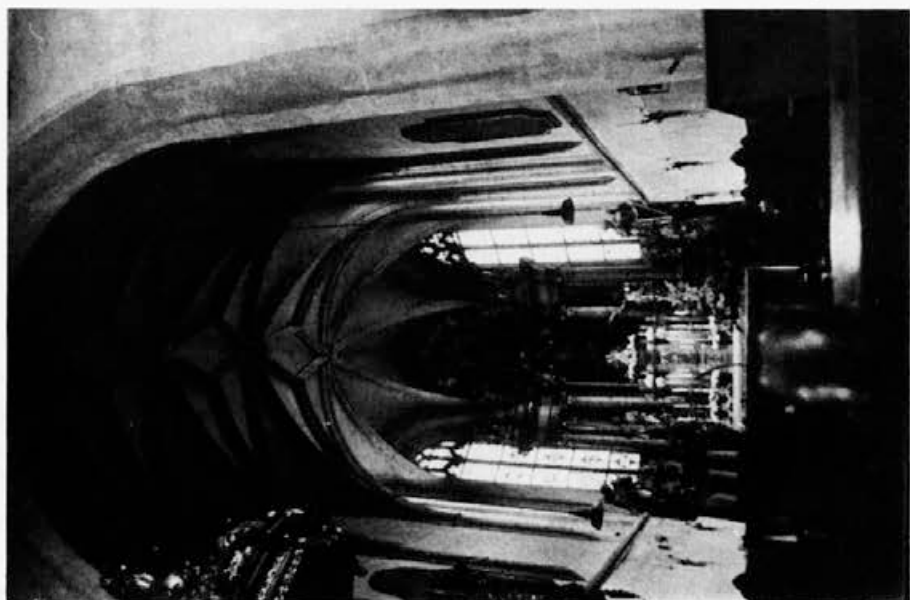
12 Sedilje v koru, detajl, Maribor, stolnica

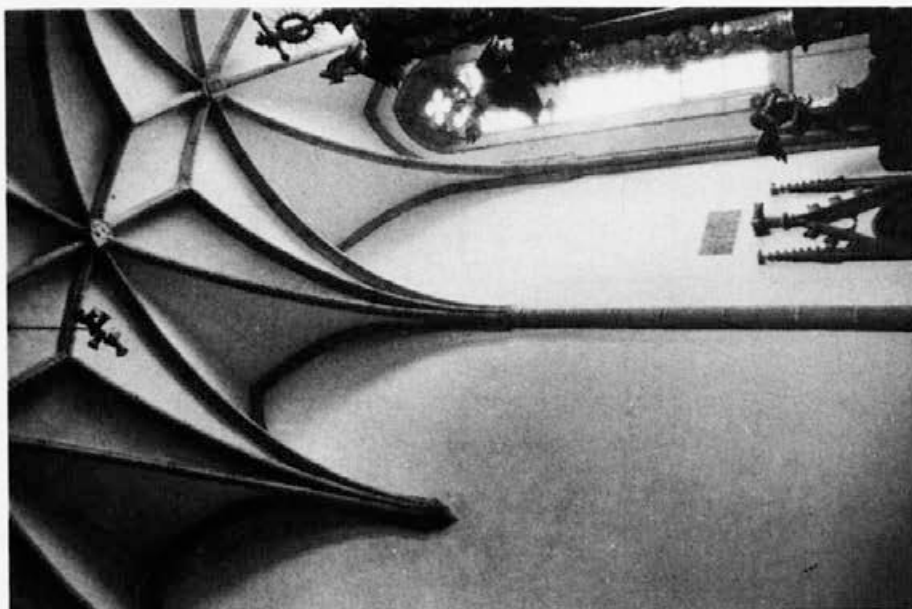
11 Baldahin v koru, detajl, Maribor, stolnica

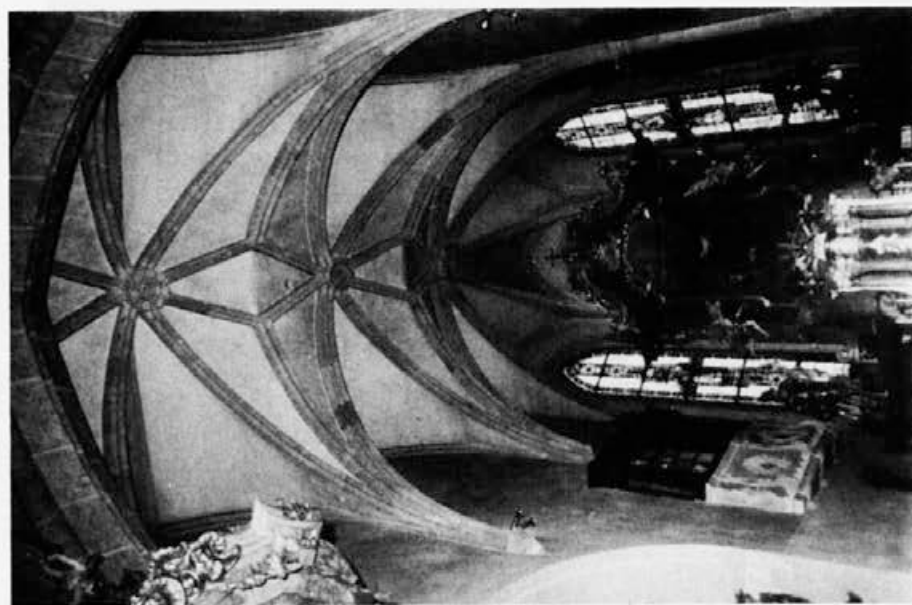
13 Notranjost kora, Oberwölz, špitalska cerkev

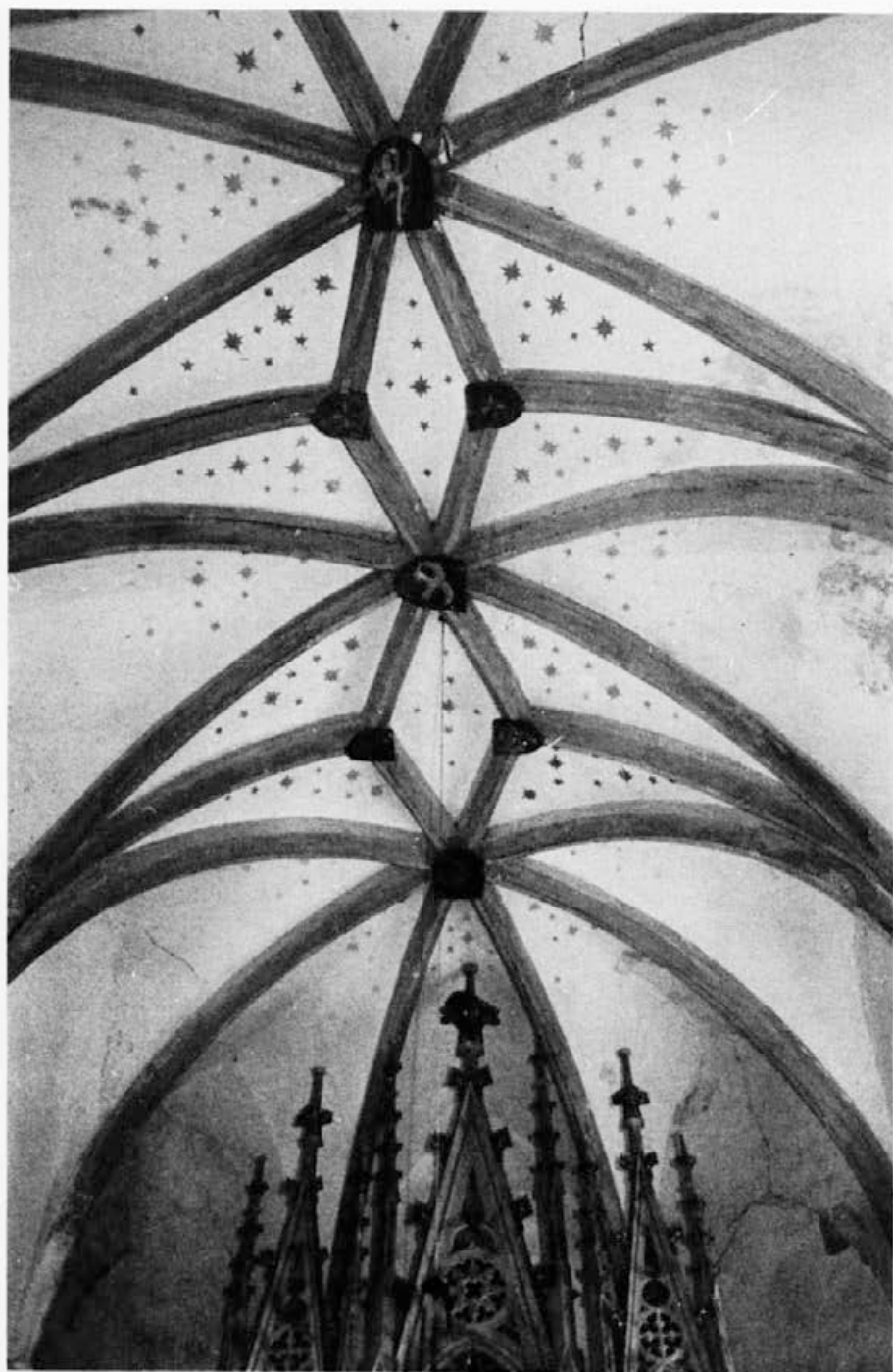
14 Notranjost kora, Allerheiligen im Mürztal, župnijska cerkev

16 Notranjost kora, Bruck ob Muri, cerkev sv. Ruperta

15 Notranjost kora, Kapfenberg, župnijska cerkev

17 Obok v koru, Okrog nad Šentrupertom, p.c. sv. Barbare

18 Notranjost kora, Ljutomer, župnijska cerkev

- 19 *Patrona Austriae* (»dunajska« varianta), verjetno 1647, list vlepljen v knjigo Bratovščine Marijinega brezmadežnega spočetja, Ljubljana, Arhiv Slovenije, zbirka rokopisov, II./52 r

20 *Patrona Austriae* (»kranjska« varianta), 1657–58, list vlepljen v knjigo Bratovščine Marijinega brezmadežnega spočetja, Ljubljana, Arhiv Slovenije, zbirka rokopisov, II./52 r

21 Obglavljenje sv. Janeza Krstnika, 1635, južni stranski oltar v cerkvi sv. Janeza v Bohinju

22 Jan Sadeler I. po Martenu de Vosu: Obglavljenje sv. Janeza Krstnika, okrog 1580, Dunaj, Albertina

23 Oznanjenje, okrog 1680 (?), severni stranski oltar v cerkvi sv. Janeza v Bohinju

24 *Schelte á Bolswert (1586–1659)*
po *Gerardu Seghersu*: Oznanje-
nje, Rijksmuseum, Amsterdam

25 *Anonimni bakrorezec po Gerar-
du Seghersu*: Oznanjenje, Du-
naj, Albertina

26 *Johann Georg Waldreich (?)* po
Gerardu Seghersu: Oznanjenje,
1661, Zagreb, Kabinet grafike
HAZU

27 *Jean Antoine Pierron (1755 – ?)*
po *Gerardu Seghersu*: Oznanje-
nje, Dunaj, Albertina

28 Obiskovanje, detajl s slike Oznanjenje v cerkvi sv. Janeza v Bohinju

29 *Gysbert van Veen* po *Federicu Barocciju*: Obiskovanje, 1588, Dunaj, Albertina

30 *Johann Anton de Paulis* po *Federicu Barocciju*: Obiskovanje, 1588, Dunaj, Albertina

31 *Battista da Parma* po *Federicu Barocciju*: Obiskovanje, 1589, Dunaj, Albertina

32 *Jean Mariette* (1660–1742) po *Federicu Barocciju*: Obiskovanje, Dunaj, Albertina

33 *Philipps Galle po Federicu Barocciju: Obiskovanje, 1589, Dunaj, Albertina*

34 *Anton Joseph Prenner po Martinu Altomonteju (in po Federicu Barocciju): Obiskovanje, 1728-1733, Dunaj, Albertina*

35 *Jan Sadeler (1550–1600) po Federicu Barocciju: Obiskovanje, Dunaj, Albertina* •

36 *Heinrich Hondius* (1588–1648)
po *Federicu Barocciju*: Obiskovanje, Dunaj, Albertina

*Vt auduit salutationem MARIÆ ELISABETH
exultavit infans in utero suo.* (in Mattheo)

38 *Christoffel van Sichem III.*
(1618–1659) po *Petru Candidu*,
Obiskovanje, Amsterdam, Rijks-
museum

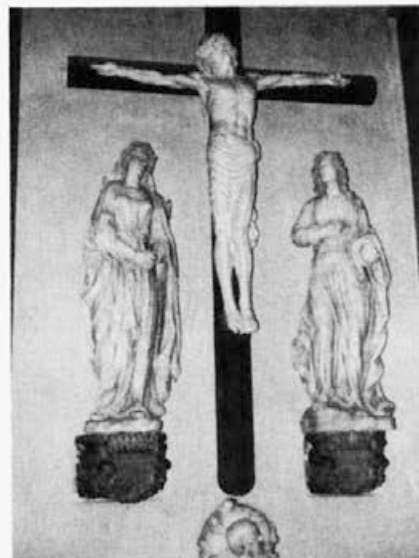
39 Desni angel, glavni oltar sv. Martina, Hrenovice, župnijska cerkev

40 Sv. Jakob, glavni oltar sv. Martina, Hrenovice, župnijska cerkev

41 Sv. Katarina, glavni oltar sv. Martina, Hrenovice, župnijska cerkev

42 Žalostna mati božja in sv. Janez Evangelist, glavni oltar sv. Martina, Hrenovice, župnijska cerkev

43 Levi angel, glavni oltar sv. Martina, Hrenovice, župnijska cerkev

44 *Tommaso Ruer*: Desni angel, glavni oltar, Benetke, cerkev L'Ospedaletto

45 Levi angel, detajl, glavni oltar sv. Martina, Hrenovice, župnijska cerkev

46 *Tommaso Ruer*: Desni angel, detajl, glavni oltar, Benetke, cerkev L'Ospedaletto

47 Desni angel, detajl, glavni oltar sv. Martina, Hrenovice, župnijska cerkev

48 Angel atlant, detajl, prižnica, Zagreb, katedrala

49 Sv. Peter Alkantar, stranski oltar sv. Antona Padovanskega, Mekinje, župnijska cerkev

50 Sv. Bernardin Sienski, glavni oltar sv. Janeza Nepomuka, Rakulik

51 Sv. Janez Kapistran, stranski oltar sv. Antona Padovanskega, Mekinje, župnijska cerkev

52 Sv. Paskal Bajlonski, glavni oltar sv. Janeza Nepomuka, Rakulik

53 Angel atlant, prižnica, Zagreb, katedrala

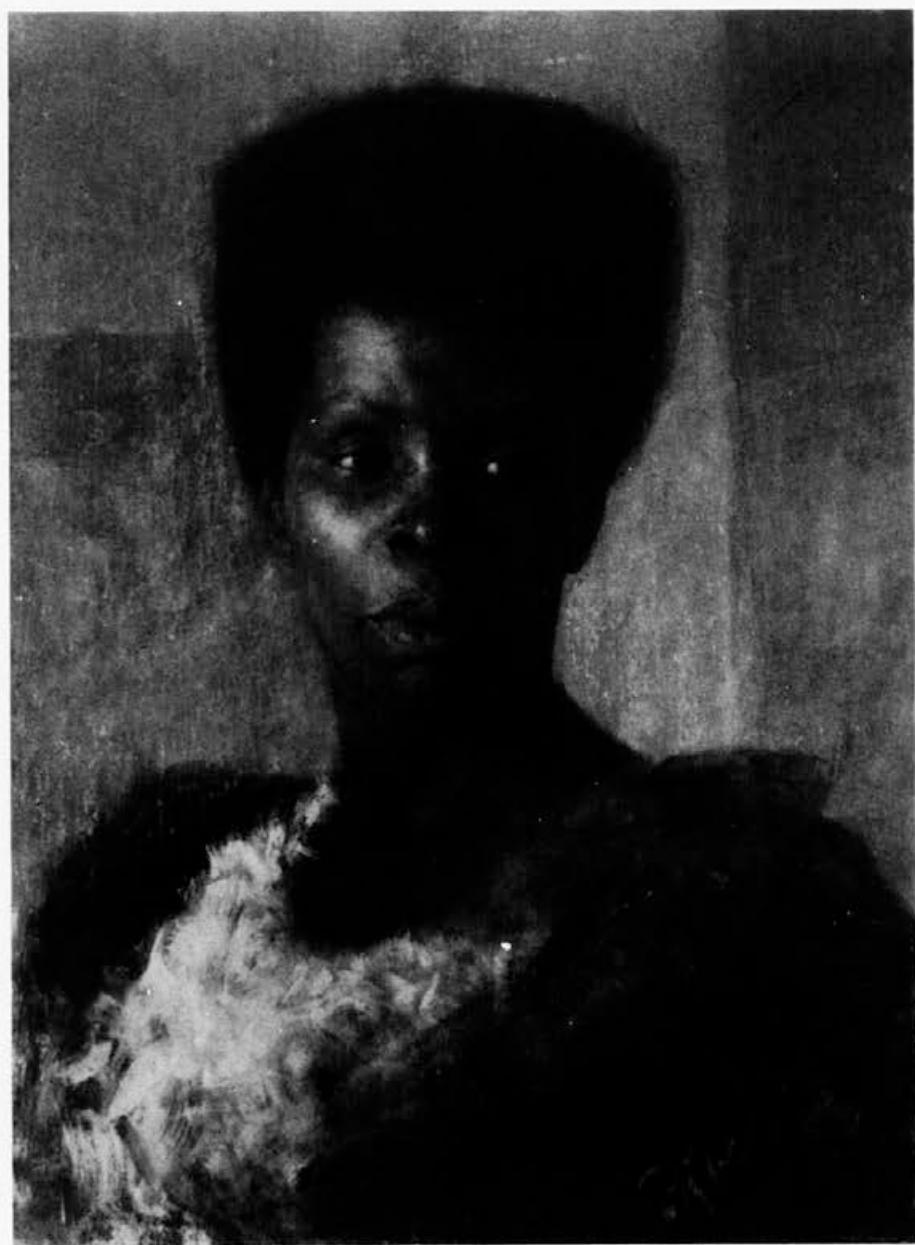
54 Angel atlant, detajl, prižnica, Zagreb, katedrala

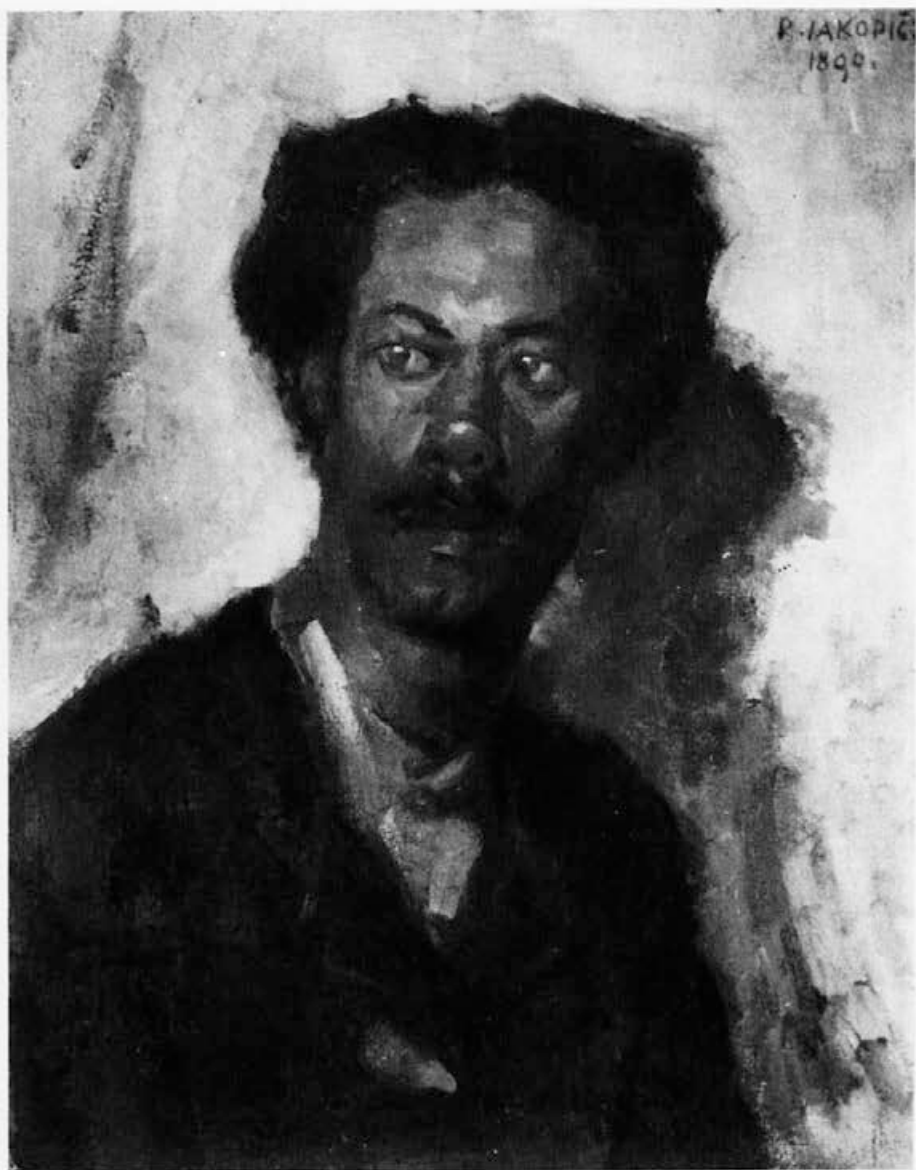
55 *Enrico Merengo*: Angel Gabriel, detajl, glavni oltar, cerkev S. Maria del Giglio (Zobenigo)

56 *Enrico Merengo*: oltar Pietà, Videm, Capella del Monte di Pietà

57 *Anton Azbe: Zamorka, ok. 1895, Ljubljana, Narodna galerija*

58 *Rihard Jakopič: Mulat, dat. 1890, Ljubljana, Narodna galerija*

59 *Rihard Jakopič*: Temnopolti mož v profilu, ok. 1890, Ljubljana, Narodna galerija

60 *Leopold Carl Müller: Obraz današnje sfinge, ok. 1880, Dunaj, Österreichische Galerie (last Gemäldegalerie der Akademie der Bildenden Künste)*

61 *Matej Sternen: Arabka* (Obraz današnje sfinge), kopija, ok. 1893, zasebna last

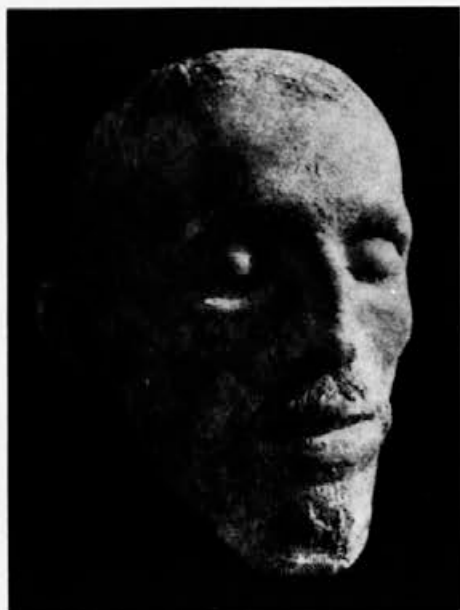
62 Alojzij Šubic: Mulatka, dat. 1891, Ljubljana, Narodna galerija

63 *Ivan Grohar*, Ljubljana, Narodna galerija

64 *Ivan Grohar*, detajl, Ljubljana, Narodna galerija

65 Posmrtna maska Ivana Groharja, 1911

66 V Martjancih, 19. 11. 1992

ERRATA

V lanski številki ZUZ (XXVII, 1991) je prišlo zlasti do ene tiskarske napake, ki jo moramo popraviti:

na strani 142 v prvem stavku ocene Knjige Marije Makele *The Munich Secession*, ki jo je napisal prof. Tomaž Brejc, je pravilen naslov črtice Thomasa Manna seveda *Gladius dei* in ne *Claudius dei*.

Uredništvo

FOTOGRAFSKI POSNETKI: Amsterdam, Rijksmuseum-Stichting: 24, 37, 38; Dunaj, Lichtbildwerkstätte »Alpenland«: 22, 25, 27, 29–36; Dunaj, Österreichische Galerie: 60; M. Frelih: 39–55; Srečo Habič: 63–65; Janez Höfler: 3, 4; Mirko Kambič: 66; Tomaž Lauko: 21, 23, 28; Ljubljana, Narodna galerija: 57–59, 61, 62; Ljubljana, Zavod republike Slovenije za varstvo naravne in kulturne dediščine: 10; Marjan Smerke: 19, 20; Samo Štefanac: 1, 2, 5–9, 11–18; Zagreb, HAZU (Kabinet grafike): 26; posnetki po starejših publikacijah: 56.

ZBORNIK ZA UMETNOSTNO ZGODOVINO N. V. XXVIII

Izdalo in založilo
Slovensko umetnostnozgodovinsko društvo

Izdajateljski svet
Anka Aškerc, Cene Avguštin, Vesna Bučič, Anica Cevc, Špelca Čopič (predsednica),
Peter Fister, Peter Krečič, Damjan Prelovšek, Hanka Štular

Uredniški odbor
Tomaž Brejc, Emilijan Cevc, Nataša Golob, Milček Komelj, Ksenija Rozman,
Nace Šumi (glavni in odgovorni urednik), Sergej Vrišer,
Maja Lozar Štamcar (tehnična urednica), Blaženka First (tajnica)

Naklada
600 izvodov

Uredništvo in uprava
Filozofska fakulteta, Aškerčeva 12, 61000 Ljubljana, Slovenija

Editées et publiées
par la Société d'Histoire de l'Art Slovène

Conseil d'édition
Anka Aškerc, Cene Avguštin, Vesna Bučič, Anica Cevc, Špelca Čopič (présidente),
Peter Fister, Peter Krečič, Damjan Prelovšek, Hanka Štular

Comité de rédaction
Tomaž Brejc, Emilijan Cevc, Nataša Golob, Milček Komelj, Ksenija Rozman,
Nace Šumi (rédacteur principal et responsable), Sergej Vrišer,
Maja Lozar Štamcar (rédactrice technique), Blaženka First (secrétaire)

Tirage
600 exemplaires

Rédaction et administration
Filozofska fakulteta, Aškerčeva 12, 61000 Ljubljana, Slovénie

Zbornik za umetnostno zgodovino izhaja ob finančni podpori Ministrstva za
znanost in tehnologijo in Ministrstva za kulturo R Slovenije ter Slovenskega
umetnostnozgodovinskega društva.

Lektorica: Nada Šumi

Tisk: Birografika Bori, Ljubljana

Po mnenju Ministrstva za informiranje R Slovenije št. 23/368-92 z dne 10. julija 1992
šteje Zbornik za umetnostno zgodovino med proizvode, za katere se plačuje
5% prometni davek.

UDK 725.014:72.5 (497.12 Maribor)

Izvirno znanstveno delo

Samo Štefanič

KOR MARIBORSKE STOLNICE

Zbornik za umetnostno zgodovino, n.v. XXVIII, 1992, str. 37–52, sl. 1–18

Študija o dolgem koru mariborske stolnice, ki so ga romanski ladij prizidali okrog leta 1400. Analiza posameznih sestavin ter primerjava s sočasnimi spomeniškim gradivom kaže, da gre za enega ključnih spomenikov tega obdobja na Slovenskem, kar kažejo tudi na področju, da so pri gradnji sodelovali isti mojstri kot v Hajdini, na Pruski gori ter v Ljutomeru.

UDK 75.04:096 (497.12)

Izvirno znanstveno delo

Lev Menšar

BREZMADEŽNA KOT PATRONA AVSTRALIE V BRATOVŠČINSKI KNIŽI LJUBLJANSKE KONGREGACIJE MARJINEGA BREZMADEŽNEGA SPOČETJA

Zbornik za umetnostno zgodovino, n.v. XXVIII, 1992, str. 53–58, sl. 19–20

V bratovščinski knjigi L. »nemške« kongregacije, ki so jo ljubljanski jezuiti ustanovili leta 1624 in jo posvetili Marijinemu brezmadežnemu spočetju, sta ohranjena na pergament naslikana akvarela, od katerih prvi, ki je nastal na Dunaju, na simboličen način ilustrira posvetitev Avstrije Brezmadežni, ki jo je 18. maja 1647 na Dunaju razglasil Ferdinand III., ter njegov poziv, naj tudi druge dežele sledijo avstrijskemu koraku, drugi, ki je nastal v Ljubljani, pa kranjski odziv cesarstvu pozivu, poleg tega pa tudi kranjsko podporo njegovemu nasledniku, Leopoldu I., ko se je ta v Frankfurtu v letih 1657–58 moral spoprijeti s Francozi, ki so skušali preprečiti njegovo izvolitev.

UDK 75.034:75.04 (497.12 Bohinj)

Izvirno znanstveno delo

Blaženka First

IKONOGRAFSKI VIRI SLIK V STRANSKIH OLTARJIH CERKVE SV. JANEZA OB BOHINJSKEM JEZERU

Zbornik za umetnostno zgodovino, n.v. XXVIII, 1992, str. 59–75, sl. 21–38

Članek obravnava ikonoografska izhodišča oltarnih slik v cerkvi sv. Janeza ob Bohinjskem jezeru. Manieristični deli z motivi obglavljenja sv. Janeza Krstnika in oznanjenja z komponirano miniaturno upodobitvijo obiskovanja sta posneti po grafičnih predlogih nizozemskih oz. italijanskih mojstrov. S povzetimi slogovnimi karakteristikami sta odraz heterogenega stila manieristično ubranega flamskega slikarstva manieristične dobe. Hkrati pa potrjujejo znano tezo o konservativni naravnosti slovenske umetnosti, saj v zrelem 17. stoletju sledita stoletju starih, v Evropi že neaktualnim vzorom.

UDK 73.7(497.12): 929 Cussa M.

Izvirno znanstveno delo

Nataša Polajnar

O PROBLEMU AVTORSTVA MARMORNE PLASTIKE NA OLTARJIH QUISOVE KAMNOSKESKE DELAVNICE

Zbornik za umetnostno zgodovino, n.v. XXVIII, 1992, str. 77–84, sl. 39–56

Avtorica v članku predstavlja problem avtorstva marmorne plastike na lanočih oltarjih, ki so nastali v devetdesetih letih 17. stoletja v kamnoseški delavnici Mihaela Cusse (1657–1699) v Ljubljani. Primerjava s sočasnim beneškim kiparstvom je pokazala, da plastika s Cussovih oltarjev kaže največ stilnih sorodnosti s kiparskim opusom Enrica Merenga (okoli 1645 do 1725).

UDC 75.04/096 (497.12)

Original scientific work

Lav Meršič

THE IMMACULATE AS THE PATRONA AUSTRIAE IN THE BROTHERHOOD BOOK OF THE
LJUBLJANA CONGREGATION OF ST. MARY'S IMMACULATE CONCEPTION

Zbornik za umetnostno zgodovino, Št. XXVIII, 1992, pp. 53-58, fig. 19-20

In the Brotherhood Book of the so-called German congregation, established by the Jesuits of Ljubljana in 1624 and dedicated to St. Mary's Immaculate Conception, two water colours painted on parchment have been preserved.

The first one was created in Vienna and symbolizes, firstly, the consecration of Austria to the Immaculate, which was announced in Vienna on May 18th, 1647 by Ferdinand III, and secondly his appeal to other countries to follow in Austria's footsteps.

The second water colour originated in Ljubljana, and besides depicting the Carniolan response to the Emperor's appeal, it illustrates the support of the Carniolan people of Ferdinand III's successor, Leopold I, when the latter, in Frankfurt, had to oppose the French who attempted to prevent him being elected.

UDC 73.7(497.12): 929 Cussa M.

Original scientific work

Natasa Polajnar

ON THE AUTHORSHIP PROBLEMS OF THE MARBLE SCULPTURES OF THE ALTARS FROM THE
CUSSA STONECUTTING WORKSHOP

Zbornik za umetnostno zgodovino, Št. XXVIII, 1992, pp. 77-84, fig. 30-56

The article points out the problem of the authorship of the marble statues of the Baroque altars created in the 1690s in the stonecutting workshop of Michael Cussa (1657-1699) in Ljubljana. The comparison between the statues of the Cussa's altars and the Venetian statuary contemporary with the 17th century reveals the closest stylistic resemblance to the sculptures by Enrico Merengo (around 1665-1725).

UDC 726.014.72.5 (497.12 Maribor)

Original scientific work

Samo Štešljanc

THE CHOR OF THE MARIBOR CATHEDRAL.

Zbornik za umetnostno zgodovino, Št. XXVIII, 1992, pp. 37-52, fig. 1-18

The study deals with the long choir, an extension to the Maribor Cathedral, added to the Romanesque nave in 1400. The analysis of its components as well as the comparison between those and the concurrent architecture indicate one of the key monuments of the period in question, in Styria. The stonecutting signs (Steinmetzzeichen), however, reveal the co-operation of the masters who were commissioned at Halpina, Pujška gora and Ljutomer.

UDC 75.034.75.04 (497.12 Bohinj)

Original scientific work

Blazena First

THE ICONOGRAPHICAL ORIGIN OF THE SIDE ALTARS' PANELS OF ST. JOHN THE BAPTIST AT
LAKE BOHINJ

Zbornik za umetnostno zgodovino, Št. XXVIII, 1992, pp. 59-75, fig. 21-38

The article treats the iconographical origin of the altarpieces of St. John the Baptist at Lake Bohinj. The Mannerist works of art, namely, the *Decapitation of St. John the Baptist*, and on a smaller scale the *Annunciation* and the *Visitation*, in the background, were modelled after the prints by Dutch and Italian masters. Stylistically, the adopted characteristic features reveal the heterogeneous Flemish Mannerist painting, influenced by the Romanist art.

At the same time they confirm the conservatism of the Slovenian art, for although in the middle of the 17th century, there was, by European standards, a decided preference for rather antiquated models.

Ksenija Rozman

PORTRETI TEMNOPOLNIH MODELOV V SLOVENSKEM SLIKARSTVU OKOLI 1890

Zbornik za umetnostno zgodovino, n.v. XXVIII, 1992, str. 85-90, sl. 57-62

V zasebni šoli slovenskega slikarja Antona Ažbeta (1862-1905) v Münchnu na Georgenstr. 16 je visela umetnikova slika *Zamurka* iz ok. 1895. Ažbetov učenec, Ceh E. Pacowsky, se je spominjal, da je Ažbe rad slikal črnce, in da so tudi v njegovi šoli slikali temnopolne modele.

Do zdaj so bili uvrščeni v Ažbetov münchenski krog črnski modeli slovenskega slikarja R. Jakopiča (1869-1943) *Mulot*, dat. 1890 in *Temnopoli mož u profila*. Jakopič je pomladi 1890 še študiral na Dunaju, šele jeseni na münchenski akademiji, medtem ko je Ažbe odprl svojo prvo šolo na Turkenstrasse leta 1891. Po slikarski strani sta oba Jakopičeva portreta, med tu omenjenimi, najbolj sproščeno in netradicionalno slikana, vprašanje pa je, ali sta nastala na Dunaju ali v Münchnu.

Z nagiboo slike Leopolda Carla Müllerja, profesorja dunajske akademije in slikarja orientalistnih motivov, *Ein Sphinxgesicht von heute*, ok. 1880, je dokazano, da je slika Mateja Sterneta (1870-1949), imenovana *Arabka*, kopija. Smeten je bil učenec dunajske akademije.

Najbolj akademsko rešena je *Mulotka*, dat. 1891, delo Alojzija Subica (1865 do 1905). Subic se je učil v Münchnu, z Ažbetom je bil znan, ni pa hodil v njegovo šolo. Leta 1891 je začel študirati portretno slikarstvo na dunajski Umenosobni šoli. Vprašanje je, ali je slika nastala po vzorcu ali živem modelu, v Münchnu ali na Dunaju.

Vsi slovenski slikarji, ki so upodabljali črnske modele okoli 1890, so bili študentje dunajske akademije in pri reševanju njihovih črnskih portretov bo treba upoštevati, da so se s temi temami seznanili že na Dunaju.

Ksenija Rozman

THE PORTRAITS OF THE DARK-SKINNED MODELS IN SLOVENIAN PAINTING AROUND 1890

Zbornik za umetnostno zgodovino, Sn. XXVIII, 1992, pp. 85-90, fig. 57-62

At the private school founded by a Slovenian painter Anton Azbe (1862-1905), located at 16 Geregenstrasse, Munich, one could see one of the master's paintings, i. e. *The Negress* (around 1895). Azbe's student, the Czech painter E. Pacovsky recalled Azbe's inclination to paint the dark-skinned as well as the portraying of the dark-skinned at his school.

So far the works of the dark-skinned models by a Slovenian painter R. Jakopic (1869-1943), i. e. the *Mulatto Woman*, dating back to 1890 and the *Dark-skinned Man in Profile* have come in Azbe's Munich circle. In the spring of 1890 still studying in Vienna, Jakopic later on in the autumn of that same year registered at the Munich Academy, while Azbe had already founded his first school at Tüfkenstrasse, in 1891. Of the above mentioned portraits the two by Jakopic best reflect a relaxed manner of painting, and are a long cry of the established tradition, yet there still remains the question whether they originated from Vienna or Munich.

The discovery of the painting *Ein Spitzengestirn von heute*, by Leopold Carl Müller, a professor at the Vienna Academy and a painter of oriental motifs, from around 1880, proved the *Aethiopian Woman*, a painting by Matěj Stern (1870-1949), a copy. Stern was a student at the Vienna Academy.

Academically, the best solution proves to be the *Mulatto Woman* from 1891, painted by Alojzij Stubic (1865-1905). Although acquainted with Azbe, he didn't attend his school, but was studying painting in Munich. 1891 saw him taking up portrait painting at the Arts and Crafts School in Vienna. Whether the painter had a live model or simply copied another painting, is as dubious as the determination of provenance which could have been Munich or Vienna.

When dealing with the portraits of the dark-skinned by Slovenian painters around 1890, one should take into consideration that they were all students at the Vienna Academy, and therefore became familiar with the above mentioned motifs while in that city.